

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja rikoslain 49 luvun muuttamisesta

LUONNOS 15.7.2003

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Tekijänoikeuslakiin ehdotetaan tehtäviksi tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa vuonna 2001 annetun direktiivin edellyttämät muutokset. Tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisäksi eräitä muita direktiivistä johtumattomia muutoksia sekä teknisiä tarkistuksia. Rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi teknisiä suojakeinoja ja oikeuksien sähköisiä hallinnointitietoja koskeviin tekijänoikeuslaissa säädettäviin kieltoihin liittyviä rangaistussäännöksiä.

Tekijänoikeuslain säännöksiä tekijöiden oikeuksista saattaa teos yleisön saataviin ehdotetaan selvennettäväksi. Teoksen välittämisoikeuden piiriin kuuluisi yleisölle johtimise tai johtimitta tapahtuva välittäminen, mihin sisältyisi myös pyynnöstä tapahtuva yleisön saataviin saattaminen. Radiossa ja televisiossa lähettäminen sisältyisi välittämiseen. Julkisen esittämisen oikeudella tarkoitettaisiin teoksen esittämistä esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle. Teoksen näyttämisoikeus rajoittuisi teoksen välittömään ilman apuvälineitä tapahtuvaan näyttämiseen. Neljäntenä tekijän oikeuksiin kuuluvana yleisön saataviin saattamisen muotona olisi teoksen kappaleiden levittäminen.

Oikeus pyynnöstä tapahtuvaan välittämiseen ehdotetaan lisättäväksi kaikkiin lähioikeuspykäliin. Esittävien taiteilijoiden ja äänitetuottajien yksinoikeuksia ehdotetaan muutettaviksi siten, että oikeudet vastaisivat peruskäsitteiltään tekijöiden oikeuksia. Esittävien taiteilijoiden osalta yksinoikeuksien muutokset koskisivat äänitallenteelle tallennettuja esityksiä. Nykyisin korvausoikeuden piirissä oleva äänitteiden käyttö ehdotetaan

edelleen mahdollistettavaksi nykyisessä laajuudessa pakkolisenssiksi muutettavalla säännöksellä. Kuvallisten musiikkitalenteiden käytöstä ehdotetaan korvausoikeutta.

Teoskappaleiden levitysoikeuden raukeaminen ehdotetaan muutettavaksi yhteisöraukeamiseksi. Teoskappaleen levittäminen olisi sallittua vain silloin, kun se on ensimmäisen kerran oikeudenhaltijan luvalla myyty tai muuten pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella. Yksityishenkilöiden tuoman teoskappaleen saisi kuitenkin levittää edelleen myös silloin, kun teoskappale on hankittu Euroopan talousalueen ulkopuolelta. Teoksen kappaleita saisi tuoda Suomeen levitettäväksi myös siinä tapauksessa, ettei kappaleita ole levitetty Suomessa viiden vuoden kuluessa julkaisemisesta.

Rajoitussäännöksiin ehdotetaan niin ikään tehtäviksi direktiivin edellyttämät tarkistukset. Eräiden rajoitussäännösten säätämisen edellytyksenä oleva sopiva hyvitys ehdotetaan toteutettavaksi nykyistä kasettimaksusäännöstöä kehittämällä. Sopiva hyvitys ei ulotu tallennusalojen ammatti- ja yrityskäyttöön.

Direktiivin mukaiset teknisten suojakeinojen kiertämistä ja kiertämisvälineiden levittämistä sekä oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen poistamista ja muuttamisesta koskevat kiellot ehdotetaan sisällytettäväksi lakiin otettavaan uuteen lukuun. Rangaistukset kieltojen rikkomisesta ehdotetaan säädettäväksi tekijänoikeuslaissa ja rikoslaissa. ~~Yksityishenkilön suorittama~~ Teknisen suojauksen kiertäminen teoksen saamiseksi kuultaville tai nähtäville tai kappaleen valmistamiseksi henkilökohtaista käyttöä varten henki-

~~lön laillisesti hankkimasta tallennekappaleesta~~ ehdotetaan sallittavaksi. Suojauksen kiertäminen salaustekniikoiden tutkimuksen yhteydessä ehdotetaan niin ikään sallittavaksi.

Esityksessä ehdotetaan myös säännöksiä sellaisia tilanteita varten, joissa teoksen käyttö eräiden direktiivissä mainittujen rajoitussäännösten nojalla ei ole mahdollista teknisten suojakeinojen käyttämisen vuoksi ja joissa oikeudenhaltijan ja teoksen käyttäjän välillä ei ole vapaaehtoisin järjestelyin löydetty sopivaa ratkaisua. Lisäksi ehdotetaan, että kansallisella tasolla seurataan järjestelmällisesti ja säännöllisesti yksityisen kopioinnin kehittymistä, yksityiseen käyttöön vaikuttavien teknisten suojakeinojen käyttöä sekä arvioidaan tarvetta säätää uusia säännöksiä tai tarkistaa olemassa olevia säännöksiä.

Direktiivin säännöksistä riippumattomia muutoksia ehdotetaan eräisiin tekijänoikeuslain rajoitussäännöksiin. Myös sopimussenssisäännöksiä ehdotetaan kehitettäväksi ja sopimussenssin käyttöalaa laajennettavaksi. Arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa tapahtuvaa kappaleen valmistamista koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että aineistosta saisi valmistaa kappaleita laitosten sisäisiä käyttötarpeita varten millä tahansa tekniikalla muun muassa aineiston säilyttämiseksi, tekniseksi uudistamiseksi sekä aineiston turvaamiseksi. Kokoelmiin kuuluvan aineiston välittäminen laitoksen tiloissa mahdollistettaisiin. Muu laitosten kannalta tarpeellinen käyttö olisi mahdollista sopimussenssisäännöksen nojalla.

Vammaisten henkilöiden hyödyksi tapahtuvaa kappaleen valmistamista koskevan rajoituksen soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi kattamaan kaikki vammaiset ja muut henkilöt, jotka eivät voi käyttää kirjoja tavanomaisella tavalla. Myös kuvan ja muun visuaalisen aineiston kappaleiden valmistaminen teknisten apuvälineiden avulla näkövammaisten havaittavaksi ehdotetaan mahdollistettavaksi, samoin viittomakielisten talenteiden valmistaminen kuuroille ja kuulo-

vammaisille. Jumalanpalveluksia koskeva julkisen esittämisen rajoitus ehdotetaan poistettavaksi.

Radio- ja televisiolähetämistä varten tehtävää lyhytaikaista lähetysteknistä tallentamista koskevaa säännöstä ehdotetaan uudistettavaksi mahdollistamalla rajoituksen ylittävä käyttö sopimussenssisäännöksen nojalla. Radio- ja televisioyriytysten signaalisuoja ehdotetaan sovellettavaksi radio- tai televisiolähetysten lisäksi myös muuhun ohjelmaa kuljettavaan signaaliin. Myös muiden kuin teoksiksi katsottavien valokuvien suoja ehdotetaan oikeuksien osalta yhtenäistettäväksi teossuojan kanssa.

Laittomasti valmistettujen ääni- ja kuvatalenteiden sekä muiden digitaalisten talenteiden teos ja muiden aineistokappaleiden yksityinen maahantuonti ehdotetaan rangaittavaksi tekijänoikeusrikkomuksena lukuun ottamatta muutaman kappaleen yhteensä enintään kolmen tallenteen tuontia. Tuomista seuraisi ankara hyvitysvastuu ja vahingonkorvausvastuu. Laittomasti valmistetut talenteet voidaan tuomita hävitettäväksi.

Samanaikaisesti tämän hallituksen esityksen kanssa annetaan eduskunnalle hallituksen esitys WIPO:n tekijänoikeussopimuksen ja WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sopimusten lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Tarkoitus on, että eduskunta hyväksyisi mainitut lait samanaikaisesti nyt ehdotettavien tekijänoikeuslain ja rikoslain 49 luvun muuttamista koskevien lakien kanssa. Sopimusten voimaan saattamista koskevien lakien voimaantulosta säädettäisiin tasavallan presidentin asetuksella.

~~Direktiivin mukaisesti ehdotetaan, että lait tekijänoikeuslain ja rikoslain 49 luvun muuttamisesta tulisivat voimaan 21 päivänä joulukuuta 2002.~~

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

## SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ .....	1
SISÄLLYSLUETTELO .....	3
YLEISPERUSTELUT.....	6
1. Johdanto .....	6
2. Nykytila.....	7
2.1. Nykyinen lainsäädäntö .....	7
2.2. Kansainvälinen suoja.....	9
2.3. Euroopan unionin lainsäädännön kehitys .....	10
2.4. Tekijänoikeuslainsäädännön uudistaminen .....	11
2.4.1. Kansallinen valmistelu .....	11
2.4.2. Pohjoismainen yhteistyö.....	13
2.4.3. Eräät lainmuutoksen valmistelun yhteydessä arvioidut kysymykset .....	13
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	14
3.1. Tietoyhteiskunnan tekijänoikeuksia koskeva direktiivi ja sen edellyttämät lainsäädännön muutokset .....	14
3.1.1. Yleistä .....	14
3.1.2. Direktiivin sisältö.....	15
I luku. Tavoite ja soveltamisala .....	15
1 artikla. <i>Soveltamisala</i> .....	15
II luku. Oikeudet ja poikkeukset .....	16
2 artikla. <i>Kappaleen valmistamista koskeva oikeus</i> .....	16
3 artikla. <i>Oikeus välittää yleisölle teoksia ja oikeus saattaa muu aineisto yleisön saataviin</i> .....	18
4 artikla. <i>Levitysoikeus</i> .....	21
5 artikla. <i>Poikkeukset ja rajoitukset</i> .....	23
Tilapäisen kappaleen valmistamisen pakollinen poikkeus (5 artiklan 1 kohta) ...	24
Poikkeukset ja rajoitukset kappaleen valmistamisoikeuteen (5 artiklan 2 kohta) .....	25
Valokopiointi (alakohta a) .....	25
Yksityinen kopiointi (alakohta b).....	26
Kappaleen valmistaminen arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa (alakohta c) .....	27
Efemäärinen tallennus (alakohta d).....	28
Ajansiirtonauhoitus sairaaloissa ym. (alakohta e).....	29
Poikkeukset ja rajoitukset kappaleen valmistamisoikeuteen ja yleisölle välittämisen oikeuteen (5 artiklan 3 kohta).....	30
Opetuksen tai tieteellisen tutkimuksen havainnollistaminen (alakohta a).....	30
Käyttö vammaisten henkilöiden hyödyksi (alakohta b).....	32

Ajankohtaiset taloudelliset, poliittiset tai uskonnolliset artikkelit; ajankohtaisten tapahtumien tiedotus (alakohta c) .....	32
Sitaatti (alakohta d).....	33
Yleinen turvallisuus, tuomioistuinkäsittely (alakohta e).....	34
Poliittiset puheet, julkiset esitelmät (alakohta f).....	34
Uskonnolliset ja viralliset tilaisuudet (alakohta g) .....	34
Pysyvästi julkiselle paikalle sijoitettu teos (alakohta h).....	34
Satunnainen sisällyttäminen (alakohta i) .....	35
Taidenäyttelyn mainostaminen (alakohta j) .....	35
Alakohdat k, l ja m .....	35
Kirjastoissa ym. tapahtuva yleisölle välittäminen ja yleisön saataviin saattaminen (alakohta n) .....	35
Muut vähäiset analogiset poikkeukset tai rajoitukset (alakohta o) .....	36
Poikkeus tai rajoitus levitysoikeuteen (5 artiklan 4 kohta) .....	36
Kolmen kohdan testi (5 artiklan 5 kohta) .....	36
III luku. Teknisten toimenpiteiden ja oikeuksien hallinnointitietojen suoja.....	37
6 artikla. <i>Teknisiä toimenpiteitä koskevat velvoitteet</i> .....	37
7 artikla. <i>Oikeuksien hallinnointitietoja koskevat velvoitteet</i> .....	41
IV luku. Yleiset säännökset .....	43
8 artikla. <i>Seuraamukset ja oikeussuojakeinot</i> .....	43
9 artikla. <i>Muiden säännösten edelleen soveltaminen</i> .....	44
10 artikla. <i>Ajallinen soveltaminen</i> .....	45
11 artikla. <i>Tekniset mukautukset</i> .....	45
12 artikla. <i>Loppusäännökset</i> .....	46
13 artikla. <i>Täytäntöönpano</i> .....	47
14 artikla. <i>Voimaantulo</i> .....	47
3.1.3. Sopiva hyvitys .....	47
3.2. Muut lainsäädännön muutokset.....	48
3.2.1. Tekijänoikeus lakeihin, asetuksiin ym. (9 §) .....	48
3.2.2. Laillinen suojan kohde ja sen kappale (11 §:n 5 momentti) .....	49
3.2.3. Tiedotuskäyttö (13 a §).....	51
3.2.4. Kappaleiden valmistaminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa (14 §).....	52
3.2.5. Arkistojen, kirjastojen ja museoiden erityiskysymykset: digitaalinen kappaleen valmistaminen, aineiston käyttö laitoksen tiloissa, vapaakappaleaineiston käyttö vapaakappalekirjastoissa, aineiston käyttö Suomen elokuva-arkistossa (16 §, 16 a—16 e §).....	53
3.2.6. Käyttö vammaisten henkilöiden hyödyksi (17 §).....	55
3.2.7. Opetuksessa käytettäviä kokoomateoksia koskeva sopimuslisenssi (18 §) 57	
3.2.8. Julkinen esittäminen (21 §).....	57
3.2.9. Taideteosten käyttöä koskeva sopimuslisenssi (25 a §) .....	58
3.2.10. Lyhytaikainen lähetystekninen tallentaminen (25 f §).....	59
3.2.11. Lähettäjäyrityksen tuottaman televisio-ohjelman käyttöä koskeva sopimuslisenssi (25 g §) .....	60

3.2.12.	Jakeluvelvoitteen alaisten ohjelmien lähettäminen (25 i §) .....	61
3.2.13.	Sopimuslisenssi (26 §).....	61
3.2.14.	Esittävien taiteilijoiden ja äänitetuottajien oikeudet ja äänitteiden käyttö (45, 46, 47, 47 a, 54 ja 54 b §) .....	64
3.2.15.	Ohjelmaa kuljettava signaali (48 §:n 3 mom.).....	66
3.2.16.	Valokuvat (49 a §).....	66
3.2.17.	Eräät teknisluonteiset tarkistukset .....	67
	Teoskappaleen näyttäminen (20 §) .....	67
	Sanonnan muutos: "televisio-ohjelma" (25 §:n 2 mom.).....	67
	Elokuvaamisoikeuden luovutusta koskevat olettasäännökset (39 § ja 45 §:n 3 mom.).....	68
	Julkisten lausumien (esitysten) toisintaminen (45 §).....	69
	Luettelot ja tietokannat (49 §) .....	69
	Äänitallenteen ja kuvallisen musiikkitalenteen käyttämisestä maksettavan korvauksen suorittaminen (54 b §) .....	69
	Tietokoneohjelman suojauksen poistovälineen luvaton levittäminen (56 c §) .....	70
3.2.18.	Piraattituotteiden yksityinen maahantuonti .....	70
3.2.19.	Teoskappaleen tuonti Suomen alueelle edelleen kolmanteen maahan kuljetettavaksi.....	71
4.	Kansainvälinen soveltaminen .....	71
5.	Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset.....	71
6.	Asian valmistelu .....	72
7.	Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja .....	73
7.1.	Riippuvuus muista esityksistä .....	73
7.2.	Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista.....	73
<b>YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT</b> .....		74
1.	Lakiehdotusten perustelut .....	74
1.1.	Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta .....	74
1 luku.	Tekijänoikeuden kohde ja sisällys .....	74
2 luku.	Tekijänoikeuden rajoitukset ja säännökset sopimuslisenssistä.....	77
2 a luku.	Hyvitys teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön.	103
3 luku.	Tekijänoikeuden siirtyminen.....	106
5 luku.	Tekijänoikeuden lähioikeudet .....	107
5 a luku.	Tekniset toimenpiteet ja oikeuksien hallinnointitiedot .....	119
6 luku.	Erinäisiä määräyksiä .....	126
7 luku.	Rangaistus ja korvausvelvollisuus .....	127
8 luku.	Lain sovellettavuus .....	131
1.2.	Laki rikoslain 49 luvun muuttamisesta .....	131
2.	Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	134
3.	Voimaantulo .....	134
4.	Säätämisyjärjestys .....	135

## YLEISPERUSTELUT

### 1. Johdanto

*Tekijänoikeuden perusta ja merkitys.* Tekijänoikeuslainsäädännön keskeisenä tavoitteena on edistää henkistä luomistyötä sen eri muodoissa. Tunnustamalla tekijöiden oikeuden määrätä teostensa hyväksikäytöstä yhteiskunta kannustaa luovaa toimintaa. Tekijänoikeus ja lainsäädäntöön otetut tekijänoikeuden lähioikeudet edistävät samalla myös henkisten tuotteiden tuotantoa ja levitystä. Tuottajien ja kustantajien asemaa turvaamalla tekijänoikeus tukee myös investointeja ja kauppaa. Kulttuurihyödykkeiden tuotannon ja saatavuuden edellytysten turvaaminen luo pohjaa kansalliselle kulttuurille ja yhteiskunnan kehitykselle.

Tekijänoikeus edistää luovaa työtä tunnustamalla tekijälle yksinoikeuden teokseensa. Tekijänoikeus takaa tekijälle neuvotteluaseman: tekijä ja teoksen käyttäjä neuvottelevat ja sopivat teoksen käytön ehdoista. Sopimusten taloudellisten ehtojen kautta tekijän taloudelliset oikeudet toteutuvat ja tekijä saa palkkion luovan työnsä tulosten käyttämisestä.

Viime vuosina tekijänoikeus on tullut lisääntyvän huomion kohteeksi sekä kansallisella tasolla että kansainvälisesti. Euroopan unionissa on viimeisen kymmenen vuoden aikana säädetty useita tekijänoikeusdirektiivejä. Maailman henkisen omaisuuden järjestössä WIPOssa on neuvoteltu uusista kansainvälisistä sopimuksista. Tekijänoikeus oli esillä myös GATTin Uruguayn neuvottelukierroksella, jonka tuloksena perustettiin Maailman kauppajärjestö (WTO) ja solmittiin henkisen omaisuuden kaupanäkökohtia koskeva TRIPS-sopimus.

Tekijänoikeuden saaman huomion lisääntymiselle on useita syitä. Yleinen kehitys on kulkenut tavaroihin ja aineellisiin perushyödykkeisiin pohjautuvasta yhteiskunnasta palveluja ja aineettomia arvoja tuottavaan yhteiskuntaan. Tekijänoikeuteen pohjautuva taloudellinen toiminta on samalla

laajentunut suuresti.

Tekijänoikeudella suojatun aineiston käyttöympäristön digitalisoituessa tultiin aluksi tilanteeseen, jossa lainsäädännön soveltamiseen liittyi useita avoimia kysymyksiä. Epäselvyyttä ei varsinaisesti ollut siitä, soveltuuko tekijänoikeuslainsäädäntö digitaalisen ympäristön ilmiöihin, vaan siitä, miten lakia on sovellettava. 1990-luvun työskentely kansainvälisellä ja kansallisella tasolla on tuonut selvyyttä useisiin ratkaiseviin kysymyksiin. Sekä tulkinnat että lainsäädäntö ovat kehittyneet.

Oikeuksien valvominen ja turvaaminen on avointen tietoverkkojen ympäristössä osoittautunut kuviteltua vaikeammaksi. Teknisten suojausten laaja käyttöönotto on eri syistä lykkääntynyt. Nykyisessä tilanteessa joudutaan myös miettimään sitä, onko kaikkiin yksinoikeuksien poikkeuksiin enää tarvetta ympäristössä, jossa oikeudenhaltijalla on muun muassa teknisiä suojausmenetelmiä käyttämällä mahdollisuus turvata aineistonsa ja sopia sen käytöstä periaatteessa jokaisen käyttäjän kanssa erikseen.

Digitaalinen ympäristömme koostuu monista elementeistä. Maailmanlaajuinen tietoverkko, Internet, ja erilaiset digitaaliset tallennusalustat, kuten CD-, CD-ROM- ja DVD-levyt, muodostavat sen ytimen. Myös digitaalinen televisio uusine mahdollisuuksineen on yleisön saavutettavissa. Digitaaliset elokuvateatterit korvaavat tulevaisuudessa perinteistä filmiä käyttävät elokuvateatterit.

Digitaalisessa ympäristössä suojatun aineiston kopiointi- ja levitysmahdollisuudet ovat tehokkaammat kuin koskaan aikaisemmin. Tekniikka mahdollistaa korkealaatuisen ja määrällisesti rajoittamattoman kopioinnin ja levityksen laajoille yleisöjoukoille. Tällaisessa ympäristössä oikeuksien valvonnan on oltava ehdottomampaa kuin analogisessa, jos oikeuksien halutaan toteutuvan. Oikeudenhaltijat eivät ehkä voi sallia edes pelkkää teokseen tutustumista ilman tietynasteista teknistä suojausta. Tätä saatetaan pitää pidem-

mälle menevänä oikeuksien suojaamisena kuin mitä tekijänoikeuslainsäädännössä on tarkoitettu. Teknisten suojausmenetelmien käyttö saattaa muuttaa perusteellisesti pitkän kehityksen kautta syntyneitä markkinatilannetta oikeudenhaltijoiden, teosten käyttäjien ja muiden intressiryhmien välillä.

Digitaalinen talous nopeuttaa tekijänoikeustalouden kasvua. Taloutta eivät enää hallitse ainoastaan suuret perinteiset tuotanto- ja jakeluyritykset, vaan digitaalisessa maailmassa ja verkkoympäristössä periaatteessa kuka tahansa voi ryhtyä "sisällöntuottajaksi". Tällä uustuotannolla on omat taloudelliset vaikutuksensa. Merkittävä vaikutus tekijänoikeustalouden dynamiikkaan on sillä, että tekijänoikeuksia siirretään yhä enemmän yritykseltä toiselle. Yrityksen arvo saattaa joissakin tapauksissa lähes kokonaan muodostua sen hallussa olevista tekijänoikeuksista. Tällaisten yritysten ja niillä olevien tekijänoikeuksien osto ja myynti on myös kansainvälistä toimintaa. Tekijänoikeudesta on tullut tärkeä kauppatavara.

*Tekijänoikeuden taloudellinen merkitys.* Tekijänoikeuden taloudellista merkitystä on selvitetty Suomessa ja monissa muissa maissa. Vuonna 2000 Suomessa tehty tutkimus koski tekijänoikeusteollisuuden alojen osuutta Suomen bruttokansantuotteesta vuonna 1997. Tutkimuksessa selvitettiin sekä näiden alojen liikevaihtoa että jalostusarvoa.

Tekijänoikeusteollisuus jaettiin tutkimuksessa kolmeen ryhmään. Tekijänoikeusteollisuuden ytimeen sisällytettiin kirjallisuus ja lehdistö, musiikki, teatteri, elokuva ja video, valokuva, kuvataiteet, radio ja televisio, tietokoneohjelmat ja tietokannat sekä arkkitehtuuri ja teollinen muotoilu. Toisena ryhmänä tutkimuksessa tarkasteltiin tekijänoikeudesta riippuvaisia teollisuuden aloja, joita voidaan kutsua myös tekijänoikeuden laitteistoteollisuudeksi. Näihin luettiin sellainen laitteiden valmistus, joka olennaisesti riippuu siitä, että tekijänoikeudellisesti suojattua aineistoa on saatavilla. Tällaisia teollisuudenaloja ovat muun muassa televisio- ja radiovastaanottimien, videonauhureiden, CD- ja DVD-soittimien, tietokoneiden, musiikki-instrumenttien, valokuvaus- ja elokuvaalaitteiden ja muiden vastaavien laitteiden valmistus. Kolmas ryhmä eli muut tekijänoikeusteolli-

suuden alat jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle sen vähäisen tai määrittelemättömän vaikutuksen vuoksi.

Tekijänoikeusteollisuuden ydinalojen jalostusarvon osuus Suomen bruttokansantuotteesta vuonna 1997 oli 4,13 prosenttia ja tekijänoikeudesta riippuvaisen talouden osuus 0,92 prosenttia, yhteensä 5,05 prosenttia. Vuonna 1997 oli tekijänoikeustalouden alojen palveluksessa yhteensä noin 86 400 henkilöä. Lisäksi tekijänoikeudesta riippuvilla aloilla työskenteli noin 14 300 henkilöä. Tämä oli yhteensä 4,64 prosenttia työvoimasta. Aikaisempaan, vuonna 1991 tehtyyn ja vuoden 1988 tietoihin perustuneeseen tutkimukseen verrattuna tekijänoikeustalouden osuus Suomen bruttokansantuotteesta oli noussut 41 prosentilla. Suurin kasvua oli tietokoneohjelmistojen ja tietokantojen tuotanto.

Tarkoituksena on, että tekijänoikeuden taloutta koskevia selvityksiä jatketaan tarkempien tietojen saamiseksi myös Suomessa maksettujen tekijänoikeudellisten korvausten, palkkioiden ja hintojen kokonaismääristä sekä niiden merkityksestä.

Osasta tätä tekijänoikeustaloutta huolehtivat tekijänoikeuden yhteisvalvontajärjestöt Teosto, Gramex, Kopiosto, Kuvasto ja Tuotos, jotka keräävät tekijänoikeudellisia korvauksia ja jakavat ne edelleen oikeudenhaltijoille. Teoston kasettimaksutoimiston perimät kasettimaksut ovat myös osa tästä taloudesta.

Immateriaalioikeuksien kaupallistamiseen liittyvät kysymykset ovat käytännössä erittäin merkittäviä. Kun esimerkiksi tekijänoikeuksia siirretään oikeudenhaltijalta käyttäjälle tai yritykseltä toiselle, laaditaan oikeuksien siirtosopimuksia tai sopimuksia oikeuksien käyttämisestä. Sopimuskäytäntö vaihtelee eri aloilla, ja tekijänoikeudellinen sopimusoikeus onkin uusi, vaativa osaamisen alue. Sillä on liittymäkohtia muun muassa työoikeuteen ja kilpailuoikeuteen.

## 2. Nykytila

### 2.1. Nykyinen lainsäädäntö

Voimassa oleva tekijänoikeuslaki on vuodelta 1961, jolloin kumottiin edellinen, vuodelta 1927 peräisin ollut laki tekijän-

oikeudesta henkisiin tuotteisiin. Sekä vuoden 1961 laki että myöhemmät tekijänoikeuslain uudistukset ovat perustuneet yhteispuhjois- maiseen valmisteluun. Monet lainsäädännön keskeisimmät säännökset ovat samansisältöisiä kaikissa Pohjoismaissa.

Tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista säädetään tekijänoikeuslaissa (404/1961). Lakiin on sen säätämisen jälkeen tehty lukuisia muutoksia (669/1971, 648/1974, 897/1980, 960/1982, 442/1984, 578/1984, 54/1986, 309/1987, 34/1991, 418/1993, 1254/1994, 446/1995, 715/1995, 1024/1995, 1654/1995, 365/1997, 967/1997, 250/1998 ja 748/1998).

Vuoteen 1995 asti valokuvien suojasta säädettiin erillisessä laissa (405/1961), joka kumottiin vuonna 1995 (447/1995). Tällöin valokuvan suoja koskevat säännökset siirrettiin tekijänoikeuslakiin.

Tekijänoikeusrikosta koskeva säännös siirrettiin rikoslain 49 luvun 1 §:ksi lailla 578/1995. Säännöstä on muutettu kaksi kertaa (1010/1995 ja 251/1998).

Tekijänoikeuslain soveltamisesta on annettu tarkempia säännöksiä tekijänoikeusasetuksella (441/1961). Asetusta on myös useita kertoja tarkistettu. Säädösteknisistä syistä nykyinen tekijänoikeusasetus (574/1995) annettiin 21 päivänä huhtikuuta 1995. Samassa yhteydessä annettiin asetus tekijänoikeuslain soveltamisesta eräissä tapauksissa Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin oleviin suojan kohteisiin (575/1995). Näiden asetusten lisäksi on voimassa myös erillinen asetus tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin annetun lain noudattamisen tehostamisesta (422/1961), joka kumottaneen vuonna 2002.

Tekijänoikeuden kohteena on kirjallinen tai taiteellinen teos. Suojan saamiseksi teoksen tulee ylittää niin sanottu teoskynnys eli yltää teostasoon. Suojattu teos on tekijänsä luovan työn omaperäinen tulos.

Tekijänoikeus tuottaa tekijälle sekä taloudellisia että hänen henkilöönensä liittyviä oikeuksia. Taloudellisia oikeuksia koskevan perussäännöksen mukaan tekijällä on yksinomainen oikeus määrätä teoksen kappaleiden valmistamisesta ja teoksen saattamisesta yleisön saataviin. Teoksen kappaleiden valmistamista ovat tallentaminen ja kopioiminen millä tahansa teknisellä menetelmällä. Teok-

sen kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Teoksen saattamista yleisön saataviin ovat julkinen esittäminen ja näyttäminen sekä teoksen kappaleiden levittäminen yleisön keskuuteen esimerkiksi myymälä, lainaamalla tai vuokraamalla. Julkiseen esittämiseen sisältyvät sekä elävät esitykset että välittämisen eri muodot kuten radio- ja televisiolähetykset.

Taloudellisten oikeuksien lisäksi tekijällä on moraalisia oikeuksia. Teosta käytettäessä on tekijän nimi ilmoitettava siinä laajuudessa kuin hyvä tapa vaatii. Teosta ei myöskään saa muuttaa sellaisella tavalla tai saattaa yleisön saataviin sellaisessa yhteydessä, että tämä loukkaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta.

Tekijänoikeuteen on laissa tehty monia rajoituksia. Ne perustuvat sivistyksellisiin ja muihin tärkeisiin yhteiskunnallisiin syihin. Rajoituksia on tehty myös käytännöllisistä syistä. Rajoitukset sisältyvät tekijänoikeuslain 2 lukuun.

Rajoituksia on eriasteisia. Joissakin tapauksissa tekijänoikeus on säädetty väistymään ja tietty teoksen käyttäminen sallitaan ilman tekijän lupaa ja korvausta maksamatta. Toisissa tapauksissa sallitaan käyttäminen pakkolisenssisäännöksen nojalla ilman tekijän lupaa mutta korvausta vastaan.

Tekijänoikeuden rajoituksia koskevaan 2 lukuun sisältyvät myös säännökset sopimuslissensijärjestelmästä. Sopimuslissenssi on tekijänoikeuden yhteisvalvonnan helpottamiseksi ja käyttäjien suojaamiseksi muotoiltu oikeudellinen konstruktio. Kun käyttäjän ja lukuisia suomalaisia oikeudenhaltijoita edustavan järjestön välillä on tehty sopimus suojatun aineiston käyttämisestä, käyttäjä saa sopimuslissenssisäännösten nojalla käyttää vastaavasti myös sellaisten oikeudenhaltijoiden teoksia, joita järjestö ei edusta. Sopimuslissenssi muistuttaa vaikutuksiltaan työehtosopimusjärjestelmän yleissitovuutta.

Tekijänoikeus on voimassa tekijän elinajan ja 70 vuotta hänen kuolinvuotensa päättymisestä.

Tekijänoikeuslaissa säädetään myös eräistä tekijänoikeutta lähellä olevista oikeuksista, joista keskeisimmät ovat esittävien taiteilijoiden, äänitallenteiden tuottajien, kuvatal-

lenteiden tuottajien, radio- ja televisioyri-  
 tyksen ja valokuvaajan oikeudet. Näitä kutsutaan  
 yleisesti naapurioikeuksiksi tai lähioikeuk-  
 siksi. Lähioikeuksien suojan kohteena ei ole  
 teos, vaan muu suoritus: esittävien taiteilijoi-  
 den kohdalla teoksen esitys, äänitallenteen tai  
 kuvatalenteen tuottajan kohdalla laite, johon  
 ääni tai kuva on otettu, radio- ja televisioyri-  
 tyksen kohdalla lähetys tai signaali ja valo-  
 kuvaajan kohdalla valokuva. Esittävien tai-  
 teilijoiden, äänitallennetuottajien, kuvatal-  
 lennetuottajien, radio- ja televisioyri-  
 tyksen ja valokuvaajien suoja on tekijänoikeuden kal-  
 tainen mutta joissakin suhteissa rajoitetumpi.  
 Näiden oikeuksien suoja-aika on 50 vuotta ja  
 se lasketaan esitys-, tallennus-, julkaisu-,  
 yleisön saataviin saattamis-, lähetys- ja val-  
 mistamisvuodesta.

Lähioikeuksiin kuuluvat edellä mainittujen  
 lisäksi Suomessa ja muissa Pohjoismaissa lu-  
 ettelosuoja, EU:n tietokantadirektiivin mu-  
 kainen tietokantojen erityissuoja ja uutis-  
 suoja. Luettelosuojan perusteella annetaan  
 sellaisen luettelon, taulukon ja muun vastaa-  
 van työn, johon on yhdistetty suuri määrä tie-  
 toja, valmistajalle yksinomainen oikeus mää-  
 rätä luettelon kappaleiden valmistamisesta ja  
 yleisön saataviin saattamisesta. Tietokannan  
 valmistajalla ovat vastaavat oikeudet tietokan-  
 taan, jonka sisällön kerääminen, valmistaminen  
 tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa  
 panostusta. Luettelosuojan ja tietokantojen  
 erityissuojan suoja-aika on 15 vuotta  
 valmistamisvuodesta tai yleisön saataviin  
 saattamisvuodesta. Uutissuoja puolestaan ra-  
 joittaa ulkomaisen uutistoimiston tai kirjeen-  
 vaihtajan sopimuksen nojalla välittämän sa-  
 nomalehtitiedotteen käyttöä ilman kyseisen  
 sanomalehden lupaa.

Tekijänoikeuden loukkaaminen on rangais-  
 tava teko, josta voidaan tuomita rikoslain 49  
 luvun 1 §:ssä tai tekijänoikeuslain 7 luvussa  
 säädetty seuraamus. Sanktioita korotettiin  
 vuonna 1984. Tahallisesta ansiotarkoitukses-  
 sa tehdystä loukkauksesta, tekijänoikeusri-  
 koksesta, voidaan tuomita sakkoon tai van-  
 keuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Teki-  
 jänoikeusrikkomuksesta voidaan tuomita  
 sakkoon. Luvattomasta käytöstä suoritetta-  
 vasta hyvityksestä ja käytön aiheuttaman va-  
 hingon korvaamisesta on tekijänoikeuslaissa  
 erityissäännöksiä.

Digitaalitekniikka ja tietoverkkojen käyttö  
 on suuresti helpottanut, nopeuttanut ja moni-  
 mutkaistanut tekijänoikeuden rikkomista-  
 pauksia. Tietoverkkoympäristössä tapahtuvi-  
 en tekijänoikeusrikkomusten selvittäminen  
 asettaa lainsäädännölle ja tutkintaviranomai-  
 sille kokonaan uudenlaisia vaatimuksia. Rik-  
 komistapauksilla on yhä useammin liittymä  
 useisiin valtioihin.

## 2.2. Kansainvälinen suoja

Tekijänoikeuslainsäädäntöä sovelletaan  
 Suomesta peräisin oleviin suojan kohteisiin.  
 Suojan ulottaminen muista maista peräisin  
 oleviin suojan kohteisiin on järjestetty kan-  
 sainvälisillä sopimuksilla ja lain soveltamista  
 koskevilla säännöksillä tekijänoikeuslain 8  
 luvussa. Kansainvälisillä yleissopimuksilla  
 tekijänoikeudesta on muodostettu kansainvä-  
 lisen suojamuoto. Yleissopimukset myös  
 harmonisoivat suojajärjestelmää kansallisella  
 tasolla.

Tekijänoikeuden keskeisin kansainvälinen  
 sopimus on Bernin yleissopimus kirjallisten  
 ja taiteellisten teosten suojaamisesta (SopS  
 79/1986, jäljempänä Bernin sopimus). Sopi-  
 mus on tehty vuonna 1886 ja sitä on tarkistet-  
 tu keskimäärin joka kahdeskymmenes vuosi.  
 Bernin sopimuksen pääperiaatteina ovat kan-  
 sallinen kohtelu ja vähimmäissuoja. Muista  
 sopimusvaltioista kotoisin oleville teoksille  
 on myönnettävä sama suoja kuin omien kan-  
 salaisten teoksille. Tärkeimpiin suojatasovel-  
 voitteisiin kuuluvat muun muassa 50 vuoden  
 suoja-aika tekijän kuolinvuodesta laskettuna,  
 reprodusointi- eli kappaleiden valmistamis-  
 oikeus, esitysoikeus ja yleisradiointioikeus.  
 Bernin sopimusta hallinnoi Maailman henki-  
 sen omaisuuden järjestö WIPO (World Intel-  
 lectual Property Organization). Suomi on liit-  
 tynyt Bernin sopimukseen vuonna 1928.

Tekijänoikeuden alan toinen yleissopimus  
 on yleismaailmallinen tekijänoikeussopimus  
 (SopS 81/1986), joka tehtiin Genevessä  
 vuonna 1952. Tämä sopimus tehtiin aikanaan  
 sillaksi Euroopan korkean ja Yhdysvaltojen  
 matalamman suojatason välille. Suojan ta-  
 soon liittyvät vaatimukset ovat yleismaail-  
 mallisessa tekijänoikeussopimuksessa mata-  
 lammat kuin Bernin sopimuksessa. Tämän  
 sopimuksen merkitys on vähentynyt muun

muassa Yhdysvaltojen ja Kiinan liittyttyä Bernin sopimukseen. Sopimusta hallinnoi Yhdistyneiden Kansakuntien kasvatusta, tiede- ja kulttuurijärjestö Unesco. Suomi on liittynyt yleismaailmalliseen tekijänoikeussopimukseen vuonna 1963.

Myös lähioikeuksien kansainvälistä suojaa on järjestetty valtioiden välisillä sopimuksilla. Rooman yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien ja radioyri-tysten suojaamisesta (SopS 56/1983, jäljempänä Rooman sopimus) on esittävien taiteilijoiden, äänitetuottajien sekä radio- ja televisioyri-tysten oikeuksien perussopimus, jossa kullekin oikeuksien haltijaryhmälle on myönnetty tietyt vähimmäisoikeudet. Sopimus velvoittaa lisäksi antamaan siinä erityisesti taattuun suojaan nähden kansallisen kohtelun. Suomi ratifioi sopimuksen vuonna 1983. Rooman sopimusta hallinnoi kolmi-  
kantasihteeristönä WIPO, Unesco ja Kansainvälinen työjärjestö ILO. Suomi on liittynyt Rooman sopimukseen vuonna 1983.

Yleissopimus äänitteiden valmistajien suo-  
jaamiseksi heidän äänitteidensä luvattomalta jäljentämiseltä (SopS 17/1973) eli niin sanottu Geneven äänitesopimus tehtiin vuonna 1971 laajaksi kansainväliseksi ongelmaksi paisunutta piratismia vastaan. Suomi on liittynyt sopimukseen vuonna 1973. Brysselin satelliittisopimus vuodelta 1974 suojaa puolestaan välityssatelliittilähetysten luvaton-  
levittämistä vastaan. Suomi ei ole liittynyt viimeksi mainittuun sopimukseen.

Tekijänoikeuden alan kansainvälistä sopi-  
musjärjestelmää on täydennetty vuonna 1996 WIPO:n tekijänoikeussopimuksella (WCT), joka on tullut voimaan 6 päivänä maaliskuuta 2002, ja WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksella (WPPT), joka on tullut voimaan 20 päivänä toukokuuta 2002.

Vuoden 1996 WIPO-sopimukset olivat en-  
siaskel niin sanotun digitaalisen agendan ky-  
symysten maailmanlaajuisissa ratkaisemisessa. Uusilla WIPO-sopimuksilla muun muassa selvennettiin ja täydennettiin tietoverkoissa tapahtuvaan välittämiseen liittyviä oikeuksia sekä lisättiin kansainvälisiin velvoitteisiin teknisiä suojakeinoja ja oikeuksien hallin-  
nointitietoja koskevat määräykset. Sopimus-  
neuvotteluissa analysoitiin perusteellisesti kappaleen valmistamisoikeuden ulottuvuuk-

sia tietokone- ja verkkoympäristössä.

Tekijänoikeuksia samoin kuin teollisoike-  
uksia koskevia sopimusmääräyksiä on otettu  
myös kauppapoliittisten sopimusten osaksi.  
Vuonna 1995 tuli voimaan Maailman kaup-  
pajärjestön WTO:n perustamissopimuksen  
liitesopimuksena oleva sopimus teollis- ja te-  
kijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkö-  
kohdista (TRIPS-sopimus), joka kauppapoli-  
tiikan välineenä vahvistaa teollis- ja tekijä-  
noikeuksien maailmanlaajuisia suojaa. Teki-  
jänoikeuksien substanssin osalta TRIPS-  
sopimus vahvistaa Bernin yleissopimuksen  
noudattamisen kaikissa WTO:n jäsenvaltiois-  
sa ja sisältää määräyksiä muun muassa esittä-  
jien, äänitetuottajien ja yleisradio-organi-  
saatioiden suojasta. Sopimus sisältää myös  
oikeuksien täytäntöönpanoa koskevia määrä-  
yksiä sekä määräykset riitojen ratkaisemisesta,  
mikäli jäsenvaltio ei täytä sopimuksen  
mukaisia velvoitteitaan.

WIPO kutsui joulukuussa vuonna 2000  
koolle diplomaattisen konferenssin esitys- ja  
äänitesopimusta täydentävän audiovisuaalisen  
esitysten suojaa koskevan yleissopimuksen  
solmimiseksi. Konferenssissa saavutettiin  
aineellisista sopimusmääräyksistä pitkälle  
menevä yksimielisyys, mutta oikeuksien siir-  
tymistä koskevan erimielisyyden vuoksi so-  
pimus jäi tekemättä. Mainitun konferenssin  
jälkeen on WIPO:n jäsenvaltioiden ja EU:n  
kesken jatkettu epävirallisia yhteyksiä tilan-  
teen ratkaisemiseksi ja uuden konferenssin  
koolle kutsumiseksi.

WIPO:n asialistalla on myös radio- ja tele-  
visioyri-tysten suojan uudistaminen ja tätä  
koskevan uuden kansainvälisen yleissopi-  
muksen valmistelu. Asialistalla ovat myös  
edelleen kysymys tietokantojen kansainväli-  
sestä erityissuojasta ja kansanperinteen (folk-  
lore) kansainvälisestä suojasta. WIPOlla on  
vireillä runsaasti aktiviteetteja myös digitaalisen  
ympäristön erityiskysymysten, sähköisen  
kaupankäynnin ja Internetin osa-alueilla  
muun muassa domain-nimiin ja sovelletta-  
vaan lakiin liittyvissä kysymyksissä.

### 2.3. Euroopan unionin lainsäädännön kehitys

Euroopan integraatiokehitys on 1990-  
luvulla ja 2000-luvun alussa ollut merkittävin

tekijänoikeuslainsäädännön muutostekijä. 1990-luvun alkupuolelle asti tekijänoikeuslainsäädännön muutoksia tehtiin suurelta osin kansallisten tarpeiden vaatiessa. Lain säännökset valmisteltiin usein verrattain tiiviissä pohjoismaisessa yhteistyössä tekijänoikeuden kansainvälisen sopimusjärjestelmän vaatimukset täyttäväksi. Euroopan unionin jäsenyyden myötä lainsäädännön valmistelun painopiste on 1990-luvun puolivälistä lähtien ollut Euroopan unionissa tapahtuvassa yhteisölainsäädännön valmistelussa.

Vuonna 1991 annettiin ensimmäinen Euroopan yhteisön tekijänoikeuksia koskeva direktiivi, neuvoston direktiivi tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta (91/250/ETY, "tietokoneohjelmadirektiivi"), jonka edellyttämät lainsäädännön muutokset tulivat Euroopan talousaluetta koskevan sopimuksen mukaisesti Suomen lainsäädännössä voimaan vuonna 1994.

Tähän mennessä EU:ssa on annettu kaikkiaan seitsemän tekijänoikeuden alan direktiiviä: tietokoneohjelmadirektiivin lisäksi neuvoston direktiivi vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla (92/100/ETY, "vuokraus- ja lainausdirektiivi"), neuvoston direktiivi tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta (93/83/ETY, "satelliitti- ja kaapelilähetysdirektiivi"), neuvoston direktiivi tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajan yhdenmukaistamisesta (93/98/ETY, "suoja-aikadirektiivi"), Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tietokantojen oikeudellisesta suojasta (96/9/EY, "tietokantadirektiivi"), Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa (2001/29/EY, "tietoyhteiskuntadirektiivi") ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi alkuperäisen taideteoksen tekijän oikeudesta jälleenmyyntikorvaukseen (2001/84/EY, "jälleenmyyntikorvausdirektiivi").

Oikeusjärjestelmämme mukaan kansalliseen lainsäädäntöön tulee tehdä direktiivien edellyttämät muutokset. Direktiivien sään-

nösten kansallinen tulkinta muotoutuu lainsäädäntövaiheessa ja lopulta EY-tuomioistuimen oikeuskäytännössä. Kansalliset tuomioistuimet tekevät ratkaisunsa kansallisen lainsäädännön perusteella. Tulkinta-apuna ne voivat käyttää myös itse direktiiviä.

Liittyessään Euroopan unioniin vuonna 1995 Suomi oli ETA:n sekakomitean 9 päivänä heinäkuuta tekemän päätöksen N:o 7/94 nojalla velvollinen mukauttamaan lainsäädäntönsä ennen liittymistä voimaansaattujen direktiivien mukaiseksi.

## 2.4. Tekijänoikeuslainsäädännön uudistaminen

### 2.4.1. Kansallinen valmistelu

Tekijänoikeus on yksi kansainvälisimmistä oikeudenaloista. Alan kansainvälinen kehitys, kansainvälisten yleissopimusten tarkistukset ja uudet sopimukset ovat aika ajoin johtaneet lainmuutoksiin. Euroopan integraatioprosessi ja lainsäädäntökehitys Euroopan unionissa on viime vuosina johtanut intensiiviseen eurooppalaiseen tekijänoikeuslainsäädäntöjen harmonisointiin.

Nyt esillä olevassa tekijänoikeuslainsäädännön laajassa osittaisuudistuksessa tarkoitus on ensinnäkin tehdä lakiin ne muutokset, jotka aiheutuvat Euroopan unionin kuudennessa tekijänoikeusdirektiivistä, niin sanotusta tietoyhteiskuntadirektiivistä. Tämän direktiivin pohjana ovat merkittävilta osin vuoden 1996 WIPO-sopimukset, joiden liikkeellepanevana voimana on ollut erityisesti tekninen kehitys. Lainsäädännön uudistushanke on tämän lisäksi osa pitkäaikaista uudistusprosessia, joka on ollut vireillä kaikissa Pohjoismaissa samanaikaisesti.

*Uudistusprosessin tämänhetkinen vaihe ja uudistuksen jatkaminen.* Suomen tekijänoikeuslainsäädännön kehittämistä ja uudistamista valmistelee vuonna 2001 asetettu tekijänoikeustoimikunta, joka jatkaa vuonna 1992 työnsä päättäneen tekijänoikeuskomitean ja vuosina 1992—2001 toimineen tekijänoikeustoimikunnan työtä. Toimikunnan tehtävänä on valmistella tekijänoikeuslainsäädäntöön tehtäviä muutoksia ja osallistua pohjoismaiseen yhteistyöhön. Valmistelutyön aikana on järjestetty informaatio- ja kuulemis-

tilaisuuksia eri kysymyksistä.

Tekijänoikeustoimikunta on valmistellut tämän hallituksen esityksen pohjaksi vuosina 2001–2002 ehdotuksen lainmuutoksiksi, jotka pääasiassa aiheutuvat 22 päivänä toukokuuta 2001 annetusta tietoyhteiskuntadirektiivistä. Toimikunnan mietintö luovutettiin opetusministeriölle 2 päivänä toukokuuta 2002 ja julkaistiin komiteamietintöjen sarjassa (KM 2002:5). Mietintöön sisältyivät ehdotukset tietoyhteiskuntadirektiivistä aiheutuvista välttämättömistä muutoksista Suomen tekijänoikeuslakiin. Tämän lisäksi mietintöön sisältyi muutosehdotuksia sellaisiin lainkohtiin, jotka liittyvät direktiivin asia-alueeseen mutta joiden kohdalla direktiivi ei edellytä muutosta. Mietinnössä oli ehdotuksia myös sellaisista kysymyksistä, jotka ovat direktiivistä riippumattomia mutta joiden kohdalla on havaittu tarvetta lain säännösten tarkistamiseen.

Toimikunnan mietintöön sisältyivät myös ehdotukset vuoden 1996 WIPO-sopimusten kansallisen voimaansaattamisen edellyttämistä muutoksista. Mietintöön sisältyi luonnos hallituksen esitykseksi mainittujen sopimusten hyväksymistä ja sopimusten voimaansaattamista koskeviksi laeiksi.

Mietinnön pohjalta laadittiin tekijänoikeuslain muuttamista koskeva hallituksen esitys, joka annettiin Eduskunnalle 11 päivänä lokaakuuta 2002 (HE 177/2002 vp). Samalla annettiin Eduskunnalle myös hallituksen esitys WIPO-sopimusten hyväksymisestä. Esitykset raukesivat valtiopäivien päättyessä helmikuussa 2003.

~~Tekijänoikeuslainsäädännön tarkistaminen tulee jatkumaan vuoden 2002 uudistusten jälkeen.~~

Pääministeri Vanhasen hallituksen ohjelman mukaisesti hallituskaudella uudistetaan tekijänoikeuslainsäädäntö. Tekijänoikeus mainitaan painotetusti myös hallituksen tietoyhteiskuntapolitiikkaohjelmassa.

Uudistuksen ensimmäinen vaihe toteutetaan rauenneen hallituksen esityksen pohjalta. Uudistuksen toisessa vaiheessa käsiteltäväksi otetaan joukko muita kysymyksiä, joihin liittyvä arviointitarve on syntynyt pitemmän ajan kuluessa.

Direktiiveistä aiheutuneet uudet säännökset ja lukuisat muut osittaisuudistukset mukaan

lukien nyt ehdotettavat muutokset ovat lisänneet tekijänoikeuslain hajanaisuutta ja vaikeaselkoisuutta. Tämä koskee todennäköisesti useimpien muidenkin Euroopan maiden tekijänoikeuslakeja. Pohjoismaiden lainsäädännön alkuperäiset lähtökohdat ja lain systematiikka ovat kuitenkin selkeät. Niinpä Suomen ja muiden Pohjoismaiden lait ovat edelleen yksinkertaisia monien muiden maiden lakeihin verrattuna. Tekijänoikeuslaki koskettaa yhteiskunnassa yhä laajempia henkilö- ja yhteisöjoukkoja. Lainuudistusta jatkettaessa yhtenä keskeisenä tavoitteena on pidettävä käyttäjäystävällistä selkeyttä ja yksinkertaisuutta.

On tarkoituksenmukaista, että tietoyhteiskuntadirektiivistä aiheutuvien ja muiden tässä yhteydessä tehtävien muutosten jälkeen tehdään lain selventämiseksi tekninen ja toimituksellinen tarkistus, jossa muun muassa lain pykälien numerointi uudistetaan.

Tekijänoikeuslain uudistusta jatkettaessa on harkittava kysymystä lain tarkistustarpeista myös niiden säännösten osalta, joita tähänastinen komitea- ja toimikuntavalmistelu ei ole koskenut.

Esimerkiksi tekijänoikeuden siirtymistä koskevia säännöksiä pidetään joiltakin osin vanhentuneina. Koska tekijänoikeus on suurelta osin dispositiivista oikeutta, ei näiden säännösten vanhentuneisuudesta ole kuitenkaan ollut välitöntä haittaa alan käytännöille. Tekijänoikeuden siirtymistä koskevilla säännöksillä on kuitenkin merkitystä tekijänoikeuden taloudelliselle toimivuudelle, minkä vuoksi ne olisi tarkistettava vastaamaan sopimuskäytännön tarpeita.

Tekijänoikeuslain kansainvälistä soveltamista koskevat lain 8 luvun säännökset ja kansainvälisestä soveltamisesta annetun asetuksen säännökset ovat jossain määrin vaikeaselkoisia ja epäyhtenäisiä. Ne ovat syntyneet pitkän ajan kuluessa. Koska kansainvälisyydestä on muodostunut yksi tärkeimmistä näkökohdista tekijänoikeudessa, olisi lain kansainvälistä soveltamista koskevien säännösten tarkistus- ja uudelleenorganisointitarve myös arvioitava.

Vuoden 2006 alkuun mennessä on Suomen tekijänoikeuslakiin tehtävä myös syyskuun 27 päivänä 2001 annetun jälleenmyyntikorvausdirektiivin mukaiset muutokset.

*Tekijänoikeuskoulutuksen ja -tietämyksen merkitys.* Tekijänoikeuslainsäädäntö koskettaa laajoja piirejä, tekijänoikeuksien haltijoita ja teoksia ja muita suojan kohteita käyttävää elinkeinoelämää. Tämä korostaa tekijänoikeusasioista huolehtivien viranomaisten tiedotus- ja neuvontatehtäviä. Tekijänoikeutta valvovat ja tekijänoikeuksista neuvottelevat monissa tapauksissa tekijänoikeuksien haltijoiden ja suojatun aineiston käyttäjien järjestöt. Näiden alojen järjestöille on syntynyt tekijänoikeuden alan suuri asiantuntemus. On tärkeää, että myös tekijöiden, esittäjien, tuottajien, kustantajien ja teoksia käyttävän elinkeinoelämän järjestöt ja yhteisöt painottavat toiminnassaan tekijänoikeuden yleistä tiedustustoimintaa ja neuvontaa.

Opetusministeriö ~~on toteutti~~ osana Lipposen II hallituksen sisältötuotantohanketta käynnistänyt vuonna 2002 selvityksen tekijänoikeuskoulutuksesta ja tekijänoikeudellisten asiantuntijapalveluiden saatavuudesta. Lisäksi opetusministeriö on yhteistyössä tekijänoikeusalan ja elinkeinoelämän järjestökentän kanssa käynnistänyt selvityksen, joka tähtää avoimissa tietoverkoissa olevan aineiston yhteydessä käytettävän standardoidun tekijänoikeusinformaation kehittämiseen.

Nyt käsillä olevan uudistusvaiheen jälkeen tekijänoikeusjärjestelmän kehittäminen jatkuu muun muassa panostamalla koulutukseen ja tekijänoikeuden tunnetuksi tekemiseen.

#### 2.4.2. Pohjoismainen yhteistyö

Nyt jatkuva katkeamaton uudistusprosessi alkoi vuonna 1970, jolloin Pohjoismaiden ministerineuvosto asetti yhteispohjoismaisen komitean valmistelemaan kymmenen vuotta aikaisemmin annetun lainsäädännön tarkistamista. Uudistuksen pani liikkeelle valokopioinnin ja kasettinauhoituksen laaja käyttöönotto. Vuodesta 1976 lähtien asetettiin Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa kansalliset tekijänoikeuskomiteat, jotka jatkoivat yhteispohjoismaisen komitean työtä 1990-luvun alkuun asti.

Kaikissa Pohjoismaissa lainuudistuksen linjana on ollut osittaisuudistusten tekeminen. Erityisesti vuodesta 1980 lähtien osittaisuudistusten tekeminen on ollut intensiivistä.

1980-luvun aikana ja 1990-luvun ensimmäisinä vuosina on kaikissa Pohjoismaissa tehty lakeihin lukuisia muutoksia. Tanskassa on lisäksi tehty tekijänoikeuslainsäädännön kokonaisuudistus 1990-luvun puolivälissä.

Pohjoismaiden tekijänoikeusasioista vastaavien ministeriöiden edustajat ovat koko uudistustyön ajan tehneet yhteistyötä ja pitäneet yhteyttä kokoontumalla useita kertoja vuodessa. Lainsäädännön valmistelusta vastaavien ministeriöiden yhteistyössä tärkeänä tavoitteena on pohjoismaisen lakiyhtenäisyyden säilyttäminen niissä asioissa, joissa lakien yhdenmukaisuudella katsotaan olevan erityistä arvoa. Pohjoismaiden hallitukset ja eduskunnat ovat lainuudistusprosessin aikana tukeneet lainsäädännön yhtenäisyystavoitetta.

Myös nyt käsillä olevan uudistuksen yhteydessä ja tietoyhteiskuntadirektiivistä aiheutuvia muutoksia valmisteltaessa Pohjoismaiden tekijänoikeusasioista vastaavien ministeriöiden edustajat ovat kokoontuneet säännöllisesti. ~~Kaikissa Pohjoismaissa julkaistaan vuoden 2002 aikana hallituksen esitysluonnoksia, joiden pohjalta järjestetään lausuntokierroksia ja kuulemisia.~~

Vuonna 2002 toteutettiin Tanskassa direktiivin edellyttämät tekijänoikeuslain muutokset, jotka tulivat voimaan 22 päivänä joulukuuta 2002. Vuonna 2003 julkaistiin Ruotsissa ja Norjassa tekijänoikeuslainsäädännöstä vastaavissa ministeriöissä laaditut säädösluonnokset lausuntokierroksen pohjaksi. Myös Islannissa on lainsäädännön muutosten valmistelu käynnissä.

Tavoitteena on edelleen yhdenmukaisiin ratkaisuihin pyrkiminen keskeisissä asioissa. Sekä kansainvälisessä että EU:n piirissä tapahtuvassa kehityksessä Pohjoismaiden painoarvo on sitä merkittävämpi, mitä syvällisempään yhteiseen analyysiin ja tilannearvioihin ratkaisut perustuvat.

#### 2.4.3. Eräät lainmuutoksen valmistelun yhteydessä arvioidut kysymykset

*Työsuhdetekijänoikeus.* Lainmuutosten valmistelun yhteydessä tehtiin opetusministeriön toimeksiannosta selvitys tekijänoikeuden asemasta työ- ja virkasuhteissa ja asiaan mahdollisesti liittyvistä sääntelytarpeista. Oi-

keusministeriön ylijohtaja Pekka Nurmen tekemä selvitys on julkaistu opetusministeriön työryhmien muistioita -sarjassa (2002:22). Selvityksen pohjaksi suoritettiin laaja viranomaisille, korkeakouluille, viestintäalan edustajille ja muille tekijänoikeuden käyttäjille, tekijöiden edustajille sekä toimiala- ja työmarkkinajärjestöille suunnattu kysely.

Selvityksen mukaan merkittävää muutosta on tapahtunut niin teknisen kehityksen alalla kuin tekijänoikeuden käytön ja käyttöympäristönkin suhteen. Tuotetun aineiston käytönmahdollisuudet ovat lisääntyneet teknologian ja uusien jakeluteiden kehittymisen myötä. Alan toimijat näkevät nykyisen sääntelemättömän tilanteen haittaavan aineiston monikäyttöisyyttä ja markkinoiden kehittämistä.

Tekijänoikeuden sääntelyä toivovien toimialojen mielestä lainsäädännöllä luotava selkeys, toisin sanoen sääntely, jonka mukaan työntekijän taloudelliset oikeudet siirtyisivät työnantajalle, jollei yksittäisen työnantajan ja työntekijän välillä ole nimenomaan toisin sovittu, parantaisi myös kansainvälistä kilpailukykyä.

Oikeudenhaltijoita edustavat tahot lähtökohtaisesti kiistivät kehityksen tai ainakin painottivat sen merkitystä toisin ja halusivat edelleen tukeutua tekijänoikeuden siirtymisen järjestämiseen sopimuksin. Jos sääntelyä tarvitaan, lähtökohtana tulisi olla tekijänoikeuksien kuuluminen työntekijälle, elleivät osapuolet ole toisin sopineet. Eräät tekijänoikeuden haltijoita edustavat tahot ehdottivat myös säännöstä kohtuullisen korvauksen periaatteesta ja sopimuksen kohtuullistamisesta.

Nykyisin työsuhdetekijänoikeudesta on olemassa erityissäännös tietokoneohjelmien ja tietokantojen osalta. Selvitys osoitti, että vastaavalla tavalla erotettavia muita aineistoja tai erityisaloja on vaikea löytää. Mahdollinen sääntely olisi siten soveltamisalaltaan yleinen.

Tekijänoikeuden siirtyminen on tekijänoikeuslain peruseriaatteiden mukaisesti sopimuksenvarainen asia. Toimiva sopimuskäytäntö on sekä tekijänoikeuksien toteutumisen että tekijänoikeuksien käytön kannalta erittäin tärkeä asia.

EU:n piirissä työsuhdetekijänoikeuden sääntely on tietokoneohjelmia lukuun otta-

matta jätetty kansallisen lainsäädännön varaan. Yhteisön jäsenvaltioiden lainsäädännössä on tietokoneohjelmien ja tietokantojen osalta vaihtelevia säännöksiä. Erityisesti anglosaksisissa maissa lähtökohta tekijänoikeuden siirtymiselle työsuhteessa poikkeaa mannereurooppalaisesta perinteestä.

Selvityksen johtopäätöksenä oli, että tapahtuneesta kehityksestä huolimatta selvitys ei riittävästi tue sitä, että tässä vaiheessa olisi ryhdyttävä lainsäädäntötoimiin työsuhdetekijänoikeutta koskevan yleisen ja kaiken kattavan sääntelyn toteuttamiseksi. Edelleen on kuitenkin syytä arvioida lainsäädännön muuttamisen tarvetta ja seurata niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla tapahtuvaa kehitystä.

Työsuhdetekijänoikeutta koskevan sääntelytarpeen arvioinnissa tulee olla pohjana työntekijöiden ja työnantajien aseman järkevä ja tasapainoinen kehittäminen ja huomiota tulee muun ohessa kiinnittää tietoyhteiskunnan kehitykseen, sisällön monimuotoisen käytön edistämiseen ja Suomen kilpailukyvyn vahvistamiseen.

*Julkinen esittäminen.* Lainmuutosten valmistelun yhteydessä opetusministeriö antoi selvitystoimeksiannon julkiseen esittämiseen käsitteestä ja siihen liittyvistä rajanvedoista. Selvityksen tulokset valaisevat näitä kysymyksiä mutta eivät anna aihetta harkita muutosten tekemistä lakiin.

Tietoyhteiskuntadirektiivin kansalliseen täytäntöönpanoon liittyen esityksessä ehdotetaan kuitenkin tekijänoikeuslain 2 §:n oikeuksiin muutoksia, jonka yhteydessä myös julkisen esittämisen oikeuteen nykyisin sisältyvät oikeudet järjestellään uudelleen. Muutosten tavoitteena on yksinoikeuksien piiriin selkeyttäminen.

### **3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset**

#### **3.1. Tietoyhteiskunnan tekijänoikeuksia koskeva direktiivi ja sen edellyttämät lainsäädännön muutokset**

##### *3.1.1. Yleistä*

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY, annettu 22 päivänä touko-

kuuta 2001, tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa julkaistiin Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä 22 päivänä kesäkuuta 2001. Direktiivin noudattamisen edellyttämät kansallisen lainsäädännön muutokset ~~on saatettava~~ olisi direktiivin mukaan tullut saattaa voimaan viimeistään 21 päivänä joulukuuta 2002.

Tietoyhteiskunnan tekijänoikeuksia koskeva direktiivi on järjestyksessä kuudes tekijänoikeuden alan direktiivi. Se on ensimmäinen "toisen polven" laaja-alainen direktiivi, joka koskee kaikkien tekijöiden ja lähioikeuksien haltijoiden oikeuksia. Aiemmat direktiivit ovat koskeneet vain tiettyjä oikeudenhaltijaryhmiä tai tiettyä tekijänoikeuden osaluuetta, kuten tietokoneohjelmien oikeudellista suojaa (91/250/EY), vuokraus- ja lainausoikeuksia sekä tiettyjä tekijänoikeuden lähioikeuksia (92/100/EY), satelliitti- ja kaapelilähetyksiä (93/83/EY), suoja-aikaa (93/98/EY) sekä tietokantoja (96/9/EY). Taideteosten jälleenmyyntikorvausta koskeva direktiivi (2001/84/EY) annettiin 27 päivänä syyskuuta 2001.

Uuden tietoyhteiskuntadirektiivin tarkoitus on saattaa yhteisön lainsäädännössä voimaan vuonna 1996 tehdyn WIPO:n tekijänoikeus-sopimuksen (jäljempänä "WCT") ja WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen (jäljempänä "WPPT") sopimusmääräysten mukaiset säännökset. EU:n jäsenvaltioita sitovan yhteisölainsäädännön olemassaolo sopimusten kattamalla alueilla on edellytys, jotta yhteisö voisi liittyä mainittuihin sopimuksiin. Samalla direktiivi harmonisoi jäsenvaltioiden lainsäädäntöaskeleita niiden saattaessa voimaan mainittuja WIPO-sopimuksia. Tämän lisäksi direktiivillä on tarkoitus harmonisoida tekijänoikeuden ja lähioikeuksien poikkeus- ja rajoitussäännökset. WIPO-sopimukset eivät edellytä tällaista.

Direktiivi on minimidirektiivi. Jäsenvaltiot voivat säätää myös tehokkaammasta oikeudellisesta suojasta. Tästä on kuitenkin poikkeuksena teknisiä suojakeinoja koskeva 6 artikla, jota johdantokappaleen 50 mukaan ei sovelleta tietokoneohjelmiin. Lisäksi 5 artiklan 1 kohdan lyhytaikaisia kopioita koskevaa säännöstä on arvioitava erityistapauksena.

Direktiivin 1 artiklan 2 kohdan mukaan

muissa kuin 11 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa tämä direktiivi ei aiheuta muutoksia eikä millään tavoin vaikuta voimassa oleviin yhteisön säädöksiin, jotka koskevat voimassa olevien direktiivien mukaista oikeudellista suojaa. Koska tietokantadirektiivi sisältää tietokantoihin mahdollisia poikkeuksia ja rajoituksia koskevat säännökset, tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 1 kohta ei ole sovellettavissa myöskään tietokantoihin.

Komissio on todennut, että se tulee seuraamaan kehitystä ja tarvittaessa tekemään esityksen aiemmin voimaan tulleiden direktiivien muuttamisesta tietoyhteiskuntadirektiivin kanssa yhdenmukaisemmaksi. Komissio tulee kiinnittämään erityishuomiota mahdolliseen tarpeeseen soveltaa 5 artiklan 1 kohtaa myös tietokoneohjelmiin ja tietokantoihin sekä 6 artiklaa tietokoneohjelmiin.

WPPT:n 5 artiklaan sisältyvät määräykset esittävien taiteilijoiden moraalisisista oikeuksista. Voimassa olevaan yhteisölainsäädäntöön vastaavia säännöksiä ei sisälly.

Tekijänoikeuslain 3 § sisältää säännökset tekijöiden moraalisisista oikeuksista. Lisäksi 53 §:ään sisältyvät ns. klassikkosuoja koskevat säännökset, joiden nojalla opetusministeriöllä on valta kieltää julkisesti sivistykseksiä etuja loukkaava menettely tekijän kuoltua ja myös tekijänoikeuden lakattua.

Lain 45 §:n 4 momentin viittaussäännöksen mukaan 3 §:n säännöksiä sovelletaan myös esittäviin taiteilijoihin. Mainitut säännökset täyttävät myös WPPT:n 5 artiklan vaatimukset.

### 3.1.2. Direktiivin sisältö

#### I luku. Tavoite ja soveltamisala

##### 1 artikla. *Soveltamisala*

Artiklassa määritellään direktiivin soveltamisala. Artiklan 1 kohdan mukaan direktiivi koskee tekijänoikeuden ja lähioikeuksien oikeudellista suojaa sisämarkkinoilla ja erityisesti tietoyhteiskunnassa. Artiklan 2 kohdan mukaan direktiivi ei aiheuta muutoksia eikä millään tavoin vaikuta voimassa olevien tekijänoikeuden alan direktiivien säännöksiin. Säännöksen mukaan poikkeuksena ovat kui-

tenkin 11 artiklassa erityisesti mainitut tapaukset.

Tämän nimenomaisen säännöksen lisäksi on direktiivin soveltamisalaa tarkasteltaessa otettava huomioon direktiivien sääntelyssä olevien aukkojen täyttämisen periaate. Direktiivin valmisteluvaiheissa komission taholta todettiin useaan otteeseen, että direktiivillä on tarkoitus täyttää myös aiemmin voimaan tulleissa direktiiveissä olevia aukkoja. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että mikäli aiemmassa direktiivissä ei ole säännöstä tämän direktiivin joltakin asia-alueelta, tämän direktiivin säännös tulee noudatettavaksi myös kyseisen direktiivin mukaisiin suojan kohteisiin nähden.

Direktiivien sääntelyssä olevien aukkojen täyttämisen periaate ilmenee nimenomaisesti 11 artiklan 1 kohdan a alakohdasta. Kun vuokraus- ja lainausdirektiivin kopiointioikeutta koskeva 7 artikla kumotaan, tilalle tulevat ilman eri mainintaa sovellettaviksi tämän direktiivin 2 artiklan säännökset kappaleen valmistamisen oikeudesta.

Johdantokappaleen 20 mukaan, jossa luetellaan viisi aiemmin voimaan tullutta tekijänoikeuden alan direktiiviä, "tämän direktiivin säännöksillä ei ole tarkoitus vaikuttaa mainittujen direktiivien säännöksiin, ellei tässä direktiivissä toisin säädetä". Varsinaisiin teknisiin mukautuksiin, jotka on mainittu 11 artiklassa, on sisällytetty vuokraus- ja lainausdirektiivin kopiointioikeutta koskevan 7 artiklan kumoaminen sekä saman direktiivin oikeuksien rajoituksia koskevan 10 artiklan 3 kohdan muutos. Teknisiin mukautuksiin sisältyy myös suoja-aikadirektiiviin liittyvä muutos. Sen sijaan teknisiä mukautuksia ei ole tehty tietokoneohjelmien eikä tietokantojen suojaa koskeviin direktiiveihin. Toisin sanoen tietokoneohjelma- ja tietokantadirektiiveihin tällä direktiivillä on vaikutusta vain, mikäli näihin direktiiveihin ei sisälly säännöksiä tämän direktiivin sääntelemistä asioista.

Johdantokappaleen 50 mukaan 6 artiklan teknisten toimenpiteiden suoja ei vaikuta tietokoneohjelmadirektiivissä säädettyjen erityisten suojasäännösten soveltamiseen. Teknisten toimenpiteiden oikeudellista suojaa koskevia tämän direktiivin säännöksiä "ei varsinkaan olisi sovellettava tietokoneohjel-

mien yhteydessä käytettävien teknisten toimenpiteiden suojaamiseen, joka kuuluu yksinomaan mainitun direktiivin alaan. ... Kyseisen direktiivin 5 ja 6 artiklassa määritellään yksinomaan tietokoneohjelmiin sovellettavia yksinoikeuksia koskevat poikkeukset."

Edellä sanotun pohjalta tämän direktiivin säännöksiä sovelletaan olemassa oleviin direktiiveihin tai niiden suojan kohteisiin seuraavasti:

Kappaleen valmistamisoikeutta koskevaa direktiivin 2 artiklaa sovelletaan vuokraus- ja lainausdirektiivin mukaisiin suojan kohteisiin (sääntelyaukon täyttö).

Direktiivin 3 artiklan mukainen yleisölle välittämisen oikeus tulee myöntää myös tietokoneohjelmien tekijöille (sääntelyaukon täyttö).

Sallitut rajoitussäännökset sisältävää direktiivin 5 artiklaa ei sovelleta tietokoneohjelmiin (johdantokappale 50) eikä tietokantoihin; tietokantoihin sovellettavat rajoitussäännökset sisältyvät tietokantadirektiiviin.

Direktiivin 5 artiklaa sovelletaan lähioikeuksien osalta 2 artiklan kappaleen valmistusoikeuteen ja 3 artiklan 2 kohdan pyynnöstä tapahtuvaan yleisön saataviin saattamisoikeuteen. Sen sijaan muihin lähioikeuksien haltijoiden oikeuksiin sovelletaan vuokraus- ja lainausdirektiivin 10 artiklan säännöstä.

Teknisiä suojakeinoja koskevaa direktiivin 6 artiklaa ei sovelleta tietokoneohjelmiin (johdantokappale 50). Artiklaa sovelletaan kuitenkin soveltuvin osin vuokraus- ja lainausdirektiivin ja tietokantadirektiivin yhteydessä (6 artiklan 4 kohdan 5 alakohta).

Direktiivin 11 artiklan mukaan vuokraus- ja lainausdirektiivin 7 artikla kumotaan ja 10 artiklan 3 kohta korvataan uudella säännöksellä. Lisäksi suoja-aikadirektiivin 3 artiklan 2 kohta korvataan uudella säännöksellä.

## II luku. Oikeudet ja poikkeukset

2 artikla. *Kappaleen valmistamista koskeva oikeus*

*Direktiivi ja kansainväliset sopimukset.* Artiklassa säädetään tekijöiden ja lähioikeuksien haltijoiden yksinoikeudesta kappaleiden valmistamiseen. Säännöksessä olevien kriteerien mukaan kaikenlainen kappaleiden

valmistaminen kuuluu yksinoikeuden piiriin: suora tai välillinen, tilapäinen tai pysyvä, millä keinolla ja missä muodossa tahansa tapahtuva sekä kokonaan tai osittain tapahtuva kappaleen valmistaminen. Tekijöille tämä oikeus tulee säätää teosten osalta, esittäjille esitysten tallenteiden osalta, äänitetuottajille äänitteiden osalta, elokuvien ensimmäisten tallenteiden tuottajille elokuvien alkuperäiskappaleiden ja niiden kopioiden osalta sekä yleisradio-organisaatioille lähetyksen tallenteiden osalta. Direktiivin säännös täyttää WPPT:n 7 ja 11 artiklan vaatimukset. WCT sen sijaan ei sisällä nimenomaista säännöstä kappaleen valmistamisoikeudesta.

Kappaleen valmistamista (toisintaminen, kopioiminen, monistaminen) koskeva oikeus sisältyy kansainvälisiin yleissopimuksiin ja kolmeen aikaisempaan tekijänoikeuden alan direktiiviin.

Bernin sopimuksen 9 artiklan 1 kappaleen mukaan "kirjallisten ja taiteellisten teosten tekijöillä on yksinoikeus sallia näiden teosten millä tavalla ja missä muodossa tahansa tapahtuva teisintäminen". Rooman sopimuksen 10 artiklan mukaan "äänitteiden valmistajilla on oikeus sallia tai kieltää äänitteiden välitön tai välillinen monistaminen". Radioyriytysten vastaava oikeus on määritelty oikeudeksi "sallia tai kieltää tallenteittensa monistaminen" (13 artikla). Esittäville taiteilijoilla tulee 7 artiklan mukaan olla "mahdollisuus estää ilman heidän suostumustaan tapahtuva heidän esityksensä tallennuksen monistaminen".

Kappaleen valmistamista on myös teoksen tai esityksen kiinnittäminen fyysiseen alustaan. Äänitallennetuottajan ja kuvatallennetuottajien suoja kohdistuu nimenomaan tallenteisiin. WPPT:n 2 artiklan c-kohta sisältää "tallentamisen" määritelmän. Sen mukaan "tallentamisella", ts. alustaan kiinnittämisellä, tarkoitetaan "äänien tai niitä edustavien merkkien sisällyttämistä materiaaliseen alustaan, josta ne laitteen avulla voidaan havaita, kopioida tai välittää".

Bernin sopimuksen selitysteoksen mukaan 9 artiklan 1 kappaleen sanonta "millä tavalla tai missä muodossa tahansa" on tarpeeksi laaja kattamaan mitkä tahansa kappaleen valmistamistavat, myös kaikki sellaiset prosessit, joita ei ole vielä keksitty (WIPO – Guide

to the Berne Convention, s. 54). Myös WCT:tä koskevassa sopimusehdotuksessa on todettu, että käytetty sanonta ei voisi olla laajempi ja että siihen sisältyy myös teoksen tallentaminen sähköiseen muotoon sekä teoksen tallentaminen tietokoneen muistiin. Myös teoksen muuttaminen digitaaliseen muotoon, digitointi, on sopimusehdotuksen mukaan kappaleen valmistamista. (WIPO, CRNR/DC/4, s. 28.)

WCT:tä koskevaan sopimusehdotukseen sisältyi direktiivin 2 artiklan sanontoja vastaava sopimusmääräys, jossa todettiin Bernin sopimuksen kattavan suoran ja epäsuoran, pysyvän tai tilapäisen sekä millä tavalla tai missä muodossa tahansa tapahtuvan kappaleen valmistamisen. Tavoitteena oli selkeyttää sähköisessä ja tietoverkkoympäristössä tapahtuvia kappaleiden valmistamisia. Määritteellä "suora ja epäsuora" oli tarkoitus tehdä selväksi, että kyse on teoksen kappaleen valmistamisesta esimerkiksi silloin, kun alkuperäinen teos ja siitä tehty kopio sijaitsevat eri paikoissa (esimerkiksi kappaleen valmistaminen yleisradiolähetyksestä tai kaapelin avulla siirretystä aineistosta). Määritteillä "tilapäinen tai pysyvä" puolestaan viitattiin laajasti hyväksytyyn näkemykseen, jonka mukaan kappaleen valmistaminen voi olla käsin kosketeltavan, pysyvän esineen (kirja, CD-levy, äänitalenne) aikaansaamista, tai se voi olla teoksen tallentamista tietokoneen kovallevylle tai työmuistiin joko lyhyeksi tai pidemmäksi ajaksi.

WCT:hen tätä ehdotettua sopimusmääräystä ei sisällytetty, vaan sen sijasta hyväksyttiin Bernin sopimuksen 9 artiklaan viittaava julkilausuma (agreed statement). WCT:n 1 artiklan 4 kappaletta koskevan julkilausuman mukaan "Bernin yleissopimuksen 9 artiklan mukainen kappaleen valmistamisen oikeus ja sen mukaisesti sallitut poikkeukset ovat täysin sovellettavissa digitaalisessa ympäristössä erityisesti digitaalisessa muodossa olevien teosten käyttämiseen. On selvää, että digitaalisessa muodossa olevan suojatun teoksen tallentaminen sähköiseen välineeseen merkitsee Bernin yleissopimuksen 9 artiklassa tarkoitettua kappaleen valmistamista." Esitysten ja äänitteiden osalta sisällöltään vastaava julkilausuma hyväksyttiin myös WPPT:n 7 artiklan yhteydessä koskemaan kyseisen sopi-

muksen 7 ja 11 artiklan mukaista kappaleen valmistamisen oikeutta sekä rajoituksia ja poikkeuksia koskevaa 16 artiklaa.

Tietokoneohjelmadirektiivin 4 artiklan 4 kohdan mukaan oikeudenhaltijan yksinoikeutena on "tietokoneohjelman tai sen osan pysyvä tai tilapäinen toisintaminen millä tavoin ja missä muodossa tahansa". Vuokraus- ja lainausdirektiivin 7 artiklan 1 kohdan mukaan direktiivin mukaisten lähioikeuksien haltijoiden yksinoikeutena on sallia tai kieltää "suora tai välillinen kopiointi". Tietokantadirektiivin 5 artiklan mukaan tekijän yksinoikeuksiin kuuluu "tietokannan tai sen osan tilapäinen tai pysyvä toisintaminen millä tavoin tai missä muodossa tahansa". Saman direktiivin 7 artiklan 1 kohta sisältää tietokantojen erityissuojan haltijaa koskevan kopiointioikeuden, joka artiklan 2 kohdassa on määriteltävä tietokannan koko sisällön pysyväksi tai väliaikaiseksi siirtämiseksi tallennusaltalta toiselle.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslain 2 §:ään sisältyvä oikeus kappaleen valmistamiseen on luonteeltaan laaja oikeus. Sen on perinteisesti katsottu kattavan kaikenlaisen kappaleen valmistamisen, myös erittäin lyhyen ajan kestävät tallentamiset esimerkiksi tietokoneen työmuistiin tai puskurimuistiin. Kappaleen valmistamista koskevan oikeuden on katsottu kattavan myös sekä ensimmäisen tallentamisen eli fiksaation että siitä tehdyt seuraavat kopiot. Vuoden 1953 komiteanmietinnössä on todettu: "Määritelmän mukaan on tekijällä yksinomainsainen oikeus määrätä teoksestaan kahdessa tärkeässä suhteessa, nimittäin aineellisen muodon antamisesta henkisellet tuotteelleen eli ts. kappaleiden valmistamisesta tuosta tuotteesta sekä teoksen saattamisesta yleisön saataviin. ... myös muutetussa muodossa, ... Selvyyden vuoksi on erikseen sanottu, että sama on voimassa teoksen siirtämisestä laitteeseen, jonka avulla se voidaan toisintaa, niinkuin gramofonilevyille, teräsnauhalle, elokuvanauhalle jms." (Komiteanmietintö 1953:5, s. 47.)

Kaikki uudessa direktiivissä mainitut kappaleen valmistamisoikeuden kvalifioinnit sisältyvät ainakin yhteen kansainvälisen yleissopimuksen vastaavaa oikeutta koskevaan määräykseen tai direktiivin säännökseen. Sen vuoksi ja ottaen lisäksi huomioon edellä

mainittu WCT:n yhteydessä hyväksytty julki lausuma ja WCT:n sopimusehdotuksesta ilmenevät seikat voidaan perustellusti katsoa, että lain 2 §:ssä oleva kappaleen valmistamisoikeutta koskeva säännös on myös uuden direktiivin 2 artiklan säännöksen mukainen.

Direktiivissä säänneltyjä lähioikeuksia koskevat 45, 46, 46 a ja 48 § sisältävät kunkin lähioikeuden haltijalle kuuluvan kopiointioikeuden, joka vastaa direktiivin 2 artiklan säännöstä.

Yksinoikeuksien teknisessä muotoilussa on havaittavissa eroja sekä kansainvälisten yleissopimusten välillä että myös EU:n direktiivien kesken. Suomen tekijänoikeuslaissa omaksuttujen ilmaisutapojen "yksinomainen oikeus" tai "ei saa suostumuksetta" on katsottu vastaavan sopimuksissa ja direktiiveissä käytettyjä ilmaisutapoja. Sen vuoksi laissa käytettyjen ilmaisujen on katsottava sisältävän myös tässä direktiivissä käytetyn ilmaisun sallimis- ja kieltämiselementit, eikä lain yksinoikeuksia koskevien säännösten vakiintuneita ilmaisuja ole näin ollen tarpeen muuttaa.

Artikla ei edellytä muutoksia tekijänoikeuslakiin. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan kuitenkin lisättäväksi direktiivin 2 artiklan mukainen kappaleen valmistamisoikeutta selventävä ja täsmentävä säännös, jolloin kappaleen valmistamisoikeuden laajuus ilmenisi itse lain säännöksestä.

3 artikla. *Oikeus välittää yleisölle teoksia ja oikeus saattaa muu aineisto yleisön saataviin*

*Direktiivi ja kansainväliset sopimukset.* Artiklan 1 kohdan mukaan tekijöillä tulee olla yksinoikeus teostensa langalliseen tai langattomaan välittämiseen yleisölle ("communication to the public"). Erityisesti säännöksessä on korostettu sitä, että yleisölle välittämiseen sisältyy myös yksinoikeus teosten saattamiseen yleisön saataviin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset saataviinsa valitsemastaan paikasta ja valitsemanaan aikana. Viimeksi mainittua tapausta kutsutaan myös tilauksesta tai pyynnöstä tapahtuvaksi yleisön saataviin saattamiseksi.

Johdantokappaleen 23 mukaan yleisölle välittämisen oikeus "tulisi ymmärtää laajasti si-

ten, että se koskee kaikenlaista välittämistä yleisölle, joka ei ole läsnä paikassa, josta välittäminen saa alkunsa". Johdantokappaleen mukaan siihen sisältyy kaikenlainen teoksen siirto ja edelleen siirto yleisölle, myös yleisradiointi; muita toimia siihen ei sisälly.

Johdantokappaleen 27 mukaan pelkkä aineiston välittämisen mahdollistavien tai toteuttavien välineiden tarjoaminen ei ole tässä direktiivissä tarkoitettua välittämistä.

Direktiivien sääntelyssä olevien aukkojen täyttämisen periaatteen mukaisesti yleisölle välittämisen oikeus tulee ulottaa koskemaan myös tietokoneohjelmia. Sen sijaan tietokantojen osalta tietokantadirektiivin 5 artiklaan sisältyy jo nyt laaja kommunikaatio-oikeus. Tietokantoihin tätä artiklaa ei näin ollen sovelleta.

Artiklan 2 kohdan mukaan esittäjille, äänitetuottajille, elokuvatuottajille ja yleisradioorganisaatioille on säädettävä yksinoikeus tilauksesta tapahtuvaan yleisön saataviin saattamiseen ("making available to the public"). Kysymyksessä on WPPT:ssä ja direktiivissä erityisesti kvalifioitu yleisölle välittämisen muoto. Säännöksessä tarkoitettuna yksinoikeuden piiriin kuuluu sellainen langallisesti tai langattomasti tapahtuva yleisön saataviin saattaminen, jossa yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada suojattu aineisto saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Direktiivi ei vaikuta lähioikeuksien haltijoiden vuokraus- ja lainausdirektiivin 8 artiklan yleisradiointia ja yleisölle välittämistä koskeviin oikeuksiin, joihin myös satelliitti- ja kaapelidirektiivin 4 artiklassa viitataan.

Johdantokappale 26 koskee tekijöiden yleisölle välittämisen oikeutta ja lähioikeuksien haltijoiden yleisön saataviin saattamisoikeutta yleisradio-organisaatioiden tilauspalveluiden yhteydessä. Mainitun johdantokappaleen mukaan jäsenvaltioiden tulisi rohkaista kollektiivisten käyttöluopien myöntämistä koskevia järjestelyjä, joilla helpotettaisiin radio- ja televisiotuotantoon sisältyvien kaupallisten äänitteiden oikeuksien hankkimista. Pohjoismaiden lainsäädäntöperinteen valossa edellä mainittu helpottaminen merkitsisi pyynnöstä tapahtuvan välittämisen edellyttämien oikeuksien hankinnan helpottamista sopimuslisenssisäännöksellä.

Artiklan 3 kohdan mukaan 3 artiklan 1 ja 2 kohdan oikeudet eivät sammu yleisölle välittämisen tai yleisön saataviin saattamisen yhteydessä. Tekijänoikeuden perusoppiin kuuluu oppi levitysoikeuden sammumisesta eli raukeamisesta. Sen mukaan teoksen tai muun suojan kohteen kappaleen, joka on oikeudenhaltijan luvalla myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu, saa levittää edelleen ilman oikeudenhaltijan lupaa. Vastaavalla tavalla myös teoksen näyttämisoikeus voi raueta. Muihin yksinoikeuksiin raukeaminen ei ulotu.

Johdantokappaleessa 29 on todettu, ettei oikeuden raukeaminen ulotu palveluihin, joita ovat myös verkon välityksellä pyynnöstä tapahtuvat palvelut ("suorakäyttöpalvelut", on-demand services). Ne kuuluvat aina oikeudenhaltijan yksinoikeuden piiriin. Lisäksi mainitun johdantokappaleen mukaan sama "pätee myös tällaisen palvelun käyttäjän oikeudenhaltijan suostumuksella teoksesta tai muusta aineistosta tekemään fyysiseen kappaleeseen".

Jos teos tai muu aineisto 3 artiklan mukaisesti välitetään yleisölle tai saatetaan yleisön saataviin sähköisessä muodossa, teoksen käyttäjän tietokoneen työmuistiin, kovalevyille tai muulle vastaavalle tallennusalustalle syntyy kappale suojatusta aineistosta. On mahdollista, että käyttäjä tekee tällaisesta tallennetusta kappaleesta myös erillisellä fyysisellä alustalla olevan kopion tai tulosteen. Edellä mainitun direktiivin johdantokappaleen mukaan tällaista aineiston kappaletta ei saa levittää edelleen. Siten sähköisesti online-palveluna toimitetusta teoksesta valmistetun fyysisen teoskappaleen levittäminen edellyttää aina oikeudenhaltijan lupaa. Tämä lupa voidaan tarvittaessa sisällyttää online-toimituksen ehtoihin. Oikeuksien raukeaminen ei aineiston välitysketjussa missään kohdassa kohdistu "aineettomiin" palveluihin.

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan säännös täyttää WCT:n 8 artiklan määräykset. Bernin sopimuksen 11, 11bis, 11ter, 14 ja 14bis artiklat sisältävät kukin osia tekijöiden yleisölle välittämisen oikeudesta. Mainittuja sopimusmääräyksiä muuttamatta WCT:n 8 artiklassa täydennettiin Bernin sopimuksen yleisölle välittämisen oikeutta siten, että se kattaa kaikki teoslajit. Samalla selvennettiin, et-

tä myös tilauspohjainen välittäminen kuuluu yleisölle välittämisen oikeuteen.

WPPT:n 10 ja 14 artiklan määräyksiin verrattuna direktiivin 3 artiklan 2 kohdan säännös kattaa myös audiovisuaalisten esitysten esittäjien, elokuvatuottajien ja yleisradioorganisaatioiden oikeudet. Tämä on laajennus WPPT:hen verrattuna. Rooman sopimukseen ei sisälly 3 artiklan 2 kohdan kaltaista tilauspohjaista yleisölle välittämisen oikeutta lähioikeuksien haltijoille.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslain 2 §:n 1 momentin säännöksen mukaan "tekijänoikeus tuottaa, jäljempänä säädettyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännökseenä tai muunnelmalla, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen". Tätä säännöstä täydentää yleisön saataviin saattamisen eri tapoja havainnollistava pykälän 3 momentti: "Teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti. Julkisenä esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä."

Vuoden 1953 komiteanmietinnön pykäläluonnoksiin sisältyneeseen nykyistä 2 §:ää vastaavaan pykälään ei alunperin sisällynyt nykyisen 3 momentin mukaista säännöstä. Vuoden 1957 komiteanmietinnössä edellä mainitusta säännöksestä todettiin seuraavaa: "Pykälän mukaan sellaisena kuin se on vuoden 1952 ehdotuksessa tekijällä on yksinomainen oikeus määrätä teoksestaan pääasiallisesti kahdessa suhteessa, nimittäin teoksen kappaleiden valmistamisesta ja teoksen saattamisesta eri tavoin yleisön saataviin. ... Sen sijaan saatetaan asettaa kyseenalaiseksi, ilmeneekö sanonnasta 'saattaa teos yleisön saataviin' riittävän selvästi ne eri määräämistavat, joita siihen on tarkoitettu sisällyttää. Viimeksi mainitun sanonnan on katsottava käsittävän seuraavat toimenpiteet: 1) teoksen julkisen esittämisen (julkiset konsertit, teatterinäytännöt, lausunta- ja elokuvaesitykset sekä radiolähetykset yms.); 2) teoksen kappaleen julkisen näyttämisen (taideteosten sa-

moin kuin kirjallistenkin teosten, esim. käsi-kirjoitusten, näytteille paneminen); sekä 3) teoksen kappaleiden levittämisen yleisön keskuuteen (myymällä, lainaamalla, vuokraamalla ym. sellaisella tavalla). Lienee ilman muuta selvää, että kysymyksessä oleva sanonta käsittää teoksen julkisen esittämisen. Sen sijaan ei ole niinkään ilmeistä, että myös kappaleiden näyttäminen ja levittäminen sisältyvät tuohon sanontaan. ... Sen vuoksi on pykälään liitetyssä uudessa 3 momentissa tarkemmin selitetty käsitettä 'saattaa yleisön saataviin...'. (Komiteanmietintö 1957:5, s. 18.)

Nykyiseen lain säännökseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 23/1960 vp, s. 2) todetaan: "Teoksen saattaminen yleisön saataviin voi tietenkin tapahtua monella eri tavalla. Sellaiseksi katsotaan ennen muuta teoksen julkinen esittäminen ja näyttäminen sekä teoksen kappaleen tarjoaminen myytäväksi tai muunlainen levittäminen yleisön keskuuteen (2 § 3 mom.)."

Ruotsin tekijänoikeuslain 2 § vastaa Suomen lain säännöstä. Pykälät ovat syntyneet yhteispohjoismaisen lainvalmistelun tuloksena. Ruotsin lain perusteluissa (Regeringens Proposition nr. 17 år 1960, s. 61—62) säännöstä on perusteltu Suomen lain esitöitä laajemmin. Perusteluissa todetaan, että tekijällä tulee olla oikeus saada taloudellinen hyöty kaikista teoksen hyödyntämistavoista, joilla on käytännössä merkitystä. Oikeuksia koskevat säännökset voidaan perustelujen mukaan muotoilla yksityiskohtaisesti joko siten, että säännöksessä mainitaan kaikki sen piiriin kuuluvat oikeuden hyödyntämistavat, tai siten, että ne sisällytetään yleisemmässä muodossa olevaan säännökseen. Silloinen voimassa oleva lainsäädäntö perustui ensiksi mainittuun malliin, jossa lainsäädäntöä on täydennetty toistuvasti teosten uusien hyödyntämistapojen seurauksena. Lakia uudistettaessa oli perustelujen mukaan tarkoitus pyrkiä yleisempään oikeuksien muotoiluun.

Myöhemmin perusteluissa todetaan, että 2 §:n yleisön saataviin saattamista koskevan säännöksen on tarkoitus kattaa ensinnäkin julkinen esittäminen, josta esimerkkinä mainitaan elokuvan julkinen esittäminen sekä teoksen lähettäminen radiossa. Lopuksi säännöksestä todetaan, että julkista esittämistä

tä koskeva säännös pitää muotoilla yleisessä muodossa siten, että se kattaa myös muut julkisen esittämisen tavat, jotka tekniikan kehittyminen mahdollistaa; on tarkoitus, että säännös kattaa kaikki teoksen esittämistavat, joissa ei tapahdu teoksen kiinnittämistä teoskappaleeseen.

Yhteispohjoismaisen lainvalmistelun tuloksena syntyneen Suomen tekijänoikeuslain 2 §:n säännöksen voidaan vastaavasti katsoa kattavan kaikki tekijälle merkitykselliset yleisön saataviin saattamistavat. Pykälän 3 momentissa havainnollistetaan eri tapoja saattaa teos yleisön saataviin.

Ruotsin oikeuskäytännössä ei ole kuitenkaan vielä vakiintunut se, miten välittämisen oikeudellista luonnetta tulisi arvioida, ja Suomesta oikeuskäytäntö puuttuu lähes kokonaan tältä osin.

Lain 2 §:n 3 momentin säännöstä ehdotetaan selvennettäväksi siten, että siitä ilmenisivät selvästi kaikki mahdolliset yleisön saataviin saattamistavat, mukaan lukien tietoverkoissa tapahtuva ja muu, esimerkiksi radio- ja televisiolähetysten avulla tapahtuva, välittäminen.

Esityksessä ehdotetaan, että esittämistä koskeva yleisön saataviin saattamisoikeuden osa-alue jaettaisiin selkeästi esittämiseen, joka tapahtuu läsnä olevalle yleisölle, ja välittämiseen, jossa esittämistä tai välittämistä tapahtuman alkuperäisten sekä yleisön tai yleisöön kuuluvien henkilöiden välillä käytetään jonkinlaista välitystekniikkaa.

Teoksen saattaminen yleisön saataviin voisi tapahtua neljällä tavalla: 1. välittämällä teos yleisölle johtimitse tai johtimitta, mihin sisältyisi myös pyynnöstä tapahtuva yleisölle välittäminen, 2. esittämällä teos julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle, 3. levittämällä teoksen kappaleita, ja 4. näyttämällä teosta julkisesti. Teoksen näyttämisoikeus rajoittuisi teoksen välittömään, toisin sanoen ilman apuvälineitä tapahtuvaan näyttämiseen.

Lain 2 §:ään ehdotettavat tekijän taloudellisia oikeuksia selventävät muutokset yhdessä lakiin ehdotettavien muiden tarkennusten kanssa edellyttävät muutosta ja tarkennusta myös elokuvan taloudellisen hyödyntämisen kannalta keskeiseen säännökseen eli elokuvaamisoikeuden luovutusta koskevaan 39 §:ään. Muutosta käsitellään jaksossa

§:ään. Muutosta käsitellään jaksossa 3.2.17.

Nykyisessä tekijänoikeuslaissa lähioikeuksien oikeudenhaltijoiden oikeuksiin ei sisälly direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaista yksinoikeutta yleisön saataviin saattamiseen. Lähioikeuksien haltijoita koskevat säännökset yksinoikeudesta pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen ehdotetaan sijoitettaviksi esittävän taiteilijan, äänitetuottajan ja kuvatalennetuottajan sekä radio- ja televisioyhtiön lähioikeutta koskevaan pykälään lain 5 lukuun. Muita esittävien taiteilijoiden ja äänitetuottajien yksinoikeuksiin ehdotettavia muutoksia käsitellään jäljempänä jaksossa 3.2.14.

Lain 49 §:n mukaiseen luettelosuojaan sisältyy laaja yleisön saataviin saattamisoikeus. Mainitun pykälän 3 momentin viittaus säännökseen sisältyy myös viittaus 2 §:n 2 ja 3 momenttiin. Tämän viittauksen kautta myös 2 §:n 3 momenttiin nyt ehdotettavat muutokset tulisivat vaikuttamaan suoraan myös 49 §:n mukaisiin oikeuksiin.

Lain 49 a §:n mukainen teostasoon yltämättömän valokuvan suoja ehdotetaan yksinoikeuksien ja niiden muotoilun osalta yhtenäistettäväksi tekijänoikeussuojan kanssa (jakso 3.2.16.). Edellä mainitun 49 §:n tavoin 49 a §:ään ehdotetaan viittausäännöstä, jolla 2 §:n 2 ja 3 momentti tulisivat sovellettaviksi myös 49 a §:n mukaiseen yleisön saataviin saattamisoikeuteen.

Artiklan 3 kohdan mukaan yleisölle välittämisen ja yleisön saataviin saattamisen oikeudet eivät sammu näiden tapahtumien yhteydessä. Tekijänoikeuden perusoppiin kuuluu, että tekijänoikeudellisista yksinoikeuksista vain fyysisten kappaleiden levitysoikeus ja näyttämisoikeus raukeavat tietyin edellytyksin. Mainittujen oikeuksien raukeamista koskevat säännökset sisältyvät lain 19 ja 20 §:ään. Nimenomaista säännöstä siitä, etteivät 3 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaiset oikeudet sammu, ei tarvita.

#### 4 artikla. *Levitysoikeus*

*Direktiivi.* Direktiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaan tekijöille tulee säätää yksinoikeus teosten alkuperäiskappaleiden ja niiden kopioiden missä tahansa muodossa tapahtuvaan levittämiseen yleisölle. Säännöksen mukaan

levitysoikeus kattaa myymällä tai muulla tavalla tapahtuvan levittämisen. Säännös vastaa vuokraus- ja lainausdirektiivin 9 artiklan 1 kohdan mukaista lähioikeuksien haltijoiden levitysoikeutta.

Artiklan 2 kohta sisältää levitysoikeuden yhteisöraukeamista eli sammumista koskevan säännöksen. Sen mukaan levitysoikeus sammuu yhteisössä, kun teoskappaleen tai sen kopioiden myynti tai muu omistusoikeuden siirto on tapahtunut ensimmäistä kertaa yhteisön alueella oikeudenhaltijan toimesta tai hänen suostumuksellaan. Johdantokappaleen 28 mukaan levitysoikeuden raukeaminen ei vaikuta vuokraus- ja lainausdirektiivin I luvun mukaiseen vuokraus- ja lainausoikeuteen.

Artiklan 1 kohdan säännös vastaa WCT:n 6 artiklan 1 kappaleen määräyksiä. Sopimuksen 6 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuolilla on vapaus päättää, millä ehdoin levitysoikeus mahdollisesti raukeaa.

Eri teoslajeihin kohdistuvia levitysoikeuden raukeamista koskevia säännöksiä on yhteisölainsäädännössä jo aiemmin sisältynyt tietokoneohjelmadirektiivin 4 artiklan c kohtaan sekä tietokantadirektiivin 5 artiklan c kohtaan ja 7 artiklan 2 kohdan b alakohtaan. Mainittuja direktiivejä voimaan saatettaessa on katsottu, että levitysoikeuden raukeamista koskevien säännösten sanamuodot eivät edellytä tekijänoikeuslaisissa omaksutun kansainvälisen raukeamisen periaatteen muuttamista alueelliseksi eli yhteisöraukeamiseksi. Levitysoikeuden kansainvälisen raukeamisen säilyttämistä on perusteltu muun muassa sillä, ettei kansainvälisen raukeamisen voida katsoa rajoittavan Euroopan talousalueen sisäistä kauppaa (HE 287/1994 vp, s. 42). Lisäksi edellä mainitussa hallituksen esityksessä katsottiin, että yleinen siirtyminen alueelliseen raukeamiseen rajoittaisi tarpeettomasti laillisten tuotteiden maahantuontia Euroopan talousalueen ulkopuolelta ja näiden tuotteiden levitystä.

Rinnakkaistuonti lisäisi toisaalta myös kilpailua ja siten mahdollisesti laskisi tuotteiden myyntihintoja. Toisaalta se mahdollistaisi yleisölle myytäväksi tarjottavan repertuaarin laajentamisen, toisin sanoen sellaisten kulttuuri- ja muiden sisältötuotteiden maahantuonnin ja markkinoinnin, joita puhtaasti

kaupallisten näkökohtien pohjalta toimivat oikeudenhaltijoiden valtuuttamat maahantuojat eivät markkinoille muuten toisi.

Direktiivin neuvotteluvaiheessa eduskunnan sivistysvaliokunta (SiVL 3/1998 vp) esitti kantanaan, että Suomen tulee olla edelleen levitysoikeuden kansainvälisen raukeamisen kannalla. Valiokunta perusteli kantaansa sillä, että kansainvälisen raukeamisen periaate on kuluttajien edun mukainen ja edistää kilpailua ja että myös oikeudenhaltijoiden kannalta tämä periaate edistää menekkiä sallimalla myös rinnakkaistuonnin. Suomen edustama kanta jäi kuitenkin vähemmistöön direktiivin lopullisesta sisällöstä päätettäessä. Neuvoston työryhmässä tapahtuneen direktiivivalmistelun aikana eräät jäsenvaltiot Suomi mukaan luettuna vaativat, että mikäli tavaramerkkioikeuden puolella vastaisuudessa harkitaan siirtymistä kansainväliseen raukeamiseen, harkinta tulee ulottaa myös tekijänoikeuksiin ja lähioikeuksiin. Tämä Tanskan, Irlannin, Luxemburgin, Alankomaiden, Ruotsin ja Suomen yhteinen lausuma kirjattiin myös direktiivin yhteistä kantaa koskevaan neuvoston pöytäkirjaan.

Direktiivin 4 artiklan 2 kohdan säännöksellä yhteisöraukeaminen tulee sovellettavaksi kaikkiin niihin teoslajeihin, joiden osalta levitysoikeudesta ei ole aiemmin säädetty. Tarkasti ottaen tämän direktiivin levitysoikeutta koskevaa säännöstä ei siten sovelleta tietokoneohjelmiin ja tietokantoihin. Koska levitysoikeuden yhteisöraukeaminen tulee kuitenkin tämän direktiivin säännöksen mukaan sovellettavaksi muihin teoslajeihin, ei ole enää perusteltua soveltaa kansainvälistä raukeamista tietokoneohjelmiin ja tietokantoihin. Lisäksi tätä ratkaisua puoltaa se, että komissio on kohdistanut arvostelua Suomen ja eräiden muiden maiden soveltamaan direktiivien sanamuodon mukaiseen tulkintaan.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan yleisön saataviin saattamisoikeuteen sisältyy myös levitysoikeus. Pykälän 3 momentin säännös sisältää laajan levitysoikeuden, johon kuuluvat myynti, vuokraus ja lainaus sekä muulla tavalla tapahtuva levittäminen. Artikla ei aiheuta muutostarvetta levitysoikeutta koskevaan tekijänoikeuslain säännökseen.

Voimassa olevaan tekijänoikeuslain 19 §:n

1 momenttiin sisältyy kaikkien teoslajien osalta ns. kansainvälistä raukeamista koskeva säännös. Sen mukaan teoskappaleen levitysoikeus raukeaa, kun se on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu. Levitysoikeus raukeaa riippumatta siitä, missä päin maailmaa teoskappale tekijän suostumuksella levitetään.

Lain 19 §:n 1 momentin nykyistä säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että levitysoikeus raukeaa vain silloin, kun teoskappaleen ensimmäinen myynti tai muu pysyvä luovutus Euroopan talousalueella tapahtuu tekijän suostumuksella. Yhteisöraukeaminen ehdotetaan siten koskemaan kaikkia teoslajeja.

Vuokraus- ja lainausdirektiivin mukaisten lähioikeuksien oikeudenhaltijoiden osalta levitysoikeuden yhteisöraukeaminen on jo aiemmin ollut voimassa. Yhtenäisyyden saavuttamiseksi kaikkien tekijänoikeuslain mukaan suojattujen tuotteiden osalta ehdotetaan, että levitysoikeuden yhteisöraukeamisen periaatetta sovelletaan myös muihin tekijänoikeuslain 5 luvun mukaisiin lähioikeuksiin eli 49 §:n luettelosuojaan ja tietokantojen erityissuojaan sekä 49 a §:n valokuvaajan lähioikeussuojaan. Näihin oikeuksiin 19 §:n 1 momenttia ehdotetaan sovellettavaksi viittaussäännöksillä.

Tärkeistä kulttuuripoliittisista ja omistusoikeuteen liittyvistä syistä ehdotetaan erityissäännöksiä levitysoikeuden raukeamisesta tietyissä tilanteissa myös silloin, kun teoskappaleen ensimmäinen levitys tekijän suostumuksella on tapahtunut Euroopan talousalueen ulkopuolella.

#### 5 artikla. *Poikkeukset ja rajoitukset*

*Direktiivi.* Direktiivin 5 artikla sisältää säännökset jäsenvaltioille sallituista tekijänoikeuden ja lähioikeuksien poikkeuksista ja rajoituksista 2 ja 3 artiklan mukaisiin oikeuksiin. Artiklan 1 kohta on kaikille jäsenmaille pakollinen säännös ja edellyttää säännöksen mukaisen poikkeuksen tai rajoituksen säätämistä kaikissa jäsenvaltioissa.

Sen sijaan artiklan 2 ja 3 kohdassa mainittuja poikkeuksia tai rajoituksia koskevat säännökset sallivat kyseisten säännösten mukaisten poikkeusten tai rajoitusten säätämisen

kansalliseen lakiin tai jo olemassa olevien poikkeusten tai rajoitusten säilyttämisen. Säännökset eivät kuitenkaan edellytä uusien kansallisten poikkeusten tai rajoitusten säätämistä. Tarkasteltaessa sitä, onko voimassa oleva laki direktiivin mukainen, tulee arvioida, aiheutuuko direktiivin 5 artiklan 2 ja 3 kohdan säännöksistä muutostarvetta voimassa oleviin poikkeuksiin ja rajoituksiin koskeviin lain säännöksiin.

Poikkeusten ja rajoitusten harmonisointi koskee kappaleen valmistamisoikeutta ja yleisölle välittämisen oikeutta (mukaan lukien yleisradiointi) sekä lähioikeuksien oikeudenhaltijoiden osalta oikeutta pyynnöstä tapahtuvaan yleisön saataviin saattamiseen. Myös levitysoikeutta voidaan direktiivin 5 artiklan 4 kohdan mukaan rajoittaa kappaleen valmistusoikeutta koskevien poikkeusten ja rajoitusten mukaisesti. Sen sijaan direktiivillä ei ole vaikutusta kansallisten lakien julkista esittämistä (muu julkinen esittäminen kuin yleisradiointi), näyttämistä tai levittämistä (yleisesti) koskeviin rajoitussäännöksiin.

Johdantokappaleessa 50 todetaan erityisesti, että tietokoneohjelmadirektiivin "5 ja 6 artiklassa määritellään yksinomaan tietokoneohjelmiin sovellettavia yksinoikeuksia koskevat poikkeukset".

Tietokantojen oikeudenhaltijoiden yksinoikeuksiin mahdolliset poikkeukset ja rajoitukset on säädetty tietokantadirektiivin 6 artiklassa, eivätkä tämän direktiivin 5 artiklan säännökset korvaa mainittuja säännöksiä.

Sen sijaan 5 artiklan 2 ja 3 kohdan säännöksillä on muunlainen vaikutus tietokantadirektiivin rajoitussäännöksiin. Mikäli tietokantoihin kohdistuvaan kappaleen valmistamisen tai yleisön saataviin saattamisen oikeuteen on tehty tietokantadirektiivin 6 artiklan säännösten mukaisia rajoituksia, näitä rajoituksia on muotoiltava tämän direktiivin vastaavien, samaan rajoituksen alueeseen kuuluvien rajoitussäännösten mukaisiksi. Siten esimerkiksi tietokantadirektiivin 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan yksityistä käyttöä koskevan tekijänoikeuden rajoituksen perusteella säädettyä tekijänoikeuden rajoitusta olisi muotoiltava tämän direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaiseksi, jos se poikkeaisi ehdoiltaan tähän säännökseen verrattuna väljempään suuntaan. Tällöin olisi

esimerkiksi säädettävä sopivasta hyvityksestä myös teostietokantojen valmistamisesta yksityiseen käyttöön.

Direktiivin poikkeuksia ja rajoituksia koskevat säännökset eivät ole hierarkkisessa suhteessa toisiinsa. Samaa ilmiötä voi koskea useampi rajoitussäännös. Esimerkiksi kirjastoissa tapahtuvasta valokopioinnista voitaisiin säätää joko 5 artiklan 2 kohdan c alakohdan tai a alakohdan perusteella. Tällöin jäsenvaltio voi päättää vapaasti, minkä direktiivin säännöksen nojalla kansallinen poikkeus tai rajoitus säädetään.

Tekijänoikeuslaki. Yksinoikeuksien rajoituksia koskevat säännökset on sijoitettu tekijänoikeuslain 2 lukuun. Rajoitussäännöksen nojalla on teoksen käyttö sallittua säännöksen osoittamalla tavalla tekijän yksinoikeuden estämättä.

Rajoitussäännösten nojalla tapahtuva kappaleen valmistaminen voi tapahtua joko siten, että rajoitussäännöksen hyödyntäjä itse valmistaa kappaleen, tai siten, että hän antaa sen jonkun toisen tehtäväksi. Tällöin kappale valmistetaan valmistuttajan aloitteesta ja vastuulla. Tästä periaatteesta on säädetty poikkeus kahdessa tapauksessa.

Ensinnäkin, yksityiseen käyttöön tapahtuvaa kappaleen valmistamista koskevaan 12 §:ään sisältyy valmistuttamiskielto sävellysteoksen, elokuvateoksen, käyttöesineen ja kuvanveistoksen osalta. Myöskään taideteoksen jäljentämistä taiteellisin menetelmien ei saa antaa ulkopuolisen tehtäväksi. Toiseksi, lyhytaikainen lähetystekninen tallentaminen, jota koskevat säännökset ovat 25 g §:n 1 momentissa ja tekijänoikeusasetuksessa, on sallittua ainoastaan lähettäjäyrityksen omilla teknisillä varusteilla.

Rajoitussäännösten soveltamisen perusperiaatteisiin kuuluu, ettei rajoitussäännös luo offensiivista oikeutta saada aineisto haltuun käytettäväksi. Rajoitussäännöksen hyödyntäminen edellyttää, että hyödyntäjällä on teos tai muu aineisto laillisesti hallussaan tai saatavillaan. Sopimusten sitovuuden periaatteen puolestaan seuraa se, että jos aineisto on hankittu käytettäväksi tietyillä sopimuksen ehtoilla, näitä ehtoja on noudatettava sopimusosapuolten keskinäisessä suhteessa myös silloin, kun jokin rajoitussäännös sallisi aineiston laajemman käytön.

Tilapäisen kappaleen valmistamisen pakollinen poikkeus (5 artiklan 1 kohta)

*Direktiivi.* Artiklan 2 ja 3 kohdan säännöksistä poiketen 1 kohdan säännös on kaikille jäsenvaltioille pakollinen. Tämän pakollisen poikkeuksen mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä, että kappaleen valmistamista koskevaan yksinoikeuteen ei kuulu sellainen tilapäinen kappaleen valmistaminen, joka täyttää kaikki neljä säännöksessä mainittua ehtoa:

1) kappaleen valmistaminen on väliaikaista tai satunnaista,

2) kappaleen valmistaminen on erottamaton ja välttämätön osa teknistä prosessia,

3) kappaleen valmistamisen ainoa tarkoitus on mahdollistaa välittäjän toimesta tapahtuvan teoksen tai muun aineiston siirto verkossa kolmansien osapuolien välillä, tai teoksen tai aineiston laillinen käyttö, ja

4) kappaleen valmistamisella ei ole itseistä taloudellista merkitystä.

Säännöksen tarkoituksena on johdantokappaleen 33 mukaan sulkea tietyt direktiivissä määritellyt kriteerit täyttävät tekniset tallennukset, jotka liittyvät aineiston siirtämisen yhteydessä tapahtuvaan tekniseen välitallennukseen (caching), mukaan lukien aineiston tehokkaaseen välittämiseen liittyvät tallennukset, tai tietokonepäätteellä tapahtuvaan aineiston selaamiseen (browsing). Johdantokappaleen mukaan aineiston välittäjä ei saa muuttaa välitettäviä sisältöjä eikä puuttua toimialalla laajalti hyväksytyyn ja käytetyn teknologian lailliseen käyttöön saadakseen tietoja sisällön käytöstä. Lisäksi johdantokappaleen mukaan käyttöä olisi pidettävä laillisena, jos se on oikeudenhaltijan sallimaa tai jos sitä ei ole lailla rajoitettu.

*Tekijänoikeuslaki.* Direktiivin 5 artiklan 1 kohdan mukainen säännös ehdotetaan säädettäväksi tekijänoikeuslain 2 luvussa uudessa 11 a §:ssä. Siinä direktiivin sanamuodon mukaisesti säännöksessä tarkoitettut ja sen mukaiset ehdot täyttävät lyhytaikaiset kappaleen valmistamiset suljettaisiin kappaleen valmistamista koskevan yksinoikeuden ulkopuolelle ("kappaleen valmistamista koskeva oikeus ei koske", engl. "shall be exempted from the reproduction right"). Muut lyhytaikaiset ja tilapäiset kappaleen valmistamiset kuuluisivat tekijän yksinomaisen kappaleen

valmistamisoikeuden piiriin.

Ehdotettava säännös kuten direktiivinkin vastaava säännös on muotoiltu, toisin kuin tekijänoikeuden rajoitukset, poikkeukseksi tekijän yksinoikeuksia koskevaan 2 §:n perussäännökseen. Samalla tavalla kuin direktiivin säännös lakiin ehdotettava poikkeussäännös ehdotetaan sijoitettavaksi rajoitus-säännösten kanssa samaan lukuun.

Lain 5 luvun mukaisiin lähioikeuksien suo-jan kohteisiin ehdotettava säännös tulisi so-vellettavaksi 45, 46, 46 a, 48 ja 49 a §:ään si-joitettavan viittaussäännöksen kautta.

*Soveltaminen tietokoneohjelmiin ja tieto-kantoihin.* Direktiivin johdantokappaleen 50 mukaan 5 artiklan 1 kohdan poikkeus ei koske tietokoneohjelmia. Koska tietokantadirektiivi sisältää tietokantoihin sovellettavia poikkeuksia ja rajoituksia koskevat säännökset, 5 artiklan 1 kohdan säännöstä ei tule soveltaa myöskään kyseisen direktiivin mukaan suojattuihin tietokantoihin. Direktiivi ei myöskään edellytä, että lyhytaikaisia teknisiä kappaleen valmistamisia koskevaa poikkeusta sovellettaisiin muihin kuin yhteisöläinsää-dännön piiriin kuuluviin suojan kohteisiin.

Direktiivin 12 artiklan 1 kohdan mukaan komission on viimeistään 22 päivänä joulukuuta 2004 ja sen jälkeen kolmen vuoden välein annettava Euroopan parlamentille, neuvostolle sekä talous- ja sosiaalikomitealle direktiivin soveltamista koskeva kertomus, jossa se tarkastelee muun muassa 5 artiklan soveltamista digitaalisten markkinoiden kehityksen kannalta.

Direktiivin yhteistä kantaa koskevaan neuvoston pöytäkirjaan komissio antoi seuraavan lausuman: "Komissio seuraa tiiviisti tekijänoikeuden ja lähioikeuksien suojaamisen kan-nalta oleellista teknologian ja markkinoiden kehittymistä sisämarkkinoilla ja harkitsee voimassa olevien direktiivien mukauttamista ja konsolidoimista tällä alalla varhaisessa vaiheessa siltä osin kuin se on tarpeen yhtenäisyyden turvaamiseksi jatkossa siten, että perustana on tämän direktiivin soveltamisesta saatu kokemus. Tältä osin komissio kiinnittää erityistä huomiota tietokoneohjelmiin ja tietokantoihin sovellettavaa kopiointioikeutta koskevan poikkeuksen tarpeellisuuteen tiettyjen tämän direktiivin 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen kopiointitoimien osalta sekä

tämän direktiivin 6 artiklassa tarkoitettujen tietokoneohjelmiin sovellettavien teknisten toimenpiteiden oikeudellisen suojan osalta."

Teoksia ja muuta suojattua aineistoa tietoverkossa välitettäessä välitettävään aineis-toon sisältyy monessa tapauksessa myös tietokoneohjelmia ja tietokantoja. Direktiivin säännösten mukaan näihin teoslajeihin ei kuitenkaan sovellettaisi 5 artiklan 1 kohdan säännöstä. Käytännössä mainittuihin teos-lajeihin kuuluvien aineistojen sulkeminen säännöksen soveltamisen ulkopuolelle on mahdotonta.

Direktiivin mukaisesti ehdotetaan kuiten-kin säädettäväksi, ettei 5 artiklan 1 kohdan säännöstä sovellettaisi tietokoneohjelmiin eikä tietokantoihin.

~~Samasta syystä ehdotetaan, että 5 artiklan 1 kohdan mukaista 11 a §:n säännöstä sovellet-taisiin myös lain 5 luvun mukaisiin lähioike-uksien suojan kohteisiin. Näihin suojan koh-teisiin ehdotettava 11 a §:n säännös tulisi so-vellettavaksi 45, 46, 46 a, 48, 49 ja 49 a §:ään sijoitettavan viittaussäännöksen kautta.~~

~~Direktiivin 5 artiklan 1 kohtaa ehdotetaan sovellettavaksi laajemmin kuin mitä direkti-ivi edellyttää.~~

Poikkeukset ja rajoitukset kappaleen valmis-tamisoikeuteen (5 artiklan 2 kohta)

Artiklan 2 kohta sisältää luettelon poikke-uksista ja rajoituksista, joita jäsenvaltiot voi-vat säätää 2 artiklan mukaiseen kappaleen valmistamisoikeuteen. Säännöksen mukaan jäsenvaltioiden on mahdollista sekä säilyttää sellaiset olemassa olevat poikkeukset tai rajoitukset että säätää uusia poikkeuksia tai rajoituksia, jotka ovat direktiivin säännösten mukaisia. Tietyissä poikkeus- tai rajoitustapauksissa (valokopiointi, kopiointi yksityi-seen käyttöön, sosiaalilaitoksissa tapahtuva ajansiirtonauhoitus) oikeudenhaltijoiden olisi direktiivin mukaan saatava sopiva hyvitys suojattujen teosten tai muun suojatun aineis-ton käytön korvaamiseksi.

Valokopiointi (alakohta a)

*Direktiivi.* Säännös koskee kappaleen val-mistamista valokopioimalla tai muulla vas-



silloin, kun valmistaminen tähtää puhtaasti henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen. Keskeisimpiä henkilökohtaisia tarpeita tässä suhteessa liittyy opiskeluun, yksityiseen tutkimustoimintaan ja ilman kaupallisia tavoitteita tapahtuviin harrastuksiin. Yksityisen käytön motiivina voi olla myös virkistystarve tai esteettinen tarve." (HE 70/1980 vp. s. 4—5.)

Direktiivi edellyttää, että kyseessä ovat "luonnollisten henkilöiden ... valmistamat kappaleet". Lain 12 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisen valmistuttajan yksityistä käyttöä varten saa myös antaa ulkopuolisen suoritettavaksi. Kappaleen valmistaminen tapahtuu säännöksessä tarkoitettulla tavalla valmistuttajan hallussa olevasta aineiston kappaleesta valmistuttajan aloitteesta, hänen lukuunsa ja hänen käyttöönsä. Tällöin kopiointitoimen suorittaja on puhtaasti teknisen palvelun toteuttaja, jolla ei ole vastuuta kopiointitoimesta eikä tietoa kopioitavan aineiston sisällöstä. Säännös täyttää direktiivin edellytyksen siitä, että kyseessä ovat "luonnollisten henkilöiden ... valmistamat kappaleet".

Kappaleen valmistattamismahdollisuutta yksityiseen käyttöön on rajoitettu eräiltä osin. Pykälän 3 momentin mukaan kappaleen valmistuttamista koskeva 2 momentin säännös ei koske sävellysteoksen, elokuvateoksen, käyttöesineen tai kuvanveistoksen kappaleen valmistamista eikä muun taideteoksen jäljentämistä taiteellisin menetelmin. Säännöksellä on pyritty estämään sellainen tilaustoiminta, josta olisi nimenomaan säännöksessä mainittujen teoslajien kohdalla erityistä haittaa ja joka joidenkin teosten kohdalla voisi vähentää ratkaisevasti taiteilijan itsensä valmistaman kappaleen arvoa. Tältä osin säännös on direktiiviä tiukempi.

Direktiivi edellyttää, ettei valmistettujen kappaleiden käyttötarkoitus ole kaupallinen. Suomen tekijänoikeuslain mukainen yksityinen käyttö on aina ei-kaupallista ja vain luonnollisten henkilöiden käyttöä. Lain 12 §:n 1 momentin säännöksen mukaan yksityiseen käyttöön valmistettua kappaletta ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen. Näiltä osin lain säännökset täyttävät direktiivin vaatimukset.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakoh-

dasta ei aiheudu 12 §:ään muutostarvetta.

Kappaleen valmistaminen arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa (alakohta c)

*Direktiivi.* Direktiivin säännös mahdollistaa kappaleen valmistamista koskevan poikkeuksen tai rajoituksen säätämisen eräiden yhteiskunnan kannalta tärkeitä tehtäviä hoitavien laitosten hyväksi. Tällaisia laitoksia ovat direktiivin mukaan arkistot sekä yleisölle avoimet kirjastot, oppilaitokset ja museot. Säännöksen piiriin kuuluvien laitosten tulee olla taloudellista tai kaupallista etua tavoittelemattomia. Lisäksi edellytyksenä on, että kappaleen valmistamisen tulee olla erityisiä tapahtumia ("tarkoin määritelty", "specific acts").

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan c alakohdan suomenkielinen käännös poikkeaa muista kieliversioista. Ilmaisun "välitöntä tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua tavoittelematon" on suomenkielisessä direktiivissä liitetty säännöksessä mainittuihin laitoksiin; muissa kieliversioissa vastaava ilmaisu on joko tukinnanvarainen tai se on kytketty "kappaleen valmistamiseen". EY:n virallisessa lehdessä 1 päivänä joulukuuta 2000 julkaistun neuvoston yhteisen kannan perustelujen kohdan 25 mukaan "neuvosto piti kuitenkin parempana joustavampaa sanamuotoa, jolla jäsenvaltioiden annettaisiin vapauttaa myös kyseisten laitosten muihin kuin edellä mainittuihin tarkoituksiin tekemät kopiot, silloin kuin kyseisistä kopioista ei aiheudu mitään taloudellista tai kaupallista etua". Tämä neuvoston perustelu kytkee ilmaisun nimenomaan kappaleiden valmistamistapahtumiin.

Suomenkielinen direktiivin säännös näyttäisi sananmukaisesti tulkittuna hieman kaventavan säännöksen soveltamisalaa muihin kieliversioihin verrattuna. Ilmaisun "välitöntä tai välillistä kaupallista etua" kytkeminen laitoksiin kaventaa säännöksen mukaisten laitosten piiriä. Sen sijaan ilmaisun "tarkoin määritelty kappaleiden valmistaminen" voidaan katsoa jo lähtökohtaisesti pitävän sisällään sen, että välitöntä tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua tavoittelemattomien laitosten tarkoin määritellyn kappaleiden valmistamisen tulee myös olla taloudellista tai kaupallista etua tavoittelematonta.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslain 16 §:ään sisältyy arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa tapahtuvaa kappaleen valmistamista koskeva säännös. Pykälän 1 momentin mukaan asetuksella säädettävillä arkistoilla, kirjastoilla ja museoilla on oikeus toimintaansa varten valmistaa kappaleita teoksesta asetuksessa säädetyin ehdoin.

Pykälän 2 momentin mukaan Suomen elokuva-arkiston oikeudesta valmistaa kappaleita julkisesti esitettyyn kotimaiseen elokuvaan sekä sen mainos- ja muuhun tiedotusaineistoon sisältyvästä teoksesta on voimassa, mitä elokuvien arkistoinnista annetussa laissa (576/84) säädetään.

Tekijänoikeusasetuksen 1 §:ssä on määriteltä ne laitokset, joissa kappaleen valmistaminen voi tapahtua asetuksen 3—6 §:n mukaisesti. Säännöksen mukaan kappaleen valmistamisoikeus on: 1) arkistolain (831/1994) 1 §:n 1—3 ja 5 kohdassa tarkoitetuilla arkistonmuodostajilla, tasavallan presidentin arkistolla, evankelis-luterilaisen kirkon arkistoilla ja Ahvenanmaan maakunnassa toimivien viranomaisten arkistoilla; 2) Eduskunnan kirjastolla, korkeakoulujen kirjastoilla ja muilla tieteellisillä kirjastoilla, joita valtio ylläpitää, Varastokirjastolla, yleisten kirjastojen keskuskirjastolla ja maakuntakirjastoilla; sekä 3) valtion omistamilla museoilla. Asetuksen 2 §:n mukaan opetusministeriö voi antaa mainitun kappaleen valmistamisoikeuden muullekin kuin 1 §:ssä mainitulle laitokselle.

Äänikirjojen ja näkövammaisille tarkoitettujen oppimateriaalin valmistaminen on sallittu asetuksen 7 §:ssä mainituille laitoksille pykälässä säädetyin ehdoin.

Direktiivin kriteerit "välitöntä tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua tavoittelematon" ja "yleisölle avoin" eivät aiheuta muutoksia lain nykyiseen 16 §:ään ja sen perusteella säädettyihin asetuksen säännöksiin.

Direktiivi edellyttää, että kappaleen valmistaminen on "tarkoin määriteltyä". Asetuksen 3—7 §:n säännökset täyttävät direktiivin vaatimuksen.

Kirjastoissa, museoissa ja arkistoissa tapahtuvaan kappaleen valmistamiseen ja laitojen kokoelmiin sisältyviin aineistoihin liittyviä muutosehdotuksia, jotka eivät aiheudu direktiivistä, käsitellään jäljempänä yleisperustelujen jaksossa 3.2.5.

Efemäärinen tallennus (alakohta d)

*Direktiivi.* Säännöksen mukaan jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksen tai rajoituksen, joka koskee yleisradio-organisaatioiden tekemiä lyhytaikaisia lähetysteknisiä tallenteita (efemäärinen tallenne). Vaatimuksena on, että tallentaminen on tehty yleisradio-organisaatioiden omin välinein ja omia lähetystyksiä varten. Direktiivin mukaan voidaan sallia näiden tallenteiden säilyttäminen virallisissa arkistoissa, mikäli tallenteilla on poikkeuksellinen dokumenttiluonne.

Direktiivin säännös vastaa Bernin sopimuksen 11bis artiklan 3 kappaleen ja Rooman sopimuksen 15 artiklan 1 kappaleen c kohdan määräyksiä.

Johdantokappaleen 41 mukaan sovellettaessa yleisradio-organisaatioiden tekemiä lyhytaikaisia tallenteita koskevaa poikkeusta tai rajoitusta yleisradiotoiminnan harjoittajan omiin välineisiin katsotaan sisältyvän sen puolesta ja sen vastuulla toimivan henkilön välineet. Tämä direktiivissä esitetty tulkinta ei vastaa edellä mainittuja Bernin ja Rooman sopimuksen määräyksiä.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslain 25 g §:n 1 momentin mukaan, "jos lähettäjäyrityksellä on oikeus lähetyksissään toisintaa teos, yritys saa asetuksessa säädettävien ehtojen ottaa teoksen laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, käytettäväksi omassa lähetyksissään. Oikeudesta saattaa siten laitteeseen otettu teos yleisön saataviin on voimassa, mitä teoksen julkistamisesta muutoin on säädetty."

Pykälän säännösten nojalla on annettu tarkempia säännöksiä tekijänoikeusasetuksen 8—11 §:ssä. Sekä lain että asetuksen säännökset kattavat myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan tallentamisen. Säännökset ovat sekä mainittujen yleissopimusten että direktiivin säännösten mukaisia, eikä direktiivi näin ollen aiheuta lainmuutostarvetta.

Efemääristä tallentamista koskeviin tekijänoikeuslain ja tekijänoikeusasetuksen säännöksiin ehdotetaan kuitenkin muista syistä muutoksia, joita käsitellään jäljempänä yleisperustelujen jaksossa 3.2.10.

Ajansiirtouhoitus sairaaloissa ym.  
(alakohta e)

*Direktiivi.* Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan säännöksen mukaan on mahdollista säätää poikkeus tai rajoitus, joka koskee televisio- tai radiolähetysten nauhoittamista tietyissä laitoksissa paremman katseluajankohdan valitsemista varten. Direktiivin mukaan tekijänoikeuden poikkeus tai rajoitus voidaan säätää koskemaan ei-kaupallisissa yhteiskunnan laitoksissa kuten sairaaloissa tai vankiloissa tapahtuvaa kappaleen valmistamista. Edellytyksenä säännöksen mukaan on, että oikeudenhaltijat saavat nauhoituksesta sopivan hyvityksen.

*Tekijänoikeuslaki.* Säännös laitoksissa tapahtuvasta ajansiirtouhoituksesta sisältyy tekijänoikeuslain 15 §:ään. Säännöksen mukaan "radio- ja televisiolähetysiin sisältyvistä julkistetuista teoksista saadaan sairaaloissa, vanhainkodeissa, vankiloissa ja muissa vastaavissa laitoksissa valmistaa kappaleita äänen ja kuvan tallentamisen avulla laitoksessa lyhyen ajan kuluessa tallentamisesta tapahtuvaa tilapäistä käyttöä varten".

Säännöstä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 287/1994 vp) on viitattu tekijänoikeuskomitean V mietintöön. Mainitun mietinnön mukaan säännös antaisi laitoksille oikeuden lähetyksen tallentamiseen katseluajankohdan siirtämistä varten. "Komitea perusteli ehdotustaan sillä, etteivät laitoshoidossa olevat tai laitoksissa muista syistä oleskelevat henkilöt voi terveydentilansa, laitoksessa noudatettavan järjestyksen tai muun itsestään riippumattoman syyn vuoksi useissa tapauksissa seurata televisio- tai radio-ohjelmia niiden lähetyksena. Komitea katsoi painavien sosiaalisten syiden puoltavan sitä, että hoito- ja muiden vastaavien laitosten asukkailla on mahdollisuus ohjelmien katselemiseen tai kuuntelemiseen." (HE 287/1994 vp, s. 15)

Laitosten piiriin on 15 §:ssä sisällytetty sairaalat, vanhainkodit ja vankilat. Lisäksi säännöstä sovelletaan myös muihin vastaaviin laitoksiin. Direktiivin englanninkielisessä versiossa 5 artiklan 2 kohdan e alakohdassa mainitut laitokset ovat laitoksia, jotka "toettavat ei-kaupallisia tarkoituksia" (institutions pursuing non-commercial purposes).

Direktiivin johdantokappaleessa 42 määritellään, mitä "ei-kaupallisuudella" tarkoitetaan opetusta koskevissa rajoituksissa. Johdantokappaleen mukaan "sovellettaessa ei-kaupallisia opetus- ja tieteellisiä tutkimustarkoituksia, etäopiskelu mukaan lukien, koskevaa poikkeusta tai rajoitusta kyseisen toiminnan ei-kaupallinen luonne olisi määritettävä toiminnan itsensä perusteella. Asianomaisen laitoksen organisatorinen rakenne ja rahoitusmenetelmät eivät ole tältä osin ratkaisevia." Tätä johdantokappaleen määrittelyä voidaan soveltaa myös direktiivin muiden säännösten yhteydessä, joihin sisältyy ei-kaupallisuuden vaatimus.

Lain nykyisessä 15 §:ssä mainitut laitokset tyypillisesti täyttävät direktiivin vaatimuksen. Yksittäistapauksessa säännöstä sovellettaessa tulee ottaa huomioon direktiivin edellytys, jonka mukaan puheena olevan rajoituksen edunsaajana olevan laitoksen tulee olla ei-kaupallinen.

Lain 15 §:n säännöksen mukaan kappaleita saadaan valmistaa "käyttöä varten". Joissakin tilanteissa 15 §:n mukaan valmistettujen nauhoitteiden käyttäminen eli esittäminen tapahtuu suljetussa piirissä, joissakin tapauksissa esittäminen voi olla myös julkinen esitys. Tältä osin säännös rajoittaa myös oikeutta julkiseen esittämiseen.

Direktiivi edellyttää 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisesta käytöstä sopivaa hyvitystä. Johdantokappaleen 35 mukaan sopiva hyvitys perustuu käytön korvaamiseen. Tietyissä tilanteissa, joissa oikeudenhaltijalle koitua haitta on hyvin vähäinen, ei veloitetta maksun suorittamiseen voi syntyä.

Tekijänoikeuslain 15 §:ssä on kyse ohjelmien paremman katselu- ja kuunteluajankohdan mahdollistavasta ajansiirtouhoituksesta. Sanamuodoltaan varsin rajoitetun säännöksen mukaan kappaleita saa valmistaa vain "laitoksessa lyhyen ajan kuluessa tallentamisesta tapahtuvaa tilapäistä käyttöä varten". Direktiivin säännös sallisi myös nauhoitteiden pysyvän säilyttämisen ja äänite- ja videotallennekokoelmien perustamisen. Mainitun tekijänoikeuslain säännöksen erittäin kapean soveltamisalan vuoksi voidaan katsoa, että kyseessä on tilanne, jossa veloitetta sopivan hyvityksen järjestämiseen ei synny.

Tekijänoikeuslain 15 §:n säännös on direk-

tiivin mukainen.

Poikkeukset ja rajoitukset kappaleen valmistamisoikeuteen ja yleisölle välittämisen oikeuteen (5 artiklan 3 kohta)

Artiklan 3 kohta sisältää luettelon poikkeuksista ja rajoituksista, joita jäsenvaltioiden on mahdollista säätää 2 artiklan mukaiseen kappaleen valmistamisoikeuteen sekä 3 artiklan mukaiseen yleisölle välittämisen oikeuteen ja pyynnöstä tapahtuvaan yleisön saataviin saattamisoikeuteen.

Opetuksen tai tieteellisen tutkimuksen havainnollistaminen (alakohta a)

*Direktiivi.* Säännös mahdollistaa poikkeuksen tai rajoituksen säätämisen sellaisen käytön osalta, joka merkitsee opetuksen tai tieteellisen tutkimuksen havainnollistamista. Direktiivin mukaan edellytyksenä on, että tällainen käyttö on perusteltua tavoiteltavan ei-kaupallisen tarkoituksen vuoksi. Säännöksen mukaisen poikkeuksen tai rajoituksen säätämisen edellytyksenä on lisäksi, että poikkeuksen tai rajoituksen nojalla käytettävän aineiston tekijä ja lähde on mainittava, ellei niiden mainitseminen osoittaudu mahdottomaksi.

Johdantokappaleen 42 mukaan "sovellettaessa ei-kaupallisia opetus- ja tieteellisiä tutkimustarkoituksia, etäopiskelu mukaan lukien, koskevaa poikkeusta tai rajoitusta kyseisen toiminnan ei-kaupallinen luonne olisi määritettävä toiminnan itsensä perusteella. Asianomaisen laitoksen organisatorinen rakenne ja rahoitusmenetelmät eivät ole tältä osin ratkaisevia."

Bernin sopimuksen 10 artiklan 2 kappaleen mukaan kirjallisten tai taiteellisten teosten käyttö voidaan salliä "tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa opetuksen havainnollistamiseksi julkaisuissa, yleisradioinneissa taikka ääni- tai kuvatallenteissa edellyttäen, että tällainen käyttö on hyvän tavan mukaista". Saman artiklan mukaan lähde ja tekijän nimi on mainittava, jos se ilmenee lähteestä.

Direktiivin rajoituksen ala eroaa sen esikuvana olleen edellä mainitun Bernin sopimuk-

sen rajoituksen alasta, joka koskee opetuskäyttöön valmistettavia kokoomateoksia ja vastaavia aineistoja. Bernin sopimuksen rajoitus kattaa ainoastaan teosten käytön julkaisuissa, radio- ja televisiolähetysissä sekä ääni- ja kuvatallenteissa eli kappaleiden valmistamisen teoksista. Direktiivi puolestaan sallii poikkeuksen tai rajoituksen sekä kappaleiden valmistamiseksi opetusta varten että varsinaista opetuskäyttöä ("opetuksen havainnollistaminen") koskevan poikkeuksen. Direktiivin säännöksessä kappaleen valmistamista ei nimittäin rajoiteta julkaisuissa, radio- ja televisiolähetysissä tai ääni- ja kuvatallenteissa tapahtuvaksi, vaan kappale voidaan valmistaa myös muulla tavalla opetuksen havainnollistamiseksi. Lisäksi direktiivin mukaan voidaan säätää poikkeus tai rajoitus siten valmistetun aineiston välittämiseksi yleisölle tai yleisön saataviin saattamiseksi.

Tähän direktiivin säännökseen samoin kuin kolmeen muuhunkin (5 artiklan 3 kohdan c alakohdan jälkiosa, d alakohta ja f alakohta) sisältyy vaatimus tekijän ja lähteen mainitsemisesta, "ellei se osoittaudu mahdottomaksi". Lisäksi 5 artiklan 3 kohdan c alakohdan alkuosa sisältää tiukemmin ilmaistun velvollisuuden lähteen mainitsemisesta Bernin sopimuksen 10bis artiklan 1 kappaleen tapaan.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslaissa direktiivin säännöksen alaan kuuluvia säännöksiä on 14 §:ssä (opetustoiminnan sopimussisänsäätös, esityksen tallentaminen, ylioppilastutkinto), 18 §:ssä (opetuksen kokoomateokset), 21 §:ssä (opetuksen yhteydessä tapahtuva julkinen esitys radiossa tai televisiossa lähettämisen osalta) sekä 25 §:n 1 momentissa (taideteoksen toisintaminen tieteellisessä esityksessä).

Lain 14 §:n 1 momentin sopimussisänsäätös on direktiivin mukainen (johdantokappale 18). Direktiivi ei edellytä muutoksia 14 §:n sopimussisänsäätökseen. Muista syistä säännökseen ehdotettavia muutoksia käsitellään yleisperustelujen jaksossa 3.2.4.

Lain 14 §:n 2 momentin mukaan "opetustoiminnassa saa äänen tai kuvan suoran tallentamisen avulla valmistaa kappaleita opettajan tai oppilaan esittämästä julkistetusta teoksesta opetustoiminnassa tilapäisesti käytettäväksi. Siten valmistettua kappaletta ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen."

Lain 14 §:n 3 momentin mukaan "ylioppilastutkintoon kuuluvaan tai muuhun vastavanlaiseen kokeeseen saadaan ottaa osia julkistetusta kirjallisesta teoksesta tai, milloin teos ei ole laaja, koko teos. Samaan tarkoitukseen saadaan ottaa kuva julkistetusta taideteoksesta."

Sekä 14 §:n 2 että 3 momentin säännökset kattavat myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan kappaleen valmistamisen. Molempien säännösten voidaan katsoa kuuluvan opetuksen havainnollistamisen piiriin ja olevan direktiivin mukaisia.

Direktiivi edellyttää, että "käyttö on perusteltua tavoiteltavan ei-kaupallisen tarkoituksen vuoksi". Lain 54 a §:n mukaan opetustoimintaa koskevia säännöksiä ei sovelleta opetustoimintaan, jota harjoitetaan ansiotarkoituksessa. Kaikki kaupallinen opetustoiminta tapahtuu ansiotarkoituksessa.

Lain 54 a § sulkee siten kaupallisen opetustoiminnan kaikkien opetustoimintaa koskevien rajoitussäännösten soveltamisen ulkopuolelle. Lain 14 §:n 2 momentti täyttää tältä osin direktiivin vaatimukset. Myös 14 §:n 3 momentissa tarkoitettu teoksen käyttäminen ylioppilastutkinnossa ja vastaavassa kokeessa on luonteeltaan ei-kaupallista; siten myös tämä lain säännös täyttää direktiivin vaatimukset.

Lain nykyinen 18 §:n säännös opetuksen kokoomateoksista on luonteeltaan pakkolisenssisäännös, jonka mukaan teoksia saa käyttää tietyin ehdoin ja korvausta vastaan. Pykälän 1 momentin mukaan "opetuksessa käytettäväksi tarkoitettuun kokoomateokseen, joka muodostetaan useiden tekijöiden teoksista, saa ottaa vähäisiä osia kirjallisesta tai sävellysteoksesta taikka, milloin sellainen teos ei ole laaja, koko teoksen, kun viisi vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkaistiin". Säännöksen mukaan saadaan tekstiin liittyen ottaa kuva myös julkistetusta taideteoksesta. Pykälän säännökset eivät koske teosta, joka on valmistettu käytettäväksi opetuksessa. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettua lainaamisesta on tekijällä oikeus korvaukseen.

Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan a alakohdan asia-alueeseen kuuluvana 18 §:n pakkolisenssisäännös, joka oikeuksien täyttä rajoitusta lievempänä sisältää tekijän korvausoi-

keuden, on direktiivin mukainen. Lain säännöksen sanamuoto kattaa myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan kappaleen valmistamisen. Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan a alakohdan säännös tosin edellyttää, toisin kuin Bernin sopimuksen 10 artiklan 2 kappale, että teoksen käytön tulee olla "perusteltua tavoiteltavan ei-kaupallisen tarkoituksen vuoksi". Myöskään pakkolisenssin säätäminen "kaupallista tarkoitusta" varten ei siten ole mahdollista.

Lakiesityksessä ehdotetaan, että 18 §:n kokoomateoksia koskeva säännös muutetaan sopimussäännöksi, jonka nojalla kokoomateosten valmistaminen voidaan järjestää kokoomateoksen valmistajan ja tekijöitä edustavan järjestön välillä neuvotelluilla ehdoilla. Muutosehdotusta käsitellään jäljempänä yleisperustelujen jaksossa 3.2.7.

Tekijänoikeuslain 21 §:n 1 momentin säännös mahdollistaa nyky muodossaan julkaistun teoksen esittämisen julkisesti juma-lanpalveluksen ja opetuksen yhteydessä. Säännöksen tarkoittama julkinen esittäminen on kattanut myös teoksen lähettämisen radiossa tai televisiossa. Säännöstä ei kuitenkaan ole käytännössä sovellettu radiossa tai televisiossa tapahtuvaan lähettämiseen, vaan lähettäjäyrietykset ovat maksaneet korvauksen teosten käyttämisestä.

Radiossa tai televisiossa lähettämisen osalta, jotka direktiivissä sisältyvät yleisölle välittämiseen, 21 §:n 1 momentin opetusta koskeva säännös kuuluu direktiivin 5 artiklan 3 kohdan a alakohdan alaan ja on direktiivin mukainen.

Arvostelevia ja tieteellisiä esityksiä koskeva 25 §:n 1 momentti kuuluu tieteellisten esitysten osalta a alakohdan alaan. Julkistetuista taideteoksista saa säännöksen mukaan ottaa tekstiin liittyviä kuvia tieteelliseen esitykseen. Säännös on direktiivin mukainen lukuun ottamatta vaatimusta käytön ei-kaupallisuudesta.

Lain 25 §:n 1 momentin säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se mahdollistaisi tekstiin liittyvien kuvien ottamisen tieteelliseen esitykseen vain siltä osin kuin käyttö on perusteltua tavoiteltavan ei-kaupallisen tarkoituksen vuoksi. Säännöksen sanamuoto kattaa nyky muodossaan myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan kappaleen valmistami-

sen ja käytön.

Arvostelevien esitysten osalta säännöstä käsitellään o alakohdan yhteydessä.

Tekijänoikeuslain 11 §:n 2 momentin säännöksiin sisältyvät lähteen ja tekijän mainitsemista koskevia direktiivin säännöksiä vastaavat säännökset: "Milloin tässä luvussa olevan säännöksen nojalla teos toisinnetaan julkisesti, on lähde mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Teosta ei saa tekijän suostumuksetta muuttaa enemmän kuin sallittu käyttäminen edellyttää."

Komission mukaan direktiivin vaatimusta "ellei se osoittaudu mahdottomaksi" ei tule kuitenkaan tulkita siten, että poikkeukseen tai rajoituksen oikeutetulle säilyttäisiin erityinen todistustaakka siitä, ettei maininta ole ollut mahdollinen. Neuvoston oikeudellinen palvelu on puolestaan katsonut, ettei parlamentin ilmauksen "ellei se osoittaudu mahdottomaksi" ja neuvoston yhteisen kannan sanamuodon "silloin kun se on mahdollista" välillä ole sisällöllistä eroa.

Vaikka tekijänoikeuslain 11 §:n yleissäännöksen voidaankin katsoa täyttävän direktiivin vaatimukset tekijän ja lähteen mainitsemisesta, ehdotetaan 11 §:n säännöstä selvennettäväksi siten, että lähteen lisäksi myös tekijän nimi tulee mainita rajoitussäännösten nojalla teosta käytettäessä.

Mainittua lähteen mainitsemista koskevaa 11 §:n 2 momentin säännöstä ehdotetaan sovellettavaksi vastaavasti myös tilanteissa, joissa lain 5 luvun mukaisten lähioikeuksien suojan kohdetta käytetään. Soveltaminen ehdotetaan tehtäväksi kuhunkin lähioikeuspykälään sijoitettavan viittauksen kautta. Direktiivi ei edellytä lähioikeuden oikeudenhaltijoiden mainitsemista.

Käyttö vammaisten henkilöiden hyödyksi (alakohta b)

*Direktiivi.* Säännös mahdollistaa vammaisten henkilöiden hyödyksi tapahtuvaa käyttöä koskevien poikkeusten tai rajoitusten säätämisen. Direktiivi sallii vammaisen hyödyksi tapahtuvan kappaleen valmistamisen ja käytön sekä vammaisen itsensä toimesta että ulkopuolisen avustuksella. Direktiivi edellyttää, että käytön tulee liittyä suoraan vammai-

suuteen ja olla luonteeltaan ei-kaupallista. Poikkeuksen laajuudessa tulee ottaa huomioon vamman asettamat vaatimukset.

Johdantokappaleen 43 mukaan on "tärkeää, että jäsenvaltiot toteuttavat kaikki tarpeelliset toimenpiteet, jotta teokset ovat paremmin sellaisesta vammasta kärsivien henkilöiden saatavilla, joka estää itse teosten käytön, sekä että ne kiinnittävät erityistä huomiota tapoihin saada teokset helpommin saataville".

*Tekijänoikeuslaki.* Kappaleiden valmistamista vammaisia henkilöitä varten koskee tekijänoikeuslain 17 §:n säännös. Sen nojalla saadaan valmistaa kappaleita näkövammaisten luettavaksi sekä äänikirjoja näkövammaisille ja muille vammaisille. Laitokset, jotka kappaleita saavat valmistaa, säädetään asetuksessa. Lain nykyinen sanamuoto kattaa myös digitaalisen kappaleiden valmistamisen.

Lain ja asetuksen säännökset ovat direktiivin mukaisia. Mainittuja säännöksiä ehdotetaan kuitenkin muutettavaksi muista syistä. Muutosehdotuksia käsitellään jäljempänä yleisperustelujen jaksossa 3.2.6.

Ajankohtaiset taloudelliset, poliittiset tai uskonnolliset artikkelit; ajankohtaisten tapahtumien tiedotus (alakohta c)

*Direktiivi.* Direktiivin kaksiosainen säännös mahdollistaa ajankohtaisiin asioihin liittyvän aineiston käyttöä koskevan poikkeuksen tai rajoituksen säätämisen. Ensiksi, poikeus tai rajoitus voi koskea julkaistujen ajankohtaisten taloudellisten, poliittisten tai uskonnollisten artikkeleiden taikka vastaavien yleisradioitujen teosten julkaisemista lehdistössä, yleisölle välittämistä tai yleisön saattamiseen saattamista. Edellytyksenä on, että oikeuksia tällaiseen käyttöön ei ole nimenomaisesti pidätetty. Vaatimus lähteen ja tekijän nimen mainitsemisesta teoksia tai muuta aineistoa käytettäessä on ehdoton.

Toiseksi, poikeus tai rajoitus voi koskea myös teosten ja muun aineiston käyttöä ajankohtaisista tapahtumista kerrottaessa mutta vain siltä osin, kuin käyttö on perusteltua tiedotustarkoituksen vuoksi. Tässä tapauksessa lähde ja tekijän nimi on mainittava, mikäli se ei "osoittaudu mahdottomaksi".

Säännöksen alkuosa lähteen ilmaisemista

koskevina vaatimuksineen vastaa Bernin sopimuksen 10bis artiklan 1 kappaleen määräystä. Säännöksen jälkiosa puolestaan vastaa saman artiklan 2 kappaleen määräystä.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslain 23 §:n säännös päivänsymystä koskevasta kirjoituksesta, joka kattaa myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan käyttämisen, vastaa direktiivin säännöksen alkuosaa. Säännöksen mukaan "sanomalehteen tai aikakauskirjaan saa toisesta sanomalehdestä tai aikakauskirjasta, jollei siinä ole jälkipainantakieltoa, ottaa uskonnollista, poliittista tai taloudellista päivänsymystä koskevan kirjoituksen".

Direktiivin säännös sisältää ehdottoman lähdeainaintavollisuuden. Tämän mukainen muutos ehdotetaan tehtäväksi lain 23 §:ään.

Lain 25 §:n 1 momentin 2 kohta koskee päiväntapahtuman selostamista: julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia sanomalehteen tai aikakauskirjaan selostettaessa päiväntapahtumaa, edellyttäen ettei teosta ole valmistettu sanomalehdessä tai aikakauskirjassa toisinnettavaksi.

Direktiivin c alakohdan jälkiosan ilmaisu "siltä osin kuin käyttö on perusteltua tiedotustarkoituksen vuoksi" ja Bernin sopimuksen 10bis artiklan 2 kappaleen ilmaisun "tiedotustarkoituksen edellyttämässä laajuudessa" voidaan katsoa tarkoittavan samaa. Koska lain 25 §:n 1 momentin 2 kohta, joka kattaa myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan käyttämisen, täyttää jo Bernin sopimuksen vaatimuksen, sen voidaan katsoa olevan myös direktiivin vastaavan kohdan mukainen. Direktiivistä ei tältä osin aiheudu lainmuutostarvetta.

Lain 25 b § koskee päiväntapahtuman toisintamista radio- tai televisiolähetyksessä tai elokuvana: "Toisinnettaessa päiväntapahtumaa radio- tai televisiolähetyksessä tai elokuvana saadaan päiväntapahtumassa näkyvä tai kuuluva teos sisällyttää toisinnokseen tiedotustarkoituksen edellyttämässä laajuudessa." Säännös, joka kattaa myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan kappaleen valmistamisen ja säännöksen tarkoittamassa tarkoituksessa tapahtuvan yleisölle välittämisen, vastaa direktiivin c alakohdan jälkiosan säännöstä ja on direktiivin mukainen.

Lain 25 g §:n 3 momentti koskee kappaleen valmistamista viranomaisen, elinkeinonharjoittajan tai muun yhteisön sisäistä tiedotuskäyttöä varten: "Radiossa tai televisiossa lähetettyyn ajankohtais- tai uutisohjelmaan sisältyvästä teoksesta saa valmistaa muutaman kappaleen viranomaisen, elinkeinonharjoittajan tai muun yhteisön sisäistä tiedotuskäyttöä varten."

Säännös, joka kattaa myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan kappaleen valmistamisen, täyttää direktiivin c alakohdan jälkiosan vaatimukset ja on direktiivin mukainen. Muusta syystä säännökseen ehdotettavia muutoksia käsitellään jäljempänä yleisperustelujen jaksossa 3.2.3.

Lähteen ja tekijän mainitsemista koskevan direktiivin vaatimuksen suhdetta tekijänoikeuden rajoitussäännöksiin (11 §:n 2 momentti) on käsitelty edellä 5 artiklan 3 kohdan a alakohdan yhteydessä.

Sitaatti (alakohta d)

*Direktiivi.* Direktiivin säännös koskee mahdollisuutta lainata teosta tai muuta aineistoa muun muassa arvostelua tai selostusta varten. Lainausten eli sitaattien käyttämisen edellytyksenä on, että lainattava aineisto on saatettu laillisesti yleisön saataviin. Lainausten käytön on oltava hyvän tavan mukaista ja lainauksen laajuus kyseisen erityistarkoituksen vaatimuksen mukainen. Lisäksi säännökseen sisältyy lähteen ja tekijän mainitsemisen vaatimus "jollei tämä osoittaudu mahdottomaksi". Direktiivin säännös vastaa Bernin sopimuksen 10 artiklan 1 kappaleen määräystä.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslain 22 § sisältää lainausta eli sitaattia koskevan tekijänoikeuden rajoituksen. Säännöksen mukaan "julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa". Säännös kattaa sitaattien käytön säännöksessä tarkoitetulla tavalla mitä tahansa tekniikkaa tai käyttötapaa käyttäen, mukaan lukien digitaalisen käytön. Direktiivi ei edellytä muutoksia.

Myös asiakirjajulkisuutta ja oikeudenhoitoa koskeva 25 d §:n 3 momentti sisältää viittauksen 22 §:n sitaattisäännökseen. Direktiivi ei edellytä muutosta mainittuun säännökseen.

Lähteen ja tekijän mainitsemista koskevaan direktiivin vaatimusta on käsitelty edellä 5

artiklan 3 kohdan a alakohdan yhteydessä (11 §:n 2 momentti).

Yleinen turvallisuus, tuomioistuinkäsittely (alakohta e)

*Direktiivi.* Säännöksen mukaan on mahdollista säätää poikkeus tai rajoitus, joka koskee yleistä turvallisuutta sekä hallinnollisten, parlamentaaristen tai tuomioistuinkäsittelyjen suorittamista tai niiden selostamisen varmistamista. Direktiivin säännös perustuu Bernin sopimuksen 2bis artiklan määräyksen.

*Tekijänoikeuslaki.* Lain 25 c § (julkisten lausumien toisintaminen) ja 25 d §:n 2 momentti (asiakirjajulkisuus ja oikeudenhoito) koskevat direktiivin 5 artiklan 3 kohdan e alakohdan asia-aluetta; 25 c § koskettaa myös f alakohtaa (poliittiset puheet, julkiset esitelmät). Sekä 25 c § että 25 d §:n 2 momentti, jotka kattavat myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan kappaleen valmistamisen, ovat direktiivin mukaisia. Mainittujen säännösten mukaisessa tarkoituksessa teoksia saadaan saattaa yleisön saataville millä tavalla tahansa.

Poliittiset puheet, julkiset esitelmät (alakohta f)

*Direktiivi.* Säännös mahdollistaa poikkeuksen tai rajoituksen säätämisen poliittisten puheiden, julkisten esitelmien ja vastaavien aineistojen käyttämiseksi tiedotustarkoituksen vuoksi. Edellytyksenä on lähteen ja tekijän mainitseminen, "ellei se osoittaudu mahdottomaksi". Direktiivin säännös perustuu Bernin sopimuksen 2bis artiklan 1 ja 2 kappaleeseen.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslain 25 c §, joka kattaa myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan kappaleen valmistamisen ja käytön, koskettaa myös f alakohtaa ja on sen mukainen.

Lähteen ja tekijän mainitsemista koskevaa direktiivin vaatimusta on käsitelty edellä 5 artiklan 3 kohdan a alakohdan yhteydessä (11 §:n 2 momentti).

Uskonnolliset ja viralliset tilaisuudet (alakohta g)

*Direktiivi.* Säännös mahdollistaa poikkeuksen tai rajoituksen säätämisen teosten tai muun aineiston käyttämiseksi uskonnollisissa tai julkisen viranomaisen järjestämissä virallisissa tilaisuuksissa.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslain 21 §:n 1 momentin säännös mahdollistaa nyky muodossaan julkaistun teoksen esittämisen julkisesti jumalanpalveluksen ja opetuksen yhteydessä. Säännöksen tarkoittama julkinen esittäminen kattaa myös teoksen lähettämisen radiossa tai televisiossa. Rajoitussäännöstä ei kuitenkaan ole käytännössä sovellettu radiossa tai televisiossa tapahtuvaan lähettämiseen, vaan lähettäjäyritykset ovat maksaneet korvauksen teosten käyttämisestä.

Radiossa tai televisiossa lähettämisen osalta, jotka direktiivissä sisältyvät yleisölle välittämiseen, 21 §:n 1 momentin jumalanpalvelusta koskeva säännös kuuluu direktiivin 5 artiklan 3 kohdan g alakohdan alaan ja on direktiivin mukainen.

Pykälään muilla perusteilla ehdotettavia muutoksia käsitellään jäljempänä yleisperus- telujen jaksossa 3.2.8.

Pysyvästi julkiselle paikalle sijoitettu teos (alakohta h)

*Direktiivi.* Jäsenvaltio voi säätää pysyvästi julkiselle paikalle sijoitettujen rakennusten, veistosten ja muiden teosten käyttöä koskevan poikkeuksen tai rajoituksen.

*Tekijänoikeuslaki.* Alakohta h:n piiriin kuuluvia säännöksiä sisältyy 25 a §:n 2 ja 3 momenttiin. Pykälän 2 momentin mukaan "taideteoksen kuvaaminen on muutoinkin sallittua, milloin teos on pysyvästi sijoitettu julkiselle paikalle tai sen välittömään läheisyyteen. Jos taideteos on kuvan pääaihe, kuvaa ei saa käyttää ansiotarkoituksessa. Tekstiin liittyvän kuvan saa kuitenkin ottaa sanomalehteen tai aikakauskirjaan." Pykälän 3 momentin mukaan "rakennuksen saa vapaasti kuvata".

Edellä mainitut 25 a §:n säännökset ovat direktiivin mukaisia. Lain säännösten sanamuodot kattavat myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan käytön, mukaan lukien välittämisen.

#### Satunnainen sisällyttäminen (alakohta i)

*Direktiivi.* Jäsenvaltio voi säätää poikkeuksen tai rajoituksen, joka koskee teoksen tai muun aineiston satunnaista sisällyttämistä muuhun aineistoon.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslain 25 §:n 2 momentin säännös, jonka mukaan taideteoksen saa sisällyttää valokuvaan, elokuvaan tai televisioesitykseen, jos toisintamisella on siinä toisarvoinen merkitys, ja joka kattaa myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan käytön, on direktiivin mukainen.

#### Taidenäyttelyn mainostaminen (alakohta j)

*Direktiivi.* Säännös sallii poikkeuksen tai rajoituksen säätämisen, mikäli kyse on taide-teosten julkisen näyttelyn tai myynnin mainostamisesta mutta vain mainostamiselle välttämättömässä laajuudessa. Säännös ei salli muunlaista kaupallista käyttöä koskevaa rajoitusta.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslain 25 a §:n 1 momentti sisältää rajoitussäännöksen, joka kuuluu osittain direktiivin 5 artiklan 3 kohdan j alakohdan alaan. Säännöksen mukaan taideteoksen, joka kuuluu kokoelmaan tai pannaan näytteille taikka tarjotaan myytäväksi, saa kuvata luetteloon taikka näyttelyä tai myyntiä koskevaan tiedotukseen. Lain säännöksen sanamuoto kattaa myös digitaalisessa muodossa tapahtuvan kappaleen valmistamisen.

Edellä mainitun direktiivin säännöksen mukaan taideteoksen kuvan käyttäminen on sallittua vain näyttelyn tai myynnin mainostamiseksi. Luettelokäytön osalta 25 a §:n 1 momentin säännöksen voidaan katsoa kuuluvan 5 artiklan 3 kohdan o alakohdan alueeseen. Kyseinen rajoitus voidaan direktiivin mukaan säilyttää analogisessa muodossa.

Lain 25 a §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännöksen mukainen käyttö olisi sallittua vain painamalla, valokopioimalla tai vastaavilla menetelmillä. Digitaalinen käyttö ehdotetaan mahdollistettavaksi sopimuslisenssin nojalla. Kun kysymyksessä on neuvotteluihin perustuva sopimuslisenssi, voidaan säännöksen soveltamisalaan sisällyttää myös muukin taide-teosten käyttö, esimerkiksi käyttö muissa paino-

tuotteissa kuin luetteloissa sekä välittäminen tietoverkossa.

Näyttelyä tai myyntiä koskevan tiedotuksen osalta säännöksen mukainen käyttö rajoittuu tiedottamiseen ja mainostamiseen. Siten säännös täyttää direktiivin 5 artiklan 3 kohdan j alakohdan vaatimuksen, jonka mukaan myyntiä tai näyttelyä koskevaa tiedotusta ei saa käyttää muuhun kaupalliseen tarkoitukseen.

#### Alakohdat k, l ja m

Alakohdan k (käyttö karikatyyrissä, parodiassa tai pastississa), alakohdan l (käyttö laitteiden esittelyn tai korjaamisen yhteydessä) tai alakohdan m (rakennuksen tai rakennuspiirroksen tai rakennussuunnitelman käyttö rakennuksen jälleenrakentamista varten) mukaisia poikkeuksia tai rajoituksia ei sisälly tekijänoikeuslakiin.

Kirjastoissa ym. tapahtuva yleisölle välittäminen ja yleisön saataviin saattaminen (alakohta n)

*Direktiivi.* Säännös sallii poikkeuksen tai rajoituksen säätämisen 5 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaisissa kirjastoissa, arkistoissa, museoissa ja muissa laitoksissa olevien aineistojen välittämiseen laitoksen tiloissa.

Kansallisen lain säännöksen tulee täyttää direktiivin säännöksessä mainitut kriteerit: 1) välitettävien aineistojen on oltava sellaisia laitoksen kokoelmiin kuuluvia aineistoja, joita erityiset hankinta- tai lisensointiehdot eivät koske; 2) aineistojen katselun, kuuntelun tai tutkimisen on tapahduttava laitoksen tiloissa; 3) aineistojen katselun, kuuntelun tai tutkimisen on tapahduttava tätä tarkoitusta varten erityisesti varatuilla päätteillä; ja 4) aineistoja voidaan välittää tai saattaa yleisöön kuuluvien henkilöiden saataviin vain tutkimusta tai yksityistä opiskelua varten.

*Tekijänoikeuslaki.* Nykyiseen tekijänoikeuslakiin ei sisälly n alakohdan mukaista rajoitussäännöstä.

Kirjastoissa ja muissa vastaavissa laitoksissa tapahtuvaa aineiston välittämistä yleisölle käsitellään jäljempänä yleisperustelujen jaksossa 3.2.5.

Muut vähäiset analogiset poikkeukset tai rajoitukset (alakohta o)

*Direktiivi.* Säännös mahdollistaa direktiivin 5 artiklassa nimenomaan mainittujen poikkeusten tai rajoitusten säätämisen lisäksi tiettyjen kansalliseen lainsäädäntöön jo sisältyvien poikkeusten tai rajoitusten säilyttämisen. Edellytyksenä on, että poikkeus tai rajoitus koskee vain analogista käyttöä eikä vaikuta tavaroiden ja palveluiden vapaaseen liikkuvuuteen yhteisössä.

Säännös mahdollistaa periaatteessa myös teosten välittämistä, johon kuuluu myös radiossa ja televisiossa tapahtuva lähettäminen, koskevan rajoituksen säilyttämisen.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslaissa direktiivin o alakohdan mukaisiin vähäisiin rajoituksiin voidaan katsoa kuuluvan 24 §:n säännös sävellysteosten tekstien ottamisesta konserttiohjelmiin, 25 §:n 1 momentin 1 kohdan säännös arvosteleavasta esityksestä ja 25 a §:n 1 momentin säännös taideteosten käyttämisestä luetteloissa.

Lain 24 §:n mukaan tekstin saa ottaa kuulijain käytettäväksi konserttiohjelmaan tai muuhun sellaiseen, kun sävellysteos esitetään tekstin kanssa. Lain 25 §:n 1 momentin mukaan julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia arvostelevaan esitykseen. Lain 25 a §:n 1 momentin mukaan koelmaan kuuluvan, näytteille pannun tai myytäväksi tarjottavan taideteoksen saa kuvata kokoelma-, näyttely- tai myyntiluetteloon.

Direktiivin mukaan o alakohdan mukaiset rajoitussäännökset voivat koskea vain analogista käyttöä. Tämän direktiivin vaatimuksen täyttämiseksi mainittuja lain säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että niitä voidaan soveltaa vain painamalla, valokopioimalla tai vastaavilla menetelmillä valmistettuun konserttiohjelmaan ja arvostelevaan esitykseen. Näiden muutosten jälkeen mainitut säännökset ovat direktiivin 5 artiklan 3 kohdan o alakohdan mukaisia.

Poikkeus tai rajoitus levitysoikeuteen (5 artiklan 4 kohta)

*Direktiivi.* Säännöksen mukaan direktiivin 5 artiklan 2 ja 3 kohdan mukaisissa poikke-

us- tai rajoitustapauksissa voidaan säätää myös levitysoikeutta koskeva poikkeus tai rajoitus. Sen mukaan poikkeus- tai rajoitussäännöksen nojalla valmistettua kappaletta voitaisiin levittää poikkeuksen tarkoituksen oikeuttamassa laajuudessa.

Artiklan 4 kohta viittaa vain direktiivin 4 artiklaan, joka koskee tekijöiden levitysoikeutta. Sen sijaan lähioikeuksia koskeva levitysoikeus on vuokraus- ja lainausdirektiivin 9 artiklassa. Direktiivin 5 artiklan 4 kohdassa on tältä osin virhe. Muutenkin säännös on direktiivin tasolla tarpeeton, luonteeltaan selvittävä.

*Tekijänoikeuslaki.* Tekijänoikeuslain 2 luvun rajoitussäännösten soveltamisessa on noudatettu periaatetta, jonka mukaan rajoitussäännöksen nojalla valmistettu teoskappale saadaan myös levittää tai sitä saadaan muuten käyttää rajoitussäännöksen käyttö-tarkoituksen mukaiseen tarkoitukseen.

Direktiivin 5 artiklan 4 kohdan mukaisesti ehdotetaan kuitenkin, että lain 11 §:n uudeksi 3 momentiksi lisättäisiin säännös, jonka mukaan 2 luvun rajoitussäännöksen nojalla valmistetun teoksen kappaleen saa levittää yleisölle rajoitussäännöksen mukaisessa tarkoituksessa. Vastaavaa säännöstä ehdotetaan myös teoksen julkisesta esittämisestä.

Teoskappaleiden levittämisen osalta säännös vastaisi siten direktiivin 5 artiklan 4 kohta. Julkista esittämistä läsnä olevalle yleisölle direktiivi ei koske.

Kolmen kohdan testi (5 artiklan 5 kohta)

*Direktiivi ja kansainväliset yleissopimukset.* Säännöksessä asetetaan kaikkia poikkeuksia ja rajoituksia koskevat yleiset ehdot. Säännöksen mukaan direktiivin 5 artiklan mukaisia "poikkeuksia ja rajoituksia sovelletaan vain tietyissä erityistapauksissa, jotka eivät ole ristiriidassa teoksen tai muun aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti haittaa oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja".

Säännöksen esikuvat ovat Bernin sopimuksen 9 artiklan 2 kappaleessa sekä WCT:n 10 artiklan 2 kappaleessa ja WPPT:n 16 artiklan 2 kappaleessa. Lisäksi teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyviä näkökohtia koskevan sopimuksen eli ns. TRIPS-sopimuksen

13 artiklaan sisältyy sisällöltään vastaava säännös.

Bernin sopimuksessa käytetty sanonta "liitomaat voivat lainsäädännössään sallia" on luonteeltaan lainsäätäjälle tarkoitettu ohje, joka lainsäätäjän pitää ottaa huomioon poikkeuksia tai rajoituksia säädettäessä. Tätäkin selvemmin säännöksen luonne lainsäätäjälle tarkoitettuna ohjeena tai peräti velvollisuutena käy ilmi WCT:ssä, WPPT:ssä ja TRIPS-sopimuksessa käytetystä sanonnasta "Contracting Parties / Members shall confine limitations or exceptions". Sopimuspuolten tulee toisin sanoen rajoittaa poikkeuksia ja rajoituksia sopimusmääräyksissä mainituilla tavoilla eli kolmen kohdan testin mukaisesti.

Direktiivin säännökset velvoittavat jäsenvaltioita. Niiden on saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan direktiivissä säädettyyn päivään mennessä. Koska tietoyhteiskuntadirektiivissä säädetään WCT:n ja WPPT:n edellyttämästä yhteisö-lainsäädännöstä, myös mainittu kolmen kohdan testi on otettu direktiivin osaksi.

Ilman tätä 5 artiklan 5 kohdan nimenomaisista säännöistäkin WCT:n ja WPPT:n vastaavat sopimusmääräykset velvoittaisivat direktiivin kansallisen voimaan saattamisen yhteydessä tarkastelemaan sitä, ovatko voimassa olevat kansalliset rajoitussäännökset sopimusten mukaisia. Mahdollisia uusia rajoitussäännöksiä säädettäessä tai harkittaessa vanhojen rajoitussäännösten soveltamista myös sopimuksissa säädettyihin uusiin oikeuksiin tulee kansallisen lainsäätäjän tarkastella rajoitussäännöksen sallittavuutta edellä mainituissa sopimuksissa olevan kolmen kohdan testin valossa.

Nimenomaisesti direktiiviin sisällytettynä 5 artiklan 5 kohdan säännös sallii sen, että EY-tuomioistuin voi tarvittaessa tutkia kansallisten rajoitussäännösten direktiivin mukaisuutta.

*Tekijänoikeuslaki.* Direktiivin säännös ei edellytä muutosta tekijänoikeuslakiin.

Tekijänoikeuslain 2 luvun rajoitus- ja sopimuslissenssisäännöksiä on yksittäistapauksessa sovellettaessa tulkittava ahtaasti. Tämä perinteinen tulkintaohje käy ilmi muun muassa vuoden 1953 komiteanmietinnöstä: "Kun tekijän valta määrätä teoksestaan peri-

aatteellisesti on yksinoikeus, ovat edellä mainitut rajoitukset poikkeuksia pääsäännöstä ja niitä koskevia määräyksiä on sen vuoksi tulkittava ahtaasti." (Komiteanmietintö 1953:5, s. 53.) Bernin sopimuksen 9 artiklan 2 kappaleeseen perustuvat rajoitukset on säädetty arvioiden niiden laajuutta sopimuksen kolmen kohdan testin kriteereiden pohjalta.

Suomalaiset tuomioistuimet soveltavat kansallisen lain säännöksiä, joiden tulee edellä kerrotulla tavalla täyttää direktiivin vaatimukset ja siten olla myös 5 artiklan 5 kohdan mukaisia. Myös EU:n oman lainsäädännön on oltava WCT:n ja WPPT:n mukaista.

Perinteisesti noudatettujen lainsäädännön tulkintaperiaatteiden ohella myös itse direktiivillä ja mainituilla kansainvälisillä sopimuksilla voidaan katsoa olevan tulkintavaikutusta kansallisen lainsäädännön säännöksiä yksittäistapauksessa tuomioistuimessa sovellettaessa. Sekä direktiivin 5 artiklan 5 kohdan että osin myös Bernin sopimuksen 9 artiklan 2 kappaleen tulkintavaikutus kohdistuu direktiivin 5 artiklan perusteella säädettyihin tekijänoikeuslain 2 luvun säännöksiin.

### III luku. **Teknisten toimenpiteiden ja oikeuksien hallinnointitietojen suoja**

6 artikla. *Teknisiä toimenpiteitä koskevat velvoitteet*

*Direktiivi.* Artiklassa säädetään teknisten toimenpiteiden oikeudellisesta suojasta.

Johdantokappaleessa 50 todetaan, ettei tämä yhdenmukaistettu oikeudellinen suoja vaikuta tietokoneohjelmadirektiivissä säädettyjen erityisten suojasäännösten soveltamiseen eikä varsinkaan tietokoneohjelmien yhteydessä käytettävien teknisten toimenpiteiden suojaamiseen.

Artiklan säännöksiä tulee siten soveltaa tietokoneohjelmia lukuun ottamatta kaikkiin teoslajeihin, lähioikeuksien suojan kohteisiin sekä tietokantojen erityissuojalla suojattuun aineistoon.

Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä riittävästä oikeudellisesta suojasta tehokkaiden teknisten toimenpiteiden eli teknisten suojakeinojen kiertämistä vas-

taan. Jotta kysymyksessä olisi artiklan 1 kohdassa tarkoitettu teknisten suojakeinojen kiertäminen, tekijän on mainittu säännöksen mukaan tullut tietää tai hänellä on tullut olla perusteltu aihe tietää tekonsa tarkoittavan kiertämistä.

Artiklan 2 kohta koskee teknisen suojausten kiertämisen mahdollistavien laitteiden maahantuontia ja kaikenlaista levittämistä. Direktiivin mukaan myös tällaisia toimia vastaan on säädettävä riittävästä oikeudellisesta suojasta.

Säännöksen mukaan kiellettyjä toimia ovat laitteiden, tuotteiden tai osien valmistus, maahantuonti, levitys, myynti, vuokraus, myyntiin tai vuokraukseen liittyvä mainostaminen, kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuva hallussapito sekä palvelujen tarjoaminen.

Säännöksessä tarkoitettuja kiellettyjä laitteita, tuotteita tai osia ovat sellaiset, 1) joita markkinoidaan, mainostetaan tai pidetään kaupan tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämiseksi, tai 2) joiden tarkoituksella tai käytöllä on teknisten toimenpiteiden kiertämisen lisäksi vain vähäistä muuta kaupallista merkitystä, tai 3) jotka on pääasiassa suunniteltu, tuotettu, mukautettu tai toteutettu siten, että niiden tarkoituksena on mahdollistaa tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertäminen tai helpottaa sitä.

Artiklan 3 kohdassa on määritelty artiklan säännösten kattamat tekniset toimenpiteet sekä se, milloin niiden katsotaan olevan artiklan 1 kohdan säännöksessä tarkoitettulla tavalla "tehokkaita".

Teknisillä toimenpiteillä tarkoitetaan direktiivissä "tekniikoita, laitteita tai osia, jotka on suunniteltu normaalissa käyttötarkoituksessa estämään tai rajoittamaan teoksiin tai muuhun aineistoon kohdistuvia tekoja, joihin ei ole saatu lupaa laissa säädettyjen" oikeuksien haltijoilta. Säännöksen mukaan näihin oikeudenhaltijoihin kuuluvat tekijänoikeuksien, lähioikeuksien ja tietokantojen erityissuojan oikeudenhaltijat.

"Tehokkaina" teknisiä toimenpiteitä pidetään artiklan 3 kohdan jälkiosan säännöksen mukaan silloin, "jos oikeudenhaltijat valvovat suojatun teoksen käyttöä jonkin sellaisen pääsynvalvontatoimen tai suojauskeinon avulla, jolla tavoiteltu suoja saavutetaan".

Säännöksessä mainitaan suojakeinoista esimerkkeinä teoksen tai muun aineiston salaus, muuntaminen tai muuttaminen sekä kopioinnin valvontajärjestelmä.

Kaikki digitaalisessa ympäristössä käytävät tekniset suojakeinot ovat kierrettävissä – helpommin tai vaikeammin. Vastaavasti kaikki lukitsemistavat analogisessa ympäristössä ovat avattavissa. Se, että jokin lukitus ei estä kaikkein järeimmällä murtovälineellä tapahtuvaa murtamista, ei tarkoita sitä, etteivät tällaiset suojakeinot olisi tehokkaita direktiivin tarkoittamassa mielessä.

Säännöksellä on tarkoitus turvata omaisuuden suoja, jonka olisi digitaalisessa ympäristössä oltava yhtä hyvä kuin analogisessa ympäristössä. Digitaalisessa ympäristössä teknisellä suojauskella tavoiteltu suojaustarkoitus olisi katsottava saavutetun silloin, kun käytetystä suojauksesta ilmenee jokaiselle selvästi sen suojaustarkoitus.

Johdantokappaleen 48 mukaan direktiivin tarkoitus ei ole estää elektronisten laitteiden normaalia toimintaa ja niiden teknistä kehitystä. Oikeudellinen suoja ei myöskään "velvoita suunnittelemaan laitteita, tuotteita, osia tai palveluita vastaamaan teknisiä toimenpiteitä edellyttäen, että 6 artiklan kielto ei muuten koske kyseistä laitetta, tuotetta, osaa tai palvelua". Johdantokappaleen mukaan "oikeudellisen suojan olisi oltava suhteellista, eikä se saisi estää sellaisten laitteiden tai toimintojen käyttöä, joilla on muuta merkittävää kaupallista merkitystä tai käyttöä kuin teknisen suojausten kiertäminen". Erikseen todetaan, että suojan ei pitäisi haitata salauksen tutkimusta.

Johdantokappaleen 49 mukaan jäsenvaltiot voivat halutessaan säätää myös teknisten toimenpiteiden kiertämiseen tarkoitettujen laitteiden, tuotteiden tai osien yksityisen hallussapidon kielletyksi. Direktiivi ei estä tällaista säännöstä.

Artiklan 4 kohta, joka jakaantuu viiteen alakohtaan, sisältää säännökset teknisten suojakeinojen suhteesta 5 artiklan rajoitussäännöksiin. Pääsääntönä 6 artiklassa on teknisten suojakeinojen oikeudellinen suoja, toisin sanoen tehokkaita teknisiä suojakeinoja, joita oikeudenhaltija tai joku hänen luvallaan on käyttänyt, ei saa murtaa.

Artiklan 4 kohdan 1 alakohdassa on kui-

tenkin säädetty, että tiettyihin poikkeuksiin tai rajoituksiin oikeutetulla tulee olla mahdollisuus hyödyntää myös teknisellä suojauksella suojattua aineistoa siltä osin kuin se on tarpeen poikkeuksen tai rajoituksen hyödyntämiseksi. Ehtona on, että poikkeukseen tai rajoitukseen oikeutetulla on tämä aineisto laillisesti käytettävissään (legal access). Direktiivin mukaan erityisasemassa ovat seuraavat poikkeukset tai rajoitukset: 5 artiklan 2 kohdan a alakohta (valokopiointi), 2 kohdan c alakohta (kappaleen valmistaminen kirjastoissa, museoissa ym.), 2 kohdan d alakohta (efemäärinen tallentaminen), 2 kohdan e alakohta (ajansiirtonauhoitus sosiaalilaitoksissa), 3 kohdan a alakohta (opetuksen tai tieteellisen tutkimuksen havainnollistaminen), 3 kohdan b alakohta (käyttö vammaisten henkilöiden hyödyksi) ja 3 kohdan e alakohta (yleinen turvallisuus ym.).

Direktiivin mukainen järjestely on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa tulee pyrkiä siihen, että oikeudenhaltijoiden ja muiden asianosaisten osapuolten välillä saataisiin aikaan vapaaehtoisia järjestelyjä, esimerkiksi sopimuksia. Jäsenvaltioille ei ole tässä suhteessa asetettu direktiivin artiklassa toimimis- tai edistämismääräyksiä. Johdantokappaleessa 51 kuitenkin todetaan, että "jäsenvaltioiden olisi edistettävä oikeudenhaltijoiden toteuttamia vapaaehtoisia toimenpiteitä, kuten oikeudenhaltijoiden ja muiden asianomaisten osapuolten välisten sopimusten tekoa ja täytäntöönpanoa".

Jäsenvaltioiden toimimisvelvollisuus astuu kuvaan toisessa vaiheessa. Mikäli vapaaehtoisin toimin ei rajoitussäännösten ja teknisten suojakeinojen välistä ristiriitaa kyetä ratkaisemaan johdantokappaleessa 51 mainitun "kohtuullisen ajan kuluessa", jäsenvaltioiden on toteutettava "asianmukaiset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeudenhaltijat tarjoavat tällaisiin poikkeuksiin tai rajoituksiin oikeutetuille asianmukaiset keinot hyödyntää niitä". Tällöin mainitun johdantokappaleen mukaan kyseeseen tulisi teknisen toimenpiteen muuttaminen tai muut keinot.

Artiklan 4 kohdan 2 alakohta sisältää säännöksen, jonka mukaan jäsenvaltio voi toteuttaa 1 alakohdan mukaisia toimenpiteitä myös 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan (yksityinen kopiointi) mukaiseen poikkeukseen tai rajoi-

tukseen oikeutetun osalta. Toimenpiteiden tulee olla 5 artiklan 5 kohdan mukaisia. Velvollisuutta näihin toimiin ei jäsenvaltiolla direktiivin mukaan kuitenkaan ole. Jäsenvaltio ei saa lainkaan toteuttaa tällaisia toimenpiteitä, jos oikeudenhaltijat ovat jo mahdollistaneet yksityisen kopioinnin tarpeellisessa laajuudessa. Oikeudenhaltijoilla on säännöksen mukaan aina mahdollisuus teknisesti rajoittaa valmistettavien kappaleiden määrää.

Artiklan 4 kohdan 3 alakohdan mukaan artiklan 4 kohdan perusteella sovellettavilla teknisillä toimenpiteillä tulee olla artiklan 1 kohdan mukainen oikeudellinen suoja. Artiklan 1 kohdan mukaan säädettävä oikeudellinen suoja kattaa myös tämän vaatimuksen.

Artiklan 4 kohdan 4 alakohta sisältää merkittävän poikkeuksen 4 kohdan 1 ja 2 alakohtaan. Tämä "sähköisen kaupankäynnin turvalauseke" koskee tilannetta, jossa teokset tai muu aineisto saatetaan yleisön saataviin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset tai muu aineisto saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Säännöksessä suljetaan artiklan 4 kohdan 1 ja 2 alakohdan soveltamisen ulkopuolelle sellaiset tilanteet, joissa teokset tai muu aineisto on saatettu yleisön saataviin sovittuja sopimusehtoja noudattaen.

Säännökseen liittyy myös johdantokappale 53. Sen mukaan jäsenvaltio ei saa soveltaa 6 artiklan 4 kohdan 1 alakohtaa eikä 2 alakohtaa tilanteissa, joissa on kyse vuorovaikutteisesta eli pyynnöstä tapahtuvasta yleisön saataviin saattamisesta sovituilla ehdoilla. Toisin sanoen niitä sopimusehtoja, joilla aineisto on saatu pyynnöstä tapahtuvan välittämisen kautta saataviin eli käytettäväksi, tulee noudattaa.

Artiklan 4 kohdan 5 alakohdan mukaan artiklan 4 kohtaa on sovellettava soveltuvin osin vuokraus- ja lainausdirektiivin sekä tietokantadirektiivin yhteydessä, jos 6 artiklaa sovelletaan mainittuihin direktiiveihin. Koska vuokraus- ja lainausdirektiivin lähioikeuksia koskeviin säännöksiin ja tietokantadirektiiviin ei sisälly säännöksiä teknisistä suoja-keinoista, tämän direktiivin 6 artikla täyttää mainituissa direktiiveissä olevan sääntelyaukon. Siten myös artiklan 4 kohta tulee sovellettavaksi mainittujen direktiivien yhteydes-

sä.

Artiklan säännöksellä saatetaan voimaan WCT:n 11 artiklan ja WPPT:n 18 artiklan säännökset.

*Tietokantoihin soveltamista koskevat erityiskysymykset.* Tietokantadirektiivin 6 artiklaan sisältyvät teostietokantoihin ja 9 artiklaan tietokantojen erityissuojaan sallitut yksinoikeuksien rajoitukset. Tekijänoikeussuojaan voidaan mainitun direktiivin 6 artiklan mukaan säätää rajoituksia yksityisiin tarkoituksiin analogisessa muodossa, opetuksen ja tieteellisen tutkimuksen havainnollistamiseksi sekä yleisen turvallisuuden ym. varmistamiseksi. Lisäksi voidaan säätää perinteisesti tekijänoikeuksiin säädettyjä rajoituksia. Tietokantojen erityissuojaan voidaan säätää 9 artiklan mukaan rajoituksia tietokannan laillisen käyttäjän hyväksi yksityisiin tarkoituksiin analogisessa muodossa, opetuksen tai tieteellisen tutkimuksen havainnollistamiseksi sekä yleisen turvallisuuden ym. vaatiessa silloin, kun kyse on tietokannan sisällön olennaisen osan käyttämisestä.

Tietoyhteiskuntadirektiivin 6 artiklan 4 kohtaa voidaan siten soveltaa tietokantadirektiivin mukaisiin suojan kohteisiin siltä osin kuin kyseinen direktiivi sisältää 6 artiklan 4 kohdan 1 alakohdassa lueteltuja rajoitussäännöksiä. Erityisesti on huomattava, että myös 6 artiklan 4 kohdan 4 alakohta tulee tässä yhteydessä sovellettavaksi.

Tietokantadirektiivin 6 artiklan yksinoikeuksien rajoituksiin sisältyy myös artiklan 1 kohdassa säännös, jonka mukaan tietokannan tai sen kopioiden laillinen käyttäjä saa suorittaa kaikki tekijän yksinoikeuksiin kuuluvat toimet, jotka ovat tarpeen tietokannan sisältöön pääsyä tai sen tavanomaista käyttöä varten. Tietokantojen erityissuojan puolella 8 artiklan 1 kohtaan sisältyy säännös, jonka mukaan tietokannan valmistaja ei voi estää laillista käyttäjää kopioimasta ja käyttämästä uudelleen tietokannan epäolennaisia osia. Tietokantadirektiivin 15 artiklan mukaan näiden säännösten vastaiset sopimukset ovat mitättömiä.

*Tekijänoikeuslaki.* Suomen nykyisessä lainsäädännössä säädetään teknisistä suoja-keinoista kolmessa lainkohdassa. Direktiivin 6 artiklan mukaisia säännöksiä ei lainsäädäntöön kuitenkaan sisälly.

Tammikuun 1 päivänä 2002 voimaan tulleen eräiden suojauksen purkujärjestelmien kieltämisestä annetun lain (1117/2001) 3 §:ään sisältyy suojauksen purkujärjestelmää koskeva kieltö. Säännöksen mukaan tietoyhteiskunnan palvelujen suojaksi asetetun teknisen suojauksen purkujärjestelmän oikeudeton hallussapito, käyttö, valmistus, maahantuonti, kaupanpito vuokraus, levittäminen, myynninedistäminen, asentaminen ja huolto on kielletty. Mainittu säännös perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston ehdollista pääsyä koskevaan direktiiviin (98/84/EY). Kiellon rikkominen tulee rangaistavaksi mainitun lain 6 §:n mukaisena suojauksen purkujärjestelmärikkomuksena tai rikoslain 38 luvun 8 a §:n (1118/2001) mukaisena suojauksen purkujärjestelmärikkomuksena.

Tekijänoikeuslain 56 c §:ssä säädetään rangaistavaksi tietokoneohjelman suojauksen luvattoman poistovälineen ansiotarkoituksessa tapahtuva yleisölle levittäminen ja tätä varten tapahtuva hallussapito. Tietokoneohjelmassa käytetyn teknisen suojauksen kiertämistä ei sen sijaan ole kielletty. Koska tietokoneohjelman teknisen suojauksen kiertäminen edellyttäisi ohjelman kopiointia ja koska myös yksityiseen käyttöön tapahtuva ohjelman kopiointi on kielletty, erillistä teknisen suojauksen purkukieltöä ei laissa tarvita. Direktiivin 6 artikla ei koske tietokoneohjelmia.

Direktiivin 6 artiklan 1 ja 2 kohdan mukainen "riittävä oikeudellinen suoja" on parhaiten toteutettavissa Suomen oikeusjärjestyksessä teknisiä suoja-keinoja koskevalla kielolla ja kiellon rikkomisesta seuraavalla rangaistuksella. Edellä mainittu kieltö ehdotetaan sisällytettäväksi tekijänoikeuslain uuteen 5 a lukuun, joka koskisi direktiivin 6 artiklassa tarkoitettuja teknisiä toimenpiteitä ja 7 artiklassa tarkoitettuja oikeuksien sähköisiä hallinnointitietoja.

Teknisen suojauksen kiertämiskiellon ulkopuolelle ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi salaustekniikoiden tutkimuksen yhteydessä suoritettava teknisen suojauksen kiertäminen. Suojauksen kiertämiskiellon ulkopuolelle ehdotetaan säädettäväksi myös sellainen teknisen suojauksen kiertäminen, jonka yksityinen henkilö suorittaa joka suoritetaan teok-

sen saamiseksi nähtävillään tai kuultavillään taikka kappaleen valmistamiseksi henkilökohtaista käyttöön varten laillisesti hankkimastaan teoksen kappaleesta, joka voi olla esimerkiksi tallennettu tallenteelle, jonka omistusoikeus on pysyvästi siirtynyt kappaleen valmistavalle henkilölle.

Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuina teknisinä suojakeinoina pidetään myös sellaisia suojakeinoja, jotka joku muu on tekijän luvalla teosta yleisön saataviin saattaessaan teoksen suojaksi asettanut. Lakiin ehdotettava säännös on tarkempi kuin direktiivin vastaava säännös.

Kiellon rikkomisesta seuraava rangaistus-säännös ehdotetaan säädettäväksi rangaistusta ja korvausvelvollisuutta koskevassa tekijänoikeuslain 7 luvussa.

Lisäksi edellä mainittujen kieltojen rikkomisesta ehdotetaan säädettäväksi kvalifioitu rangaistussäännös eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamista koskevassa rikoslain 49 luvussa.

~~Lakiesityksessä ehdotetaan myös kiellettäväksi sellaisten teosten ja muun suojatun aineiston levittäminen, joista tekninen suojaus on purettu. Tämä ehdotus menee direktiivin sanamuotoa pidemmälle.~~

Lakiesityksessä ehdotetaan säännöksiä 6 artiklan 4 kohdan 1 alakohdan mukaisia tilanteita varten, joissa oikeudenhaltijan ja teoksen käyttäjän välillä ei ole vapaaehtoisin järjestelyin löydetty sopivaa ratkaisua.

Aineistojen markkinoiden kehityksestä ei tällä hetkellä voida päätellä, minkä tyyppisiä teknisiä suojakeinoja on lähitulevaisuudessa tulossa käyttöön. Sen vuoksi on tarkasti seurattava markkinoiden kehittymistä ja sitä, syntyykö teknisten suojakeinojen käyttämisestä sellaisia ongelmatilanteita, joiden ratkaisemiseksi lainsäädännön tarkistamista tulisi 6 artiklan 4 kohdan 2 alakohdan mukaisesti harkita.

Lainsäädännön muutosten valmistelun yhteydessä ~~selvitettiin~~ on selvitetty opetusministeriön toimeksiannosta teknisten suojakeinojen tämänhetkistä kehitysvaihetta ja käyttöönotto-tilannetta.

*Kehityksen seuraaminen.* Direktiivin 12 artiklassa tarkoitettu jäsenvaltioiden ja komission yhteyskomitea tarkastelee yhteisön

tasolla muun muassa teosten ja muun aineiston digitaalisia markkinoita ja teknisiä toimenpiteitä sekä niiden käyttöä aineiston suojaamisessa. Yhdysvaltain lainsäädäntöön tällainen säännöllinen tarkastelu on myös sisällytetty.

Hallitus katsoo, että myös kotimaassa tulee teknisten toimenpiteiden käyttöönottoa ja yleistymistä seurata tarkkaan. Erityisesti huomiota tulee kiinnittää yksityisen kopioinnin kehittymiseen ja yksityiseen käyttöön vaikuttavien teknisten suojakeinojen kehittymiseen ja käyttöön. Myös teknisten suojakeinojen oikeudellisen suojan vaikutusta suojattujen teosten markkinoihin ja teosten käyttöön tulee arvioida. Arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota muun muassa teosten saatavuuteen kyseisen rajoitussäännöksen mukaisesti tarkoituksiin, teknisten suojakeinojen kiertämisen kiellon vaikutuksiin teosten käyttöön kyseisellä alueella sekä teknisten suojakeinojen kiertämisen vaikutuksiin markkinoihin ja teosten arvoon.

*7 artikla. Oikeuksien hallinnointitietoja koskevat velvoitteet*

*Direktiivi.* Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä riittävästä oikeudellisesta suojasta sellaista henkilöä vastaan, joka tietoisesti ja luvatta suorittaa oikeuksien sähköisiin hallinnointitietoihin kohdistuvia toimia.

Artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan kiellettyä on mainittujen tietojen poistaminen teoksista tai muista suojan kohteista tai tällaisten tietojen muuttaminen. Artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan kiellettyä on myöskin sellaisten teosten tai muun suojatun aineiston levittäminen, maahantuonti levitystä varten, yleisradiointi, yleisölle välittäminen tai yleisön saataviin saattaminen, joista oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot on luvatta poistettu tai joista niitä on luvatta muutettu.

Direktiivissä ei säännellä sitä, missä tapauksissa oikeuksien sähköisiä hallinnointitietoja saisi luvallisesti muuttaa. Direktiiviehdotuksen perusteluissa (KOM(97) 628 lopullinen, s. 34) on todettu, että luvallista tietojen muuttamista olisi sellainen muuttaminen, joka tapahtuu oikeudenhaltijan tai hänen edustajansa luvalla taikka lain säännöksen sallies-

sa tai niin jopa edellyttäessä esim. tietosuojaan liittyvissä tapauksissa.

Molemmissa artiklan 1 kohdassa mainituissa tapauksissa riittävää oikeudellista suojaa on direktiivin mukaan annettava, jos teon suorittava henkilö tietää tai hänen voidaan kohtuudella olettaa tietävän, että teon tehdesään hän samalla aiheuttaa, mahdollistaa, helpottaa tai salaa laissa säädetyn tekijänoikeuden, lähioikeuden tai tietokantojen erityissuojan loukkaamisen. Säännöksen mukaan oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen muuttamisen tai poistamisen olisi siis johdettava oikeudenloukkaukseen. Säännöksen mukaan myös mahdollisuus oikeudenloukkauksen tapahtumiseen riittää.

Artiklan 2 kohdan 1 alakohdassa määritellään säännöksessä tarkoitetut "oikeuksien hallinnointitiedot". Niillä tarkoitetaan kaikkia oikeudenhaltijoiden suojattuun aineistoon sisällyttämiä teoksen tai muun suojatun aineiston taikka tietokantojen erityissuojalla suojatun aineiston tunnistetietoja, tekijää tai muuta oikeudenhaltijaa koskevia tietoja sekä tietoja aineiston käyttöehdoista. Säännöksessä tarkoitettuihin tietoihin rinnastetaan myös tällaista tietoa tarkoittavat numerot ja koodit.

Käytännössä oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot sijoitetaan teoksiin ja muuhun aineistoon siinä vaiheessa, kun aineiston levittämistä tai yleisölle välittämistä valmistellaan. Direktiivi edellyttää, että sellaisia hallinnointitietoja tulee suojata, jotka oikeudenhaltija (tekijä, esittäjä, äänitetuottaja, kuvallennetuottaja, yleisradioyritys, tietokannan valmistaja) on toimittanut. Säännöksen on katsottava ulottuvan myös sellaisiin tietoihin, jotka oikeudenhaltijan edustaja, oikeuksien siirronsaaja tai lisenssinsaaja on liittänyt aineistoon.

Säännöksen 2 alakohdan mukaan säännöksen piiriin kuuluvien oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen tulee olla liitetty teoksen tai muun suojatun aineiston kappaleeseen tai niiden tulee ilmetä teosta tai aineistoa yleisölle välitettäessä.

Johdantokappaleen 55 mukaan "oikeudenhaltijoita olisi rohkaistava käyttämään merkintöjä, joista ilmenee edellä mainittujen tietojen lisäksi muun muassa heidän antamansa lupa vietäessä teoksia ja muuta aineistoa verkkoihin".

Johdantokappaleen 57 mukaan oikeuksien hallinnointiin liittyvien tietojärjestelmien tulisi sisältää tekniset toiminnot yksityisyyden suojaamiseksi, esimerkiksi henkilöiden kulutustapoja ja verkkoasiointiin liittyvää käyttäytymistä koskevan seurannan osalta, yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annetun EU:n direktiivin (95/46/EY) mukaisesti.

Oikeuksien sähköisiä hallinnointitietoja koskeva 7 artikla tulee direktiivien sääntelyssä olevien sääntelyaukkojen täyttämisen periaatteen mukaisesti sovellettavaksi myös tietokoneohjelmadirektiivin, vuokraus- ja lainausdirektiivin sekä tietokantadirektiivin mukaisiin suojan kohteisiin.

Artiklan säännöksellä pannaan toimeen WCT:n 12 artiklan ja WPPT:n 19 artiklan säännökset.

*Tekijänoikeuslaki.* Direktiivin 7 artiklan säännöstä vastaavia lain säännöksiä ei sisälly Suomen lainsäädäntöön.

Suomen oikeusjärjestyksessä artiklan 1 kohdan mukainen "riittävä oikeudellinen suoja" on parhaiten toteutettavissa oikeuksien sähköisiä hallinnointitietoja koskevalla kiellolla ja kiellon rikkomisesta seuraavalla rangaistuksella. Edellä mainittu kielto ehdotetaan sisällytettäväksi uuteen tekijänoikeuslain 5 a lukuun, joka koskisi direktiivin 6 artiklassa tarkoitettuja teknisiä toimenpiteitä ja 7 artiklassa tarkoitettuja oikeuksien sähköisiä hallinnointitietoja.

Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että 7 artiklassa tarkoitettuina hallinnointitietoina pidetään myös sellaisia tietoja, jotka joku muu on tekijän puolesta teoksen levitysketjuun kuuluvana osapuolena tai muuten tekijän avulla teokseen asettanut. Direktiivin 7 artiklan 2 kohdan mukaisia oikeuksien hallinnointitietoja ovat ne tiedot, jotka tekijä tai muu oikeudenhaltija on aineistoon asettanut. Lakiin ehdotettava säännös on tarkempi kuin direktiivin vastaava säännös.

Rangaistus kiellon rikkomisesta ehdotetaan säädettäväksi rangaistusta ja korvausvelvollisuutta koskevassa tekijänoikeuslain 7 luvussa.

Lisäksi edellä mainittujen kieltojen rikkomisesta ehdotetaan säädettäväksi kvalifioitu rangaistussäännös eräiden aineettomien oi-

keuksien loukkaamista koskevassa rikoslain 49 luvussa.

Lakiesityksessä ei ehdoteta nimenomaisia toimenpiteitä, joilla oikeudenhaltijoita rohkaistaisiin käyttämään merkintöjä, joista 7 artiklassa tarkoitettut tiedot sekä suojatun aineiston käyttöön liittyvät luvat ilmenisivät. ~~Hallituksen sisältötuotantohankkeen osana kehitetään alan standardeja ja hyviä käytäntöjä verkkoaineistoon sisältyvän informaation parantamiseksi.~~ Opetusministeriö on käynnistänyt verkkoaineiston tekijänoikeusmerkintöjä koskevan selvityshankkeen yhteistyössä viestintäalan yritysten ja järjestöjen sekä tekijänoikeusjärjestöjen kanssa. Tavoitteena on kehittää alan standardeja ja hyviä käytäntöjä verkkoaineistoon sisältyvän informaation parantamiseksi.

#### IV luku. Yleiset säännökset

##### 8 artikla. *Seuraamukset ja oikeussuojakeinot*

*Direktiivi.* Artiklan 1 kohdassa asetetaan jäsenvaltioille velvollisuus säätää asianmukaiset seuraamukset ja oikeussuojakeinot, jotka koskevat direktiivissä säädettyjen oikeuksien ja velvollisuuksien loukkauksia, ja velvollisuus varmistaa, että näitä seuraamuksia ja oikeussuojakeinoja sovelletaan. Seuraamusten on direktiivin mukaan oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja vakuuttavia.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeudenhaltijat, joiden etuihin sen alueella suoritettavat toimet vaikuttavat, voivat nostaa vahingonkorvauskanteen ja/tai hakea kieltoa tai määräystä sekä tarvittaessa loukkaavan aineiston sekä luvattomien suojauksen purku- tai kiertämismateriaalien takavarikointia.

Artiklan 3 kohdan mukaan oikeudenhaltijoilla tulee olla mahdollisuus hakea kieltoa tai määräystä sellaisia aineiston välittäjiä vastaan, joiden palveluita kolmas osapuoli käyttää tekijänoikeuden tai lähioikeuden rikkomiseen. Kielto tai määräys tulee säännöksen mukaan voida kohdistaa myös viattomiin välittäjiin, toisin sanoen sellaisiin, joilla ei ole edes mahdollisuutta kontrolloida aineistoa, joka välittäjän yhteyksien kautta kulkee.

Johdantokappaleen 59 mukaan tällaisen kielon tai määräyksen hakumahdollisuuden tulisi olla oikeudenhaltijoiden käytettävissä myös siinä tapauksessa, että välittäjän suorittamat teot kuuluisivat lyhytaikaista kopiointia koskevan 5 artiklan 1 kohdan mukaisen pakollisen poikkeuksen piiriin. Johdantokappaleen mukaan tällaisiin kieltoihin tai määräyksiin liittyvät edellytykset ja yksityiskohtaiset säännöt on jätetty jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä määriteltäviksi.

*Tekijänoikeuslaki ja muu kansallinen lainsäädäntö.* Tekijänoikeuslain 7 lukuun sisältyy rangaistusta ja korvausvelvollisuutta koskevia säännöksiä ja rikoslain 49 luvun 1 §:ään tekijänoikeusrikosta koskevat säännökset. Voimassa on myös erityinen laki todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa (344/2000).

Direktiivin 8 artiklan 2 kohdan mukaan oikeudenhaltijoiden, joiden etuihin loukkaavat toimet vaikuttavat, tulee voida nostaa vahingonkorvauskanne ja/tai hakea kieltoa tai määräystä ja tarvittaessa loukkaavan aineiston sekä 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen teknisen suojauksen purkuun soveltuvien laitteiden, tuotteiden tai osien takavarikointia. Niiltä osin kuin purkuvälineitä ei ole konkreettisesti käytetty oikeudenhaltijan aineistossaan käyttämän teknisen suojauksen purkamiseen, ei oikeudenhaltijalla voi olla subjektiivista oikeutta vaatia purkuvälineiden takavarikointia. Teknisen suojauksen purkuvälineiden levittämistä koskevassa rikoksessa tai rikkomuksessa ei ole asianomistajia. Myös vahingonkorvauskanteen nostaminen edellyttää nimenomaan kyseiselle oikeudenhaltijalle tapahtunutta vahinkoa.

Lakiesityksessä ehdotetaan, että 6 artiklan 2 kohdan mukaisesta teknisen suojauksen purkuvälineen levittämiskiellon rikkomisesta olisi syyteoikeus vain virallisella syyttäjällä.

Tekijänoikeuslain nykyiset säännökset yhdessä yleisen rikos- ja prosessioikeudellisen lainsäädännön sekä edellä mainitun nyt ehdotettavan säännöksen kanssa täyttävät riittävästi direktiivin 8 artiklan 1 ja 2 kohdassa mainitut vaatimukset.

Jäsenvaltioiden tulee artiklan 3 kohdan säännöksen mukaan säätää, että oikeudenhaltijoilla on mahdollisuus hakea säännöksessä mainittua kieltoa tai määräystä sellaisia välit-

täjiä vastaan, joiden palveluita kolmas osapuoli käyttää tekijänoikeuden tai lähioikeuden rikkomiseen.

Turvaamistoimista yksityisoikeudellisissa riita-asioissa säädetään oikeudenkäymiskaaren 7 luvussa. Tuomioistuin voi hakemuksesta määrätä hakijan vastapuolen omaisuutta pantavaksi takavarikkoon hakijan saatavan turvaamiseksi (1 §) tai määrätä esineen tai muun tietyn omaisuuden pantavaksi takavarikkoon myös silloin, kun hakija saattaa todennäköiseksi, että hänellä on omaisuuteen parempi oikeus (2 §).

Luvun 3 §:n mukaisia yleisiä turvaamistoimia voidaan puolestaan käyttää hakijan muun oikeuden turvaamiseksi laissa tarkemmin säädetyn edellytyksin. Pykälän nojalla tuomioistuin voi sakon uhalla kieltää vastapuolta tekemästä jotakin tai ryhtymästä johonkin, määrätä vastapuolen sakon uhalla tekemään jotakin, oikeuttaa hakijan tekemään tai teettämään jotakin, määrätä vastapuolen omaisuutta pantavaksi toimitsijan haltuun ja hoitoon tai määrätä jostakin muusta toimenpiteestä, joka on tarpeen hakijan oikeuden turvaamiseksi. Turvaamistointa koskeva hakemus voidaan tehdä sähköisesti. Tuomioistuimen määräys voidaan myös antaa väliaikaisena hyvinkin nopeasti, jopa samana päivänä, jona hakemus on tehty.

Oikeudenkäymiskaaren 7 luvun säännöksen ja erityisesti sen 3 § ovat sovellettavissa myös välittäjinä toimivia palveluntarjoajia vastaan riippumatta välitystoiminnan luonteesta. Edellä mainitun 3 §:ssä tarkoitettuna vastapuolena olisi siten välittäjänä toimiva palveluntarjoaja.

Todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa annetun lain (344/2000) mukaan tuomioistuin voi todistelun turvaamiseksi määrätä sellaisen aineiston takavarikosta tai sellaiseen aineistoon kohdistuvasta muusta turvaamistoinimesta, jolla voidaan olettaa olevan merkitystä todistena kyseisissä riita-asioissa.

Rikosoikeudellisista turvaamistoimista säädetään pakkokeinolaissa (450/1987). Lain 4 luvun 1 §:n mukaan esine voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että se voi olla todistena rikosasiassa tai on rikoksella joltakulta viety taikka että tuomioistuin julistaa sen menetetyksi. Käytännössä säännöstä on

sovellettu niin, että takavarikon kohteena voi olla muukin kuin fyysinen esine, esimerkiksi tietokoneen kiintolevyille tai palvelimelle tallennetut tiedot.

Edellä mainitut yleiset turvaamistoimisaännökset mahdollistavat esimerkiksi välimuistipalvelimelle tallennettujen aineistojen saannin estämisen tai laitonta toimintaa koskevan kiellon antamisen.

Lisäksi lakiin tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta (458/2002), jolla on saatettu voimaan sähköisen kaupankäynnin direktiivin säännökset, on sisällytetty säännökset palveluntarjoajan tallennuspalveluita koskevasta turvaamistoimimennettelystä. Säännöksiin on sisällytetty mahdollisuus tiedon saannin estoa koskevan määräyksen antamiseen ja ilmoitusmenettelyn ("notice and takedown") käyttämiseen tekijänoikeutta tai lähioikeutta loukkaavan aineiston saannin estämiseksi. Tekijänoikeuslain 60 a §:ksi ehdotetaan säännöstä, joka sisältää viittauksen edellä mainittuihin säännöksiin.

Sovellettavissa on myös tekijänoikeuslain 58 §:n säännös mahdollisuudesta hävittää laittomasti valmistettu teoskappale tai muu valmistukseen käytetty esine. Säännös sopii myös verkkoympäristössä sovellettavaksi. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännös mahdollisuudesta tuomita myös teknisen suojauksen purkuväline hävitettäväksi.

#### 9 artikla. *Muiden säännösten edelleen soveltaminen*

*Direktiivi.* Säännös sisältää luettelon muihin asia-alueisiin kuuluvista säännöksistä, joihin direktiivin säännökset eivät vaikuta. Luettelo ei ole tyhjentävä. Tällaisia direktiivissä mainittuja asia-alueita ovat patentit, tavaramerkit, mallit, hyödyllisyysmallit, puolijohdetuotteiden piirimallit, typografiset merkit, ehdollinen pääsy, yleisradiopalvelujen pääsy kaapeliverkkoihin, kansallisaarteiden suoja, aineistojen tallettamis- tai luovuttamisvaatimukset (vapaakappaleet), kilpailun rajoituksia ja vilpillistä kilpailua koskeva oikeus, liikesalaisuus, turvallisuus, luottamus, julkisten asiakirjojen saatavuus sekä sopimus oikeus.

Johdantokappaleessa 60 mainitaan sama

asia yleisemmällä tasolla siten, että "direktiivissä säädetty suoja ei saisi vaikuttaa muiden alojen kansalliseen tai yhteisön lainsäädäntöön".

*Tekijänoikeuslaki.* Asiakirjajulkisuuteen ja oikeudenhoitoon liittyviä säännöksiä sisältyy tekijänoikeuslain 25 d §:n 1 ja 2 momentin sekä 25 g §:n 2 momentin rajoitussäännöksiin. Lain 25 d §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus ei rajoita laissa säädettyä oikeutta saada tieto yleisestä asiakirjasta. Pykälän 2 momentin mukaan teosta saadaan käyttää oikeudenhoidon tai yleisen turvallisuuden vaatiessa.

Lain 25 g §:n 2 momentin mukaan lähettäjäryitys saa valmistaa tai valmistuttaa lähetettyyn ohjelmaan sisältyvän teoksen kappaleen täyttäänsään lakiin perustuvaa tallentamisvelvollisuuttaan.

Direktiivin 9 artikla ei aiheuta muutoksia edellä mainittuihin säännöksiin.

Mainittu 25 g §:n 2 momentti ehdotetaan siirrettäväksi asiakirjajulkisuutta ja oikeudenhoitoa koskevaan 25 d §:ään. Samalla säännöstä ehdotetaan muutettavaksi nykyistä yleisempään muotoon. Säännöksen soveltamisalaa laajennetaan koskemaan sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) mukaisesti myös verkkoviestintää. Muutoksella ennakoidaan oikeusministeriössä valmisteilla olevaa sananvapauslainsäädännön uudistamista.

Vapaakappalelain uudistamiseen liittyviä tekijänoikeuskysymyksiä käsitellään jäljempänä yleisperustelujen jaksossa 3.2.5.

#### 10 artikla. *Ajallinen soveltaminen*

*Direktiivi.* Artiklan 1 kohdan mukaan direktiivin säännöksiä sovelletaan kaikkiin teoksiin ja lähioikeuksien suojan kohteisiin, jotka ovat direktiivin 13 artiklan 1 kohdan mukaisen kansallisen voimaansaattamisajan päättyessä (18 kuukautta direktiivin julkaisemisesta) jäsenvaltioiden lainsäädännön suojaamia tai jotka täyttävät suojan perusteet tämän direktiivin tai 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen säännösten nojalla.

Artiklan 2 kohdan mukaan direktiivin soveltaminen ei vaikuta ennen direktiivin kansallisen voimaansaattamisajan päättymistä toteutettuihin toimiin eikä ennen mainittua

päivää hankittuihin oikeuksiin.

*Tekijänoikeuslaki.* Direktiivin edellyttämät lainsäädännön muutokset on saatettava voimaan viimeistään 21 päivänä joulukuuta 2002.

Direktiivin säännös vastaa Suomen tekijänoikeuslainsäädännön muutoksissa sovellettua voimaantulo- ja siirtymäsäännösten vakiintunutta lainsäädäntökäytäntöä. Tarvitavat lain voimaantulo- ja siirtymäsäännökset ehdotetaan sisällytettäväksi lakiin.

#### 11 artikla. *Tekniset mukautukset*

*Direktiivi ja kansainväliset sopimukset.* Artikla sisältää voimassa oleviin yhteisön direktiiveihin tarvittavat tekniset mukautukset. Niihin sisältyvät myös WPPT:n yhteisöolainsäädäntöön edellyttämät mukautukset.

Artiklan 1 kohdan a alakohta sisältää vuokraus- ja lainausdirektiivin 7 artiklan kumoamisen. Tämän direktiivin 2 artiklan kappaleen valmistamisoikeutta koskeva säännös täyttää vuokraus- ja lainausdirektiivin 7 artiklan kumoamisesta aiheutuvan sääntelyaukon.

Säännöksen b alakohdan mukaan vuokraus- ja lainausdirektiivin 10 artiklan 3 kohta korvataan tämän direktiivin 5 artiklan 5 kohdan mukaisella säännöksellä (kolmen kohdan testi). Tämä muutos on direktiivissä omaksutun lainsäädäntötekniikan vuoksi loogisesti – vaikkakaan ei asiallisesti – tarpeellinen, samoin kuin se ei ole tarpeellinen myöskään 5 artiklan 5 kohdassa. Myös vuokraus- ja lainausdirektiiviin sisältyviin lähioikeuksiin sovellettaviin 10 artiklan poikkeuksiin tulee tämän muutoksen myötä kolmen kohdan testi sovellettavaksi. Tämä vuokraus- ja lainausdirektiivin muutos täyttää WPPT:n 16 artiklan 2 kappaleen vaatimuksen kolmen kohdan testin soveltamisesta.

Artiklan 2 kohta sisältää suoja-aikadirektiivin 3 artiklan 2 kohdan korvaavan säännöksen, joka koskee äänitetuottajien suojaajan laskemista.

Uuden säännöksen 1 kohdan mukaan äänitetuottajien 50 vuoden suoja-aika lasketaan tallennuksesta. Jos äänite on kuitenkin laillisesti julkaistu tämän 50 vuoden kuluessa, suoja-aika lasketaan ensimmäisestä laillisesta julkaisusta. Jos äänitettä ei ole kyseisen ajan

kuluessa julkaistu mutta se on laillisesti välitetty yleisölle, suoja-aika lasketaan ensimmäisestä laillisesta välittämisestä. Suomenkielisessä direktiivin tekstissä, jonka mukaan suoja-aika lasketaan ensimmäisestä laillisesta julkaisemisesta, on tässä kohdassa käännösvirhe.

Säännöksen 2 kohdan mukaan äänitteet, joiden suoja-aikadirektiivin nykyisen säännöksen mukaan laskettu suoja-aika on jo päättynyt sinä päivänä, johon mennessä tämä direktiivi on saatettava voimaan, eivät tule uuden säännöksen myötä uudelleen suojaetuiksi.

Uudella säännöksellä saatetaan äänitetuottajien oikeuksien suoja-aika vastaamaan WPPT:n 17 artiklan 2 kohdan määräyksiä. Kyseiset sopimusmääräykset edellyttävät, että 50 vuoden suoja-aika lasketaan äänitteen julkaisemisesta tai, jos äänitettä ei julkaista 50 vuoden kuluessa tallentamisesta, äänitteen tallentamisesta.

Suoja-aikadirektiivin 3 artiklan 2 kohdan muutos tarkoittaa käytännössä sitä, että julkaiseminen (kappaleina yleisön saataviin saattaminen) ei enää ole vaihtoehtoinen suoja-ajan laskemisperuste julkistamisen eli muun yleisön saataviin saattamisen kanssa. Vasta jos äänitettä ei ole julkaistu eli sen kappaleita levitetty yleisön keskuuteen 50 vuoden kuluessa tallentamisesta mutta jos se mainittuna aikana on muuten saatettu yleisön saataviin, 50 vuoden suoja-aika lasketaan tästä muusta yleisön saataviin saattamisesta.

WPPT:n 17 artiklan 1 kappaleen mukaan esittävän taiteilijan esityksen suojan tulee kestää ainakin 50 vuotta esityksen tallentamisesta äänitteelle. Suoja-aikadirektiivin 3 artiklan 1 kohdan säännös esittävien taiteilijoiden suoja-ajan laskemisesta vastaa tallenteen julkaisemisen tai yleisön saataviin saattamisen osalta nykyistä äänitetuottajien suoja-ajan laskemisperustetta. Koska WPPT:n 17 artiklan määräykset edellyttävät muutosta vain äänitetuottajan suoja-ajan laskemiseen, muutoksen jälkeen samaan äänitteeseen kohdistuvien oikeuksien, esittävän taiteilijan oikeuden ja äänitetuottajan oikeuden, suojaajat voivat erota toisistaan, mikäli äänitettä ei ensin levitetä yleisölle kappaleina 50 vuoden kuluessa tallentamisesta vaan levittämisen sijaan välitetään yleisölle.

*Tekijänoikeuslaki.* Äänitetuottajan suojusta säädetään lain 46 §:ssä. Suoja-aikadirektiivin muutoksesta aiheutuva muutos ehdotetaan tehtäväksi 46 §:ään.

## 12 artikla. Loppusäännökset

*Direktiivi.* Artikla sisältää säännökset siitä, miten direktiivin soveltamista seurataan tulevaisuudessa ja miten esille tuleviin asioihin reagoidaan.

Artiklan 1 kohdan mukaan komissio toimittaa Euroopan parlamentille, neuvostolle sekä talous- ja sosiaalikomitealle viimeistään 22 päivänä joulukuuta 2004 ja sen jälkeen joka kolmas vuosi direktiivin soveltamista koskevan kertomuksen. Komission tulee kertomuksessaan tarkastella digitaalisten markkinoiden kehityksen kannalta erityisesti 5, 6 ja 8 artiklan soveltamista jäsenvaltioiden toimittamien tietojen perusteella.

Komission tehtävänä on säännöksen mukaan erityisesti tarkastella sitä, onko 6 artiklan teknisille sujakeinoille takaama suoja riittävä ja vaikuttaako tehokkaiden teknisten sujakeinojen käyttö haitallisesti laissa sallituihin toimiin. Tarvittaessa komissio tekee ehdotuksia direktiivin muuttamisesta erityisesti sisämarkkinoiden toiminnan varmistamiseksi.

Artiklan 2 kohdan toteavan säännöksen mukaan direktiivin mukainen lähioikeuksien suoja ei vaikuta millään tavalla tekijänoikeuden suojaan.

Artiklan 3 kohta sisältää säännökset yhteyskomitean, jonka tehtävät määritellään 4 kohdassa, perustamisesta. Komitea koostuu jäsenvaltioiden edustajista, ja sen puheenjohtajana on komission edustaja. Komitea koontuu puheenjohtajan aloitteesta tai jäsenvaltion valtuuskunnan pyynnöstä. Direktiivin mukaan yhteyskomitea tulee perustetuksi direktiivin tullessa voimaan.

Artiklan 4 kohdan mukaan komitean tehtävänä on a) tarkastella direktiivin vaikutuksia sisämarkkinoiden toimintaan ja tuoda esiin mahdolliset vaikeudet, b) järjestää kuulemisia kaikista direktiivin soveltamiseen liittyvistä kysymyksistä, c) helpottaa tiedonvaihtoa alan lainsäädännön ja oikeuskäytännön kehityksestä sekä asiaan liittyvästä taloudellisesta, sosiaalisesta, kulttuurisesta ja tekni-

sestä kehityksestä, ja d) toimia teosten ja muun aineiston digitaalisia markkinoita, mukaan lukien yksityiskäyttöön tapahtuva kopiointi ja tekniset toimenpiteet, arvioivana foorumina.

*Tekijänoikeuslaki.* Artikla ei edellytä lain-säädännön muuttamista.

Digitaalisen kehityksen kansallista seurantamenetelmää tulee myös harkita.

### 13 artikla. Täytäntöönpano

Direktiivi. Artiklan 1 kohdan mukaan direktiivin edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset on saatettava voimaan ennen 22 päivää joulukuuta 2002. Säännökset on ilmoitettava komissiolle viipymättä. Artiklan toinen alakohta sisältää direktiivien vakiosäännöksen, jonka mukaan jäsenvaltioiden kansallisiin säädöksiin on liitettävä viittaus tähän direktiiviin.

Artiklan 2 kohdan mukaan kansalliset säännökset on toimitettava kirjallisina komissiolle.

*Tekijänoikeuslaki.* Lakiesityksessä ehdotetaan, että direktiivin edellyttämät lainsäädännön muutokset tulisivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004 ~~21 päivänä joulukuuta 2002~~.

### 14 artikla. Voimaantulo

Direktiivi tulee voimaan sinä päivänä, jona se julkaistaan Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä. Direktiivi tuli voimaan 22 päivänä kesäkuuta 2001.

#### 3.1.3. Sopiva hyvitys

Sopivan hyvityksen maksuvelvollisuus perustuu direktiivin mukaan suojattujen aineistojen käyttöön. Direktiivin johdantokappaleen 35 mukaan tietyissä poikkeus- tai rajoitustapauksissa oikeudenhaltijoiden olisi saatava sopiva hyvitys suojattujen teostensa tai muun aineistonsa käytön korvaamiseksi heille riittävällä tavalla. Direktiivi edellyttää hyvityksen järjestämistä, jos jäsenvaltio säätää direktiivin 5 artiklan 2 kohdan a (valokopiointi), b (yksityinen kopiointi) tai e alakohdan (ajansiirtouhuhoitus laitoksissa) mukaisen poikkeuksen tai rajoituksen. Johdanto-

kappaleen 36 mukaan jäsenvaltiot voivat säätää sopivasta hyvityksestä oikeudenhaltijoille myös sellaisten poikkeusten tai rajoitusten yhteydessä, jotka eivät edellytä tällaista hyvitystä.

Direktiivissä ei säännellä sitä, millä tavoin hyvitys teosten ja muiden suojattujen aineistojen käytöstä tulee järjestää. Myöskään hyvityksen suuruutta tai määräytymisperusteita ei direktiivi tarkasti määrittele. Johdantokappaleessa 35 todetaan, että sopivan hyvityksen muotoa, yksityiskohtaisia järjestelyjä ja mahdollista tasoa määritettäessä olisi otettava huomioon kunkin tapauksen erityisolosuhteet. Johdantokappaleen mukaan näitä olosuhteita arvioitaessa käyttökelpoinen peruste voi olla kyseisestä toimesta oikeudenhaltijoille mahdollisesti aiheutuva haitta.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan säännöksessä tarkoitettujen hyvityksen osalta otetaan huomioon 6 artiklassa tarkoitettujen teknisten toimenpiteiden soveltaminen tai soveltamatta jättäminen. Säännöksessä tarkoitetaan suojakeinojen todellista käyttöä.

Suojakeinojen käyttö mahdollistaa yksilöllisen lisensioinnin ja vastikkeiden saamisen käytöstä. Direktiivin johdantokappaleen 35 mukaan velvoitetta maksun suorittamiseen ei voi syntyä, jos oikeudenhaltijalle koitua haitta on hyvin vähäinen (minimal). Jos oikeudenhaltijat ovat jo saaneet maksun jossakin muussa muodossa, esimerkiksi osana lisenssimaksua, erityistä tai erillistä maksua ei voida myöskään tällöin edellyttää.

Muilta osin direktiivi jättää hyvityksen muodon, järjestelyn ja tason määrittämisen kansalliseen harkintaan.

Nykyisten säännösten mukainen hyvitys on organisoitu siten, että osa maksun tuotosta käytetään henkilökohtaisina korvauksina oikeudenhaltijoille ja osa oikeudenhaltijoiden yhteisiin tarkoituksiin. Maksun jako henkilökohtaisiin ja oikeudenhaltijoiden yhteisiin tarkoituksiin on seurausta siitä, ettei käytännössä ole aina mahdollista kohdistaa maksun koko tuottoa täsmälleen ja kaikilta osin juuri niille oikeudenhaltijoille, joiden teoksia on yksityiseen käyttöön kopioitu.

Tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin käytettävän osuuden tarkoituksena on kohdistaa hyvitysvaikutus mahdollisimman moniin oi-

keudenhaltijoihin tai kokonaisuun oikeudenhaltijaryhmiin. Mahdollisuudet entistä tarkempiin henkilökohtaisiin tilityksiin paranevat jatkuvasti kehittyvän tekniikan myötä.

Sekä henkilökohtainen osuus että yhteiseen käyttöön kohdistettava osuus yhdessä muodostavat oikeudenhaltijoiden sopivan hyvityksen.

Esityksessä ehdotetaan sopiva hyvitys järjestettäväksi vain yksityiseen käyttöön tapahtuvasta kappaleen valmistamisesta lukuun ottamatta yksityiskäyttöön tapahtuvaa valokopiointia.

Yksityisellä valokopioinnilla on vain vähäinen merkitys. Tätä arviota puoltaa moni seikka. Yksityinen valokopiointi tapahtuu henkilön yksityistä käyttöä, esimerkiksi tiedonhankintaa varten. Lain 12 §:n nojalla valmistettua valokopiota ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen. Kopio ei myöskään "elä omaa elämänsä" kopion tarvitsijan yksityisen piirin ulkopuolella. Usein valokopioidaan opiskelua varten esimerkiksi sivuja tenttikirjasta tai vastaavasta aineistosta, kun aineistoa ei ole muuten saatavissa kirjastosta. Kirjasta kopioidaan vain tarpeellinen osa, ei koko kirjaa.

Edellä kuvattu yksityinen valokopiointi on tyypillisesti sellaista, ettei se uhkaa painetun aineiston kaupallisia markkinoita. Kirjaa tai muuta aineistoa ei ostettaisi, vaikka yksittäisten sivujen valokopiointi yksityiseen käyttöön ei olisi mahdollista.

Edellä esitetyistä syistä hallitus ei ole päätenyt ehdottamaan sopivan hyvityksen järjestämistä yksityiskäyttöön tapahtuvasta valokopioinnista.

Lainsäädännön muutosten valmistelun yhteydessä opetusministeriö teetti asiantuntijaselvityksen sopivaan hyvitykseen liittyvistä kysymyksistä. Selvityksessä esitetyt arviot ovat olleet pohjana säännösehdotuksen muo-  
toilussa.

Ehdotuksessa esitetään, että direktiivin edellyttämää sopivaa hyvitystä koskevat lain säännökset säädetään nykyisessä 2 a luvussa säädetyä tallennus-asetuksen pohjalta.

Säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että sopivan hyvityksen piiriin sisällytetään kaikki suojatut aineistot, joiden kopiointi yksityiseen käyttöön on sallittua ilman oikeudenhaltijan lupaa. Hyvitysmaksuvelvolli-

suus rajataan koskemaan vain yksityistä kopiointia ja yritykset vapautetaan hyvitysmaksuvelvollisuudesta maksun palautuksen ehtoja tarkistamalla sekä säätämällä nykyisin sovellettua käytäntöä mukaillen maksusta vapauttamisesta.

Maksun perustaa koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että maksu tulisi maksaa ääni- ja kuvanauhasta ja muusta laitteesta, johon teos voidaan tallentaa ja jota merkittävässä määrin käytetään teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön. Säännöksen soveltamisalaan kuuluisivat edelleen sekä erilliset että muuhun laitteeseen integroidut tallennus-asetukset.

Maksun piiriin kuuluvat laitteet ehdotetaan vahvistettavaksi vuosittain valtioneuvoston asetuksella. Sen sijaan maksun suuruus vahvistettaisiin edelleen vuosittain opetusministeriön asetuksella.

Maksuperuste ehdotetaan sidottavaksi esitysajan lisäksi myös tallennuskapasiteettiin niissä tallennus-asetuksissa, joissa esitysaike ei ole relevantti mittari.

Lisäksi lakiin ehdotetaan kirjattavaksi nykyään tallennus-asetusten myynnissä noudatettava käytäntö, jonka mukaan tallennus-asetuksen eli laitteen valmistaja, maahantuojaja tai jälleenmyyjä voisi maksun perivän järjestön kanssa tekemänsä sopimuksen perusteella myydä yritykselle tai muulle ammattikäyttäjälle 26 a §:n 1 momentissa tarkoitettua laitteen ilman mainitussa momentissa tarkoitettua maksua.

Hallitus katsoo, että Euroopan unionin tasolla tapahtuvan teosten ja muiden aineistojen digitaalisten markkinoiden ja teknisten toimenpiteiden käytön tarkastelun lisäksi myös Suomessa tulisi seurata digitaalisia markkinoita, yksityistä kopiointia ja teknisten toimenpiteiden käyttöönottoa. Sopivan hyvityksen järjestelmää ja sen kehittämistarpeita olisi arvioitava tämän kehityksen valossa.

### 3.2. Muut lainsäädännön muutokset

#### 3.2.1. *Tekijänoikeus lakeihin, asetuksiin ym. (9 §)*

Bernin sopimuksen 2 artiklan 4 kappaleen

mukaan liittomaat voivat lainsäädännössään määrätä, millaista suojaa annetaan lainsäädännön, hallinnon ja lainkäytön alaan kuuluville virallisille teksteille ja niiden virallisille käännöksille. Tekijänoikeuslain 9 §:n säännöksen mukaan lakeihin ja asetuksiin sekä viranomaisen tai muun julkisen elimen päätöksiin ja lausumiin ei ole tekijänoikeutta. Säännöksen piiriin kuuluvat sekä Suomen että muiden maiden lait ja asetukset sekä viranomaisen tai muun julkisen elimen päätökset ja lausumat. Säännöksen piiriin kuuluvat myös esimerkiksi Euroopan unionin lainsäädäntö ja valtioiden väliset kansainväliset yleissopimukset.

Mainitun Bernin sopimuksen määräyksen mukaan myös mainittujen tekstien viralliset käännökset voidaan asettaa samaan asemaan kuin alkuperäiset tekstit. Suomessa ei ole olemassa virallisia käännöksiä. Viranomaiset kääntävät ja käännättävät tarpeidensa mukaan lainsäädäntöä ja muita 9 §:n alaan kuuluvia tekstejä, mutta mitään erityistä auktorisointia näiden käännösten suhteen ei suoriteta. Tällaisia viranomaisen kääntämiä tai käännättämiä tekstejä voidaan kuitenkin pitää Bernin sopimuksessa tarkoitettuina virallisina käännöksinä.

Asiantilan selventämiseksi 9 §:n säännöksen ehdotetaan selvennystä, jonka mukaan säännöksen piiriin kuuluisivat ja siten tekijänoikeudesta vapaita olisivat myös 9 §:ssä mainituista teoksista valmistetut käännökset, jotka säännöksessä tarkoitettu viranomainen tai muu julkinen toimielin on tehnyt tai teettänyt. Muihin kuin edellä mainittuihin käännöksiin voi käännöksen tekijällä olla teostasoodellytysten täytyessä itsenäinen tekijänoikeus.

Pykälän pääsäännön piiriin kuuluviin ja siten tekijänoikeuden ulkopuolelle jääviin päätöksiin ja lausumiin, mutta myös lakeihin ja asetuksiin, voi sisältyä myös sellaisia teoksia tai teosten osia, joita ei ole nimenomaan valmistettu näiden päätösten tai lausumien osaksi. Päätöksen tai lausuman tekstiin sisältyvä teos jää 9 §:n mukaan suojaa vaille. Teos tai sen osa voi olla myös päätöksen tai vastaavan liitteenä. Joissain tapauksissa tällainen liitteenä oleva teos on sillä tavalla olennainen osa päätöstä tai vastaavaa, että myös liitteen on katsottava olevan osa asia-

kirjaa ja siten jäävän vaille tekijänoikeussuojaa. Päätöksen tai vastaavan osana tai liitteenä oleva teos on kuitenkin usein sellainen, että sitä ei ole valmistettu nimenomaan päätöksen osaksi tai sen liitteeksi. Tällaisessa tapauksessa ei ole kohtuullista, että myös liitteenä oleva teos automaattisesti menettäisi tekijänoikeussuojan.

Sen vuoksi pykälän uudeksi 2 momentiksi ehdotetaan 1 momentin säännöksen soveltamisalaa selkeyttävää säännöstä, jonka mukaan 1 momentissa tarkoitettuihin asiakirjoihin sisältyviin itsenäisiin teoksiin ei sovellettaisi 1 momentin säännöstä. Säännös koskisi sekä asiakirjan tekstiin että sen liitteisiin sisältyviä itsenäisiä teoksia. Momentin jälkiosan virkkeen mukaisesti tällaisia teoksia saisi kuitenkin toisintaa kyseisen asiakirjan yhteydessä sekä käyttää asiakirjasta erillään siihen hallinnolliseen tai muuhun tarkoitukseen, johon asiakirja liittyy. Esimerkki teoksesta, joka voi sisältyä 1 momentissa tarkoitettuun asiakirjaan ja jota käytetään asiakirjan tarkoittamassa käytössä, on rahan sisältyvä kuvataiteen teos.

Ehdotus vastaa pääpiirteissään Ruotsin ja Tanskan vastaavia säännöksiä.

Lain 49 §:n mukaisiin luetteloihin ja tietokantoihin sekä 49 a §:n mukaisiin valokuviin säännöstä sovelletaan mainittujen pykälien viittaussäännösten kautta.

Ehdotettavat muutokset selkeyttäisivät viranomaisten ja muun julkishallinnon tuottamien asiakirjojen ja niiden käännösten tekijänoikeutta ja takaisivat julkishallinnon ulkopuolisille asiakirjakäännöksille tekijänoikeuden. Samalla ehdotettavilla muutoksilla varmistettaisiin, että asiakirjaan sisältyvää teosta saataisiin käyttää asiakirjan tarkoituksen mukaisesti.

### 3.2.2. *Lallinen suojan kohde ja sen kapale (11 §:n 5 momentti)*

Lainmuutosten valmistelun yhteydessä on esitetty, että tekijänoikeuden rajoitussäännösten nojalla tulisi saada käyttää vain laillista alkuperää olevia teoksia ja muita suojan kohteita. Tällainen säännös sisältyy muun muassa Tanskan tekijänoikeuslakiin yksityisen käytön osalta.

Kysymyksen arviointi on tullut ajankohdaksi teosten ja muun suojatun aineiston erilaisissa uusissa käyttötilanteissa erityisesti verkkoympäristössä. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan lain 2 luvun tekijänoikeuden rajoituksia koskevien säännösten nojalla saisi käyttää ainoastaan sellaista teokappaleita, joka on tekijän suostumuksella tai muuten laillisesti valmistettu. Vastaavasti jos teos on saatettu välittämällä käyttäjän saataville, 2 luvun säännösten nojalla saisi käyttää vain sellaista teosta, joka on tekijän suostumuksella tai muuten laillisesti välitetty käyttäjälle. Säännöksellä selkeytettäisiin 2 luvun rajoitus ja sopimussenssisäännösten soveltamisalaa.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi tekijänoikeuslain rajoitussäännösten soveltamista koskevasta yleisestä edellytyksestä, jonka mukaan lain 2 luvun rajoitussäännösten nojalla ei saisi valmistaa kappaleita sellaisesta teoksen kappaleesta, joka on valmistettu tai saatettu yleisön saataviin 2 §:n vastaisesti. Kappaleita ei saisi valmistaa myöskään sellaisesta teoksen kappaleesta, jota suojaava tekninen toimenpide on 50 a §:n vastaisesti kierretty.

Ehdotettavasta säännöksestä seuraisi välillisesti myös se, että laillisen teokappaleen vaatimus koskisi kaikkea sellaista teosten hyödyntämistä, joka 2 luvun rajoitussäännösten mukaisesti olisi mahdollisia mutta joka edellyttäisi kappaleen valmistamista, kuten yleisölle välittämistä. Sen sijaan säännös ei koskisi esimerkiksi teoksen julkista esittämistä tai teokappaleen näyttämistä.

Eräissä tekijänoikeuslain rajoitussäännösten piiriin kuuluvissa tilanteissa muussa lainsäädännössä asetettu velvollisuus voi aiheuttaa sen, että kappaleen valmistamisen tulee voida tapahtua myös laittomasti valmistetusta teokappaleesta ilman, että rajoituksen hyödyntäjän pitäisi selvittää teoksen tai teokappaleen laillisuuden alkuperää. Vapaakappalelainsäädännössä Helsingin yliopistolle ja muille vapaakappalekirjastoille sekä Suomen elokuva-arkistolle säädetty suojattujen aineistojen keruu-, tallennus- ja säilyttämisvelvollisuus kattaa myös kappaleen valmistamisen laittomasta valmistetusta teokappa-

leesta tai välitetystä teoksesta. Myös oikeudenhoito ja yleinen turvallisuus edellyttävät, että tarvittavat toimenpiteet voidaan suorittaa myös silloin, kun ne edellyttävät laittoman teokappaleen käyttämistä ja kappaleen valmistamista. Lakiin ehdotettavalla poikkeussäännöksellä nämä tilanteet suljettaisiin säännöksen soveltamisalasta.

Ehdotettava säännös perustuu tilanteen oikeuspoliittiseen arviointiin. Ei voi olla oikein, että laittomasti valmistetun teokappaleen kopiosta tulee laillinen teokappale, kun kopio valmistetaan lain säännösten nojalla. Jos näin ei säädettäisi, laittomasti valmistetusta teokappaleesta voisi tekijänoikeuslain säännösten nojalla tehdä laillisia kappaleita. Edellä sanottu koskee vastaavasti myös tilanteita, joissa teos on laittomasti saatettu yleisön saataviin muuten kuin teokappaleena. Edellä kuvattua asiantilaa ei periaatteessa voida pitää hyväksyttävänä.

Ehdotettavan säännöksen perusteella ei olisi esimerkiksi sallittua käyttää rajoitussäännösten mahdollistamiin tarkoituksiin laittomasti valmistettua ääni- tai kuvatallennetta tai sellaista aineistoa, joka on ilman tekijän lupaa saatettu yleisön saataviin Internet-kotisivulla. Laittomana lähteenä pidettäisiin myös sellaista aineistoa, jonka suojana oleva 50 a §:ssä tarkoitettu tekninen suojaus on lain säännösten vastaisesti kierretty.

Lain 11 §:n 5 momentin säännöksen rikominen tulisi rangaistavaksi 56 a §:n tekijänoikeusrikkomuksena. Säännöksen vastaisesta käytöstä seuraisi 57 §:n mukainen ankara hyvitysvelvollisuus ja vahingonkorvausvelvollisuus. Myös 58 §:n mukainen menettämisseuraamus voitaisiin tuomita.

Esityksessä ehdotetaan, että säännös koskisi yhtäläisesti kaikkia 2 luvun rajoitussäännöksiä edellä mainitut vapaakappalelainsäädännön soveltamiseen sekä oikeudenhoitoon ja yleiseen turvallisuuteen liittyvät poikkeukset huomioon ottaen. Yksityisen kopioinnin mahdollistava 12 §:n säännös poikkeaa kuitenkin muista tekijänoikeuslain 2 luvun rajoituksista. Muissa rajoituksissa on usein selkeästi kyse jonkin organisaation piirissä tapahtuvasta tai ammattimaisesta tai muusta vastaavasta teosten käytöstä, jossa teosten kopioinnit tai muut käyttötilanteet ovat luonteel-

taan yksityisen piirin ulkopuolella tapahtuvaa ammattimaista toimintaa, elinkeinon harjoittamista tai vastaavaa toimintaa. Kopioiden määrät eivät tällaisessa käytössä ole rajoituksia kuten yksityisessä kopioinnissa; joskus kopiomäärät ovat huomattavia.

Yksityiseen käyttöön valmistettuja kopioita saa lain mukaan käyttää vain yksityisessä piirissä, ei muussa käytössä. Kopiot eivät siis kulkeudu tämän piirin ulkopuolelle. Lisäksi lain säännöksellä yksityinen kopiointi on rajoitettu vain "muutamaaan" kappaleeseen. Muihin rajoitussäännöksiin ei tällaista rajoitusta sisälly.

Avoimessa tietoverkossa saatavilla olevasta aineistosta voi olla vaikea päätellä, onko se laillista vai ei. Joskus päätely on jopa mahdotonta. Yksityishenkilön päätelymahdollisuudet aineiston laillisuuden suhteen ovat monessa tapauksessa ammatillaisia heikot.

Koska tekijänoikeusrikkoksen rangaistusminiminä on sakkorangaistus, kotietsinnän edellytykset eivät täyty. Siten käytännössä yksityisessä piirissä tapahtuva kopiointi laittomasta lähteestä voi tulla viranomaisen tietoon ja rangaistavaksi vain sellaisissa tapauksissa, joissa laittomasta teoskappaleesta tehty kopio levitetään tai välitetään yksityisen piirin ulkopuolelle. Tällöin henkilö syyllistyy myös tekijänoikeutta loukkaavaan aineiston levittämiseen tai yleisölle välittämiseen.

Jotta teko ylipäätään voisi tulla rangaistavaksi tekijänoikeuslain 56 a §:n mukaisena tekijänoikeusrikkomuksena, teolta edellytetään tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta. Rangaistavuus edellyttää tietoisuutta aineiston laittomuudesta.

Kun arvioidaan sellaisen yksityishenkilön syyllisyyden astetta, joka tekee laittomasta aineistosta kopion omaan yksityiseen käyttöönsä, on otettava huomioon muun muassa hänen mahdollisuutensa ja kykynsä havaita aineiston laillisuus tai laittomuus sekä se, että yksityishenkilön valmistamat kopiot jäävät valtaosaltaan hänen yksityiseen piiriinsä. Yksittäistapauksessa saattaa aineiston laatu, tehtyjen kopioiden määrä ja aineiston jääminen henkilön omaan hallintaan huomioon ottaen olla kohtuullista, ettei laittomasta aineistosta yksityiseen käyttöön valmistetuista kopioista lainkaan rangaistaisi.

Edellä mainituin perustein ehdotetaan 56 a §:ssä säädettäväksi, että tekijänoikeusrikkomuksena ei pidettäisi muutaman kappaleen valmistamista yksityistä käyttöä varten teoksesta 11 §:n 5 momentin vastaisesti. Ehdotettava 11 §:n 5 momentin säännös antaisi kuitenkin jokaiselle yksittäiselle kansalaiselle signaalin laittoman teoskappaleen käyttämisen moitittavuudesta. Mainitut 57 ja 58 §:n säännökset olisivat  kuitenkin sovellettavissa myös yksityisen kappaleen valmistamisen tilanteissa riippumatta siitä, onko teko rangaistava vai ei

### 3.2.3. Tiedotuskäyttö (13 a §)

Nykyisen 25 g §:n 3 momentin mukaan radiossa tai televisiossa lähetettyyn ajankohtais- tai uutisohjelmaan sisältyvästä teoksesta saa valmistaa muutaman kappaleen viranomaisen, elinkeinonharjoittajan tai muun yhteisön sisäistä tiedotuskäyttöä varten. Säännös mahdollistaa ajankohtais- tai uutisohjelman nauhoittamisen lähinnä ajansiirtotarkoituksessa. Säännös ei koske muunlaisen aineiston, esimerkiksi lehtikatsausten tekemistä. Valokopioimalla tehtävät lehtikatsaukset sisältyvät nykyisen valokopiointia koskevan 13 §:n sopimuslisenssisäännöksen piiriin. Digitaalisten lehtikatsausten tekeminen ei ole nykyisäännösten mukaan mahdollista.

Uuden 13 a §:n 1 momentiksi ehdotetaan sopimuslisenssisäännöstä, joka mahdollistaisi julkistetusta teoksesta saisi valmistaa kappaleita viranomaisen, elinkeinonharjoittajan tai muun henkilön tai yhteisön tiedotuskäyttöä varten sopimuslisenssin nojalla. Sopimuslisenssivaikutuksien voitaisiin sopia myös siitä, että sopimuslisenssin nojalla valmistettuja teoksen kappaleita saisi käyttää mainituissa tiedotustarkoituksessa myös yleisölle välittämiseen muutoin kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä. Valokopioimalla tehtävät lehtikatsaukset kuuluisivat edelleen nykyisen 13 §:n valokopiointia koskevan sopimuslisenssin piiriin.

Pykälän 1 momentin sopimuslisenssisäännös on johdantokappaleessa 18 tarkoitettu "laajennettu kollektiivinen lupa". Direktiivi sallii tällaisen säännöksen.

Pykälän 3 momentiksi ehdotetaan sisälly-

tettäväksi tekijän kiello-oikeus: säännös ei koske teosta, jos tekijä on kieltänyt teoksen kappaleen valmistamisen tai teoksen välittämisen.

Nykyinen 25 g §:n 3 momentti ehdotetaan siirrettäväksi 13 a §:n 2 momentiksi ja sen soveltamisalaa rajattavaksi korostamalla säännöksen mahdollistaman käytön lyhytaikaisuutta.

Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan c alakohdan jälkiosa ei aiheuta muutostarvetta 13 a §:n 2 momentiksi siirrettävään säännökseen.

Ehdotettava säännös mahdollistaisi tarvittavien oikeuksien hankinnan teosten ja niiden osien käyttämiseksi digitaalisissa lehdistökatsauksissa ja muissa teosten massaluonteisissa tiedotuskäytön tilanteissa. Kiello-oikeus takaisi oikeudenhaltijalle mahdollisuuden halutessaan itse lisensoida aineistoansa myös tiedotuskäyttöön. Lisäksi säännös edesauttaisi sananvapauden toteutumista.

### 3.2.4. *Kappaleiden valmistaminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa (14 §)*

Pykälän 1 momentin nykyinen sopimuslissisäännös, joka mahdollistaa teosten nauhoittamisen radiosta tai televisiosta opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi, ehdotetaan muutettavaksi opetustoimintaa ja tieteellistä tutkimusta koskeväksi yleiseksi sopimuslissisäännökseksi. Ehdotettava säännös mahdollistaisi teoksen kappaleen valmistamisen sopimuslissin nojalla myös digitaalisessa muodossa. Valokopiointiin opetustoiminnan ja tieteellisen tutkimuksen tarpeisiin sovellettaisiin edelleen 13 §:n yleistä valokopioinnin sopimuslissisäännöstä.

Säännöksessä ehdotetaan mahdollistettavaksi sopimuslissin perusteella valmistettujen teosten kappaleiden käyttäminen myös yleisölle välittämiseen opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa. Säännös mahdollistaa aineiston käyttämisen esimerkiksi tietoverkon välityksellä tapahtuvassa etäopetuksessa. Radiossa tai televisiossa tapahtuva lähettäminen on rajattu sopimuslissin soveltamisalan ulkopuolelle.

Säännökseen ehdotetaan tehtäväksi sopi-

muslissensikonstruktion muuttamisesta aiheutuvat muutokset, jotka sijoitetaan 26 §:ään.

Sekä sopimuslissensikonstruktion muutosta että järjestön edustavuutta koskevaa muutosta käsitellään tarkemmin yleisperustelujen jaksossa 3.2.13.

Nykyiseen 14 §:n säännökseen verrattuna 26 §:ään sijoitettavaan säännöksen osaan on lisätty ehto, jonka mukaan sopimusosapuolella olevan järjestön tulee olla opetusministeriön hyväksymä. Siten voidaan välttää tilanne, jossa useat kotimaiset ja ulkomaiset järjestöt esittävät käyttäjiä vastaan erilaisia, erisuuruisia ja eriaikaisia neuvottelu- ja korvausvaatimuksia.

Pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi myös tekijän kiello-oikeus.

Sekä pykälän nykyinen sopimuslissisäännös että siihen ehdotettavat muutokset, sopimuslissensikonstruktion muutokset mukaan lukien, ovat direktiivin sallimia.

Lain 14 §:n 3 momentin mukaan ylioppilastutkintoon kuuluvaan tai muuhun vastaavanlaiseen kokeeseen saadaan ottaa osia julkistetusta kirjallisesta teoksesta tai, milloin teos ei ole laaja, koko teos. Samaan tarkoitukseen saadaan ottaa kuva julkistetusta taideteoksesta. Säännös mahdollistaa teosten tai niiden osien käyttämisen korvauksetta säännöksessä mainituissa kokeissa. Rajoitusta sovelletaan myös 49 §:n mukaisiin luetteluihin ja erityissuojalla suojattuihin tietokantoihin sekä 49 a §:n mukaisiin valokuviin kyseisiin pykäliin sijoitettujen viittaussäännösten nojalla. Mainittujen suojan kohteiden, joita tavallisimmin käytetään paperimuodossa, rinnastaminen teoksiin oli lakia säädettäessä luonnollinen ratkaisu.

Säännös otettiin tekijänoikeuslakiin vuoden 1995 lainmuutoksessa (HE 287/1994 vp). Mainitun täyden tekijänoikeuden rajoituksen sisällyttämistä lakiin perusteltiin muun muassa sillä, että suojatun aineiston tulee olla käytettävissä ylioppilastutkinnossa ja että samalla on varmistettava, ettei tutkinnon sisältö paljastu etukäteen. Näistä syistä luvan hankkimista ei katsottu voitavan edellyttää. Korvauksettomuutta puolestaan perusteltiin sillä, että kyseessä olisi rajoitettu käyttömuoto, joka ei vaikuta haitallisesti teoksen kaupalliseen käyttöön.

Säännöksessä mainittujen kokeiden koeaineistossa on käytännössä mahdollista käyttää myös muitakin teoksia kuin kirjallisia teoksia ja taideteoksia sekä muita lain 5 luvussa säänneltyjen lähioikeuksien suojan kohteita, kuten esittävän taiteilijan esityksiä, ääni- ja kuvatallenteita sekä radio- ja televisiolähettyksiä. Erityisesti digitaalitekniikkaa käytettäessä eri tyyppisten suojan kohteiden liittäminen yhteen on tullut mahdolliseksi ja jopa tavalliseksi menettelytavaksi. Jos koe suoritetaan esimerkiksi digitaalisessa muodossa olevan tehtävänasettelun pohjalta ja tietokoneen avulla, on perusteltua, että myös nykyisessä 14 §:n 3 momentissa tarkoitettua koetta vastaavassa kokeessa voitaisiin käyttää myös muuta suojattua aineistoa kuten ääni- tai kuvatallennetta. Tällä hetkellä mainitun aineiston käyttö kokeessa ilman lupaa ja korvauksen maksamista ei ole mahdollista.

Edellä esitetyillä perusteilla ja viitaten vuoden 1995 lainmuutosta koskevaan hallituksen esitykseen ehdotetaan, että 14 §:n 3 momentin säännöstä tarkistettaisiin siten, että teoksia voitaisiin teoslajista riippumatta käyttää ylioppilastutkinnoissa ja vastaavissa kokeissa. Lisäksi ehdotetaan, että säännöstä sovellettaisiin myös 45 §:n mukaiseen esittävän taiteilijan esitykseen, 46 §:n mukaiseen äänitallenteeseen, 46 a §:n mukaiseen kuvatallenteeseen sekä 48 §:n mukaiseen radio- ja televisiolähettykseen kuhunkin asianomaiseen pykälään sijoitettavan viittaussäännöksen kautta.

Ehdotettavat muutokset ovat direktiivin 5 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaisia.

Ehdotettavalla sopimuslissisäännöksen laajenuksella mahdollistettaisiin aineiston käytöstä sopiminen sopimuslissin avulla. Säännös mahdollistaisi opetusryhmä- tai opilaitoskohtaisten tai myös keskitettyjen sopimusten tekemisen. Samalla säännökseen sisältyvä kielto-oikeus takaisi sen, että yksittäiset opettajat tai muut tekijät voisivat halutessaan itse lissensoida aineistonsa opetuskäyttöön.

Kaiken kaikkiaan lain 14 §:ään ehdotettavat muutokset edistäisivät sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumista.

### 3.2.5. *Arkistojen, kirjastojen ja museoiden erityiskysymykset: digitaalinen kappaleen valmistaminen, aineiston käyttö laitoksen tiloissa, vapaakappaleaineiston käyttö vapaakappalekirjastoissa, aineiston käyttö Suomen elokuva-arkistossa (16 §, 16 a—16 e §)*

Lainsäädännön muutosten valmistelun yhteydessä opetusministeriö teetti asiantuntijaselvityksen arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa tapahtuvaan teosten ja muun suojatun aineiston käyttöön liittyvistä kysymyksistä. Selvityksen johtopäätöksiin ja toimenpideehdotuksiin sisältyi tärkeitä näkökohtia, jotka tulivat esille laitosten ja oikeudenhaltijajärjestöjen edustajien kanssa käydyissä keskusteluissa ja jotka on otettu huomioon säännösehdoitusten laadinnassa.

Lakiehdotuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että aineistojen tiettyjen käyttötapojen tulee olla täyden ja korvauksettoman tekijänoikeuden rajoituksen piirissä. Lähtökohta on, että nykyiset reprograafisiin menetelmiin rajoittuvat kappaleen valmistamismahdollisuudet säilytetään mukaan lukien valokopion antaminen lainauksen sijasta. Digitaalisen kappaleen antaminen asiakkaalle voidaan mahdollistaa sopimuslissensillä.

Digitaalisista käyttötavoista arkistoja, kirjastoja ja museoita koskevan rajoituksen piiriin ehdotetaan kuuluvaksi digitointi turvakopiointitarkoituksessa, digitointi säilytystarkoitukseen liittyvässä konservointi-, konvertointi- ja yhteentoimivuustarkoituksessa, digitointi ja muu kappaleiden valmistaminen kokoelmanhallinnan tarkoituksiin sekä omiin kokoelmiin sisältyvien aineistojen valvottu välittäminen yleisölle laitoksen tiloissa direktiivin 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan mukaisin ehdoin.

Kaiken vapaaksi säädettävän käytön yllmenevästä tai ehdoiltaan siitä poikkeavasta kappaleen valmistamisesta ja yleisölle välittämisestä ehdotetaan säädettäväksi aineiston laajan käytön mahdollistavilla sopimuslissensseillä.

Sekä direktiivissä että lakiehdotuksessa käytetään sanontaa "laitoksen tiloissa" tai "laitosten tiloissa". Laitoksena lakiehdotuksessa pidetään organisatorista, hallinnollista

ja/tai omistuksellista yhtenäistä kokonaisuutta, jolla voi olla myös useampia erillään sijaitsevia toimipisteitä.

Nykyiset tekijänoikeusasetuksen 3—6 § ehdotetaan kumottaviksi ja arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa tapahtuvasta kappaleen valmistamisesta ja yleisölle välittämisestä ehdotetaan säädettäväksi tekijänoikeuslain 16 ja 16 a—16 e §:ssä. Laissa säädettävien teki-jänoikeuden rajoitusten piiriin kuuluvat laitokset ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella. Tällaisella lainsäädäntöratkaisulla kyetään parhaiten ottamaan huomioon muutokset laitoksentässä ja laitosten tarpeissa.

Lain 16 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi vapaasta ja kaikilla tekniikoilla tapahtuvasta kappaleen valmistamisesta laitoksen kokoelmassa olevan aineiston säilyttämiseksi, kunnostamiseksi, kokoelman ylläpidon edellyttämää laitoksen sisäistä käyttöä varten ja puuttuvan osan täydentämiseksi.

Lain 16 a §:ssä ehdotetaan säädettäväksi kappaleen valmistamisesta lainattavaksi vahingoittumiselle alttiista teoksesta, kappaleen valmistamisesta valokopioimalla annettavaksi lainaajalle kokonaisten teosten asemesta sekä laitoksen kokoelmiin kuuluvan aineiston välittämisestä laitoksen tiloissa tutkimusta tai yksityistä opiskelua varten. Käsite "laitoksen tiloissa" ehdotetaan määriteltäväksi siten, että laitoksena pidettäisiin organisatorista, hallinnollista ja/tai omistuksellista yhtenäistä kokonaisuutta, jolla voi olla myös useampia erillään sijaitsevia toimipisteitä.

Lain 16 b §:ään ehdotettavilla säännöksillä ennakoidaan niitä muutoksia, joita valmis-teilla olevasta nykyisen vapaakappalelain korvaavasta laista aiheutuu tekijänoikeuslakiin. Pykälään ehdotetaan säännökset sallitusta teosten käytöstä kirjastossa tai muussa laitoksessa, jolle lain mukaan on luovutettava teoksen kappale tai joka lain mukaan kerää teoksia tietoverkosta (jäljempänä vapaakappalekirjasto). Nykyisen vapaakappalelain mukaan vapaakappaleina luovutettava aineisto tulee luovuttaa Helsingin yliopistolle.

Ehdotettavan 16 b §:n mukaan teoksen kappaleen valmistaminen ja teoksen välittäminen voisi tapahtua 16 ja 16 a §:n mukaisesti. Myös kappaleen valmistaminen avoimessa tietoverkossa yleisön saataviin saate-

tuista teoksista olisi mahdollista. Kappaleen saisi valmistaa myös silloin, jos aineiston hankkiminen kokoelmaa varten on tarpeellista mutta aineistoa ei ole saatavilla kaupallisen levityksen tai välittämisen kautta. Lisäksi vapaakappalekirjasto saisi välittää tietyin ehdoin kokoelmissaan olevia teoksia myös sellaiseen muuhun kirjastoon tai laitokseen, johon vapaakappalekirjasto lain mukaan sijoittaa aineiston laitoksen kokoelmiin liitettäväksi. Myös tällaiselle laitokselle sallittaisiin 16 ja 16 a §:n mukainen aineiston käyttö.

Erikseen ehdotetaan pykälässä säädettäväksi, että aineisto voidaan välittää myös Suomen elokuva-arkiston tiloissa. Suomen elokuva-arkisto toimii jo nykyään elokuvatu- kimuksen keskuksena ja kotimaisen elokuvan aineiston säilytyspaikkana. Ehdotettavassa säännöksessä on otettu sen lisäksi huomioon myös vapaakappalelain uudistamisen valmistelussa erityisesti hahmotellut lainsäädäntö- ratkaisut.

Lain 16 c §:ssä ehdotetaan säädettäväksi teosten käyttämisestä Suomen elokuva-arkistossa. Kokoelmassa olevan aineiston käyttömahdollisuudet vastaisivat vapaakappalekirjastojen käyttömahdollisuuksia. Lisäksi elokuva-arkistossa saataisiin tallentaa televisiossa tai radiossa lähetettäviä aineistoja. Ehdotettava säännös perustuu vapaakappalelain uudistuksen valmistelussa hahmoteltuun säännökseen radio- ja televisio-ohjelmien pitkäaikaissäilytyksen järjestämisestä.

Elokuva-arkistoa koskevaan sääntelyyn sisällytettäisiin myös nykyisin elokuvien arkistoinnista annetussa laissa säädetty mahdollisuus käyttää talletettuja elokuvia elokuvatu- kimukseen ja korkeakoulutasoiseen elokuva- opetukseen. Säännöksessä suljettaisiin teki- jänoikeuden rajoitusten soveltamisen ulko- puolelle kaiken sellaisen aineiston käyttämi- nen, jonka sijoittaminen elokuva-arkiston kokoelmiin ei perustu laissa säädettyyn vel- vollisuuteen vaan joka on tapahtunut esimer- kiksi sopimusten nojalla.

Lain 16 d §:ään ehdotetaan sopimuslisens- sisäännöksiä vapaaksi säädettävän käytön ylimenevästä tai ehdoiltaan siitä poikkeavas- ta kappaleen valmistamisesta ja yleisölle välittämisestä, toisin sanoen muusta kappaleen valmistamisesta ja yleisölle välittämisestä

kuin mitä 16, 16 a, 16 b ja 16 c §:ssä on säädetty. Sopimuslissisäännös ei kata edellä 16 c §:n yhteydessä mainitun sopimukseen perustuvan aineiston käyttämistä.

Lain 16 e §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkempia määräyksiä kappaleen valmistamisesta ja valmistettujen kappaleiden käyttämisestä niissä tapauksissa, joissa valmistaminen ja käyttö ei perustu sopimuslissenssiin.

Lain 16 e §:ään sijoitetaan elokuva-arkistoa koskeva nykyinen 16 §:n 2 momentin säännös.

Ehdotettavat kirjastoja, arkistoja ja museota koskevat tekijänoikeuden rajoitussäännökset edistäisivät mainittujen laitosten tehtävää aineiston säilyttäjänä ja tiedonsaannin turvaajana. Ehdotettavat sopimuslissisäännökset puolestaan edistäisivät joustavaa käyttöoikeuksien hankintaa tilanteessa, jossa oikeuksien hankinta suureen aineistomassaan sisältyvien yksittäisten aineistojen käyttämiseksi ei olisi mahdollista.

Ehdotettavat säännökset toteuttaisivat tiedonsaannin vapautta sekä edistäisivät osaltaan myös sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumista.

### 3.2.6. *Käyttö vammaisten henkilöiden hyödyksi (17 §)*

Nykymuodossaan pykälän 1 momentin säännös mahdollistaa teoksen kappaleiden valmistamisen tekstin saattamiseksi näkövammaisten luettavaksi kirjallisesta teoksesta tai sävellysteoksesta. Säännös kattaa kaikki mahdolliset kappaleen valmistustavat. Säännöksen nojalla voidaan teoksen kappaleita valmistaa kuitenkin vain näkövammaisten käyttöön. Säännöstä muutettiin hieman vuonna 1995 ja sitä perusteltiin vuoden 1994 hallituksen esityksessä sillä, että näkövammaiset on saatettava kirjallisen aineiston saatavuuden osalta mahdollisimman tasavertaiseen asemaan muun väestön kanssa.

Direktiivi sallii poikkeuksen tai rajoituksen säätämisen vammaisten henkilöiden hyödyksi siten, että käyttö liittyy suoraan vammaisuuteen ja on luonteeltaan ei-kaupallista. Poikkeuksen tai rajoituksen laajuus ei saa olla laajempi kuin mitä vamma vaatii.

Kirjallisista teoksista vammaisten käyttöön tapahtuva kappaleen valmistaminen on Suomessa yleensä määrältään niin pientä, ettei sen voida katsoa lähtökohtaisesti olevan voittoa tuottavaa kaupallista toimintaa. Vaikka säännöksen nojalla valmistettuja teosten kappaleita myytäisiinkin vammaisille, myynneistä saatavat tulot eivät suurella todennäköisyydellä kata tuotantokuluja, vaan osasta tuotantokustannuksia vastaa joko yhteiskunta tai muu teoskappaleet tuottanut taho. Tällaisen omakustannushintaisen kappaleiden valmistamisen voidaan katsoa olevan direktiivin tarkoittamalla tavalla ei-kaupallista ja siten sallittua.

Lain 17 §:n uudeksi 5 momentiksi ehdotetaan kuitenkin säännöstä, jonka mukaan pykälän säännökset eivät koskisi kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuvaa teoksen kappaleen valmistamista tai teoksen välittämistä. Tällä tarkoitettaisiin sellaista kaupallista toimintaa, joka tähtää voiton tavoitteluun kaupallisilla markkinoilla ja jossa teoksen kappaleiden myyntihinnat määräytyisivät kaupallisiin hinnoitteluperusteisiin.

Direktiivissä ei mainita nimeltä mitään erityistä vammaisryhmää, jota direktiivin säännöksen olisi ajateltu koskevan. Direktiivi ei toisaalta myöskään edellytä, että kaikkia vammaisia koskisivat samanlaiset poikkeukset tai rajoitukset. Direktiivin yleisen, yhtäläisesti kaikkia vammaisia koskevan sanonnan perusteella on perusteltua ehdottaa, että näkövammaisiin rinnastettaisiin 1 momentin säännöksessä myös muut henkilöt, jotka vamman tai sairauden vuoksi eivät voi käyttää kirjoja tai sävellysteoksen tekstejä tavanomaisella tavalla.

Säännöksen uudistamista puoltavat painavat sosiaaliset ja humanitaariset sekä vammaisten ja sairaiden tasa-arvoiseen kohteluun perustuvat syyt. Euroopan unionin neuvosto on 8 päivänä lokakuuta 2001 antamassaan vammaisten asemaa tietoyhteiskunnassa koskevassa päätöslauselmassa (2001/C 292/02) kehottanut jäsenvaltioita muun muassa poistamaan tietoyhteiskunnan tekniset esteet, jotka estävät vammaisia hyödyntämästä tietoa ja viestintäteknisiä laitteita ja www-sisältöjä.

Edellä esitetyn perusteella pykälän nykyistä 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että mahdollisuus kappaleiden valmista-

miseen kirjallisesta tai sävellysteoksesta tekstin saattamiseksi luettavaksi ulotetaan myös muihin vammaisiin ja sairaisiin, jotka eivät voi käyttää kirjaa tavanomaisella tavalla. Säännös koskisi kappaleen valmistamista muulla kuin äänen tai kuvan tallentamisen avulla. Lisäksi ehdotetaan, että samoin edellytyksin myös tekstin saattaminen kuurojen ja kuulovammaisten luettavaksi viittomakielellä sisällytettäisiin säännöksen piiriin. Siten kirjasta tai sävellysteoksen tekstistä voitaisiin valmistaa viittomakielinen kuvatalenne kuurojen ja kuulovammaisten käytettäväksi tai lisätä teokseen viittomakielinen käännös. Muunlaisten kuvatalenteiden valmistaminen ei olisi sallittua.

Säännöksen nojalla valmistettuja teoskappaleita saisi 1 momentin säännöksen mukaan myös käyttää muuhun välittämiseen kuin radiossa tai televisiossa tapahtuvaan lähettämiseen.

Lain 17 §:n säännöksissä tarkoitettu vamma tai sairaus on tyypillisesti sellainen, jonka seurauksena perinteisen kirjan lukeminen ei ole kohtuudella mahdollista, esimerkiksi kirjan auki pitäminen ja lehtien kääntäminen on vamman tai sairauden vuoksi vaikeaa (esim. CP-vammaiset) tai teksti on liian pientä luettavaksi. Joissain tapauksissa myös vanhuuden heikkous saattaa aiheuttaa tilanteita, joissa kirjan lukeminen tavanomaisella tavalla ei ole mahdollista. Myös tällaisissa tapauksissa tulisi olla mahdollista valmistaa teoskappale tekstin saattamiseksi luettavaksi. Lukihäiriöisille tarkoitettun selkokielisen kirjan valmistaminen olisi niin ikään mahdollista.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös säännös, jonka mukaan kuvataiteen teoksista ja muista teoksista saisi valmistaa kappaleita havaittavaksi näkövammaisille. Säännöksellä mahdollistettaisiin kolmiulotteisten teoskappaleiden valmistaminen esimerkiksi maalauksista tai kuvien havainnollistaminen kolmiulotteisesti teknisten apuvälineiden avulla.

Pykälän 1 momentti kattaa teoksen kappaleiden valmistamisen sekä siten valmistettujen kappaleiden levittämisen muulla tavalla kuin äänen tai kuvan tallentamisen avulla kaikilla tavoilla, myös digitaalisessa muodossa. Asian luonteesta johtuu, että digitaalisessa muodossa luettavaksi valmistettuja te-

oskappaleita on mahdollista myös kuunnella tietokoneeseen liitetyn puhesyntetisaattorin tai muun teknisen laitteen avulla. Tällainen digitaalisten tallenteiden käyttö on sallittua.

Pykälän 2 momentin säännös koskee äänikirjojen valmistamista. Nykyisen säännöksen mukaan asetuksella säädettävillä laitoksilla on oikeus asetuksessa säädettävien ehtoin valmistaa julkaistusta kirjallisesta teoksesta kappaleita äänen tallentamisen avulla lainattavaksi näkövammaisille sekä henkilöille, jotka muun vamman tai sairauden vuoksi eivät voi käyttää kirjoja tavanomaisella tavalla. Tekijänoikeusasetuksen 7 §:n 1 momentissa on säädetty laitoksista, joilla on yleinen äänikirjojen valmistamisoikeus. Saman pykälän 2 momentissa on puolestaan säädetty laitoksista, joilla on oikeus valmistaa oppimateriaalia äänikirjojen muodossa. Säännöksen 3 momentin mukaan valmistettaviin äänikirjoihin on merkittävä teoksen tekijän ja esittävän taiteilijan nimi.

Lain 17 §:n 2 momentin säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että myös äänikirjojen myynti sekä äänikirjojen välittäminen vammaisille muutoin kuin lähettämällä radiossa tai televisiossa olisi mahdollista. Valtioneuvoston asetuksessa mainituilla laitoksilla olisi siten oikeus välittää äänikirjoja esimerkiksi Internetin välityksellä 2 momentissa tarkoitetuille henkilöille.

Kuten nykyäänkin on asian laita, 2 momentin säännös koskee ainoastaan alkuperäisen esityksen tallentamista äänitalleenteelle ja tällaisten tallenteiden kopioimista, ei sen sijaan muuhun tarkoitukseen valmistettujen äänitalenteiden kopioimista 2 momentissa tarkoitettuun käyttöön. Siten esimerkiksi kaupallisessa levityksessä olevan äänikirjan kopioiminen CD-levylle tai tällaisen äänitteen välittäminen tietoverkon välityksellä ei olisi säännöksen nojalla sallittua. Sen sijaan voimassa olevan 2 momentin nojalla aiemmin valmistettujen äänikirjojen muuttaminen digitaaliseen muotoon ja tällaisen aineiston välittäminen vammaisille tietoverkon välityksellä olisi sallittua.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi 2 momenttia vastaavalla tavalla ja vastaavassa laajuudessa kappaleiden valmistamisesta teoksesta kuuroille ja kuulovammaisille viittomakielellä sekä siten valmistet-

tujen teoskappaleiden levittämisestä ja välittämisestä. Lisäksi ehdotetaan, että samoin edellytyksin myös tekstin saattaminen kuurojen ja kuulovammaisten luettavaksi viittomakielellä sisällytettäisiin säännöksen piiriin. Siten kirjasta tai sävellysteoksen tekstistä voitaisiin valmistaa viittomakielinen kuvata-lenne kuurojen ja kuulovammaisten käytettäväksi tai lisätä teokseen viittomakielinen käännös. Muunlaisten kuvataallenteiden valmistaminen ei olisi sallittua.

Uudessa 4 momentissa tekijälle säädettäisiin oikeus korvaukseen 2 ja 3 momentin mukaisesta kappaleen valmistamisesta vammaisille myytäväksi ja teoksen välittämisestä siten, että hänen haltuunsa jää pysyvästi kappale teoksesta. Äänikirjojen myynti ja yleensä myös välittäminen vammaisille ovat teoskappaleen lopullisia kulutustapahtumia, joissa teoskappale jää ostajan omaisuudeksi ja teoksen kopio välitystapahtuman vastaanottajan haltuun. Lainausta, jossa teoskappale palautuu sen lainanneelle laitokselle, korvaus-oikeus ei edelleenkään koskisi kuten ei myöskään sellaista lainauksen rinnastettavaa välittämistä, jossa teoksen käyttö tietyn ajan kuluttua ei välitystapahtuman vastaanot-topäässä ole enää mahdollista.

Pykälän säännökset täyttävät direktiivin 5 artiklan 3 kohdan b alakohdan vaatimukset.

Laajentamalla tekijänoikeuden rajoitusta, joka koskee teosten saattamista vammaisten käytettäväksi, ehdotettavat säännökset lisää-sivät vammaisten mahdollisuuksia käyttää eri teoslajeja. Säännökset edistäisivät lisäksi vammaisten tasa-arvoisuutta, perustuslain mukaista oikeutta ottaa vastaan tietoja sekä sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumista.

### 3.2.7. Opetuksessa käytettäviä kokoomateoksia koskeva sopimuslisenssi (18 §)

Nykyinen 18 § sisältää tekijänoikeuden rajoituksen, jonka mukaisesti säännöksessä mainituin ehdoin on mahdollista ottaa kirjallisen tai sävellysteoksen osia tai kokonaisia teoksia opetuksessa käytettäväksi tarkoitettuun kokoomateokseen.

Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan a alakohta

sisältää mahdollisuuden säätää tekijänoikeuden rajoitus, kun käyttö tapahtuu yksinomaan opetuksen tai tieteellisen tutkimuksen havainnollistamiseen siltä osin kuin käyttö on perusteltua tavoiteltavan ei-kaupallisen tarkoituksen vuoksi. Opetuksessa käytettävät kokoomateokset – kustantajien 18 §:n nojalla valmistamat oppikirjat – ovat aina luonteeltaan kaupallisia. Nykymuodossaan 18 §:n säännös ei tältä osin täytä direktiivin vaatimusta. Pykälä ehdotetaan sen vuoksi muutettavaksi sopimuslisenssisäännökseksi, jossa viitataan 26 §:ään. Sopimuslisenssisäännös on direktiivin sallima lainsäädäntöratkaisu.

Säännös mahdollistaa myös digitaalisen kappaleen valmistamisen sekä 11 §:ään ehdotettavan 3 ja 4 momentin mukaisesti tällaisen kappaleen levittämisen. Säännöksen nojalla valmistetun kappaleen käyttö yleisölle välittämiseen ei sen sijaan olisi sallittua.

Ehdotettava säännös mahdollistaisi joustavan digitaalisten aineistojen hankinnan opetuksessa ja erityisesti etäopetuksessa käytettäväksi.

### 3.2.8. Julkinen esittäminen (21 §)

Direktiivin säännökset eivät koske teoksen julkista esittämistä.

Nykyinen 21 §:n 1 momentti sisältää jumalanpalvelusta ja opetusta koskevan julkisen esittämisen poikkeuksen. Julkaistun teoksen saa esittää julkisesti jumalanpalveluksen ja opetuksen yhteydessä. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, ettei 21 §:ssä säädetty julkisen esittämisen poikkeus enää koskisi teoksen esittämistä jumalanpalveluksessa.

Jumalanpalvelusta koskeva vapaan esittämisen poikkeus koskettaa ennen kaikkea sävellysteosten esittämistä. Tämä on erityisesti todettu myös säännöksen esitöissä vuoden 1953 komiteanmietinnössä: "Jumalanpalveluksessa tuskin taas esitetään muita teoksia kuin eräänlaisia sävellysteoksia." Säännöstä on perusteltu mainitussa mietinnössä "yleishyödyllisten ja uskonnollisten etujen turvaamisella", jonka mukaista "tekijänoikeuden rajoitusta ei voitane pitää liian pitkälle menevänä". (Komiteanmietintö 1953:5, s. 58.)

Sävellysteosten käyttö jumalanpalveluksissa on olennaisesti lisääntynyt nykyisen teki-

jänoikeuslain säätämisen jälkeen. Erityisesti vuoden 1986 virsikirjauudistus, vuoden 1992 uusi raamatunkäännös ja vuoden 2000 kirkkokäsikirjauudistus ovat lisänneet Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa uuden jumalanpalvelusmusiikin säveltämistä.

Jumalanpalvelusten käyttömusiikin tarve on kasvanut edellä mainittujen uudistusten myötä. Myös jumalanpalvelusmusiikin luonne on merkittävässä määrin muuttunut. Musiikilla on itsenäinen osa jumalanpalveluksessa, ja lähes kaikki jumalanpalveluksen osat voidaan haluttaessa toteuttaa myös musiikin avulla. Monissa jumalanpalveluksissa musiikki muodostaa myös musiikin keston mukaan laskettuna pääosan jumalanpalveluksesta.

Teosten esittäminen jumalanpalveluksissa rinnastuisi ehdotuksen mukaan muihin julkisiin esityksiin, joihin tekijällä on yksinoikeus. Ehdotus koskettaa erityisesti jumalanpalveluksissa käytettävän musiikin säveltäjiä ja sanoittajia, jotka usein ovat erikoistuneet jumalanpalvelusmusiikin ja muun hengellisen musiikin säveltämiseen. Nykyisen lain mukaan kaikki jumalanpalveluksessa tapahtuva sävellysteosten esittäminen voi tapahtua lupaa kysymättä ja korvausta maksamatta.

Nyky muodossaan 1 momentin säännös mahdollistaisi myös radiossa ja televisiossa korvauksetta tapahtuvan lähettämisen. Säännöstä ei ole kuitenkaan käytännössä sovellettu näissä tilanteissa, vaan lähettäjäyrietykset ovat maksaneet korvaukset teosten lähettämisestä. Kun nyt puheena olevan lainmuutoksen myötä radio- ja televisiolähettämisen katsottaisiin 2 §:n perustelujen mukaisesti olevan yleisölle välittämistä eikä julkista esittämistä, ei lakitekstiin tarvitse tehdä muutosta. Rajoituksen soveltamisala kapenee automaattisesti koskemaan läsnä olevalle yleisölle tapahtuvia esityksiä.

Muiden Pohjoismaiden vastaavissa pykälissä teosten käyttö radio- ja televisiolähetyksissä tapahtuvassa julkisessa esittämisessä on jo nyt nimenomaisella maininnalla suljettu säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Edellä mainitun muutoksen lisäksi vapaan julkisen esittämisen alueesta ehdotetaan poistettavaksi pykälän 2 momentin loppuosassa mainittu kansanvalistustoiminnassa sekä hyväntekeväisyys- tai muussa yleishyödyllisessä

tarkoituksessa tapahtuva julkinen esittäminen. Pykälä on nyt poistettavaksi ehdotettavalta osaltaan vanhentunut. Muiden Pohjoismaiden vastaavat säännökset on jo aiemmin poistettu.

Ehdotettava muutos poistaisi jumalanpalvelusmusiikin säveltäjien ja sanoittajien sekä muiden musiikin tekijöiden välisen eriarvoisuuden. Turvaamalla perustuslain 18 §:n mukaista elinkeinovapautta ja oikeutta työhön ehdotettava muutos mahdollistaisi tekijänoikeuden tasa-arvoisen toteutumisen musiikin lajista ja valitusta ammatista riippumatta.

### 3.2.9. *Taideteosten käyttöä koskeva sopimuslainsäätö (25 a §)*

Pykälän nykyinen 1 momentti sallii kokoelmaan kuuluvan, näytteille pantavan tai myytäväksi tarjottavan taideteoksen kuvaamisen luetteloon taikka näyttelyä tai myyntiä koskevaan tiedotukseen. Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan j alakohdan mukainen tekijänoikeuden rajoitus voi koskea taideteoksen käyttöä näyttelyn tai myynnin mainostamiseksi ja vain siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä tapahtuman mainostamiseksi. Kokoelma- tai näyttelyluetteloita mainittu direktiivin kohta ei kuitenkaan koske. Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan o alakohda sallii vähäisten olemassa olevien rajoitusten säilyttämisen lainsäädännössä analogisessa muodossa.

Pykälän 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi direktiivin mukaiseksi rajoittamalla sallittu kappaleen valmistaminen vain painamalla, valokopioimalla tai vastaavilla menetelmillä tapahtuvaksi.

Kokoelmaan sisältyvien taikka näytteillä olevien tai myytäväksi tarjottavien taideteosten kaikenlainen digitaalisessa muodossa tapahtuva käyttö mahdollistettaisiin pykälän uudeksi 2 momentiksi ehdotettavan kappaleen valmistamista koskevan sopimuslainsäätönsäätönsä nojalla. Säännöksessä mahdollistettaisiin myös käyttö yleisölle välittämiseen lukuun ottamatta lähettämistä radiossa tai televisiossa

Säännökseen ehdotetaan sisällytettäväksi myös tekijän kielto-oikeus

Pykälän nykyiset 2 ja 3 momentti siirtyvät uuden 2 momentin lisäämisen jälkeen 3 ja 4 momentiksi.

Ehdotettava sopimuslissenssisäännös mahdollistaa kokoelman ylläpitäjän sekä näyttelyn tai myynnin järjestäjän toimesta tapahtuvan taideosten käyttämisen. Säännös turvaa myös mainitun piirin elinkeinovapautta. Tekijöiden kielto-oikeus varmistaa tekijöiden ja teosten käyttäjien välisen tasapainon ja mahdollistaa edelleen tarvittaessa oikeuksien yksilöllisen lissensioinnin.

### 3.2.10. Lyhytaikainen lähetystekninen tallentaminen (25 f §)

Lainsäädännön muutosten valmistelun yhteydessä opetusministeriö teetti asiantuntijaselvityksen radio- ja televisiolähetystoiminnan edellyttämään lyhytaikaiseen eli ns. efemääriseen tallennukseen liittyvistä kysymyksistä. Selvityksessä tehdyt ehdotukset on otettu huomioon säännösehdoitusten laadinnassa.

Lähettäjäyritysten radio- ja televisiolähetystyksiä varten tekemiä lyhytaikaisia eli efemäärisiä tallenteita koskeva säännös sisältyy nykyään 25 g §:n 1 momenttiin. Säännös ehdotetaan siirrettäväksi alkuperäistä radio- ja televisiolähetystä koskevan 25 f §:n 2 momentiksi. Tällöin kaikki alkuperäiseen lähettykseen sisältyvät säännökset sijaitsisivat samassa pykälässä.

Nykyisen 25 g §:n 1 momentin mukaan lähettäjätiryitys saa asetuksessa säädettävien ehtojen ottaa teoksen laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, käytettäväksi omissa lähettyksissään, jos lähettäjätiryityksellä on oikeus lähettyksissään toisintaa teos. Tekijänoikeusasetuksen 8—12 §:ään sisältyy tarkempia säännöksiä tallentamisesta.

Asetuksen 8 §:n mukaan teoksen laitteeseen ottaminen on suoritettava radio- tai televisioyrytyksen omilla teknisillä varusteilla eikä tallennetta saa luovuttaa kuin arkistoitavaksi tietyin edellytyksin. Lyhytaikaista tallennetta saa asetuksen 9 §:n mukaan säilyttää enintään yhden vuoden ajan ja käyttää lähettämiseen enintään neljä kertaa. Tämän jälkeen tallenne on hävitettävä tai tehtävä käyttöön kelpaamattomaksi. Asetuksen 10 §:n

mukaan dokumentaarisen arvon omaavaa tallennetta saadaan säilyttää Yleisradio Oy:n arkistossa myös asetuksen 9 §:ssä mainitun ajan jälkeen. Asetuksen 11 §:n mukaan tallenne saadaan myös säilytystä varten siirtää uuteen alustaan tai tekniikan muutosten vuoksi siitä saadaan lähettämistä varten tehdä uusi kappale.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohta sallii lyhytaikaista lähetysteknistä tallentamista koskevan rajoituksen säätämisen. Bernin sopimuksen 11 bis artiklan 3 kappale samoin kuin Rooman sopimuksen 15 artiklan 1 kappaleen c kohta sisältävät vastaavan rajoitusmahdollisuuden. Nykyisessä muodossaan 25 g §:n 1 momentti ja sen nojalla annetut asetuksen säännökset ovat sekä direktiivin että Bernin ja Rooman sopimuksen mukaisia.

Nykyinen lähetystekniikka perustuu tietokoneiden käyttöön. Kokonaisia äänitekirjastoja on mahdollista tallentaa tietokoneiden kovalevylle ja käyttää lähettykseen. Perinteistä efemääristä nauhoittamista ei nykypäivänä näin ollen juurikaan käytetä radio- tai televisio-ohjelmia lähettyttäessä. Monien radiokanavien musiikin soittoformaatit perustuvat enemmän tai vähemmän niin sanottujen hitisävelmien soittamiseen. Sama sävelmä voi soida jopa useita kertoja päivässä. Nykyiset tallennusehdot eivät ole yhteensopivia teknisen käytännön kanssa.

Lain 25 f §:n 2 momentiksi siirrettävää nykyistä 25 g §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisätään asetukselta nauhoitusten käyttöaikaa koskeva elementti. Ehdotettavan säännöksen mukaan lähettäjätiryitys saisi valmistaa teoksesta kappaleen käytettäväksi omassa lähettyksessään enintään neljä kertaa yhden vuoden aikana, jos lähettäjätiryityksellä on oikeus lähettää teos.

Nykyisenlaajuinen lyhytaikaista lähetysteknistä tallentamista koskeva säännös on perusteltua säilyttää tilanteessa, jossa ääni- ja kuvatallenteelle tallennettujen esitysten käyttäminen radio- tai televisiolähettyksessä voi lain mukaan tapahtua ilman, että tallenteen käyttämisestä sovitaan esittävien taiteilijoiden ja tuottajien kanssa.

~~Asetuksen 9 §:ään sisällynyttä rajoitusta, jonka mukaan tallennetta saa käyttää lähettämiseen ainoastaan neljä kertaa, ei ehdoteta sisällytettäväksi lain säännökseen. Myös~~

~~muut~~ Lyhytaikaista tallentamista koskevat asetuksen säännökset ehdotetaan kumottaviksi.

Vaikka kumottavaksi ehdotetaan myös tekijänoikeusasetuksen 8 §, jonka mukaan kappaleen valmistaminen lähetystoimintaa varten on suoritettava lähettäjäyrittäjän omilla teknisillä varusteilla, vallitsevaa oikeustilaa ei tältä osin ole tarkoitus muuttaa.

Mikäli lähettäjäyrittäjä haluaa käyttää lähetystä varten tekemäänsä tallennetta ~~pidemmän ajan kuin yhden vuoden~~ enemmän kuin neljä kertaa yhden vuoden aikana, lähettäjäyrittäjän tulee tehdä 26 §:n mukainen sopimus. Tätä koskeva sopimuslissenssisäännös ehdotetaan otettavaksi 25 f §:n 2 momentin toiseksi virkkeeksi.

Ehdotettava sopimuslissenssisäännös helppottaa lähettämiseen liittyvien oikeuksien hankintaa ja tuo käyttäjälle samanlaisen oikeusvarmuuden kuin varsinainen teosten lähettäminen koskeva 25 f §:n 1 momentin sopimuslissenssisäännöskin.

Pykälään tehtävien muutosten jälkeen nykyiset 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi.

### 3.2.11. Lähettäjäyrittäjän tuottaman televisio-ohjelman käyttöä koskeva sopimuslissenssi (25 g §)

Nykyisen 25 g §:n säännösten siirtäminen muihin pykäliin vapauttaa pykälän muuhun käyttöön. Pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi arkistoitujen televisio-ohjelmien uudelleen lähettämistä koskeva sopimuslissenssisäännös. Arkistoitujen radio-ohjelmien lähettäminen on mahdollista 25 f §:n alkuperäistä lähettämistä koskevan sopimuslissenssisäännöksen nojalla. Mainittu 25 f §:n säännös ei kuitenkaan koske elokuvateoksia, joita televisiolähetykset tekijänoikeudellisessa mielessä ovat.

Televisioyrittäjien arkistoissa on runsaasti ohjelmia, joiden lähetysoikeudet ovat kulu-neet umpeen. Tällaisia ohjelmia ei televisioyrittäjä voi hyödyntää muuten kuin hankkimalla hyödyntämiseen tarvittavat oikeudet kaikilta oikeudenhaltijoilta. Useissa tapauksissa ohjelmat on valmistettu niin kauan sitten, ettei oikeudenhaltijoita enää pystytä pai-

kallistamaan. Oikeudenhaltijoita tai heidän oikeudenomistajiaan ei joko voida tavoittaa tai yksittäiset ohjelman tuotannossa mukana olleet oikeudenhaltijat ovat saattaneet jäädä kokonaan tuntemattomiksi. Tällaisissa tapauksissa lähettäjäyrittäjän arkistossa olevien ohjelmien hyödyntämiseen tarvittavia lupia ei voida kattavasti hankkia.

Lain 25 g §:n 1 momentiksi ehdotetaan sopimuslissenssiin perustuvaa säännöstä. Lain 26 §:n mukaisesti oikeudenhaltijoita edustavan järjestön kanssa tekemänsä sopimuksen nojalla lähettäjäyrittäjä saisi lähettää uudelleen arkistoituja televisio-ohjelmiaan.

Sopimuslissenssisäännös koskisi sellaisten julkistettujen teosten uudelleen lähettämistä, jotka sisältyvät lähettäjäyrittäjän itse tuottamaan ja ennen tammikuun 1 päivää 1983 lähetettyyn televisio-ohjelmaan.

Sallittua lähettämistä varten teoksesta saisi myös valmistaa kappaleen sopimuslissenssin nojalla.

Sopimuslissenssisäännös, joka kattaisi televisio-ohjelmiin sisältyvien julkistettujen teosten uudelleen lähettämisen, koskisi vain ennen vuotta 1983 lähetettyjä ohjelmia ja niihin sisältyviä teoksia. Lähettäjäyrittäjien sopimuskäytännöt olivat kehittymässä 1980-luvun alkupuolella. Säännökseen ehdotettava aikamääräys eli 20 vuotta tämän lain ehdotetavasta voimaantulosta on harkittu soveliaaksi edellä mainittu sopimuskäytäntöjen kehitys huomioon ottaen.

Koska televisio-ohjelmien uudelleen käyttö säännöksessä mainitulla tavalla on selkeästi niihin sisältyvän suojatun aineiston primaari-käyttöä, joka oikeudenhaltijoilla tulisi halutessaan olla oikeus kieltää, pykälän 2 momentiksi ehdotetaan oikeudenhaltijoiden kielto-oikeuden sisältävää säännöstä. Tämä vahvistaa myös järjestön ulkopuolisten tekijöiden asemaa sopimuslissenssitilanteissa. Tekijöiden kielto-oikeus vastaisi alkuperäistä lähettämistä koskevassa 25 f §:n 1 momentissa olevaa kielto-oikeutta.

Ehdotettava säännös mahdollistaa televisio-ohjelmien uudelleen lähettämisen edellyttämien oikeuksien hankinnan sopimuslissenssillä. Tekijän kielto-oikeus varmistaa tekijöiden ja teosten käyttäjien välisen tasapainon ja mahdollistaa oikeuksien yksilöllisen lissenssin. Ehdotus edistää myös sananvapauden

## toteutumista.

### 3.2.12. *Jakeluvelvoitteen alaisten ohjelmien lähettäminen (25 i §)*

Tekijänoikeuslain 25 i §:n televisio- ja radiolähetyksen jakeluvelvoitetta koskevaan ns. must carry -pykälään ehdotetaan tarkistusta. Tarkistuksessa on otettu huomioon uuden viestintämarkkinalain (393/2003) 134 §:n säännökset, jotka koskevat velvollisuutta ohjelmistojen ja palvelujen siirtämiseen. Laki tulee voimaan 25 päivänä heinäkuuta 2003. ~~Ehdotukset, jotka sisältyvät eduskunnan käsiteltäväksi annettuun hallituksen esitykseen viestintämarkkinoita koskevan lainsäädännön muuttamisesta (HE 112/2002 vp). Mainittuun esitykseen sisältyy myös jakeluvelvoitteita koskevien säännösten tarkistaminen.~~

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan ~~valmisteilla olevia edellä mainittuja~~ televisio- ja radiolähetyksen jakeluvelvoitetta koskevia säännöksiä.

Pykälän 2 momenttiin sisältyy tekijöiden periaatteellista korvausoikeutta koskeva säännös, jota Suomen kansainväliset sopimusvelvoitteet edellyttävät. Suomalaiset oikeuksienhaltijoita edustavat järjestöt ovat jakeluvelvoitetta koskevien säännösten aikaisempien poliittisten käsittelyvaiheiden ja viimeksi vuonna 1998 televisio- ja radiolainsäädännön eduskuntakäsittelyn yhteydessä vahvistaneet, että korvauksia ei peritä tapauksissa, joissa on kyse pelkästään jakeluvelvoitteen alaisten lähetyksen edelleen lähettämisestä. Pykälän 2 momenttiin ei ehdoteta muutosta.

### 3.2.13. *Sopimuslisenssi (26 §)*

Tekijänoikeudella suojatun teoksen käyttäminen muissa kuin lain rajoitussäännösten sallimissa tapauksissa edellyttää tekijän lupaa. Luvan myöntää tekijä itse tai tekijää edustava yhteisvalvontajärjestö, jolle tekijä on luovuttanut oikeutensa hallinnoitavaksi.

Sopimuslisenssin nojalla tapahtuva käyttö on massaluonteista teosten käyttöä, jossa teosten käyttötapauksien määrä on suuri, kuten radiossa tai televisiossa lähetettäessä.

Käyttö kohdistuu suureen teosten repertuaariin. Käyttötapaukset ovat pieniä ja yksittäisiä ja kohdistuvat vain osaan suuresta massasta teoksia, kuten valokopioinnissa. Massaluonteisen käytön tapauksissa erillisten lupien hankinta voi olla lisäksi käytännössä mahdotonta esimerkiksi tilanteissa, joissa käyttöluvien saaminen edellyttää lukuisten oikeudenhaltijoiden tavoittamista.

Sopimuslisenssisäännöksiä ei ole tarkoitettu sovellettaviksi yksittäisten teosten yksittäisiin käyttötapauksiin.

Sopimuslisenssi on tekijänoikeuden yhteisvalvonnan helpottamiseksi ja käyttäjien suojaamiseksi muotoiltu oikeudellinen konstruktio. Kun käyttäjän ja lukuisia oikeudenhaltijoita edustavan järjestön välillä on tehty sopimus suojatun aineiston käyttämisestä, käyttäjä saa sopimuslisenssisäännösten nojalla käyttää vastaavasti myös sellaisten oikeudenhaltijoiden teoksia, joita järjestö ei edusta. Sopimuslisenssi muistuttaa vaikutuksiltaan työehtosopimusjärjestelmän yleisittövuutta.

Sopimuslisenssi on direktiivin sallima johdantokappaleessa 18 tarkoitettu "laajennettu kollektiivinen lupa".

Nykyinen sopimuslisenssikonstruktio, joka muodostuu 2 luvussa olevista sektorisäännöksistä ja 26 §:ssä olevista sopimuslisenssiä koskevista yleissäännöksistä, omaksuttiin lakiin vuoden 1995 lainmuutoksessa.

Nykyistä sopimuslisenssirakennetta ehdotetaan edelleen kehitettäväksi siten, että 26 §:ään siirretään 2 luvun nykyisistä sektorikohtaisista sopimuslisenssisäännöksistä sopimuslisenssijärjestelmään liittyvät yhteiset osat. Mainitut sopimuslisenssijärjestelmää koskevat säännökset ehdotetaan sisällytettäväksi 26 §:n uudeksi 1 ja 2 momentiksi, jolloin nykyinen 1 ja 2 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi. Sektorikohtaisissa pykälissä jäisi tällöin säänneltäväksi ainoastaan kunkin sopimuslisenssin soveltamisala ja oikeudenhaltijoiden mahdollinen kielto-oikeus. Lisäksi kuhunkin sektorisäännökseen sisällytettäisiin viittaus 26 §:ään.

Uusi rakenne helpottaa myös mahdollisten uusien sopimuslisenssisäännösten säätämistä. Niiltä osin kuin nykyisiä 2 luvun sektorikohtaisia sopimuslisenssisäännöksiä ei käsitellä erikseen, mainittuihin säännöksiin konstruk-

tionmuutoksesta aiheutuvat muutokset käsitellään jäljempänä tässä jaksossa.

Uuden 1 momentin mukaan lain sopimuslissenssiä koskevia säännöksiä sovellettaisiin, kun teoksen käyttämisestä on sovittu käyttäjän ja lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön välillä. Esimerkiksi lain 13 §:n mukaan "julkaisusta teoksesta saa valmistaa kappaleita valokopioimalla tai vastaavin menetelmin sopimuslissenssin nojalla siten kuin 26 §:ssä säädetään". Tällöin teoksen käyttäjän olisi tehtävä 13 §:ssä tarkoitettua teosten käyttämisestä sopimus lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön kanssa. Sopimuksessa sovittaisiin käytön ehtoista ja käytöstä maksettavasta korvauksesta.

Sopimuslissenssin nojalla käytettävien teosten ja muiden aineistojen tulee olla laillisesti käyttäjän saatavilla. Sopimusten sitovuuden periaatteen mukaisesti aineistojen erityiset hankintaehdot voivat syrjäyttää sopimuslissenssin sopimuksen ehdot.

Teos ja sen kappale hankitaan yleensä siten, ettei sen kauppaan sisälly erityisiä ehtoja siitä, miten ostaja saa sisältöä käyttää. Tällöin teoksen ja sen kappaleen käyttö on sallittua tekijänoikeutta koskevien rajoitussäännösten mukaisesti ja myös teoksen käyttäminen sopimuslissenssin sallimalla tavalla on mahdollista.

Teos voi olla myös saatavilla oikeudenhaltijan luvalla esimerkiksi avoimessa tietoverkossa. Myös tällaisen teoksen käyttö tekijänoikeuden rajoitusten ja sopimuslissenssin sallimilla tavoilla on mahdollista.

Teos tai sen kappale voidaan hankkia myös tekijän kanssa tehtävällä sopimuksella, jolloin käyttöoikeuksien ja muiden hankkijalle siirtyvien oikeuksien laajuus määritellään hankinta- tai toimeksiantosopimuksessa. Tällaisen teoksen käyttö voi tapahtua vain kyseisen sopimuksen ehdoilla, eikä sopimuslissenssin sopimuksella voida sivuuttaa teoksen hankintaa koskevan sopimuksen ehtoja.

Nykyisiin 2 luvun sopimuslissenssisäännöksiin verrattuna 26 §:n 1 momentin säännökseen ehdotetaan myös lisättäväksi kaikkien sopimuslissenssisäännösten osalta edellytys, että sopimuksen osapuolena oleva järjestö on opetusministeriön hyväksymä. Tällä järjeste-

lyllä voidaan välttää tilanne, jossa useat kotimaiset ja ulkomaiset järjestöt esittäisivät käyttäjiä vastaan erilaisia, erisuuruisia ja eriaikaisia neuvottelu- ja korvausvaatimuksia. Järjestelyllä suojataan ennen kaikkea suojatun aineiston käyttäjiä.

Tekijänoikeuslain 2 luvun säännöksiin sisältyy jo nykyään eräitä säännöksiä, joiden perusteella opetusministeriö hyväksyy määrääjäksi jonkin tekijöitä edustavan järjestön suorittamaan keskitetysti oikeuksien valvontaa ja korvausten perintää kaikkien tekijöiden tai tietyn alan tekijöiden puolesta. Tekijänoikeuslain säännösten nojalla opetusministeriö hyväksyy lukuisia tekijänoikeudenhaltijoita edustavan järjestön valvomaan radio- ja televisiolähetysten edelleenlähettämisoikeuksia (25 h §), sekä hoitamaan kasettikorvausten (26 b §) ja kuvataiteen jälleenmyyntikorvausten (26 j §) perintää ja jakamista oikeuksien haltijoille.

Hyväksymispäätöksen tarkoituksena on oikeuksien valvonnan virtaviivaistaminen suhteessa suojatun aineiston käyttäjiin. Kun tekijänoikeuden yhteisvalvonnan edellytyksenä lain mukaan eräissä tapauksissa on, että lupia teosten käyttämiseen voi myöntää vain "lukuisia tekijöitä edustava järjestö", eräillä aloilla tilanne on se, että useammat järjestöt voisivat valvoa näitä oikeuksia. Järjestön hyväksyminen merkitsee samalla sitä, että muut "lukuisien tekijöiden edustavuuden" täyttävät järjestöt eivät voi valvoa tietyn alueen oikeuksia. Joissain käyttötilanteissa tarvittavien lupien edellyttämä oikeudenhaltijoiden kattavuus voidaan saavuttaa vain siten, että useampi järjestö myöntää tarvittavat luvat samanaikaisesti ja yhtenäisillä ehdoilla. Esimerkkinä tilanteesta, jossa kaksi järjestöä on yhdessä hyväksytty hoitamaan tiettyä tehtävää, voidaan mainita radio- ja televisiolähetysten edelleenlähettämisoikeuksien myöntämistä koskeva 25 h §.

Sektorikohtaisten sopimuslissenssisäännösten nykyistä sanamuotoa "lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavalta järjestöltä" ehdotetaan säännöstä 26 §:n 1 momenttiin siirrettäväksi muutettavaksi siten, että sopimuslissenssisäännöksissä tarkoitettujen sopimusten osapuolena voivat olla järjestöt, jotka edustavat "lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä". Tältä osin

säännöksen muuttaminen johtuu komission kirjelmästä Tanskan hallitukselle. Kyseisessä kirjelmässä komissio on Tanskan lain vastaavan sanamuodon suhteen esittänyt, että sopimuslisenissisäännöksen kytkeminen kansalaisuuteen siten, että vain lukuisia kyseisen maan kansalaisia edustava järjestö voisi olla säännöksessä tarkoitettuna sopimuksen osapuolena, merkitsisi syrjintää järjestöjen osalta. Järjestely näyttäisi estävän tosiasiaa ulkomaisten järjestöjen toiminnan Tanskassa. Komissio on edellyttänyt, että myös muiden maiden tekijöitä edustavilla järjestöillä tulee olla mahdollisuus myöntää säännöksen mukaisia aineiston käyttöluvia. Järjestön edustavuutta koskevan kriteerin muutos ehdotetaan koskemaan kaikkia sopimuslisenissisäännöksiä.

Kun teosten käyttämisestä on sovittu 26 §:n 1 momentin 1 virkkeen mukaisesti, uuden 2 virkkeen mukaan "sopimuslisenessin nojalla luvan saaja voi luvan mukaisin ehdoin vastaavasti käyttää sellaistakin teosta, jonka tekijää järjestö ei edusta". Tämän säännöksen mukainen sopimuslisenissi vaikutus perustuu siihen, että mikäli teoksen käyttämisestä on sovittu lain sektorikohtaisissa säännöksissä tarkoitettulla tavalla käyttäjän ja lukuisia tekijöitä edustavan järjestön välillä, teoksen käyttöluvan saaja voi luvan mukaisin ehdoin käyttää sellaistakin saman alan teosta, jonka tekijää järjestö ei edusta. Säännös vastaa nykyisten sektorikohtaisten sopimuslisenissisäännösten sisältöä.

Uudeksi 2 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan opetusministeriö hyväksyy järjestön määräjäksi, enintään viideksi vuodeksi. Hyväksymispäätöstä olisi muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Järjestelmän toimivuus edellyttää, että on aina olemassa järjestö, joka voi tehdä 26 §:n mukaisia sopimuksia teosten käytöstä.

Pykälän 3 momentiksi siirrettävän nykyisen 1 momentin säännöksen mukaan tekijää, jota järjestö ei edusta, on korvausten jakamiseen tai korvausten kollektiiviseen käyttöön nähden kohdeltava yhtäläisin ehdoin järjestön edustamien tekijöiden kanssa.

Pykälän 4 momentiksi siirrettävän nykyisen 2 momentin mukaan järjestön ulkopuolinen tekijä voi vaatia henkilökohtaista korva-

usta sopimuksen mukaisesta käytöstä siinäkin tapauksessa, että järjestö ei periaatteidensa mukaisesti tilitä henkilökohtaisia korvauksia edustamilleen tekijöille. Sopimuslisenissi-järjestelyssä järjestön ulkopuolinen tekijä on siis paremmassa asemassa kuin järjestön edustama tekijä.

Sopimuslisenissisäännös on johdantokappaleessa 18 tarkoitettu "laajennettu kollektiivinen lupa". Sekä pykälän nykyinen sopimuslisenissisäännös että siihen ehdotettavat muutokset, sopimuslisenissikonstruktion muutokset mukaan lukien, ovat direktiivin nimenomaan sallimia oikeuksien hallinnointia koskevia lainsäädäntöratkaisuja.

Seuraavia sopimuslisenissejä on käsitelty edellä omilla jaksoillaan: tiedotuskäytön sopimuslisenissi (13 a §, jakso 3.2.3.), opetus-toiminnan ja tieteellisen tutkimuksen sopimuslisenissi (14 §, jakso 3.2.4.), arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa tapahtuvaa kappaleen valmistamista ja yleisölle välittämistä koskeva sopimuslisenissi (16 c §, jakso 3.2.5.), opetuksessa käytettäviä kokoomateoksia koskeva sopimuslisenissi (18 §, jakso 3.2.7.), taideteosten käyttöä koskeva sopimuslisenissi (25 a §, jakso 3.2.9.), efemääristä käyttöä koskeva sopimuslisenissi (25 f §:n 2 momentti, jakso 3.2.10.) ja lähettäjärityksen tuottaman televisio-ohjelman käyttöä koskeva sopimuslisenissi (25 g §, jakso 3.2.11.).

Niihin 2 luvun sektorikohtaisiin sopimuslisenissisäännöksiin, joissa kyse on teosten ensisijaisen käytön tai siihen verrattavan käytön markkinoista, primaarikäytöstä, ehdotetaan lisättäväksi tekijöiden kielto-oikeus. Tämä vahvistaa myös järjestön ulkopuolisten tekijöiden asemaa sopimuslisenissitilanteissa. Sen sijaan niihin sopimuslisenissisäännöksiin, joissa kyse on selkeästi teosten sekundaarikäytöstä eli jälkikäytöstä, ei kielto-oikeutta ole tarpeen lisätä.

Lain 5 luvun mukaisiin lähioikeuksien oikeudenhaltijoihin ja suojan kohteisiin 26 §:ää ja sektorikohtaisia sopimuslisenissisäännöksiä sovelletaan mainituissa pykälissä olevien viittaussäännösten kautta.

*Valokopioinnin sopimuslisenissi (13 §).* Pykälän sopimuslisenissisäännökseen ehdotetaan tehtäviksi sopimuslisenissikonstruktion muuttamisesta aiheutuvat muutokset siirtämällä sopimuslisenissijärjestelmään liittyvät

osat 26 §:ään. Lisäksi ehdotetaan, että muiden sopimuslissenssisäännösten tavoin valokopiointia koskevan sopimuslissenssijärjestelyn osapuolena olevan järjestön tulisi olla opetusministeriön hyväksymä.

*Alkuperäistä radio- ja televisiolähetystä koskeva sopimuslissenssi (25 f §:n 1 momentti).* Pykälän sopimuslissenssisäännökseen ehdotetaan tehtäväksi sopimuslissenssikonstruktion muuttamisesta aiheutuvat muutokset. Lisäksi ehdotetaan, että muiden sopimuslissenssisäännösten tavoin radiossa tai televisiossa tapahtuvaa teosten alkuperäistä lähettämistä koskevan sopimuslissenssijärjestelyn osapuolena olevan järjestön tulisi olla opetusministeriön hyväksymä.

Säännöksessä ehdotetaan edelleen säilytettäväksi tekijöiden kiello-oikeus. Tekijöiden mahdollisuus kieltää teostensa primaarikäyttö lähetystoiminnassa vahvistaa myös järjestön ulkopuolisten tekijöiden asemaa sopimuslissenssitilanteissa. Nykyisen säännöksen tavoin 25 f §:n 1 momentin säännös ei koske myöskään näytelmäteosta eikä elokuvateosta.

*Radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettämistä koskeva sopimuslissenssi (25 h §:n 1 momentti).* Pykälän sopimuslissenssisäännökseen ehdotetaan tehtäväksi sopimuslissenssikonstruktion muuttamisesta aiheutuvat muutokset. Sopimuslissenssijärjestöksi hyväksyttävän järjestön edustavuus-kriteeri ehdotetaan lisäksi muutettavaksi vastaamaan muiden sopimuslissenssisäännösten kriteeriä. Ehdotettavan muutoksen mukaan järjestön tulisi edustaa uuden 26 §:n 1 momentin mukaisesti "lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä". Lainmuutoksen jälkeen tulee edelleen lähettämisen lissensiointijärjestelyissä olla edustettuina kaikki merkittävät oikeudenhaltija-alat.

Säännöksen nykyinen edellytys, jonka mukaan säännöksessä tarkoitettun järjestön tulee olla opetusministeriön hyväksymä, ehdotetaan säilytettäväksi ja rakenteen muutoksen myötä siirrettäväksi 26 §:ään.

3.2.14. *Esittävien taiteilijoiden ja äänitetuottajien oikeudet ja äänitteiden käyttö (45, 46, 47, 47 a, 54 ja 54 b §)*

Säveltaiteen alan esittävien taiteilijoiden ja äänitetuottajien oikeuksien rakenteeseen liittyvät kysymykset ovat olleet laajasti esillä Pohjoismaissa yli kahdenkymmenen vuoden ajan. Näitä kysymyksiä käsiteltiin myös tekijänoikeuskomitean III osamietinnössä vuonna 1987 (komiteanmietintö 1987:7). Mietinnössä päädyttiin ehdottamaan oikeuksien kehittämistä vuonna 1961 omaksutun oikeuksien rakenteen pohjalta.

Tekijänoikeuskomitean mietinnössä keskityttiin sen seikan arvioimiseen, missä määrin lähioikeuksia tulisi kehittää vastaamaan tekijöiden oikeuksia. 1990-luvun puolivälissä toteutetuissa lainmuutoksissa Tanskassa ja Ruotsissa muutettiin esittävien taiteilijoiden sekä ääni- ja kuvatallennetuottajien oikeuksia koskevia säännöksiä siten, että mainituille oikeudenhaltijoille tunnustettiin lähtökohtaisesti vastaava yleisön saataviin saattamis-oikeus kuin tekijöillä on.

Mainittua yksinoikeutta rajoitettiin kuten aiemminkin viittaussäännöksissä olevilla viittauksilla tekijänoikeuden rajoituksiin, ja korvaus äänitteiden käyttämisestä julkisessa esityksessä ja radio- ja televisiolähetysissä muutettiin korvausoikeudesta pakkolisenssi-pohjaiseksi.

Suomessa esittävät taiteilijat ja äänitetuottajat ovat esittäneet äänitteiden käyttöön liittyvien oikeuksiensa uudistamista 1980-luvun alkupuolelta lähtien. Asia on ollut esillä vuonna 1995 toteutetun tekijänoikeuslain uudistuksen yhteydessä ja sitä on harkittu myös nyt käsillä olevaa lainmuutosta valmisteltaessa.

Aikaisempiin lainmuutostilanteisiin verrattuna on äänitteiden käyttö sekä käyttäjien ja valvontajärjestön välinen sopimusjärjestelmä kehittynyt huomattavasti. Tällä hetkellä yli 20 000 käyttäjällä on äänitteiden käyttämisestä maksettavista korvauksista sopimus valvontajärjestön kanssa. Äänitteiden käyttötilanteet ovat myös monimutkaistuneet, erityisesti tietoverkkoympäristössä. Musiikin käyttö tietoverkoissa on vaikeasti seurattavissa, valvottavissa ja hallinnoitavissa. Edellä mainitut seikat on otettava huomioon esittävien taiteilijoiden ja äänitetuottajien oikeuksia kehitettäessä.

Esityksessä ehdotetaan, että samalla kun esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottaji-

en yksinoikeuksiin lisätään direktiivin mukaisesti oikeus pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen, edellä mainittujen oikeudenhaltijoiden äänitteitä koskevat oikeudet pohjataan samoihin peruskäsitteisiin kuin tekijöiden oikeudet lain 2 §:ssä. Ehdotettavat oikeudet vastaisivat tekijöiden yleisön saataviin saattamisoikeutta ja kattaisivat kaikki yleisön saataviin saattamisen muodot.

Muutoksen jälkeen oikeudet olisivat seuraavat: 1) oikeus siirtää laitteeseen, jolla esitys tai äänite voidaan toisintaa eli kopiointioikeus, 2) oikeus julkiseen esittämiseen, 3) oikeus välittää yleisölle johtimise tai johtimitta, mihin sisältyy myös oikeus pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen, sekä 4) oikeus yleisölle levittämiseen.

Nykyisin äänitteitä saa käyttää radio- ja televisiolähetyksissä sekä julkisessa esittämisessä lupaa hankkimatta. Esittävillä taiteilijoilla ja äänitteiden tuottajilla on oikeus korvaukseen. Nyt käsillä olevassa lainmuutoksessa tähän tilanteeseen ei ehdoteta muutosta.

Esityksessä ehdotetaan nykyisen 47 §:n korvausoikeuden piirissä oleviin äänitteiden käyttötilanteisiin pakkolisenssisäännöstä, joka soveltamisalaltaan ja rakenteeltaan vastaa nykyistä pelkän korvausoikeuden sisältävää säännöstä. Äänitteitä saisi edelleen käyttää esittävilta taiteilijoilta ja äänitetuottajilta lupaa hankkimatta suoraan lain nojalla. Näillä oikeuksienhaltijoilla olisi tästä edelleen oikeus korvaukseen.

Yksinoikeuden varaan jäisi direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukainen pyynnöstä tapahtuva yleisölle välittäminen.

Näin esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien äänitteiden käyttötilanteisiin liittyvät oikeudet eroaisivat edelleen tekijöiden oikeuksista. Tällä on vaikutusta myös esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeuksien yhteisvalvonnan käytäntöihin. Sitä, missä määrin esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeuksien taso sekä käytettävissä olevat oikeuskeinot korvauksen saamiseksi ovat riittäviä, on arvioitava edelleen musiikin käyttötilanteiden kehittyessä ja oikeuksien valvonnasta saatavien kokemusten valossa.

Lakiesityksessä ehdotetaan myös erityissäännöksiä kuvallisten musiikkitalenteiden käyttämisestä.

Kuvallisten musiikkitalenteiden käyttö on esittävien taiteilijoiden kannalta verrattavissa äänitteiden käyttämiseen. Digitaalisessa muodossa olevaa kuvatalletta voidaan käyttää helposti äänitalteen sijasta julkisessa esityksessä sekä radio- tai televisiolähetyksessä. Musiikkivideon samoin kuin konsertista tai oopperasta tehdyn tallenteen pääsisältönä on puolestaan sävellysteos, joka on enemmän tai vähemmän kuvitettu liikkuvalla kuvalla. DVD-tallenteiden laajentuva käyttö musiikin levittämisessä voimistaa edellä kuvattua kehitystä.

Nykyisen 47 §:n mukainen esittävien taiteilijoiden korvausoikeus ei kuitenkaan ulotu kuvatalenteiden käyttöön. Pykälän 4 momentin säännös sulkee korvausoikeuden ulkopuolelle myös sellaisten äänitalenteiden käytön julkisessa esityksessä, joiden osana on 46 a §:n määritelmän mukaisesti "liikkuvaa kuvaa".

Koska edellä mainituissa tapauksissa olennaista on musiikki eikä liikkuva kuva, on perusteltua ehdottaa, että sävellysteoksen esittäjällä, toisin sanoen esityksessä esiintyvällä muusikolla, olisi korvausoikeus myös 46 a §:ssä tarkoitetun laitteen käyttämisestä julkisessa esityksessä tai muussa kuin pyynnöstä tapahtuvassa yleisölle välittämisessä, jos tällaiseen laitteeseen tallennetun esityksen pääsisältönä on sävellysteoksen esitys. Säännöksessä käytettäisiin tällaisista esitysten tallenteista nimitystä "kuvallinen musiikkitalenne". Korvausoikeutta koskevat säännökset ehdotetaan otettavaksi 47 §:n 3 momenttiin.

Säännöksessä tarkoitettuja kuvallisia musiikkitalenteita olisivat esimerkiksi sellaiset CD-levyt, joihin on sisällytetty myös videotoksia, esimerkiksi otteita levyyn sisältyvistä esityksistä valmistetuista musiikkivideoista tai jopa kokonaisia musiikkivideoita. Säännöksen piiriin kuuluisivat myös sellaiset kuvia ja ääntä sisältävät tuotteet, joissa sävellysteoksen esitys on visualisoitu esimerkiksi musiikkivideoksi. Myös kuvalliset ooppera- ja konserttiesityksistä tehdyt tallenteet kuuluisivat säännöksessä tarkoitettuihin kuvallisiin tallenteisiin.

Korvauksen kansainvälinen soveltamisala määriteltäisiin lain 64 §:ssä. Korvausoikeus koskisi Suomessa tallennettuja kuvallisia

musiikkitalenteita, kuvatalennetta, johon tallennetun esityksen pääsisältö on Suomessa tallennettu sävellysteoksen esitys.

Äänitalenteen käytöstä maksettavia korvauksia ja kuvallisen musiikkitalenteen käyttämisestä olevaa korvausoikeutta koskevat säännökset ehdotetaan muotoiltavaksi siten, että korvauksia ja korvausoikeutta koskevat perussäännökset sijoitetaan 47 §:ään ja korvausten maksamiseen ja korvausoikeuden toteuttamiseen liittyvät säännökset 47 a §:ään.

Lain 45 ja 46 §:ään ehdotettava oikeuksien rakenteen muutos yhdessä äänitalenteen käyttämistä koskevan 47 §:n muutoksen kanssa mahdollistavat äänitalenteiden käyttämisen ilman lupaa mutta korvaus maksaen samassa laajuudessa kuin mitä nykyinen 47 §:n korvausoikeussäännös sallii. Muutoksella ei ole tarkoitus olla vaikutusta äänitteiden käytön korvaustasoon.

Pyynnöstä tapahtuva yleisölle välittäminen ehdotetaan direktiivin mukaisesti säädettäväksi yksinoikeutena.

### 3.2.15. Ohjelmaa kuljettava signaali (48 §:n 3 mom.)

Lain 48 § sisältää säännökset lähettäjäyrityksen oikeudesta radio- ja televisiolähetykseen. Pykälän 1 momentin mukaan lähetystä ei lähettäjäyrityksen suostumuksetta saa lähettää edelleen tai tallentaa laitteelle, jonka avulla se voidaan toisintaa. Pykälän 2 momentti koskee tallennettua esitystä. Lähettäjäyrityksen suostumuksetta ei tallennettua lähetystä saa kopioida, lähettää uudelleen eikä levittää yleisön keskuuteen. Nyt käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen mukaan lähettäjäyrityksen suostumus tulee saada myös tallennetun lähetyksen pyynnöstä tapahtuvaan välittämiseen yleisölle.

Lähettäjäyrityksen saaman suojan ulkopuolelle jäävät nykyisin sellaiset ohjelmaa kuljettavat signaalit, joita ei käytetä radio- tai televisiolähetyksen yhteydessä. Kysymys on lähettäjäyrityksen sisäisistä tai yritysten välisistä ohjelmansiirtosignaaleista maanpäällisissä tai satelliittien kautta välitetyissä siirtokeijuissa. Käytännössä tällaiset ohjelmansiirtosignaalit ovat hyvin haavoittuvia ja niitä voidaan siepata ja käyttää luvatta lähettämi-

seen. Nämä signaalit eivät kuitenkaan ole 48 §:n mukaan suojattuja.

Esityksessä ehdotetaan, että pykälän 1 ja 2 momentissa säädetyt lähettäjäyritysten yksinoikeudet ulotettaisiin koskemaan myös sellaista ohjelmaa kuljettavaa signaalia, joka ei kuljeta radio- tai televisiolähetystä. Mainittua signaalia ei siten saisi käyttää signaalin kuljettaman ohjelman lähettämiseen eikä sitä saisi tallentaa laitteelle, jonka avulla se voidaan toisintaa. Tallennettua signaalia ei myöskään saisi kopioida, lähettää uudelleen, levittää yleisön keskuuteen eikä pyynnöstä välittää yleisölle.

Ehdotettavalla säännöksellä parannettaisiin lähettäjäyritysten suojaa säätämällä keinot puuttua signaalivarkauksiin jo ennen ohjelman luvaton lähettämistä.

### 3.2.16. Valokuvat (49 a §)

Lain 49 a § koskee sellaisten valokuvien suojaajia, joita ei suojata teoksina tekijänoikeuslain 1 §:n nojalla. Valokuvaajan yksinoikeus käsittää yksinoikeuden kappaleiden valmistamiseen valokuvasta ja valokuvan julkiseen näyttämiseen. Teosvalokuvan ja 49 a §:n mukaisen valokuvan suojaajat eroavat myös toisistaan. Lain 49 a §:n mukaisen valokuvan suojaaja on voimassa 50 vuotta kuvan valmistamisesta.

Yksinoikeuksien näkökulmasta valokuvien suojat rakentuvat eri oikeuksien pohjalle. Lain 49 a §:n mukainen suoja perustuu kappaleiden valmistamisoikeuteen ja näyttämisoikeuteen, kun taas teosvalokuvien suoja perustuu lain 2 §:n mukaiseen laajaan yleisön saataviin saattamisoikeuteen. Lain 49 a §:n mukaisten valokuvien suojaan ei sisälly yksinoikeutta valokuvan kappaleiden levittämiseen.

Pykälän 3 momentin viittaussäännösten kautta sekä teosvalokuvien että muiden valokuvien suoja on muilta osin säädetty mahdollisimman yhtenäiseksi.

Direktiivin edellyttämien muutosten yhteydessä on syytä tarkistaa myös 49 a §:n rakenne ja säännöksen mukaisiin valokuviin kohdistuvia oikeuksia. Tätä muita valokuvia kuin teosvalokuvia koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeuksien

osalta suoja yhtenäistettäisiin vastaamaan teosvalokuvien suojaa. Suoja-aika säilyisi ennallaan. Vastaava lainsäädännöllinen ratkaisu on tehty muissa Pohjoismaissa jo aiemmin.

Valokuvaajalla olisi lain muuttamisen jälkeen yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna, valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. Yleisön saataviin saattaminen määräytyisi lain 2 §:n 3 momentin mukaisesti ja kattaisi laajan yleisölle välittämisen oikeuden mukaan lukien pyynnöstä tapahtuvan yleisölle välittämisen. Tämä vahvistettaisiin 2 §:n 3 momenttiin kohdistuvalla viittaussäännöksellä.

Viittaussäännösten kautta 49 a §:n mukaisiin valokuviiin ehdotetaan sovellettavaksi myös 11 a §:ksi ehdotettavaa lyhytaikaista kappaleen valmistamista koskevaa poikkeusta sekä uutta 13 a §:n mukaista tiedotuskäyttöä koskevaa sopimuslisenssi- ja rajoitus-säännöstä.

Koska 49 a §:n mukaisten valokuvien oikeudenhaltijalla olisi ehdotuksen mukaan myös kappaleiden levitysoikeus, ehdotetaan kappaleiden levittämistä koskevaa 19 §:n 1 ja 2 momenttia sovellettavaksi viittaussäännöksellä myös 49 a §:n mukaisiin valokuviin. Siten myös levitysoikeuden raukeamiseen sovellettaisiin yhteisöraukeamista yhtenäisesti muiden laissa säädettyjen suojan kohteiden kanssa. Teoskappaleiden tavoin myös valokuvien kappaleiden vuokraus edellyttäisi 2 momentin mukaan oikeudenhaltijan lupaa.

Ehdotuksella yhtenäistettäisiin kaikkien valokuvien suoja oikeuksien osalta. Teosvalokuvien ja muiden valokuvien suoja eroaisi muutoksen jälkeen vain niihin sovellettavan suoja-ajan suhteen. Ehdotus selkeyttäisi valokuvien suojaa ja poistaisi erilaisista säännöksistä aiheutuvat soveltamisvaikeudet 50 vuoden ajaksi valokuvan ottamisesta.

### 3.2.17. Eräät teknisluonteiset tarkistukset

#### Teoskappaleen näyttäminen (20 §)

Lain 20 §:ään ehdotetaan tehtäväksi säännöksen soveltamisalaa selkeyttävä tekninen muutos. Nykyisen säännöksen mukaan tekijälle kuuluva teoksen näyttämisoikeus rauke-

aa ja teosta saadaan näyttää julkisesti, kun teoksen kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu taikka kun teos on julkaistu.

Säännöksen mukaan teoksen näyttämisoikeus raukeaa myös silloin, kun teos on julkaistu. Kyseinen ilmaisu on jääne säännöksen aikaisemmasta konstruktiosta. Jo vuodesta 1961 lähtien oli samassa 25 §:n 1 momentin 1 virkkeessä säädetty levitys- ja näyttämisoikeuden raukeamisesta kuvataiteen osalta. Julkaisua koskeva kriteeri liittyi nimenomaan levitysoikeuden raukeamiseen.

Toukokuun 1 päivänä 1995 voimaan tulleessa lainmuutoksessa (446/1995) levitysoikeuden raukeamista koskeva säännös siirrettiin 19 §:ään ja näyttämisoikeuden raukeamista koskeva säännös 20 §:ksi. Levitysoikeuden raukeamiseen liittyvä julkaisukriteeri jäi kuitenkin teosten näyttämistä koskevan 20 §:n säännöksen osaksi vailla käytännön merkitystä.

Teoksen julkaisu näyttämisoikeuden raukeamisen edellytyksenä ehdotetaan poistettavaksi 20 §:stä tarpeettomana, epäselvänä ja harhaanjohtavana. Teoksen näyttämisoikeuden sisältöä on käsitelty 2 §:ään ehdotettavien muutosten yhteydessä yleisperustelujen jaksossa 3.1.2. direktiivin 3 artiklan käsitteilyn yhteydessä sekä yksityiskohtaisissa perusteluissa 2 §:n kohdalla.

Sanonnan muutos: "televisio-ohjelma"  
(25 §:n 2 mom.).

Lain 25 §:n 2 momenttiin sisältyy säännös, jonka mukaan taideteoksen saa sisällyttää valokuvaan, elokuvaan tai televisioesitykseen, jos toisintamisella on valokuvassa, elokuvassa tai esityksessä toisarvoinen merkitys, kun taideteoksen kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu taikka kun taideteos on julkaistu. Säännöksessä käytetään sanaa "televisioesitys" ja "esitys". Ilmaisu on peräisin vuoden 1961 tekijänoikeuslaista.

Nykyisessä 14 §:n 1 momentissa käytetään ilmaisua "radio- tai televisiolähetys"; toisaalta mainittuun säännökseen 54 §:n 1 momentin 3 kohdassa viitattaessa käytetään sanaa "ohjelma". Ohjelma-sanaa ("ajankohtais- tai

uutisohjelma") käytetään myös nykyisin 25 g §:n 3 momenttina olevassa ja 13 a §:n 2 momentiksi siirrettäväksi ehdotettavassa säännöksessä. Sen sijaan 25 §:ssä nykyisin käytettyä ilmaisua "esitys" ei muualla tekijänoikeuslaissa käytetä.

Laissa käytettyjen sanontojen yhtenäistämiseksi ehdotetaan, että 25 §:n 2 momentissa käytetyt ilmaisut "televisioesitys" ja "esitys" korvataan ilmaisuilla "televisio-ohjelma" ja "ohjelma". Muutos ei vaikuta säännöksen soveltamisalaan. Muutoksen jälkeen säännöksessä käytetty ilmaisu vastaa säännöstä ruotsinkielisessä muodossaan.

Lisäksi 25 §:n 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi 20 §:ään ehdotettavaa muutosta vastaava muutos, jossa poistetaan ilmaisu "taikka taideteos on julkaistu".

Elokuvaamisoikeuden luovutusta koskevat olettamasäännökset (39 § ja 45 §:n 3 mom.)

Nykyisen 39 §:n 1 momentin olettamasäännöksen mukaan kirjallisen tai taiteellisen teoksen elokuvaamisoikeuden luovutus käsittää oikeuden saattaa teos yleisön saataviin esittämällä elokuva teatterissa, televisiossa tai muulla tavoin sekä oikeuden varustaa elokuva tekstillä tai uudelleen äänittää sen teksti toisella kielellä. Pykälän 2 momentin mukaan edellä sanottu ei kuitenkaan koske sävelteosta.

Säännöksen mukaan elokuvaamisoikeuden luovutus kattaa oikeuden elokuvan julkiseen esittämiseen sekä tekstitykseen ja uudelleen äänitykseen. Olettamaan ei ole otettu nimenomaista viittausta kappaleen valmistamisoikeuteen, kappaleiden levittämiseen eikä muunlaisen yleisön saataviin saattamiseen kuin julkiseen esittämiseen. Käytännössä esimerkiksi elokuvan julkinen esittäminen kuitenkin edellyttää kappaleiden valmistamista, ja siksi kappaleen valmistamisen on katsottava sisältyneen implisiittisesti myös 39 §:ään.

Lain 2 §:ään ehdotettavat yksinoikeuksien selkeyttämistä koskevat muutokset yhdessä direktiivin 3 artiklan laajan yleisölle välittämisen oikeuden kanssa aiheuttavat muutostarpeen myös 39 §:n olettamasäännökseen. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutetta-

vaksi siten, että kirjallisen tai taiteellisen teoksen elokuvaamisoikeuden luovutus käsittäisi kaikki relevantit elokuvan hyödyntämistavat, toisin sanoen oikeuden valmistaa elokuvasta kappaleita, oikeuden saattaa elokuva yleisön saataviin sekä oikeuden varustaa elokuva tekstillä tai uudelleen äänittää sen teksti toisella kielellä. Ehdotettavan 2 §:n 3 momentin oikeuksien uudelleen järjestelyn jälkeen yleisön saataviin saattamisoikeuden osaoikeudet "oikeus yleisölle välittämiseen" ja "oikeus julkiseen esittämiseen" vastaavat nykyisen 39 §:n sanamuodon "esittämällä elokuva teatterissa, televisiossa tai muulla tavoin" piiriin kuuluvia oikeuksia. Uutena oikeutena oletettaman piiriin tulee oikeus teoksen levittämiseen myynti ja vuokraus mukaan lukien.

Muutoksen jälkeen säännös vastaisi elokuvateollisuudessa vallitsevaa käytäntöä elokuvan taloudellisen hyödyntämisen osalta. Säännös vastaisi myös muissa Pohjoismaissa omaksuttuja lainsäädäntöratkaisuja.

Olettamasäännös, joka koskee esittävän taiteilijan esityksen elokuvaamisoikeuden luovutusta, sisältyy 45 §:n 3 momenttiin. Sen mukaan esityksen elokuvaamisoikeuden luovutus käsittää oikeuden levittää tallennettu esitys yleisön keskuuteen vuokraamalla, jollei toisin ole sovittu. Säännös perustuu vuokraus- ja lainausdirektiivissä olevaan pakolliseen olettamasäännökseen. Vuokrausoikeus on esittävien taiteilijoiden elokuvaan tallennettujen esitysten osalta tähän asti ollut ainoa esityksen julkiseen hyödyntämiseen liittyvä yksinoikeus, joka ei raukea. Perustelut esittävien taiteilijoiden oikeuksia koskevalle olettamasäännökselle ovat olleet samanlaiset kuin tekijänoikeuksien osalta 39 §:n säännökselle.

Tässä lakiesityksessä ehdotetaan esittävien taiteilijoiden yksinoikeuksien laajentamista heidän äänitteille tallennettujen esitystensä osalta myös muihin yleisön saataviin saattamisen muotoihin. Olettamasäännöksen laajentaminen myös näihin oikeuksiin on perusteltua.

Teknisenä ratkaisuna ehdotetaan, että 39 §:n muutettavaksi ehdotettua säännöstä sovellettaisiin viittaussäännöksen kautta niihin yksinoikeuksiin, joita esittävillä taiteilijoilla on 45 §:ään ehdotettavien muutosten

mukaisesti elokuvaan sisällytettyihin esityksiinsä. Vastaavaa periaatetta sovellettaisiin myös 46 §:ään otettavan viittauksen kautta äänitetuottajiin.

Samalla tavalla kuin tekijänoikeuksien osalta myös esittävien taiteilijoiden osalta uusi olettamasäännös kattaisi myös muut elokuvien taloudellisen hyödyntämisen edellyttämät kappaleen valmistamiset.

Nyt ehdotettavilla olettamasäännösten muutoksilla ohjataan tekijöitä ja tuottajia sekä toisaalta esittäviä taiteilijoita ja tuottajia sopimaan tarpeellisessa laajuudessa elokuvan taloudelliseen hyödyntämiseen liittyvistä yksityiskohdista.

Ehdotettava 39 §:n muutos, jossa säännökseen sisällytetään myös elokuvan kappaleiden vuokraamalla tapahtuvaa levittämistä koskeva olettama, edellyttää teknisen muutoksen tekemistä myös 29 a §:ään, joka koskee oikeutta korvaukseen elokuvaan tai äänitteeseen tallennetun teoksen kappaleen vuokrauksesta.

Ehdotettavat muutokset olettamasäännöksiin ottaisivat nykyisiä säännöksiä paremmin huomioon sen, millä tavoilla elokuvien taloudellinen hyödyntäminen tapahtuu. Ehdotettavat säännökset noudattavat mannereurooppalaista käytäntöä ja ovat samansisältöiset kuin esimerkiksi Tanskan ja Ruotsin vastaavat säännökset.

Julkisten lausumien (esitysten) toisintaminen (45 §)

Lain 25 c §:n mukaan on tekijän suostumuksetta lupa toisintaa se, mitä suullisesti tai kirjallisesti esitetään julkisessa edustajistossa, viranomaisessa tai yleisestä asiasta neuvottelemista varten pidetyssä julkisessa tilaisuudessa. Jutussa tai asiassa annetun lausunnon tai todisteena esitetyn kirjoituksen ja muun sellaisen saa kuitenkin toisintaa vain sitä juttua tai asiaa selostettaessa ja selostuksen tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Tekijällä yksin on oikeus julkaista esitystensä kokoelma.

Edellä mainittu rajoitussäännös koskee vain teoksia sekä kirjallisessa että suullisessa muodossa esitettyinä ja lain 49 §:n mukaan suojattuja luetteloita ja tietokantoja. Julkisten

lausumien toisintamiseen (käyttämiseen) saattaa monissa tapauksissa kytkeytyä myös sellainen teoksen esitys, johon esittäjällä on 45 §:n mukainen esittävän taiteilijan lähioikeus. Kysymyksessä voi olla esimerkiksi lausunta- tai luentaesitys, jota 25 c §:n mukaan ei kuitenkaan saisi toisintaa esittäjän suostumuksetta. Esityksen julkiseen esittämiseen ei esittäjällä yksinoikeutta ole, mutta esityksen kopioimiseen yksinoikeus on ja kopioinnin myötä välillisesti myös mahdollisuus estää esityksen toisintaminen julkisesti.

Esittävän taiteilijan oikeuksia koskevan 45 §:n uuteen 5 momenttiin ehdotetaan sen vuoksi lisättäväksi viittaussäännös 25 c §:ään. Lisäyksen jälkeen 25 c §:n mukaisina julkisina lausumina pidettävien kirjallisten tai taiteellisten teosten esitysten toisintaminen mainitun säännöksen nojalla olisi myös esittäjän lupaa kysymättä mahdollista.

Ehdotettava muutos täsmentää 25 c §:n soveltamista.

Luettelot ja tietokannat (49 §)

Luettelosuoja ja tietokantojen erityissuoja koskevan 49 §:n 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen korjaus. Ilmaisua "saattamalla ne yleisön saataviin" muutetaan muotoon "saattamalla se yleisön saataviin". Muutoksen jälkeen ilmaisu vastaa säännöksen ruotsinkielistä muotoa ja sitä sisältöä, joka säännöksellä on tarkoitettu olevan.

Teknisenä lisäyksenä ehdotetaan, että 49 §:n 3 momentin viittaussäännökseen lisättäisiin viittaus lain 27—29 §:ään. Mainittuihin pykäliin sisältyvät yleiset määräykset oikeuden luovutuksesta. Oikeuksien luovutettavuuden periaate koskee ilman nimenomaisesti säännöstäkin kaikkia tekijänoikeuslaisia säädettyjä taloudellisia oikeuksia.

Äänitallenteen ja kuvallisen musiikkitalenteen käyttämisestä maksettavan korvauksen suorittaminen (54 b §)

Lain 54 b §:n soveltamisalaan ehdotetaan lisättäväksi myös 47 §:ään ehdotettavan kuvallisen musiikkitalenteen käyttämisestä maksettavan korvauksen suorittaminen. Py-

kälän säännöksiä sovellettaisiin 3 momentin viittaussäännöksellä myös 47 §:n 3 momentissa tarkoitettuun korvaukseen kuvallisen musiikkitalteen käyttämisestä.

Lisäksi pykälän 2 momentiksi ehdotetaan säännöstä ~~mainitun äänitalteen~~ käyttökorvauksen erääntymisestä. Lain 47 §:ssä tarkoitettu korvaus äänitteen käyttämisestä välittömästi tai välillisesti julkisessa esityksessä tai muussa kuin pyynnöstä tapahtuvassa yleisölle välittämässä tai edelleen lähettämässä erääntyisi maksettavaksi, kun 30 päivää on kulunut mainitusta käytöstä. Säännös koskisi vain tilanteita, joissa korvauksesta ei ole sovittu ennen äänitteen käyttämistä, välittömästi sen jälkeen, kun tallennetta eli 46 §:ssä tarkoitettua laitetta on käytetty 47 §:n mukaisesti. Kuvallisten musiikkitalteiden käyttötilanteissa korvaus erääntyisi maksettavaksi välittömästi sen jälkeen, kun 46 a §:ssä tarkoitettua laitetta on käytetty 47 a §:n mukaisesti. Säännöstä sovellettaisiin vastaavasti myös kuvallisen musiikkitalteen käyttämiseen 47 §:n 3 momentin mukaisesti.

Ehdotettava korvauksen erääntymistä määrittävä lisäys on välttämätön tekninen täydennys nykyiseen 47 ja 47 a §:n mukaisia korvauksia koskevaan sääntelyyn. Ehdotetavalla säännöksellä pyritään estämään mahdolliset kiistat korvauksen erääntymisajankohdasta.

Tietokoneohjelman suojauksen poistovälineen luvaton levittäminen (56 c §)

Tekijänoikeustoimikunnan mietinnöstä annettuihin lausuntoihin on sisältynyt huomautus, ettei lain 56 c §:n säännös, jossa säädetään rangaistus tietokoneohjelmaa suojaavan teknisen suojauksen poistovälineen levittämisestä yleisölle ja välineen hallussapidosta, täysin vastaa tietokoneohjelmadirektiivin (91/250/ETY) vaatimuksia.

Nykyisessä 56 c §:ssä oleva kriteeri "ansio-tarkoituksessa" viittaa sekä yleisölle levittämiseen että tätä tarkoitusta varten tapahtuvaan hallussapitoon. Direktiivin säännöksen mukaan mainitun kriteerin tulisi koskea vain levittämistä varten tapahtuvaa hallussapitoa.

Pykälän säännös ehdotetaan muutettavaksi

vastaamaan direktiivin säännöksen sanamuotoa.

### 3.2.18. *Piraattituotteiden yksityinen maahantuonti*

Lainsäädännön muutosten valmistelun yhteydessä opetusministeriö teetti asiantuntijaselvityksen piraattituotteiden eli tekijänoikeuslain säännösten vastaisesti valmistettujen teosten tai muiden suojan kohteiden yksityiskäyttöön tapahtuvaan tuontiin liittyvistä kysymyksistä.

Piratismi on ensisijassa sen valtion ongelma, jossa laitton valmistaminen ja myynti tapahtuu. Suomen maantieteellinen sijainti aiheuttaa kuitenkin sen, että eräiden muiden maiden piratismi aiheuttaa Suomessa erityisen tuntuja vaikutuksia. Saatavissa olevien tietojen mukaan matkailijat tuovat mukanaan Suomeen siinä määrin piraattitalteita, että niillä on merkitystä jo Suomen omienkin äänite- ja videomarkkinoiden kannalta. Piraattitalteet voivat päätyä myös yleisölle levitettäväksi esimerkiksi kirpputoreilla.

Lakiehdotuksessa esitetään, että tekijänoikeusrikkomusta koskevan 56 a §:n säännöksiä muutettaisiin siten, että maahantuonnin rangaistavuudesta poistettaisiin yleisölle levittämisen edellytys ja Siten myös laittomasti valmistettujen teoskappaleiden maahantuonti yksityiseen käyttöön voitaisiin rangaistaisiin tekijänoikeusrikkomuksena. Säännös koskisi ääni- ja kuvatalteita sekä muita digitaalisille tallennusalustoille tallennettuja teoksia.

Lisäksi uudeksi 56 a §:n 3 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan tekijänoikeusrikkomuksena ei kuitenkaan pidettäisi ~~muutaman yhteensä enintään kolmen~~ laittomasti valmistetun tallenteen tai teoksia sisältävän digitaalisen tallennusalan teoksen kappaleen tuomista maahan henkilön yksityiseen käyttöön. Säännös vastaisi nykyistä 2 momentin säännöstä, jonka mukaan rangaistavaa ei ole muutaman kappaleen valmistaminen tietokoneohjelmasta tai tietokannasta yksityistä käyttöä varten.

~~Teosta seuraisi kuitenkin ankara hyvitysvastuu 57 §:n 1 momentin mukaisesti ja Rangaistavasta teosta voisi seurata myös vahingonkorvaus 57 §:n 3 momentin mukaisesti.~~

ti. Lain 58 §:n mukainen teoskappaleiden hävittämistä koskeva päätös voitaisiin ehdotuksen mukaan antaa paitsi tuomioistuimenmenettelyssä myös rangaistusmääräysmenettelyssä.

### 3.2.19. *Teoskappaleen tuonti Suomen alueelle edelleen kolmanteen maahan kuljetettavaksi*

Nykyinen lain sanamuoto jättää epäselväksi, onko myös sellaisten väärennettyjen teoskappaleiden tuonti Suomeen rangaistavaa, jossa kappaleet kuljetetaan edelleen kolmanteen maahan kauttakulkuna ilman, että niitä on tuotu tullivalvonnasta Suomen alueelle. Edellä tarkoitettu kauttakulkuna tapahtuva tuonti Suomen alueelle ehdotetaan rangaistavaksi tekijänoikeusrikkomuksena 56 a §:n 1 momentin 2 kohdassa.

Ehdotettavassa säännöksessä käytetty sanamuoto "Suomen alueelle kolmanteen maahan kuljetettavaksi" vastaa tavaramerkkilain 4 §:ssä käytettyä sanamuotoa.

Rikoslain 49 luvun 1 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisäystä, jonka mukaan tekijänoikeutta loukkaavien teoskappaleiden tuonti Suomen alueelle edelleen kolmanteen maahan kuljetettavaksi voitaisiin rangaista myös tekijänoikeusrikoksena.

## 4. Kansainvälinen soveltaminen

Lakiehdotuksen tekijänoikeutta koskevien säännösten kansainvälinen soveltaminen määräytyy normaalisti tekijänoikeuslain 63 §:n säännösten mukaisesti. Lain 5 luvun mukaisia lähioikeuksia koskevien säännösten soveltaminen määräytyy tekijänoikeuslain 64 ja 64 a §:n säännösten mukaisesti.

Lain 64 §:ään ehdotetaan tehtäväksi esittävän taiteilijan oikeuksiin 45, 47 ja 47 a §:ssä ehdotettavista muutoksista aiheutuvat tekniset muutokset.

Tekijänoikeuslain 65 §:n nojalla tasavallan presidentti voi, vastavuoroisuuden ehdolla, antaa lisäksi määräyksiä tekijänoikeuslain soveltamisesta toiseen maahan nähden. Mainitun pykälän nojalla on annettu asetus tekijänoikeuslain soveltamisesta eräissä tapauk-

sissa Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin oleviin suojan kohteisiin (575/1995). Asetus sisältää säännökset tekijänoikeuslain 5 luvun säännösten soveltamisesta ETA-alueelta peräisin oleviin suojan kohteisiin.

Uusien 5 a luvun säännösten kansainvälisestä soveltamisesta ehdotetaan tekijänoikeuslakiin omat säännökset lain uudeksi 64 b §:ksi.

## 5. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Ehdotuksilla ei ole suoranaisia vaikutuksia valtion tai kuntien talouteen eikä hallintoon.

Ehdotettavat muutokset koskevat pääosin tekijöiden ja lähioikeuksien haltijoiden taloudellisia oikeuksia ja oikeuksien rajoituksia. Muutokset vaikuttavat oikeuksien haltijoiden, tuottajien, jakelijoiden ja käyttäjien välisiin suhteisiin. Muutosten välittömät yksityistaloudelliset vaikutukset ovat vähäisiä.

Ehdotuksessa myönnetään tekijänoikeuden lähioikeuksien haltijoille tietoverkkoympäristöön liittyvä pyynnöstä tapahtuvan yleisölle välittämisen oikeus. Äänitteiden käyttö julkisessa esityksessä ja muussa kuin pyynnöstä tapahtuvassa yleisölle välittämisessä ehdotetaan muutettavaksi pelkästä korvausoikeudesta sopimuslisenssisäännöksen nojalla tapahtuvaksi käytöksi, jossa käyttäminen edellyttää sopimista ja korvauksen maksamista. Kuvallisten musiikkitalenteiden käytöstä julkisessa esityksessä tai muussa kuin pyynnöstä tapahtuvassa yleisölle välittämisessä ehdotetaan korvausoikeutta.

Teostasoon yltämättömän valokuvan suoja laajenee kattamaan kappaleen valmistamisen ja julkisen näyttämisen oikeuden lisäksi kaikki yleisön saataviin saattamisen muodot.

Direktiivi edellyttää muutoksia 2 luvun rajoitussäännöksiin, jolloin eräät vapaan käytön muodot ehdotetaan muutettavaksi sopimuslisenssisäännöksiksi. Käyttäjän ja oikeudenhaltijatahon välisessä sopimuksessa määrällään korvaus aineiston käyttämisestä sopimuslisenssin nojalla.

Sopimuslisenssisäännöksiin sisältyy myös säännöksiä uusista sopimuslisenssin käyttöalueista, joilla aineiston käyttö ei ole käytän-

nössä aiemmin ollut edes mahdollista muun muassa oikeuksien selvittämiseen liittyvien vaikeuksien tai selvitysprosessin työmäärän vuoksi. Näissä tapauksissa taloudellisia vaikutuksia aiheutuu suojattujen aineistojen oikeuksien haltijoille sekä suojattujen aineistojen käyttäjille, jos aineistoa halutaan käyttää uusilla lain säännösten mahdollistamilla tavoilla. Taloudellisten vaikutusten syntyminen riippuu siitä, miten laajaa kysyntää aineiston käyttöön on ja syntykö sopimuslisenssisäännösten soveltamisen edellyttämiä sopimuksia. Taloudellisten vaikutusten suuruus riippuu käytön määrästä ja käytöstä neuvotelluista korvauksista.

Julkista esittämistä koskevasta 21 §:n rajoitussäännöksestä poistettavaksi ehdotettavan jumalanpalvelusrajoituksen vaikutukset kohdistuvat yksittäisiin seurakuntiin ja muihin uskonnollisiin yhteisöihin. Muutoksella voidaan arvioida olevan suhteellisen vähäiset vaikutukset yksittäisiin seurakuntiin ja vastaaviin yksikköihin.

Direktiivi edellyttää sopivan hyvityksen järjestämistä kaikkien aineistolajien yksityisestä kopioinnista direktiivissä mainitut seikat, kuten teknisten suojausten käyttö, huomioon ottaen. Nykyisen tallennus- ja kopiointimaksun tuotot olivat vuonna 2000 noin 9,3 miljoonaa euroa, josta äänitallenteisiin kohdistuva maksu oli noin 2,2 miljoonaa euroa ja kuvatallennus- ja kopiointimaksu noin 7,1 miljoonaa euroa.

Maksujen suuruutta vahvistettaessa on arvioitava maksun tuoton riittävyys sopivana hyvityksenä yksityisestä nauhoitus- ja muusta tallennustoiminnasta. Maksuvelvollisuus kohdistuu edelleenkin tallennus- ja kopiointimaksuun valmistajiin ja maahantuojiin sekä toissijaisesti jälleenmyyjiin. Maksu ei kohdistu lainkaan yritysten ja muiden ammattikäyttäjien käyttämiin laitteisiin.

Maksu kohdistuu tallennus- ja kopiointimaksuun tasapuolisesti, koska sen perusteeksi ehdotetaan säädettäväksi tallennus- ja kopiointimaksun esitysaika tai tallennuskapasiteetti. Viime kädessä maksun suorittavat tallennus- ja kopiointimaksun ostajat.

## 6. Asian valmistelu

Hallituksen esitys pohjautuu opetusministeriön asettamassa tekijänoikeustoimikunnassa tapahtuneeseen valmisteluun.

Lainsäädännön muutosten valmistelu aloitettiin virallisesti 14 päivänä syyskuuta 2001 opetusministeriön järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuudella Tieteiden talossa Helsingissä. Tilaisuutta varten opetusministeriössä valmisteltiin virkamiestyönä muistio, jossa hahmoteltiin direktiivin edellyttämiä lainmuutoksia. Muistiosta annettujen lausuntojen ja muun asiaa koskevan aineiston perusteella lainmuutosten jatkovalmistelu tapahtui tekijänoikeustoimikunnassa.

Opetusministeriö tilasi lainvalmistelua tukevia asiantuntijaselvityksiä seuraavista aiheista: fair compensation eli sopiva hyvitys (asianajaja Kristiina Harenko), aineiston käyttö arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa (asianajaja Pekka Tarkela), tekijänoikeutta loukkaavien piraattituotteiden yksityinen maahantuonti (varatuomari Marja-Leena Mansala), työsuhdetekijänoikeus (ylivohtaja Pekka Nurmi), radio- ja televisiolähetystoiminnan edellyttämä lyhytaikainen tallennus eli ns. efemäärinen tallennus (varatuomari Marja-Leena Mansala), televisio- ja radioarkistojen aineistojen käyttöluvat (asianajaja Jyrki Siivola), julkinen esittäminen (oikeustieteen kandidaatti Marko Karo), tekniset suojauskeinot – kehitysvaihe ja käyttöönottoilanne (Katherine Sand, Yhdysvallat, englanninkielinen selvitys). Selvitykset valmistuivat maaliskuussa 2002, ja ne julkaistiin opetusministeriön [www-sivuilla](http://www.sivuilla.fi) ([www.minedu.fi](http://www.minedu.fi)).

Tekijänoikeustoimikunnan sihteeristö keskusteli valmistelutyön kuluessa alan sidosryhmien ja asiantuntijoiden kanssa. Tapaamisissa käsiteltiin tietoyhteiskuntadirektiivin aiheuttamia ja muita lainsäädännön muutostarpeita. Valmistelun aikana saadut lausunnot olivat toimikunnan käytettävissä.

Tekijänoikeustoimikunnan ehdotukset lainsäädännön muutoksiksi julkaistiin 2 päivänä toukokuuta 2002 tekijänoikeustoimikunnan mietinnön muodossa (komiteamietintö 2002:5). Ehdotukset oli laadittu hallituksen esityksen muotoon.

Opetusministeriö järjesti laajan lausunto-

kierroksen tekijänoikeustoimikunnan mietinnöstä. Mietinnöstä saatiin 108 lausuntoa viranomaisilta, järjestöiltä, yhteisöiltä ja yrityksiltä.

Lokakuun 11 päivänä 2003 annettiin Eduskunnalle hallituksen esitys tekijänoikeuslain ja rikoslain 49 luvun muuttamisesta (HE 177/2002 vp). ~~Lopullinen hallituksen~~ Esitys viimeisteltiin opetusministeriössä ottaen huomioon edellä mainituissa lausunnoissa esitetyt näkökohdat ja kommentit.

Hallituksen esitystä käsiteltiin Eduskunnan sivistysvaliokunnassa vuoden 2002 loppupuolella ja vuoden 2003 alussa. Esityksen käsittely kuitenkin keskeytyi valtionpäivien päättyessä ja esitys raukesi.

Eduskunnan sivistysvaliokunta lähetti helmikuussa 2003 opetusministeriölle kirjeen, jossa valiokunta kehotti opetusministeriötä kiinnittämään huomiota eräisiin valiokuntakäsittelyn aikana esille tulleisiin seikkoihin.

Sivistysvaliokunnan kirjeessä ja valiokunnalle osoitetuissa asiantuntijalausunnoissa esitetyt näkökohdat ja kommentit on otettu huomioon esityksen jatkovalmistelussa.

[Opetusministeriö järjesti laajan lausunkierroksen uudesta hallituksen esityksen luonnoksesta heinä-elokuussa 2003. Mietinnöstä saatiin ... lausuntoa.]

Pohjoismaiden tekijänoikeuslainsäädännöstä vastaavien ministeriöiden virkamiehet ovat pitäneet säännöllisesti yhteyttä valmistelun kuluessa. Tavoitteena on ollut, että tietoyhteiskuntadirektiivistä aiheutuvat lainsäädännön muutokset toteutetaan merkittävässä kohdissa yhdensuuntaisesti kaikissa Pohjoismaissa.

## 7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

### 7.1. Riippuvuus muista esityksistä

Valmistelussa on otettu huomioon hallituksen esitys Eduskunnalle viestintämarkkinoita koskevan lainsäädännön muuttamisesta (HE 112/2002 vp). Mainittuun hallituksen esitykseen sisältyy myös televisio- ja radiolähetysten jakeluvuoroita koskevien säännösten tarkistaminen. Tästä aiheutuu tarve tarkistaa

tekijänoikeuslain 25 i §:n säännöksiä.

Samaan aikaan tämän esityksen kanssa annetaan Eduskunnalle hallituksen esitys WIPO:n tekijänoikeussopimuksen ja WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen hyväksymistä ja sopimusten voimaansaattamista koskeviksi laeiksi.

Aineellisia muutoksia sisältävien tekijänoikeuslain ja rikoslain muutosten on tarkoitus tulla voimaan 21 päivänä joulukuuta 2002. WIPO-sopimusten hyväksymislait ehdotetaan säädettäväksi tulemaan asetuksella voimaan kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun Euroopan yhteisö ja sen jäsenvaltiot ovat tallettaneet WIPO-sopimusten ratifioimis- tai hyväksymisasiakirjat WIPO:n pääjohtajalle.

### 7.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista

Ehdotuksessa on otettu huomioon jaksossa 2.2. mainitut Suomea sitovat tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevat kansainväliset yleissopimukset.

Esitykseen sisältyvät ehdotukset niistä muutoksista, jotka aiheutuvat EU:n tietoyhteiskuntadirektiivistä. Sen edellyttämät lainsäädännön muutokset ~~on saatettava~~ olisi tulut saattaa voimaan viimeistään 21 päivänä joulukuuta 2002.

Euroopan komissio on 22 päivänä tammikuuta 2003 käynnistänyt Suomea kohtaan EY 226 artiklan mukaisen valvontamenettelyn. Komissio katsoo, ettei Suomi on täyttänyt sille direktiivin ja EY:n perustamissopimuksen asianomaisten säännösten nojalla lankeavia velvoitteita. Komissio on lisäksi 3 päivänä huhtikuuta 2003 päivätyssä kirjeessä antanut tiedoksi 13 päivänä marraskuuta 2002 pysyvien edustajien komitealle toimittamansa lausuman, jossa se kehottaa jäsenvaltioita tekemään parhaansa pannakseen direktiivin viipymättä täytäntöön ja ryhtymään tarpeellisiin valmisteleviin toimiin kahden WIPO-sopimuksen ratifioimiseksi.

Edellä mainitun lisäksi Esitykseen sisältyvät ehdotukset myös niistä muutoksista, jotka kansalliseen lainsäädäntöön tulee tehdä, jotta sen säännökset vastaisivat WIPO:n tekijänoikeussopimuksen ja WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen määräyksiä.

## YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

### 1. Lakiehdotusten perustelut

#### 1.1. Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta

##### 1 luku. Tekijänoikeuden kohde ja sisältö

2 §. *Taloudelliset oikeudet.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälään ehdotettavat muutokset eivät tuo tekijän yksinoikeuden piiriin uusia toimia eivätkä uusia oikeuksia. Ehdotettavilla muutoksilla on ensisijaisesti tarkoitus selkeyttää yksinoikeuksien kokonaisuutta ja sitä, minkä yksinoikeuden piiriin mikäkin teko kuuluu.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi direktiivin 2 artiklan mukainen kappaleen valmistamisoikeutta selventävä säännös, jolloin kappaleen valmistamisoikeuden laajuus ilmenee itse lain säännöksestä. Säännöksen mukaan kappaleen valmistamisena pidetään suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa tahansa kokonaan tai osittain tapahtuvaa kappaleen valmistamista. Säännös vastaa sanamuodoltaan direktiivin 2 artiklassa käytettyä sanontaa. Muutettu säännös vastaa laajuudeltaan voimassa olevan 2 §:n 2 momentin säännöstä kappaleen valmistamisoikeudesta.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäviksi yleisön saataviin saattamisoikeutta selventävät muutokset. Tekijän yksinoikeutena oleva teoksen saattaminen yleisön saataviin voi säännöksen mukaan tapahtua neljällä tavalla: 1) välittämällä teos yleisölle, 2) esittämällä teos julkisesti, 3) levittämällä teoksen kappaleita tai 4) näyttämällä teosta julkisesti.

Momentin 1 kohdan mukaan teos voidaan saattaa yleisön saataviin välittämällä teos johtimitse tai johtimitta. Säännöksessä tarkoitettun välittämisen piiriin kuuluu kaikki sellainen yleisölle tapahtuva välittäminen, jossa välittämisen alkupiste ja yleisöön kuuluvat henkilöt sijaitsevat välimatkan päässä toisistaan.

Teos välitetään yleisölle, kun se lähetetään

radiossa tai televisiossa tai muuten välitetään yleisölle. Mainittua muuta välittämistä on esimerkiksi teoksen saattaminen yleisön saataviin tietoverkon välityksellä silloin, kun kysymyksessä ei ole sellainen tietoverkossa tapahtuva välittäminen, jota voidaan pitää radio- tai televisiolähetysenä.

Yleisön ja välittämisen alkulähteen välinen välimatka voi olla pidempi tai lyhyempi. Satelliitin avulla tapahtuvassa välittämisessä välimatka voi olla jopa kymmeniä tuhansia kilometrejä. Välittäminen voi tapahtua myös samassa rakennuksessa tai samoissa tiloissa oleville yleisöön kuuluville henkilöille esimerkiksi yhden tai useamman päätteen avulla.

Yleisölle välittämisestä on kyse myös silloin, kun elävä esitys välitetään mikrofonien ja kameroiden avulla johtimitse tai johtimitta sellaiselle yleisölle, joka ei ole välittömästi läsnä esityspaikassa ja joka ei ilman tätä välitystoimenpidettä voisi esitystä seurata.

Laajaan välittämiseen sisältyy myös pyynnöstä tapahtuva välittäminen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Tästä otetaan 3 momentin 1 kohtaan nimenomainen säännös, joka vastaa direktiivin 3 artiklan 1 kohdan säännöstä ja WCT:n 8 artiklan määräystä.

Tietoverkossa pyynnöstä tapahtuva yleisölle välittäminen on kysymyksessä silloin, kun teos on tallennettuna sellaiseen tietoverkkoon kytkettyyn palvelimeen, josta se on yleisöön kuuluvien henkilöiden saatavissa nähtäväksi, kuultavaksi tai muuten käytettäväksi joko maksua vastaan tai maksutta. Kyseessä on pyynnöstä tapahtuva yleisölle välittäminen riippumatta siitä, ottaako kukaan tosiasiaa yhteyttä palvelimeen saadakseen teoksen saataviinsa. Pelkkä mahdollisuus teoksen saataviin saamiseen riittää.

Jos esimerkiksi kirjastossa tai Internetkahvilassa olevilla päätteillä on saatavilla aineistoa, joka sijaitsee kirjaston tai kahvilan omalla palvelimella, joka on kytketty joko

Internetiin tai kirjaston tai kahvilan sisäiseen verkkoon, aineiston välittää kirjasto tai kahvila. Sen sijaan kirjaston tai kahvilan ulkopuolella sijaitsevassa palvelimessa saatavilla olevan aineiston välittäjä ei ole kirjasto tai kahvila vaan se taho, joka aineiston on palvelimeen yleisön saataville asettanut. Tilanteesta riippuen aineiston välittämistä voi seurata aineiston julkinen esittäminen. Vastuuta julkisesta esittämisestä on arvioitava tällöin sen mukaan, mikä osuus kirjastolla tai kahvilalla on tällaiseen julkiseen esittämiseen.

Yleisölle välittämisestä on kyse myös silloin, kun tietoverkkoon kytkeytynyt käyttäjä sallii tietokoneensa muistilaitteen sisällön käyttämisen tietoverkon välityksellä muille verkon käyttäjille tällaisen toiminnan mahdollistavan tietokoneohjelmiston avulla (peer to peer).

Teoksen välittää yleisölle se henkilö, jonka aloitteesta ja vastuulla teos välitetään tietoverkossa tai teos on tietoverkkoon kytketyllä palvelimella yleisöön kuuluvien henkilöiden saatavilla. Rikosoikeudellinen vastuu laittomasta välittämisestä voi puolestaan määräytyä esimerkiksi työnantajan vastuun perusteella, jolloin teknisen tallentamis- tai muun toimen suorittavaa työntekijää ei voida pitää vastuussa yleisön saataviin saattamisesta.

Kun teoksen käyttäjä saa palvelimeen tallennetun teoksen pyynnöstä päätteellään katseltavaksi tai kuunneltavaksi taikka julkisessa esityksessä käytettäväksi, kyseinen käyttäjä ei suorita teoksen välittämistä. Tällaisen teoksen saattaminen julkisesti nähtäväksi tai kuultavaksi sen sijaan merkitsee teoksen julkista esittämistä.

Oikeus välittää teos yleisölle ei sammu välittämisen seurauksena.

Pykälän 3 momentin 2 kohdan mukaan teoksen julkinen esittäminen tapahtuu esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle. Julkinen esittäminen tapahtuu siinä paikassa tai tilanteessa, jossa esityksen tuleminen yleisön kuultavaksi tai nähtäväksi aiheutetaan. Julkinen esittäminen voi tapahtua joko ilman esitystä edeltävää välittämistä tai sitä edeltävän välittämisen jälkeen. Teos esitetään julkisesti säännöksessä tarkoitetulla tavalla, kun se saatetaan läsnä olevan yleisön kuultavaksi tai nähtäväksi joko elävänä esityksenä tai tallenteelta teknisten apuvälineiden kuten kaiutti-

men, kuvaruudun tai videoprojektorin avulla. Julkisena esittämisenä pidetään myös teoksen saattamista samanaikaisesti useiden henkilöiden saataviin henkilökohtaisen kuvaruudun tai kuulokkeiden välityksellä esimerkiksi kirjastossa tai kielistudiossa. Jos henkilö itse voi määrätä ajankohdan, jolloin hän saa teoksen nähtävillään tai kuultavillään edellä mainittujen välineiden avulla, kyseessä on pyynnöstä tapahtuva yleisölle välittäminen.

Oikeuskäytännössä vakiintuneet rajanvedot sen suhteen, mitä pidetään julkisena esityksenä, ovat sovellettavissa myös lain muutoksen jälkeen siltä osin kuin kyse on läsnä olevalle yleisölle tapahtuvasta esittämisestä.

Kyse on julkisesta esittämisestä riippumatta siitä, mihin teoslajiin kuuluva teos saatetaan teknisen apuvälineen avulla yleisön kuultaville tai nähtäville. Esimerkiksi valokuvan, digitaalisen kuvatiedoston tai elokuvan taikka mainittuihin teoksiin sisällytetyn taideteoksen tai muun teoksen kuvan projisoiminen teknisen apuvälineen avulla läsnä olevan yleisön nähtäväksi on teoksen julkista esittämistä.

~~Mainittuun 3 momentin julkista esittämistä koskevaan 2 kohtaan ehdotetaan sisällytettäväksi nykyiseen 3 momenttiin sisältyvä säännös, jonka mukaan julkisena esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä.~~

Pykälän 3 momentin 3 kohdan mukaan yleisön saataviin saattamiseen kuuluu myös teoskappaleiden levittäminen kaikilla tavoilla eli teoksen kappaleiden tarjoaminen myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka teoksen levittäminen muutoin yleisön keskuuteen. Säännöksen sanamuoto vastaa nykyisessä 3 momentissa käytettyä sanamuotoa. Teoskappaleen levitysoikeuden raukeamisesta säädetään 19 §:ssä.

Neljäntenä yleisön saataviin saattamisen muotona 3 momentin 4 kohdassa mainitaan teoksen julkinen näyttäminen, johon säännöksen mukaan sisältyy ainoastaan teknistä apuvälinettä käyttämättä tapahtuva näyttäminen. Näyttämällä tarkoitetaan teoksen ulkomuodon välitöntä näyttämistä, toisin sanoen tilannetta, jossa teoksen fyysinen kappale on läsnä olevan yleisön nähtävissä ilman teknisiä apuvälineitä. Säännöksessä tarkoitettuna teknisenä apuvälineenä pidetään sellaista

välinettä, jonka avulla voidaan nähdä kuva teoskappaleesta. Jos sen sijaan itse teoskappale on nähtävissä esimerkiksi apuvälineen läpi katsomalla, kyseessä on teoksen näyttäminen eikä sen julkinen esittäminen.

Teoksen näyttämisoikeus koskee kaikkia teoslajeja, joita voidaan näyttää ja joiden näyttäminen on merkityksellistä. Paitsi valokuvia ja muita kuvataiteen teoksia näyttää voidaan esimerkiksi karttaa, selittävää piirustusta sekä graafista teosta taikka plastillisesti muotoiltua teosta.

Kun sellainen teoksen kappale, jota voidaan säännöksessä tarkoitettulla tavalla näyttää, sisällytetään televisiolähetykseen tai muuhun välitystapahtumaan, kyse ei ole teoksen näyttämisestä vaan teoksen välittämisestä televisiossa lähettämällä tai muulla tavoin.

Kun televisiolähetykseen tai muuhun välitystapahtumaan taikka valokuvaan, elokuvaan tai muuhun vastaavaan sisällytetty taide-teos tai muu teos projisoidaan teknisen apuvälineen avulla läsnä olevan yleisön nähtäväksi, teos esitetään julkisesti.

Yksinoikeutta julkiseen näyttämiseen on myytyjen tai muutoin pysyvästi luovutettujen teoskappaleiden osalta rajoitettu 20 §:n säännöksessä. Yksinoikeus teoksen julkiseen esittämiseen ei raukea teoskappaleen omistusoikeuden luovutuksen yhteydessä.

Pykälän uudeksi 4 momentiksi ehdotetaan sisällytettäväksi nykyisen 3 momentin 2 virkettä vastaava säännös. Sen mukaan julkisena esittämisenä ja yleisölle välittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä ja välittämistä. Oikeuksien rakenteen muutoksen myötä nykyisin julkisen esittämisen piiriin kuuluva yleisölle välittäminen erotetaan säännöksessä läsnä olevalle yleisölle tapahtuvasta julkisesta esittämisestä.

Ehdotettavat yksinoikeuksien rakenteen muutokset, erityisesti julkisen esittämisen osalta, vaikuttavat lainmuutosten voimaantulon jälkeen muodostuvaan sopimuskäytäntöön. Uusia lain säännöksiä sovelletaan vain lain voimaantulon jälkeen tehtäviin uusiin sopimuksiin. On tärkeää, että lain säännöksiin ehdotettavat muutokset eivät vaikuta olemassa oleviin sopimuksiin. Ehdotettavien voimaantulo- ja siirtymäsäännösten mukaan

ennen lainmuutoksen voimaantuloa tehtyihin toimiin sekä hankittuihin oikeuksiin ja tehtyihin sopimuksiin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Lain 2 §:ään ehdotettavat tekijän taloudellisia oikeuksia selventävät muutokset yhdessä lakiin ehdotettavien muiden tarkistusten kanssa edellyttävät muutosta ja tarkistusta myös elokuvan taloudellisen hyödyntämisen kannalta keskeiseen säännökseen eli 39 §:n elokuvaamisoikeuden luovutusta koskevaan oletettavissa säännökseen.

Avoimessa tietoverkossa tapahtuvaa linkitystä ja sen oikeudellista luonnetta on tarkasteltu lakiesityksen pohjana olevassa tekijänoikeustoimikunnan mietinnössä (komiteamietintö 2002:5).

Aineiston linkittämisessä voi tapahtua tekijänoikeudellisesti merkityksellistä kappaleen valmistamista ja yleisölle välittämistä. Linkitystä selventäviä säännöksiä ei tässä yhteydessä ole kuitenkaan ehdotettu otettavaksi lakiin, vaan linkityksen oikeudellinen luonne ja tekijänoikeudellinen merkitys on jätetty tapauskohtaisesti arvioitavaksi.

Verkkosivujen linkittämistä toisiinsa siten, että käyttäjä linkkiä seuraamalla siirtyy sivulta tai sivustosta toiseen, ei ole katsottu tekijänoikeudellisesti merkitykselliseksi toimeksi. Tällainen esimerkiksi kirjanmerkin tai alaviitan asettamiseen verrattavissa oleva linkittäjän toimenpide olisi siis lähtökohtaisesti mahdollinen ilman linkitettävän aineiston oikeudenhaltijan lupaa.

Jos verkkosivulle tuodaan suojattua aineistoa ulkopuolelta linkkien avulla, tapahtuu tekijänoikeudellisesti merkityksellistä kappaleen valmistamista ja/tai yleisön saataviin saattamista. Tällaiseen linkittämiseen olisi oikeudenhaltijan lupa hankittava.

Tietotekniikan nopea kehittyminen aiheuttaa tilanteita, joissa tekijänoikeudellisesti merkityksellisen toimenpiteen havaitseminen on yhä vaikeampaa. Linkittämisen kehitystä olisi siten jatkossakin seurattava tarkkaan ja tarvittaessa harkittava erityisten säännösten säätämistä.

9 §. *Vapaat teokset.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Tekijänoikeuslain 9 §:n mukaan lakeihin ja asetuksiin sekä viranomaisen tai muun julkisen elimen päätöksiin ja lausumiin ei ole te-

kijänoikeutta. Säännöksen piiriin kuuluvat sekä Suomen että muiden maiden lait ja asetukset sekä viranomaisen tai muun julkisen elimen päätökset ja lausumat. Säännöksen piiriin kuuluvat myös esimerkiksi Euroopan unionin lainsäädäntö ja valtioiden väliset kansainväliset yleissopimukset.

Pykälän 1 momentiksi muutettavaan säännökseen ehdotetaan selvennystä, jonka mukaan myös säännöksessä mainituista teoksista valmistetut käännökset, jotka säännöksessä tarkoitettu viranomainen tai muu julkinen toimielin on tehnyt tai teettänyt, kuuluvat säännöksen piiriin ja ovat siten tekijänoikeudesta vapaita. Viranomaisen tai muun toimielimen kääntämiä tai käännättämiä tekstejä voidaan pitää Bernin sopimuksen 2 artiklan 4 kappaleessa tarkoitettuina virallisina käännöksinä. Muihin kuin edellä mainittuihin käännöksiin voi käännöksen tekijällä olla itsenäinen tekijänoikeus, jos teostason edellytyksenä oleva itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimus täyttyy. Koska 9 §:n 1 momentin mukaisiin teksteihin ei ole tekijänoikeutta, lupaa ei tarvita myöskään käännösten tekemiselle tällaisista teksteistä.

Pykälän uudeksi 2 momentiksi ehdotetaan 1 momentin säännöksen soveltamisalaa selkeyttävää säännöstä, jonka mukaan 1 momentissa tarkoitettuihin asiakirjoihin sisältyviin itsenäisiin teoksiin ei sovellettaisi 1 momentin säännöstä. Säännöksen soveltamisalaa kuuluvat teokset ovat tyypillisesti sellaisia teoksia tai teosten osia, joita ei ole nimenomaan valmistettu lakien tai asetusten taikka viranomaisen tai muun julkisen toimielimen päätösten tai lausumien osaksi taikka niiden liitteiksi.

Momentin jälkiosan virkkeen mukaisesti asiakirjoihin tai niiden osana oleviin liitteisiin sisältyviä teoksia saa kuitenkin toisintaa 1 momentissa tarkoitettua asiakirjan yhteydessä. Tällöin 1 momentissa tarkoitettua asiakirjasta saa esimerkiksi valmistaa sellaisen kappaleen, johon mainittu itsenäinen teos sisältyy. Teoksen saa myös saattaa yleisön saataviin asiakirjan osana. Jos asiakirja esimerkiksi luetaan julkisesti, myös asiakirjaan sisältyvän kirjallisen teoksen saa lukea julkisesti.

Säännöksen jälkiosan mukaan tällaisia itsenäisiä teoksia saa lisäksi käyttää asiakirjas-

ta erillään siihen hallinnolliseen tai muuhun tarkoitukseen, johon asiakirja liittyy. Esimerkiksi kaavoitusta koskevien kunnallisten päätösten liitteenä olevia karttoja saisi säännöksen nojalla käyttää kaavoituksen tarkoituksen toteuttamiseksi. Vastaavasti standardia koskevaan päätökseen sisältyvää standardia saisi käyttää standardoinnin tarkoituksen toteuttamiseksi. Säännöksen soveltamisalasta ei ole suljettu mitään teoslajia pois. Esimerkiksi valtioneuvoston päätöksiin Suomessa käytetyistä kolikoista ja setelirahoista ovat tyypillisesti sisältyneet myös rahojen kuvat, jotka myös muussa yhteydessä olisivat suojattuja kuvataiteen teoksia tai valokuvia.

Teosten lisäksi säännöksen soveltamisalan piiriin kuuluvat lain 49 §:n mukaiset luettelot ja tietokannat sekä 49 a §:n mukaiset valokuvat. Lain 9 §:n säännöksiä sovelletaan edellä mainittuihin lähioikeuksien suojan kohteisiin 49 ja 49 a §:ään sisältyvien viittaussäännösten kautta.

10 §. *Muut aineettomat oikeudet.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

## 2 luku. **Tekijänoikeuden rajoitukset ja säännökset sopimuslisenssistä.**

Luvun otsikko ehdotetaan muutettavaksi 2 luvun sisältöä paremmin kuvaavaksi. Muutoksella otsikkoon lisätään maininta siitä, että lukuun sisältyvät paitsi säännökset tekijänoikeuden rajoituksista myös säännökset sopimuslisenssistä. Muutoksella korostetaan sitä, ettei sopimuslisenssisäännöksissä ole kyse oikeuksien rajoituksesta vaan oikeuksien kollektiivisen hallinnoinnin muodosta.

11 §. *Yleiset säännökset.* Pykälä sisältää yleiset 2 luvun soveltamista koskevat säännökset.

Pykälän edellä oleva väliotsikko muutetaan nykyistä yleisempään muotoon. Muutoksella korostetaan koko 2 luvun otsikon muutoksen tavoin sitä, että lukuun sisältyy sekä yksinoikeuksien rajoituksia koskevia säännöksiä että oikeuksien kollektiivista hallinnointia koskevia sopimuslisenssisäännöksiä.

Pykälän 1 momentin mukaan 2 luvun säännöksillä ei rajoiteta tekijälle 3 §:n mukaan kuuluvaa oikeutta laajemmin kuin 25 e §:stä

johtuu. Säännökseen ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän 2 momentissa olevan lähteen mainitsemista koskevan säännöksen sanamuotoa ehdotetaan selvennettäväksi siten, että aiemmin 2 luvun säännöksissä käytetty ilmaisu "teos toisinnetaan julkisesti" muutetaan muotoon "teoksesta valmistetaan kappale tai teos saatetaan yleisön saataviin". Selvennys ei muuta säännöksen nykyistä sisältöä. Säännös koskee sanamuotonsa mukaisesti kaikkia 2 luvun säännösten mukaisia ja siten myös sopimuslisenssisäännösten nojalla tapahtuvia teosten käyttäjiä.

Lisäksi ehdotetaan 2 momenttiin sisältyvän lähdemainintavaatimuksen selventämistä siten, että lähteen lisäksi myös tekijän nimi tulee mainita, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos saatetaan yleisön saataviin 2 luvun säännösten nojalla. Samalla tavalla kuin nykyisen lain mukaan tekijän nimi ja lähde olisi mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii.

Lain nykyisen kaikkia rajoitussäännöksiä koskevan lähdemainintavelvollisuuden on katsottu täyttävän Bernin sopimuksen vaatimukset. Direktiivin 5 artiklan säännöksissä käytetään kuitenkin tähän verrattuna tiukempaa sanontaa, jonka mukaan myös tekijän nimi on mainittava, ellei se osoittaudu mahdottomaksi. Ehdotettavalla muutoksella pannaan täytäntöön direktiivin 5 artiklan 3 kohdan a alakohdan, c alakohdan jälkiosan sekä d ja f alakohdan mukainen lähdemainintavelvollisuuden täsmennys.

Lähdemainintavelvollisuuden laajuus ja sisältö määräytyvät yksittäistapauksissa laissa käytetyn sanonnan "siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii" perusteella. Lähdemainintakäytännöt vaihtelevat aineiston erilaisten käyttötapojen ja -tarkoitusten mukaan. Analoginen ja digitaalinen tekniikka sallivat hyvinkin erilaisten lähdemainintakäytäntöjen muotoutumisen. Esimerkiksi tekstinkäsittelyohjelmien hypertekstiominaisuuksia hyväksi käyttäen voidaan digitaaliseen tekstiaineistoon sisällyttää merkittävästi enemmän tietoa teoksen tekijästä ja lähteestä kuin perinteiseen paperille painettuun tekstiin. Vastaavasti myös tietokoneohjelmiin, joilla tehdään Internet-kotisivuja, sisältyy monipuolisia teknisiä keinoja taustainformaation lisäämiseksi esimerkiksi valokuvien

yhteyteen. Se, kuinka laajaa digitaaliseen aineistoon sisällytettävän informaation tulee kussakin tapauksessa olla, määräytyy kyseisen alan käytäntöjen perusteella.

Pykälän uudeksi 3 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jolla sallitaan 2 luvun rajoitussäännöksen nojalla valmistetun teoksen kappaleen käyttö säännöksessä tarkoitetulla tavalla. Säännöksen mukaan 2 luvun rajoitussäännöksen nojalla valmistetun teoksen kappaleen saa levittää yleisölle tai sitä saa käyttää julkiseen esittämiseen rajoitussäännöksen mukaisessa tarkoituksessa. Säännöksessä lausutaan nimenomaisesti julki edellä mainittu nykyisten rajoitussäännösten soveltamisessa noudatettava periaate. Tietyn rajoitussäännöksen nojalla valmistettujen teokkappaleiden levittäminen ja tallennetun teoksen esittäminen on sallittua vain siinä laajuudessa kuin mitä rajoitussäännöksen mukainen käyttäminen kyseisessä yksittäistapauksessa edellyttää. Muu tai edellä mainittua laajempi teokkappaleiden levittäminen ja teoksen julkinen esittäminen edellyttää oikeudenhaltijan lupaa.

Suojatun aineiston kappaleiden levittämisen osalta ehdotettava 3 momentin säännös vastaa direktiivin 5 artiklan 4 kohta. Julkista esittämistä direktiivi ei koske.

Lain 2 luvun säännöksen nojalla valmistetun teokkappaleen käyttämisestä myös yleisölle välittämiseen ehdotetaan säädettäväksi erikseen niissä rajoitussäännöksissä, joissa yleisölle välittäminen sallitaan tai joissa säännöksessä käytetystä sanamuodosta ei muuten ilmene, että säännöksen mukaiseen käyttöön sisältyy myös yleisölle välittäminen.

Pykälän uudeksi 4 momentiksi ehdotetaan sisällytettäväksi säännös, jonka mukaan 3 momentin säännöstä teokkappaleiden levittämisestä ja teoksen julkisesta esittämisestä rajoitussäännöksen mukaisessa tarkoituksessa sovelletaan vastaavasti sopimuslisenssin nojalla tapahtuvaan käyttämiseen.

Pykälän uudessa 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tekijänoikeuslain rajoitussäännösten soveltamista koskevasta yleisestä edellytyksestä, ~~jonka~~ Säännöksen mukaan lain 2 luvun rajoitussäännösten nojalla ei saa valmistaa kappaleita sellaisesta teoksen kappaleesta, joka on valmistettu tai saatettu ylei-

sön saataviin 2 §:n vastaisesti. Kappaleita ei saa valmistaa myöskään sellaisesta teoksen kappaleesta, jota suojaava tekninen toimenpide on 50 a §:n vastaisesti kierretty. käyttää ainoastaan sellaista teoskappaletta, joka on tekijän suostumuksella tai muuten laillisesti valmistettu, tai teosta, joka on tekijän suostumuksella tai muuten laillisesti välitetty käyttäjän saataville.

Laillisen teoskappaleen vaatimus rajoittaa kaikkea sellaista 2 luvun rajoitussäännösten mukaista teosten hyödyntämistä, joka edellyttää kappaleen valmistamista, kuten yleisölle välittämistä. Sen sijaan säännös ei koske esimerkiksi teoksen julkista esittämistä tai teoskappaleen näyttämistä.

Momentin toisen virkkeen mukaan säännöstä ei kuitenkaan sovelleta teosten käyttämiseen 16 b §:n, 16 c §:n tai 25 d §:n 2 momentin nojalla. Säännöksellä suljetaan soveltamisalan ulkopuolelle vapaakappalelainsäädännössä Helsingin yliopistolle ja muille vapaakappalekirjastoille sekä Suomen elokuva-arkistolle säädetyt suojattujen aineistojen keruu-, tallennus- ja säilyttämisvelvollisuuden perusteella tapahtuva kappaleen valmistaminen. Viittauksella tekijänoikeuslain 25 d §:n 2 momenttiin varmistetaan myös se, että kappaleen valmistaminen oikeudenhoidon ja yleisen turvallisuuden niin vaatiessa on mahdollista myös laittomasti valmistetuista teoskappaleista tai välitetyistä teoksista.

Säännöksellä pyritään selkeyttämään 2 luvun rajoitussäännösten soveltamisalaa. Sopimuslissenssitapauksiin säännöstä ei sovellettaisi, vaan käyttäjän ja tekijöitä edustavan järjestön välisessä sopimuksessa voidaan sopia teoskappaleen valmistamisesta tai teoksen käytöstä myös laajemmin.

Säännöksen perusteella ei siten olisi sallittua käyttää valmistaa 2 luvun rajoitussäännösten mukaisiin tarkoituksiin kappaleita esimerkiksi luvattomasti valmistetuista äänitai kuvatallenteista tai sellaisesta aineistosta, joka on ilman tekijän lupaa saatettu yleisön saataviin Internetissä. Myös sellainen teoskappale tai teos, josta lain 50 a §:ssä tarkoitettu tekninen suojaus on lain säännösten vastaisesti poistettu, olisi 11 §:n 5 momentissa tarkoitettu laittomasti valmistettu teoskappale tai laittomasti käyttäjän saataville saatettu teos.

Pykälän ehdotettu 5 momentti koskisi myös yksityiseen käyttöön tapahtuvaa kappaleen valmistamista. Säännöksen vaikutusta yksityiseen kopiointiin on käsitelty yleisperustelujen jaksossa 3.2.2. Säännöksen soveltamisen arvioinnissa on esitetty, että käytännössä saattaa monissa tapauksissa aineiston laatu, tehtyjen kopioiden määrä ja aineiston jääminen henkilön omaan hallintaan huomioon ottaen olla kohtuullista, ettei kopioiden valmistamisesta laittomasta aineistosta yksityiseen käyttöön rangaistaisi.

Tekijänoikeusrikkomusta koskevaan lain 56 a §:n 2 momenttiin, jonka mukaan rangaistavaa ei ole muutaman kappaleen valmistaminen yksityistä käyttöä varten tietokoneohjelmasta tai tietokannasta, ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan rangaistavaa ei olisi myöskään muutaman kappaleen valmistaminen yksityistä käyttöä varten teoksesta 11 §:n 5 momentin vastaisesti. Lain 57 §:n 1 momentin mukainen ankara hyvitysvastuu ja 2 momentin mukainen vahingonkorvausvastuu voisi tulla kuitenkin kyseeseen myös niissä tapauksissa, joissa teko jää rankaisematta tekijänoikeuden loukkauksena. Vastaavasti voitaisiin tuomita myös 58 §:n mukainen menettämisseuraamus.

Tekijänoikeuslain 5 luvun mukaisiin tekijänoikeuden lähioikeuksien suojan kohteisiin 11 §:n säännöksiä ehdotetaan sovellettavaksi soveltuvilta osin mainittuihin pykälisiin sisällytettävien viittaussäännösten kautta.

11 a §. *Tilapäinen kappaleen valmistaminen.* Uudeksi 11 a §:ksi ehdotetaan direktiivin 5 artiklan 1 kohdan mukaista poikkeussäännöstä. Säännös ehdotetaan sijoitettavaksi tekijänoikeuden rajoituksia ja sopimuslissenssisäännöksiä koskevaan lain 2 lukuun mainittua lukua koskevia yleisiä säännöksiä sisältävän 11 §:n jälkeen.

Ehdotettavalla säännöksellä suljetaan kappaleen valmistamisoikeuden ulkopuolelle tietyt tilapäiset teoksen välittämiseen tai teoksen lailliseen käyttöön olennaisesti liittyvät ja luonteeltaan tekniset kopiointitoimet. Jotta teoksen välittämiseen tai lailliseen käyttöön liittyvä tilapäinen kappaleen valmistaminen jäisi tekijän yksinoikeuden ulkopuolelle, kappaleen valmistamisen on täytettävä kaikki neljä pykälässä mainittua kriteeriä.

Ensiksi, säännöksessä tarkoitettun kappaleen

leen valmistamisen on oltava *väliaikaista tai satunnaista*. "Väliaikaisuudella" tarkoitetaan tässä yhteydessä ajanjaksoa, jonka on tarkoitettu kestävän ja joka kestää vain rajoitetun ajan. Väliaikaisuuden ajallinen kesto voi vaihdella sen mukaan, millaisesta ja missä kohdassa teoksen välittämiseen tai käyttämiseen liittyvää prosessia tapahtuvasta kappaleen valmistamisesta on kyse.

Säännöksen mukaan kappaleen valmistaminen voi olla myös "satunnaista". Tällä tarkoitetaan lähinnä ennalta arvaamatonta ja varsinaisen välittämistoimen eli aineiston kuljettamisen kannalta vähämerkityksellistä ja epäitsenäistä kappaleen valmistamista, jonka suorittaminen riippuu välitysketjun ja välitettävän aineiston teknisistä ominaisuuksista. Kyseessä on yleensä ennalta arvaamaton tapahtuma siinä suhteessa, että ennakoita ei tiedetä, valmistetaanko kappale tiettyssä välitysketjun osassa, milloin se valmistetaan tai missä kohdassa ketjua kappale valmistetaan. Tilapäisten välikopioiden valmistamiseen vaikuttavat muun muassa välitysketjun eli tietoverkon eri osien tekninen yhteensopivuus, verkon kuormitus tilanne, välitettävän aineiston koko ja muut vastaavat välitystoimen tekniseen suorittamiseen vaikuttavat tekijät. Vastaavanlainen satunnaisuus voi ilmetä paitsi välittämiseen myös teoksen käyttöön liittyvässä teknisessä prosessissa.

Toiseksi, tilapäisen kappaleen valmistamisen on oltava *erottamaton ja välttämätön osa teknistä prosessia*. Teknisellä prosessilla tarkoitetaan teoksen välittämiseen tai käyttämiseen kytkeytyvien toimien muodostamaa kokonaisuutta, jonka tuloksena teos välitetään tai sitä muuten käytetään. Kun kappaleen valmistaminen on erottamaton osa teknistä prosessia, teoksen välittämistä tai sen käyttöä ei voi tapahtua ilman tätä teknistä prosessia. Säännöksessä tarkoitettu kappaleen valmistaminen edellyttää toisaalta välittämisen tai käytön tapahtumista.

Jos teoksen välittäminen tai käyttö estyisi sen vuoksi, että säännöksessä tarkoitettua tilapäistä kappaleen valmistamista ei suoriteta, kappaleen valmistaminen on välttämätön osa teknistä prosessia. Säännöstä sovellettaessa tulee myös arvioida, missä määrin välittämisen tai käyttämisen toteutumisen kannalta on välttämätöntä, että tilapäistä kappaletta säily-

tetään verkko- tai reittipalvelimen tai muun vastaavan tietokoneen muistissa. Arvioinnilla on merkitystä etenkin niin sanottujen välitalennusten (caching) sallittavuutta arvioitaessa.

Kolmanneksi, säännöksen alaan kuuluvalla tilapäisellä kappaleen valmistamisella *ei saa olla muuta tarkoitusta* kuin että se mahdollistaa välittäjän toimesta tapahtuvan teoksen *siirron verkossa kolmansien osapuolten välillä* tai teoksen *laillisen käytön*. Määritteilyt rajaavat säännöksen koskemaan vain mainittuja toimia. Muussa tarkoituksessa tehdyt tilapäiset kappaleen valmistamiset eivät kuulu säännöksen alaan.

Säännöksessä tarkoitettu teoksen siirtäjä eli välittäjä on tyypillisesti teleoperaattori tai muu palveluntarjoaja, jonka verkkoyhteyksien kautta aineisto siirtyy, kun aineistoa välitetään kolmansien osapuolten välillä. Välittäjä voi olla myös yrityksen, yhteisön tai laitoksen sisäisen ja ulkoisen tiedonsiirron mahdollistava taho. Tällöin esimerkiksi yrityksen sisäisen verkon ja avoimen tietoverkon (Internet) välisessä solmukohdassa tapahtuva tilapäinen kappaleen valmistaminen voi olla säännöksessä tarkoitettua kappaleen valmistamista, joka liittyy teoksen siirtämiseen kolmansien osapuolten välillä Internetistä yrityksen sisäiseen verkkoon kytketylle käyttäjälle.

Teoksen laillisella käytöllä tarkoitetaan säännöksessä kaikkia sellaisia teoksen käyttäjiä, jotka ovat oikeudenhaltijan sallimia tai joita ei ole lailla rajoitettu. Verkkoympäristössä säännöksessä tarkoitettuihin teosten käyttöihin kuuluu verkkosivujen selailu kuten teosten katselu tai kuuntelu taikka tekstin lukeminen tietokonepäätteen avulla. Eroa ei ole sillä, katseleeko tai selaileeko henkilö teosta tai muuta aineistoa kotona, työpaikalla tai julkisissa tiloissa.

Säännöksen alaan kuuluu myös muu tilapäinen kappaleen valmistaminen, joka on välttämätöntä teoksen lailliselle käyttämiselle ja joka täyttää säännöksen muut kriteerit. Säännöksessä tarkoitettu teoksen käyttämisen voi tapahtua joko tietoverkkoympäristössä tai siitä erillään. ~~Siten~~ Esimerkiksi tietokoneen näytölle teosta selailtaessa tai tietokoneen käyttömuistiin teosta kuunneltaessa syntyvä kopio on välttämätön selailun tai

kuuntelun edellyttämä kappale. Sen sijaan esimerkiksi teoksen tallentaminen tietokoneen kovalevyille siten, että teos on käytettävissä myös verkkoyhteyden sulkemisen jälkeen, tai teoksen tallentaminen CD-ROM-levylle ei ole säännöksessä tarkoitettua tilapäistä kappaleen valmistamista.

Neljänneksi, tilapäisellä kappaleen valmistamisella ei saa olla itsenäistä taloudellista merkitystä.

Säännöksen mukaisella kappaleen valmistamisella ei toisin sanoen saa olla muuta taloudellista merkitystä kuin teoksen siirron tai sen laillisen käytön mahdollistaminen.

Teoksen välittämistä koskevalta osalta säännös tulee sovellettavaksi erityisesti Internetissä ja muissa tietoverkoissa tapahtuvassa teoksen välittämisessä ja myös missä tahansa muussa välittämisessä, jossa teoksen välittäminen edellyttää säännöksen alaan kuuluvaa tekniluonteista kappaleen valmistamista.

Direktiivin johdantokappaleessa 33 todetaan, että mikäli kaikki 5 artiklan 1 kohdan säännöksessä mainitut kriteerit täyttyvät, säännöksen tulee kattaa myös aineiston tilapäinen tallentaminen välimuistiin mukaan lukien siirtojärjestelmän tehokkaan toiminnan mahdollistava tallennus. Lisäedellytyksenä on, että välittäjä ei muuta tietoja eikä puutu toimialalla laajalti hyväksytyyn ja käytetyn teknologian lailliseen käyttöön saadaksesen tietoja talletetun tiedon käytöstä. Mikäli 11 a §:n säännöksen kaikki neljä ehtoa täyttyvät, säännöksen piiriin voivat kuulua paitsi aineiston siirtopalveluja tarjoavien välittäjien suorittamat välitallennukset myös muiden palveluntarjoajien välitallennukset, jotka on tehty tehokkaan tiedonsiirron mahdollistamiseksi.

Direktiivin johdantokappaleen 50 mukaan tietokoneohjelmiin sovellettavia yksinoikeuksia koskevat poikkeukset määritellään tietokoneohjelmadirektiivin 5 ja 6 artiklassa. Nyt implementoitavan direktiivin 5 artiklan 1 kohdan säännös ei näin ollen tulisi sovellettavaksi tietokoneohjelmiin. Koska tietokantadirektiivin 6 ja 9 artiklat jo sisältävät tietokantoihin kohdistuvien yksinoikeuksien poikkeuksia ja rajoituksia koskevat säännökset, 5 artiklan 1 kohdan säännös ei tulisi sovellettavaksi myöskään tietokantoihin.

Edellä mainitun perusteella ehdotetaan pykälän 2 momentiksi säännöstä, jonka mukaan pykälässä säädettyä poikkeusta ei sovelleta tietokoneohjelmaan eikä tietokantaan. Tietokantojen erityissuojaa koskevaan 49 §:ään sijoitettavan viittaussäännöksen kautta myös mainitun pykälän mukaiset tietokannat jäävät 11 a §:n soveltamisen ulkopuolelle.

Tietoverkoissa välitettävään aineistoon sisältyy myös tietokantoja ja tietokoneohjelmia. Vastaavasti tietoverkoissa olevia tietokantoja voidaan selata ja sieltä voidaan myös tallentaa tietokoneohjelmia omalle tietokoneelle esimerkiksi ohjelmiin tutustumista varten. Useissa tapauksissa, esimerkiksi multimediassa, tietokoneohjelmat ja tietokannat on integroitu muuhun suojattuun aineistoon siten, että niiden erilainen kohtelu puheena olevan säännöksen suhteen ei ole käytännössä edes mahdollista, vaikka direktiivi tarkasti ottaen niin näyttäisi edellyttävänkin. Sen vuoksi 11 a §:n soveltamisalan ulkopuolelle ei ehdoteta suljettavaksi mitään teos- tai muuta aineistolajia.

Lain 11 a §:n säännös ehdotetaan säädettyväksi viittaussäännöksellä koskemaan myös lain 5 luvun lähioikeuksilla suojattuja suojan kohteita lukuun ottamatta 49 §:ssä tarkoitettuja tietokantoja ja luettelointia. Tällainen viittaus sisällytetään kuhunkin 5 luvun lähioikeuspykälään asianomaisiin 5 luvun lähioikeuspykäliin.

Pykälällä pannaan toimeen direktiivin 5 artiklan 1 kohta. Toisin kuin direktiivi 5 artiklaa koskevan johdantokappaleen 50 mukaan edellyttää, direktiivin 5 artiklan 1 kohdan säännöksen mukainen lain 11 a §:n säännös ehdotetaan koskemaan kaikkia tekijänoikeuslain mukaan suojattuja teoksia ja muita suojan kohteita.

13 §. *Valokopiointi.* Pykälän sisältämään valokopiointia koskevaan sopimuslissenssisäännökseen ehdotetaan tehtäviksi sopimuslissenssirakenteen muuttamisesta aiheutuvat muutokset, jolloin nykyisen pykälän sopimuslissenssijärjestelmään liittyvät osat siirretään 26 §:ään ja 13 §:n sektorisäännökseen jätetään säännöksen soveltamisalan määrittely ja viittaus 26 §:ään. Uutta sopimuslissenssirakennetta käsitellään yksityiskohtaisesti 26 §:n yhteydessä.

Säännöksen nykyistä sanamuotoa "lukuisia

tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavalta järjestöltä" ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännöksessä tarkoitettun sopimuksen osapuolena voi olla järjestö, joka edustaa "lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä". Ehdotettavan säännöksen mukaan myös muiden maiden tekijöitä edustavilla järjestöillä olisi siten mahdollisuus myöntää aineiston käyttöluvia säännöksen mukaiseen tarkoitukseen. Järjestön edustavuutta koskevan edellytyksen muutos ehdotetaan tehtäväksi sopimuslisenssirakenteen muutoksen myötä 26 §:ään ja siten koskemaan kaikkia sektorikohtaisia sopimuslisenssisäännöksiä.

Nykyiseen 13 §:n säännökseen verrattuna ehdotetaan valokopiointia koskevaan sopimuslisenssijärjestelyyn lisättäväksi edellytys, jonka mukaan sopimuslisenssijärjestelyn osapuolena olevan järjestön tulee olla opetusministeriön hyväksymä. Järjestön hyväksynnällä voidaan välttää tilanne, jossa useat kotimaiset ja ulkomaiset järjestöt esittävät käyttäjiä vastaan erilaisia, erisuuruisia ja eriaikaisia neuvottelu- ja korvausvaatimuksia. Tämä järjestely tähtää ennen kaikkea suojatun aineiston käyttäjän suojaamiseen.

Säännös, jonka mukaan järjestön tulee olla opetusministeriön hyväksymä, ehdotetaan liitettäväksi rakenteen muutoksen myötä 26 §:ään ja siten koskemaan kaikkia sektorikohtaisia sopimuslisenssisäännöksiä.

Nykyinen 13 § sisältää säännöksen, jonka mukaan pykälässä tarkoitettun luvan mukaan kappaleita valmistettaessa on noudatettava luvassa määrättyjä ehtoja. Sopimuslisenssirakenteen muutoksen myötä tämä säännös ehdotetaan poistettavaksi. Lain 26 §:n 1 momentin 2 virkkeeksi ehdotetaan lisättäväksi säännös, jossa viitataan teosten käyttöön luvan mukaisin ehdoin. Ehdotettava säännös vastaa asiallisesti 13 §:stä poistettavaa säännöstä.

Sopimuslisenssisäännös on direktiivin johdantokappaleessa 18 tarkoitettu "laajennettu kollektiivinen lupa". Sekä pykälän nykyinen sopimuslisenssisäännös että siihen ehdotettavat muutokset sopimuslisenssirakenteen muutokset mukaan lukien ovat direktiivin sallimia oikeuksien hallinnointia koskevia lainsäädäntöratkaisuja.

13 a §. *Tiedotuskäyttö.* Lakiin ehdotetaan

lisättäväksi uusi 13 a §, joka koskisi viranomaisten, elinkeinonharjoittajien ja muiden henkilöiden tai yhteisöjen tiedotuskäyttöä. Mainittua asia-aluetta säätelee nykyisin viranomaisen, elinkeinonharjoittajan ja muun yhteisön sisäistä tiedotuskäyttöä koskeva 25 g §:n 3 momentti, joka ehdotetaan siirrettäväksi 13 a §:n 2 momentiksi ja johon samalla ehdotetaan vähäistä muutosta.

Pykälän 1 momentiksi ehdotetaan sopimuslisenssisäännöstä, jonka mukaan julkistetusta teoksesta saisi valmistaa kappaleita viranomaisen, elinkeinonharjoittajan ja muun henkilön tai yhteisön tiedotuskäyttöä varten sopimuslisenssin nojalla siten kuin 26 §:ssä säädetään. Sopimuslisenssiä käsitellään tarkemmin 13 ja 26 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Ehdotettu säännös kattaisi sekä sisäisen että ulkoisen tiedotuskäytön. Säännöksen soveltamisalasta ehdotetaan kuitenkin suljettavaksi pois valokopioimalla tai vastaavin menetelmin tapahtuva kappaleen valmistaminen. Mainituilla menetelmillä tapahtuvasta kappaleen valmistamisesta myös tiedotuskäyttöä varten on jo nykyään mahdollista sopia valokopiointia koskevan 13 §:n sopimuslisenssisäännöksen nojalla.

Pykälän 1 momenttiin otettavan nimenomaisen säännöksen mukaan saadaan sopimuslisenssin nojalla valmistettuja kappaleita myös käyttää mainitussa tarkoituksessa yleisölle välittämiseen. Teoksen välittäminen on mahdollista, jos siitä on sovittu 26 §:n mukaisesti. Radiossa tai televisiossa lähettäminen on momentin nimenomaisen säännöksen mukaan suljettu säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Uusi sopimuslisenssisäännös mahdollistaa esimerkiksi digitaalisten lehdistökatsausten tekemisen ja niiden välittämisen viranomaisten, yritysten ja yhteisöjen tietoverkoissa. Sopimuslisenssisäännös mahdollistaa tiedotustarkoituksessa sellaisten teosten ja muun aineiston käytön, jotka ovat olennaisia tiedotuksen tarkoituksen saavuttamiseksi. Sen sijaan säännös ei mahdollista esimerkiksi musiikin käyttämistä tiedotuksen taustalla tai taideteoksen kuvan käyttämistä tiedotteen koristeena. Tällainen käyttö on normaalin käyttöoikeuksien hankinnan piiriin kuuluvaa teosten ja muun suojatun aineiston käyttöä.

Sopimuslissisäännöksiä koskevan yleisen periaatteen mukaisesti sopimuslissenssin nojalla tapahtuva tiedotuskäyttö on mahdollista vain silloin, kun käytettävä aineisto on laillisesti käyttäjän hallussa tai saatavilla. Jos aineisto ei ole laillisesti käyttäjän hallussa tai saatavilla, käyttäjä ei voi sopimuslissenssiin vedoten vaatia aineistoa sopimuslissenssin nojalla käytettäväksi.

Aineistoa hankittaessa on käyttäjän ja oikeudenhaltijan välillä voitu sopia aineiston käytöstä yksilöllisesti. Tällaisissa tapauksissa on tehtyä sopimusta noudatettava, eikä aineiston käyttö sopimuslissenssin nojalla voi tapahtua sopimuksen vastaisesti.

Pykälän 2 momentin säännöksen mukaan 1 momentissa tarkoitettua sopimuslissenssiä ei kuitenkaan tarvittaisi muutaman kappaleen valmistamiseen radiossa tai televisiossa lähetettyyn ajankohtais- tai uutisohjelmaan sisältyvästä teoksesta viranomaisen, elinkeinonharjoittajan tai muun henkilön tai yhteisön sisäistä tiedotuskäyttöä varten. Uuden säännöksen mukaan käytön tulee rajoittua vain lyhyen ajan kuluessa tallentamisesta tapahtuvaan käyttöön. Muutoksella korostetaan säännöksessä tarkoitettua tallentamisen tilapäisyyttä ja ajansiirtotarkoitusta. Jo nykyäänkin säännös rajoittuu vain paikalliseen käyttöön, eikä nauhoitusta ole säännöksen nojalla sallittua käyttää esimerkiksi yleisölle välittämiseen. Ajansiirtotarkoitusta koskevalta osaltaan säännös vastaa 15 §:n säännöstä eräissä sosiaalilaitoksissa tapahtuvasta radio- ja televisiolähetysten nauhoittamisesta.

Ehdotettava säännös vastaa nykyistä 25 g §:n 3 momentin säännöstä lukuun ottamatta vaatimusta tallenteen käytöstä lyhyen ajan kuluessa tallentamisesta. Momentin sanamuotoa ehdotetaan lisäksi tarkennettavaksi siten, että säännös kattaisi kaikki viranomaiset ja elinkeinonharjoittajat sekä oikeushenkilöt ja yhteisöt niiden organisaatiomuodosta riippumatta.

Pykälän 2 momentin säännös on direktiivin 5 artiklan 3 kohdan c alakohdan jälkiosan mukainen ja analogisen käytön osalta myös 5 artiklan 3 kohdan o alakohdan mukainen.

Pykälän uudeksi 3 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan tekijä voisi halutessaan kieltää kappaleen valmistamisen tai teoksen välittämisen. Järjestön kanssa 26 §:ssä

tarkoitettua sopimuksen tehnyt teoksen käyttäjä ei saisi tällöin sopimuksen perusteella käyttää kiellon kohteena olevia teoksia. Koska 13 §:n yleinen valokopioinnin sopimuslissenssisäännös koskee valokopioimalla tapahtuvaa kappaleen valmistamista myös tiedotuskäyttöä varten, momentissa säädetty kiello-oikeus ei koske valokopioimalla tapahtuvaa kappaleen valmistamista.

14 §. *Kappaleiden valmistaminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa.* Pykälän edellä oleva väliotsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan pykälän sisältöä.

Pykälän 1 momentin nykyinen sopimuslissenssisäännös, joka mahdollistaa radiosta tai televisiosta tapahtuvan teosten nauhoittamisen opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi, ehdotetaan muutettavaksi opetustoimintaa ja tieteellistä tutkimusta koskeväksi yleiseksi sopimuslissenssisäännökseksi. Säännös kattaisi kaikki teoslajit ja mahdollistaisi teoksen kappaleen valmistamisen sopimuslissenssin nojalla myös digitaalisissa muodossa.

Nimenomaisella 1 momenttiin lisättävällä säännöksellä 1 momentin säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle ehdotetaan edelleen jätettäväksi teoksen kappaleiden valmistaminen valokopioimalla tai vastaavilla menetelmillä. Lain 13 §:n sopimuslissenssisäännöstä sovellettaisiin siten edelleen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa tapahtuvaan valokopiointiin.

Pykälän 1 momenttiin sisältyvän säännöksen mukaan sopimuslissenssin perusteella valmistettuja teoksen kappaleita saa käyttää opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa myös yleisölle välittämiseen sopimuslissenssin nojalla. Radiossa tai televisiossa tapahtuva lähettäminen on kuitenkin rajattu säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Säännöksessä tarkoitettua yleisölle välittämistä tulee sopia 26 §:n mukaisella sopimuksella. Yleisölle välittämistä koskeva sopimuslissenssi mahdollistaa teoksen välittämisen muun muassa tietoverkon välityksellä tapahtuvassa etäopetuksessa asianomaisen opetuksen piiriin kuuluville henkilöille. Henkilöjoukko voi olla suppea tai laaja. Opetuksen piiriin kuuluvat henkilöt voidaan tarvittaessa rajata tarkkaan sopimuksella.

Pykälän uuden 4 momentin säännöksen

mukaan tekijä voi halutessaan kieltää kappaleen valmistamisen tai teoksen välittämisen. Tekijöitä edustavan järjestön kanssa 26 §:ssä tarkoitetun sopimuksen tehnyt teoksen käyttäjä ei saisi tällöin sopimuksen perusteella käyttää kiellon kohteena olevia teoksia. Koska 13 §:n yleinen valokopioinnin sopimuslissenssisäännös koskee valokopioimalla tapahtuvaa kappaleen valmistamista myös opetus toimintaa ja tieteellistä tutkimusta varten, 14 §:n 4 momentissa säädetty kiello-oikeus ei koske valokopioimalla tapahtuvaa kappaleen valmistamista.

Nykyiseen 14 §:n säännökseen verrattuna sopimuslissenssisäännökseen ehdotetaan tehtäväksi sopimuslissenssirakenteen muuttamisesta aiheutuvat muutokset, jolloin nykyisen pykälän sopimuslissenssijärjestelmään liittyvät osat siirretään 26 §:ään ja 14 §:n 1 momentin sektorisäännökseen jätetään säännöksen soveltamisalan määritelmä ja viittaus 26 §:ään. Uutta sopimuslissenssirakennetta käsitellään yksityiskohtaisesti 26 §:n yhteydessä.

Säännöksen nykyistä sanamuotoa "lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavalla järjestöltä" ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännöksessä tarkoitetun sopimuksen osapuolena voi olla järjestö, joka edustaa "lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä". Tämän muutoksen osalta viitataan 13 ja 26 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin.

Nykyiseen 14 §:n 1 momentin säännökseen verrattuna 26 §:ään sijoitettavaan säännöksen osaan on lisätty sopimusosapuolena olevan järjestön osalta edellytys, jonka mukaan järjestön tulee olla opetusministeriön hyväksymä. Järjestön hyväksynnällä voidaan välttää tilanne, jossa monet kotimaiset ja ulkomaiset järjestöt esittävät käyttäjiä vastaan erilaisia, erisuuruisia ja eriaikaisia neuvottelu- ja korvausvaatimuksia. Opetusministeriön hyväksyntää koskeva säännös ehdotetaan liitettäväksi rakenteen muutoksen myötä 26 §:ään.

Sopimuslissenssisäännös on johdantokappaleessa 18 tarkoitettu "laajennettu kollektiivinen lupa". Sekä pykälän nykyinen sopimuslissenssisäännös että siihen ehdotettavat muutokset sopimuslissenssirakenteen muutokset mukaan lukien ovat direktiivin sallimia oikeuksien hallinnointia koskevia lainsäädäntö-

ratkaisuja.

Ehdotettava 14 §:n 1 momentin säännöksen soveltamisalan muutos edellyttää teknistä muutosta välimiesmenettelyä koskevaan 54 §:ään.

Lain 14 §:n 2 momentti ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan.

Ylioppilastutkintoa koskevaan pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi soveltamisalan tarkistus muuttamalla säännöksen ilmaisu "kirjallisesta teoksesta" muotoon "teoksesta". Sen seurauksena myös muita kuin kirjallisia teoksia voitaisiin käyttää ylioppilastutkinnossa tai vastaavassa kokeessa. Säännös mahdollistaisi esimerkiksi audiovisuaalisen aineiston käyttämisen kielikokeen osana olevissa kuullun ymmärtämiskokeissa. Säännöstä ehdotetaan sovellettavaksi myös 45, 46, 46 a ja 48 §:n mukaisiin suojan kohteisiin 5 luvun asianomaisiin pykäliin sijoitettavilla viittaussäännöksillä.

16 §. *Kappaleiden valmistaminen arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa.* Kappaleiden valmistamista arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa koskevaa 16 §:ää ehdotetaan muutettavaksi. Lisäksi lain 16 §:n nojalla annetut tekijänoikeusasetuksen säännökset ehdotetaan siirrettäväksi muutettuina tekijänoikeuslakiin.

Pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi säännökset tekijänoikeuden rajoituksesta, jonka nojalla arkistot sekä yleisölle avoimet kirjastot ja museot saavat valmistaa kappaleita omissa kokoelmissaan olevista teoksista. Koska pykälä koskee teoksen kappaleen valmistamista laitoksen sisäisiin käyttötarpeisiin, pykälän säännösten soveltamisen edellytyksenä ei ole teoksen julkaiseminen tai julkistaminen, vaan se, että teos on laitoksen omissa kokoelmissa. Pykälässä tarkoitettuna laitoksen omissa kokoelmissa olevana teoksena pidetään myös tällaiseen kokoelmaan määräaikaaisesti liitettyä teosta.

Pykälän säännökset ovat täysiä tekijänoikeuden rajoituksia, joiden nojalla säännöksen mukainen käyttö saa tapahtua lupaa hankkimatta ja korvausta maksamatta. Pykälän soveltamisalan piiriin kuuluvat laitokset ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella. Luonnos valtioneuvoston asetukseksi tekijänoikeusasetuksen muuttamisesta sisältyy hallituksen esitykseen.

Pykälässä tarkoitetuiksi laitoksiksi voidaan hyväksyä laitoksia, joiden toiminnasta on säädetty erillislaissa tai joilla on jokin lain-säädannössä säädetty erityinen arkistointi-, säilyttämis- tai palvelutehtävä. Lisäksi pykälän soveltamisalan piiriin voidaan hyväksyä laitoksia, joiden toiminta merkittävässä määrin palvelee tieteellistä tutkimusta. Pykälän soveltamisalan piiriin voidaan hyväksyä myös valtion laitoksia.

Pykälän 1 momentin mukaan kappaleiden valmistaminen on mahdollista seuraavissa tapauksissa: 1) aineiston säilyttämistä ja sen säilyvyyden turvaamista varten, 2) aineiston teknistä entistämistä ja kunnostamista varten, 3) kokoelmien hallintaa, järjestämistä ja vastaavia kokoelmien ylläpidon edellyttämiä sisäisiä käyttötarkoituksia varten ja 4) vaillinaisen teoksen kappaleen tai useana osana julkaistun teoksen puuttuvan osan täydentämiseksi, jos teosta tai tarvittavaa täydennystä ei ole saatavissa kaupallisen levityksen tai välittämisen kautta.

Ehdotettava 1 momentin 1 kohdan säännös vastaa asiallisesti tekijänoikeusasetuksen nykyistä 3 §:n 1 momentin säännöstä ja 4 kohdan säännös asetuksen 5 §:n säännöksiä. Asetuksen säännökset tosin koskevat ainoastaan valokopioimalla, mikrofilmauksella tai muulla vastaavalla analogisella menetelmällä tapahtuvaa kappaleen valmistamista.

Pykälän 1 momentin mukainen kappaleen valmistaminen on sallittua millä tahansa tekniikalla. Koska ehdotettavan 16 §:n piiriin kuuluu myös valokopioimalla tapahtuvaa kappaleen valmistamista, pykälän säännöksiä sovellettaisiin siinä tarkoitettun valokopioinnin osalta 13 §:n sijasta *lex specialis* -säännöksiä.

Pykälän säännökset mahdollistavat kokoelmien hallinnan, järjestämisen ja ylläpidon edellyttämät toimenpiteet esimerkiksi laitoksen sisäistä suljettua tietoverkkoa hyväksi käyttäen.

Ehdotettavassa 16 §:n 1 momentissa sallittu kappaleen valmistamisen edellytyksenä on, ettei kappaleen valmistamisen tarkoituksena ole välittömän tai välillisen taloudellisen edun tuottaminen. Lisäksi pykälän 2 momentissa säädetään, ettei 1 momentissa säädettyä tarkoitusta varten valmistettua kappaletta saa käyttää muuhun tarkoitukseen. Jos

teoksen kappale on valmistettu jotakin 1 momentin 1—4 kohdissa mainittua tarkoitusta varten, se saadaan luonnollisesti käyttää myös muuhun mainittujen kohtien mukaan sallittuun tarkoitukseen.

Ehdotettavan 16 e §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkempia säännöksiä 16 §:n mukaisesta teoksen kappaleiden valmistamisesta ja siten valmistettujen teoskappaleiden käyttämisestä. Säännökset voivat koskea yhtäläisesti kaikkia pykälän perusteella säädettäviä laitoksia, tiettyä laitosryhmää tai tiettyjä yksittäisiä laitoksia. Tarkemmissa säännöksissä voidaan ottaa huomioon erityisesti laitosten erilaiset tehtävät esimerkiksi aineiston säilyttäjinä.

Pykälä on direktiivin 5 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukainen.

16 a §. *Teosten kappaleiden valmistaminen yleisölle ja teosten välittäminen yleisölle.* Pykälä sisältää säännökset tekijänoikeuden rajoituksesta, jonka nojalla arkistot sekä yleisölle avoimet kirjastot ja museot saavat valmistaa kappaleita omissa kokoelmissaan olevista julkistetuista teoksista lainausta varten sekä välittää omissa kokoelmissaan olevia julkistettuja teoksia yleisölle laitoksen tiloissa. Teoksen kappaleen valmistamisen ja teoksen välittämisen edellytyksenä on, että teos on julkistettu eli saatettu luvallisesti yleisön saataviin. Säännökset ovat täysisiä tekijänoikeuden rajoituksia, joiden nojalla käyttö saa tapahtua lupaa hankkimatta ja korvausta maksamatta. Pykälän piiriin kuuluvat laitokset säädetään valtioneuvoston asetuksella noudattaen samoja perusteita kuin mitä edellä 16 §:n perusteluissa on mainittu.

Pykälän 1 kohdan säännöksen mukaan asetuksella säädettävä laitos saa valmistaa omista kokoelmissaan olevasta vahingoittumiselle alttiista julkistetusta teoksesta kappaleita valokopioimalla tai vastaavalla menetelmällä ja saattaa ne yleisön saataviin lainaamalla. Kappaleen valmistamisen ja siten valmistettu kappaleen lainattavaksi saattamisen edellytyksenä on, ettei teosta ole saatavissa tavanomaisen kaupallisen levityksen tai välittämisen kautta. Säännöksessä tarkoitettua kaupallista välittämistä ovat esimerkiksi asiakkaan pyynnöstä tapahtuvat print on demand -palvelut. Asiallisesti mainittu säännös vastaa tekijänoikeusasetuksen nykyistä 3 §:n

2 ja 3 momenttia. Säännös ei siten koske julkistamatonta teosta. Säännöstä sovelletaan valokopiointia koskevan 13 §:n sopimuslissenssisäännöksen sijasta lex specialis -säännöksenä. Digitaalinen kappaleen valmistaminen lainaamista varten voidaan mahdollistaa 16 d §:n mukaisesti sopimuslissenssillä.

Ehdotettavan 16 a §:n 2 kohdan mukaan asetuksella säädettävä laitos saa valokopioimalla tai vastaavalla menetelmällä valmistaa kappaleita omissa kokoelmissaan oleviin kokoomateoksiin, sanomalehtiin tai aikakauskirjoihin sisältyvistä yksittäisistä kirjoituksista sekä muiden julkaistujen teosten lyhyistä osista annettaviksi lainaajille heidän yksityistä käyttöönsä varten niiden nidosten tai vihkojen asemesta, joihin ne sisältyvät, milloin se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi. Säännöksessä tarkoitettuihin kirjoituksiin ja teoksiin voi sisältyä myös kuvia.

Asetuksen nykyisen 4 §:n mukaista käyttötarkoitusta ja asiakkaalle annettavien kopioiden käytön rajaamista vain "tutkimus- ja opiskelutarkoitukseen" on käytännössä mahdollonta osoittaa ja valvoa. Sen vuoksi nykyiseen asetuksen säännökseen verrattuna asiakkaalle annettavien kopioiden käyttötarkoitusta ehdotetaan täsmennettäväksi kattamaan henkilöiden yksityisen käytön. Mikäli laitos ei kopiointia suorittaisi, yksityisellä asiakkaalla olisi yksityistä kappaleen valmistamista koskevan 12 §:n nojalla mahdollisuus itse kopioida tarvitsemansa aineisto edellyttäen, että aineiston kopiointi on mahdollistettu laitoksen tiloissa. Edellä mainittua kopion käyttötarkoituksen muutosta ja asetuksen säännökseen sisältyvää yhden jäljennöksen rajoitusta lukuun ottamatta säännös vastaa nykyistä asetuksen 4 §:n säännöstä.

Säännös mahdollistaa valokopioinnin lisäksi esimerkiksi teoksen lähettämisen faksilla tai välittämisen sähköpostin liitteenä toiseen kirjastoon, jossa se tulostetaan asiakkaalle. Teos on mahdollista myös skannata sähköiseen muotoon välittämistä varten. Säännöksen perusteella voidaan valmistaa asiakkaalle annettavia kopioita ainoastaan reprograafisilla menetelmillä. Säännös ei salli digitaalisen kopion valmistamista laitoksen asiakkaalle annettavaksi. Myös digitaalisen kopion antamisesta voidaan sopia 16 c §:n perusteella 26 §:n mukaisella sopimuksella.

Ehdotettavan 16 a §:n 3 kohdan säännöksen mukaan asetuksella säädettävä laitos saa välittää omissa kokoelmissaan olevan julkistetun teoksen yleisöön kuuluvalle henkilölle tutkimusta tai yksityistä opiskelua varten laitoksen tiloissa tähän tarkoitukseen varatuilla laitteilla, jos käyttäminen voi tapahtua teoksen käyttöä koskevien hankinta-, lissenssi- tai muiden sopimusehtojen estämättä. Siten yleisölle välittämisen edellytyksenä on, ettei säännöksen nojalla käytettävään aineistoon kohdistu erityisiä sopimusehtoja, joissa sopimuksessa sallittu käyttö olisi määritelty pykälän 3 kohdan säännöstä suppeammaksi tai joissa säännöksen sallima käyttö olisi kokonaan kielletty. Säännös on direktiivin 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan ja siinä käytettyjen ilmaisujen mukainen.

Säännöksen soveltamisen edellytyksenä on lisäksi, että muu digitaalinen kappaleen valmistaminen kuin sellainen, joka on säännöksessä tarkoitettuna teoksen käytön edellyttämää, on estetty. Myös teoksen edelleen välittämisen tulee säännöksen mukaan olla estetty. Ainoastaan aineiston selailemisessa, kuuntelemisessa ja katselemisessa tapahtuva kappaleen valmistaminen on säännöksen mukaan sallittua. Säännöksen tarkoituksena on estää laitoksen asiakkaan suorittama teoksen digitaalinen kopiointi ja teoksen välittäminen edelleen laitoksen ulkopuolelle avoimen tietoverkon välityksellä.

Säännöksessä tarkoitettuna laitoksen omista kokoelmissa olevana teoksena pidetään myös tällaiseen kokoelmaan määräaikaaisesti liitettyä teosta.

Pykälän 3 kohdan säännöksessä tarkoitettuna laitoksena pidetään organisatorista, hallinnollista ja/tai omistuksellista yhtenäistä kokonaisuutta, jolla voi olla myös useampia erillään sijaitsevia toimipisteitä, jotka ovat toisiinsa yhteydessä laitoksen sisäisen suojatun tietoliikenneverkon välityksellä. Pykälässä mainitut säännöksen soveltamisen edellytykset koskevat yhtäläisesti kaikkia tällaisia toimipisteitä.

Ehdotettavan 16 d §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkempia säännöksiä 16 a §:n mukaisesta teoksen kappaleiden valmistamisesta ja siten valmistettujen teoskappaleiden käyttämisestä samoin kuin pykälässä tarkoitettuna teoksen välittä-

misestä yleisölle ja kappaleen valmistamisesta välitetystä teoksesta. Säännökset voivat koskea yhtäläisesti kaikkia pykälän perusteella säädettäviä laitoksia, tiettyä laitosryhmää (arkisto, kirjasto, museo) tai tiettyjä yksittäisiä laitoksia. Tarkemmissa säännöksissä voidaan ottaa huomioon erityisesti laitosten erilaiset tehtävät esimerkiksi aineiston säilyttäjinä tai laitosten erityiset lainsäädännössä määritellyt palvelutehtävät.

Pykälän 1 ja 2 kohta ovat direktiivin 5 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaisia ja 3 kohta direktiivin 5 artiklan 3 kohdan n alakohdan mukainen.

16 b §. Teosten käyttäminen vapaakappalekirjastoissa eräissä laitoksissa. Pykälä koskee teosten käyttöä vapaakappalekirjastoissa. Pykälään ehdotettavat säännökset on valmisteltu ottaen mahdollisuuksien mukaan huomioon valmisteilla olevan vapaakappalelain uudistamisesta aiheutuvat tekijänoikeuslainsäädännön muutostarpeet. Pykälän säännökset on muotoiltu siten, että tulevan vapaakappaleasioita koskevan lain nimi ei aiheuttaisi lainmuutostarvetta.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan kirjasto tai muu laitos, jolle vapaakappalelain mukaan on luovutettava teoksen kappale tai joka lain mukaan kerää teoksia tietoverkosta (jäljempänä vapaakappalekirjasto), saa käyttää kokoelmissaan olevaa teosta 16 ja 16 a §:ssä tarkoitetuilla tavoilla ja pykälässä mainituin edellytyksin.

Pykälässä erotetaan siten toisistaan se vapaakappalekirjasto, jolle vapaakappaleaineisto vapaakappalelain mukaan luovutetaan ja joka kerää teoksia tietoverkosta, ja ne kirjastot, joihin vapaakappaleet lain mukaan sijoitetaan kokoelmiin säilytettäväksi. Ehdotettavien säännösten mukaan teosten käytöstä näissä laitoksissa säädettäisiin osittain eri tavalla. Nykyisen vapaakappalelain mukaan vapaakappaleina luovutettava aineisto tulee luovuttaa Helsingin yliopiston kirjastolle.

Kappaleen valmistaminen voi tapahtua 16 §:n mukaisesti esimerkiksi aineiston säilyttämistä, teknistä entistämistä tai kokoelmien hallintaa varten tai 16 a §:n mukaisissa tapauksissa lainaajille annettavaksi. Myös kokoelmissa olevan aineiston välittäminen yleisölle laitoksen tiloissa on mahdollista 16 a §:n 3 kohdan mukaisesti. Nykyisen vapaakappale-

lain mukaan vapaakappaleina luovutettava aineisto tulee luovuttaa Helsingin yliopiston kirjastolle. Mainittua 16 a §:n 3 kohtaa sovellettaessa lähtökohtana on, että vapaakappalelain nojalla luovutettavaan tai tietoverkosta kerättävään aineistoon ei kohdistu säännöksen soveltamista estäviä hankinta-, lisenssi- tai muita sopimusehtoja.

Ehdotettavan 16 b §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan 1 momentissa tarkoitettu vapaakappalekirjasto eli nykyisin Helsingin yliopiston kirjasto saa välittää kokoelmissaan olevan julkistetun teoksen yleisöön kuuluvalle henkilölle tutkimusta tai yksityistä opiskelua varten tähän tarkoitukseen varatuilla laitteilla sellaisen kirjaston tiloissa. 16 b §:n 2 momentissa tarkoitettu vapaakappalekirjasto lain mukaan sijoittaa aineiston laitoksen kokoelmiin liitettäväksi, tiloissa tähän tarkoitukseen varatuilla laitteilla. Säännös mahdollistaa sen, että tarvittaessa aineistot voidaan saattaa tietoverkon välityksellä käytettäväksi myös muissa vapaakappalelaissa säädettyissä kirjastoissa.

Erikseen ehdotetaan 1 momentin 2 kohdassa säädettäväksi, että vapaakappalekirjaston kokoelmissa olevia aineistoja voidaan välittää myös Suomen elokuva-arkiston tiloissa.

Momentin 2 kohdan säännöksen soveltamisen edellytyksenä on, että muu kuin tässä kohdassa tarkoitettun teoksen käytön edellyttämä kappaleen valmistaminen digitaalisesti ja teoksen välittäminen vapaakappalekirjaston ulkopuolelle on estetty.

Momentin 3 kohdan mukaan 1 momentissa tarkoitettu vapaakappalekirjasto saa valmistaa kokoelmiinsa liitettäväksi kappaleita avoimessa tietoverkossa yleisön saataville saatetuista teoksista. Säännös mahdollistaa avoimessa tietoverkossa olevan aineiston keräämisen ja säilyttämisen vapaakappalekirjastossa. Aineistoa saadaan käyttää 16, 16 a, 16 d ja 16 e §:n säännösten mukaisesti.

Valmisteilla olevassa uudistuksessa vapaakappalelakiin sisällytetään säännökset siitä, missä tapauksessa tietoverkossa olevan aineiston hakeminen ja tallentaminen on sallittua ja missä tapauksessa verkkoaineiston julkaisija on velvollinen myötävaikuttamaan aineiston keräämiseen.

Kappaleen valmistaminen avoimessa tieto-

verkossa yleisön saataviin saatetusta aineistosta on momentin 3 kohdan mukaan sallittua ainoastaan sellaisesta teoksesta, joka on yleisön saatavilla vapaasti ilman teknistä suojausta. Lain 50 a §:ksi ehdotettava teknisen suojauksen kiertämiskielto koskee myös teknisen suojauksen kiertämistä 16 b §:n 3 kohdassa tarkoitetun kappaleen valmistamisen mahdollistamiseksi.

Säännöstä vapaakappalekirjaston mahdollisuudesta valmistaa kappaleita tietoverkossa olevasta teoksesta tai muusta suojatusta aineistosta on, kuten muitakin tekijänoikeuslain 2 luvun rajoitussäännöksiä, tulkittava ahtaasti. Siten säännöksen nojalla ei ole sallittua esimerkiksi kappaleen valmistaminen sellaisesta teoksesta tai muusta aineistosta, joka lain mukaan on toimitettava mainitulle kirjastolle fyysisenä kappaleena tai tallenteena. Tietoverkosta tallennettu aineisto on poistettava kirjaston kokoelmista, jos saman aineiston digitaalisessa muodossa oleva tallenne toimitetaan kirjastolle.

Momentin 4 kohdan mukaan vapaakappalekirjasto saa valmistaa kokoelmiinsa liitettäväksi kappaleen sellaisesta julkaistusta teoksesta, jonka hankkiminen osaksi vapaakappalekokoelmaa on tarpeen mutta jota ei ole saatavissa kaupallisen levityksen tai välittämisen kautta. Mainittua 4 kohtaa vastaava säännös sisältyy nykyisin tekijänoikeusasetuksen 6 §:ään, joka koskee vain valokopioimalla tapahtuvaa kappaleen valmistamista. Ehdotettava säännös kattaa myös tietoverkossa yleisön saatavilla olevan teoksen tallentamisen siinä tapauksessa, että teos on ilman teknistä suojausta saatettu tietoverkossa laillisesti yleisön saataviin.

Pykälän 2 momentiksi ehdotettavan säännöksen mukaan 1 momentin 1 ja 4 kohdan säännöksiä sovelletaan myös niihin kirjastoihin tai laitoksiin, joihin 1 momentissa tarkoitettu kirjasto tai laitos lain mukaan sijoittaa sille luovutetun aineiston laitoksen kokoelmiin liitettäväksi. Sen sijaan aineiston keruu avoimesta tietoverkosta tai laitoksen kirjaston kokoelmista olevan aineiston välittäminen muissa pykälässä tarkoitetuissa laitoksissa kirjastoissa käytettäväksi ei ole sallittua 2 momentissa tarkoitetuille kirjastoille laitosille.

Pykälän säännökset mahdollistavat kappaleen valmistamisen millä tahansa tekniikalla.

Koska ehdotettavan 16 b §:n piiriin kuuluu myös valokopioimalla tapahtuvaa kappaleen valmistamista, pykälän säännöksiä sovellettaisiin siinä tarkoitettun valokopioinnin osalta 13 §:n sijasta lex specialis -säännöksinä.

Pykälän säännöksiä sovellettaessa säännöksissä tarkoitettuna kirjaston kokoelmissa olevana teoksena pidetään myös tällaiseen kokoelmaan määräaikaaisesti liitettyä teosta.

Ehdotettavan 16 e §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkempia säännöksiä 16 b §:n mukaisesta teoksen kappaleiden valmistamisesta ja siten valmistettujen teoskappaleiden käyttämisestä samoin kuin pykälässä tarkoitettua teoksen välittämistä yleisölle ja kappaleen valmistamisesta välitetyistä teoksesta.

Nyt ehdotettavia vapaakappalekirjastoja koskevia säännöksiä tukee direktiivin 9 artiklan säännös, jonka mukaan direktiivi ei koske muun muassa aineistojen tallettamis- ja luovuttamisvaatimuksia koskevia säännöksiä.

16 c §. Teosten käyttäminen Suomen elokuva-arkistossa. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi kappaleen valmistamisesta ja teosten käyttämisestä Suomen elokuva-arkistossa sekä elokuva-arkiston mahdollisuudesta välittää teoksia. Ehdotettavissa säännöksissä on otettu huomioon valmisteilla oleva vapaakappalelainsäädännön uudistus. Tätä koskeva "Joukkoviestinnän arkistointiprojektin muistio" on julkaistu 31 päivänä maaliskuuta 2003 (Opetusministeriö 2003:14).

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan elokuva-arkisto saa käyttää kokoelmissaan olevaa teosta 16 ja 16 a §:ssä tarkoitetuilla tavoilla ja pykälässä mainituin edellytyksin. Säännös vastaa 16 b §:n 1 momentin 1 kohdassa vapaakappalekirjastoille säädetyjä käyttömahdollisuuksia ja sisältää muun muassa mahdollisuuden välittää teoksia elokuva-arkiston sisäisessä verkossa laitoksen asiakaspäätteille.

Momentin 2 kohdan mukaan elokuva-arkisto saa välittää kokoelmissaan olevan teoksen yleisöön kuuluvalle henkilölle tutkimusta tai yksityistä opiskelua varten 16 b §:ssä tarkoitettun laitoksen eli vapaakappalekirjaston tiloissa. Edellytyksenä on, että välittäminen kirjaston tiloissa tapahtuu tähän tarkoitukseen varatuilla laitteilla ja että muu

kuin teoksen käytön edellyttämä kappaleen valmistaminen digitaalisesti ja teoksen välittäminen edelleen laitoksen ulkopuolelle on estetty.

Momentin 3 kohdan mukaan elokuva-arkisto saa valmistaa kokoelmiinsa liitettäväksi kappaleita televisiossa tai radiossa lähettämällä yleisön saataviin saatetuista ohjelmista. Säännös mahdollistaa valmisteilla olevan vapaakappalelain uudistuksen valmistelussa elokuva-arkistolle kaavaillun radio- ja televisio-ohjelmien arkistointivelvollisuuden toteuttamisen.

Momentin 4 kohdan mukaan elokuva-arkisto saa käyttää talletusvelvollisuuden perusteella talletetusta teoksesta lain 16 §:n mukaisesti valmistettuja teoksen kappaleita tutkimukseen ja korkeakoulutasoiseen elokuvaopetukseen. Ehdotettavalla säännöksellä korvataan elokuvien arkistoinnista annetun lain (576/1984) 10 §, jota ehdotettava säännös sisällöltään vastaa.

Pykälän säännöksiä sovellettaessa säännöksissä tarkoitettuna arkiston kokoelmissa olevana teoksena pidetään myös tällaiseen kokoelmaan määräaikaisesti liitettyä teosta.

Pykälän 2 momentissa säädetään kappaleen valmistamisen ja välittämisen ulkopuolelle sellainen aineisto, jonka sisällyttäminen Suomen elokuva-arkiston kokoelmiin ei perustu laissa säädettyyn velvollisuuteen. Tällaista aineistoa ovat esimerkiksi ulkomaiset elokuvateokset, joiden tallettaminen elokuva-arkistoon perustuu tuottajan ja elokuva-arkiston väliseen sopimukseen. Kappaleen valmistaminen ja aineiston käyttö on tällöin sallittua ainoastaan silloin, jos siitä on sovittu.

16 d §. Teosten käyttäminen sopimuslissenssin nojalla arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa. Pykälän 1 momentiksi ehdotetaan sopimuslissenssisäännöstä, jonka nojalla teoksen kappaleiden valmistaminen laitoksen kokoelmissa olevasta teoksesta olisi mahdollista myös muuhun tarkoitukseen kuin mihin kappaleen valmistaminen on 16, 16 a, 16 b ja 16 c §:ssä säädetty mahdolliseksi. Säännöstä 16 ja 16 a §:ään sovellettaessa säännöksessä tarkoitettuna laitoksen kokoelmissa olevana teoksena pidetään myös tällaiseen kokoelmaan määräaikaisesti liitettyä teosta. Asetuksella säädettävä laitos voisi siten tehdä

26 §:ssä tarkoitettun sopimuksen, jossa sovitaan kappaleiden valmistamisesta ja siinä noudatettavista ehdoista.

Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan sopimuslissenssisäännöstä, jonka nojalla 16, 16 a, 16 b ja 16 c §:ssä tarkoitettun laitoksen kokoelmissa olevan teoksen välittäminen olisi mahdollista myös muissa tapauksissa kuin mihin välittäminen on 16 a §:n 3 kohdassa mainituissa pykälissä säädetty mahdolliseksi. Asetuksella säädettävä laitos voisi siten tehdä 26 §:ssä tarkoitettun sopimuksen, jossa sovitaan välittämisestä ja siinä noudatettavista ehdoista. Tällöin voitaisiin sopia esimerkiksi digitaalisten kappaleiden valmistamisesta välitetyistä aineistosta.

Myös direktiivin johdantokappale 40 tukee ehdotettavaa lainsäädäntöratkaisua. Johdantokappaleen mukaan "olisi edistettävä erityisiä sopimuksia ja lissenssejä, joilla suositaan tasapuolisesti tällaisia laitoksia ja niiden harjoittaman levityksen tavoitteita".

Pykälän 3 momentin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan tekijällä olisi on mahdollisuus kieltää sopimuslissenssin nojalla tapahtuva kappaleen valmistaminen tai teoksen välittäminen.

Pykälän 4 momentin mukaan sopimuslissenssin nojalla ei kuitenkaan saa käyttää teosta, jonka sisällyttäminen Suomen elokuva-arkiston kokoelmiin ei perustu laissa säädettyyn velvollisuuteen. Säännös vastaa 16 c §:n 2 momentin säännöstä.

Pykälän sopimuslissenssisäännökset ovat direktiivin johdantokappaleessa 18 tarkoitettuja "laajennettuja kollektiivisia lupia". Sopimuslissenssisäännökset ovat direktiivin sallimia oikeuksien hallinnointia koskevia lainsäädäntöratkaisuja.

16 e §. Tarkemmat säännökset teosten käytöstä arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa. Pykälän 1 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkempia säännöksiä, ehtoja ja rajoituksia 16, 16 a, 16 b ja 16 c §:n mukaisesta teoksen kappaleiden valmistamisesta ja siten valmistettujen teoskappaleiden käytämisestä. Tarkempia säännöksiä ei voitaisi kuitenkaan antaa teoksen käyttämisestä sopimuslissenssin nojalla. Sopimuslissenssin nojalla tapahtuva teoksen käyttö perustuu käyttäjän ja tekijöitä edustavan järjestön väliseen

sopimukseen, jossa voidaan sopia tapauskohtaisesti tarkasti teosten käytön ehdot.

Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan säännöstyä, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkempia säännöksiä teoksen välittämistä 16 a §:n 3 kohdan, tai 16 b §:n 1 momentin 2 kohdan tai 16 c §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla yleisöön kuuluvalle henkilölle ja kappaleiden valmistamisesta näin välitetyistä teoksesta. Säännös sisältää mahdollisuuden antaa tarkempia säännöksiä esimerkiksi siitä, millä ehdoilla edellä mainittujen säännösten nojalla välitetyistä teoksesta voidaan valmistaa kappale yksityishenkilölle annettavaksi. Sopimuslisisenssin nojalla tapahtuvaan käyttöön säännös ei vaikuta.

Pykälän 1 ja 2 momentin nojalla annettavat säännökset voivat koskea yhtäläisesti kaikkia pykälässä mainittujen säännösten perusteella säädettäviä laitoksia, tiettyä laitosryhmää (arkistot, kirjastot, museot) tai tiettyjä yksittäisiä laitoksia. Tarkemmissa säännöksissä voidaan ottaa huomioon esimerkiksi laitosten erilaiset tehtävät aineiston säilyttäjinä tai laitosten erityiset lainsäädännössä määritellyt palvelutehtävät.

~~16 e §. Teosten kappaleiden valmistaminen Suomen elokuva-arkistossa. Nykyinen lain 16 §:n 2 momentti siirretään muuttamattomana 16 e §:ksi. Säännökseen tehdään kielinen korjaus.~~

17 §. Teosten saattaminen vammaisten käytettäväksi. Pykälän edellä oleva väliotsikko muutetaan pykälän sisältöä paremmin kuvaavaksi.

Pykälän nykyisen 1 momentin mukaan julkaistusta kirjallisesta teoksesta tai sävellysteoksesta saa valmistaa kappaleita tekstin saattamiseksi näkövammaisten luettavaksi. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että julkaistusta kirjallisesta tai sävellysteoksesta saisi valmistaa kappaleita tekstin saattamiseksi luettavaksi kaikille vammaisille sekä henkilöille, jotka muun vammaan tai sairauden vuoksi eivät voi käyttää kirjaa teoksia tavanomaisella tavalla. Ehdotettavan säännöksen mukaan kappaleen valmistaminen on sallittua muulla tavalla kuin äänen tai kuvan tallentamisen avulla. Näillä menetelmillä tapahtuva kappaleen valmistaminen ehdotetaan säänneltäväksi pykälän 2 ja 3 momentissa. Säännöksen mukaan olisi sallit-

tua myös kappaleen valmistaminen viittomakielellä kuurojen ja kuulovammaisten luettavaksi. Uuden 5 momentin säännöksen mukaan 1 momentin säännöksen mukainen kappaleen valmistaminen ei saisi kuitenkaan saa tapahtua kaupallisessa tarkoituksessa.

Säännöksessä tarkoitettu tekstin saattaminen luettavaksi teoksen kappaleen valmistaminen voi tapahtua esimerkiksi tallentamalla teksti digitaaliseksi tekstitiedostoksi. Digitaaliseen muotoon saatettu teksti voidaan saada esimerkiksi tietokoneen tai muun apuvälineen avulla luettavaksi näyttöpäätteellä erikoisuurena tekstinä tai tietokoneeseen liitettyllä pistekirjoitusnäytöllä taikka kuultavaksi puhesyntetisaattorin tai muun teknisen laitteen avulla. Säännöksen nojalla saa valmistaa myös viittomakielisen videotallenteen kuurojen ja kuulovammaisten luettavaksi. Säännös ei kata muunlaisten kuvataallenteiden valmistamista.

Säännös sallii kappaleen valmistamisen kirjallisesta teoksesta paitsi tekstin saattamiseksi luettavaksi myös muulla tavalla. Siten se mahdollistaa kappaleiden valmistamisen myös kartoista ja selittävistä piirustuksista, jotka lain mukaan ovat kirjallisia teoksia, vammaisen havaittavaksi esimerkiksi kohokuvana kuvaa mallina käyttäen näkövammaisille tai sähköisten apuvälineiden avulla suurennettuna heikkonäköisille. Lisäksi säännös mahdollistaa esimerkiksi tietokoneen ja erityisten teknisten apuvälineiden avulla tuotettavien kolmiulotteisten kuvien valmistamisen näkövammaisille havaittavaksi.

Täysin uutena säännöksenä ehdotetaan Lisäksi pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan myös julkaisusta kuvataiteen tai muusta teoksesta saisi valmistaa kappaleita vammaisille ja muille, jotka eivät voi käyttää teoksia tavanomaisella tavalla teoksen saattamiseksi havaittavaksi näkövammaisille. Säännös mahdollistaisi kappaleiden valmistamisen esimerkiksi maalauksista, piirustuksista ja valokuvista sekä kartoista ja selittävistä piirustuksista kohokuvana kuvaa mallina käyttäen edellä kuvatulla tavalla erilaisten apuvälineiden avulla havaittavaksi näkövammaisille havaittavaksi tai sähköisten apuvälineiden avulla suurennettuna heikkonäköisille. Lisäksi säännös mahdol-

listaisi esimerkiksi tietokoneen ja erityisten teknisten apuvälineiden avulla tuotettavien kolmiulotteisten kuvien valmistamisen näkövammaisille havaittavaksi.

Pykälän 1 momentin säännöksen nojalla valmistettuja teoskappaleita saa säännöksen mukaan myös käyttää muuhun välittämiseen kuin radiossa tai televisiossa tapahtuvaan lähettämiseen. Säännös mahdollistaa esimerkiksi vammaisjärjestön valmistamien digitaalisessa muodossa olevien kirjallisten teosten välittämisen tietoverkon välityksellä järjestön jäsenistölle. Teosten välittäminen muille kuin säännöksessä tarkoitetuille vammaisille ja sairaille ei ole sallittua. Teoksia vammaisille välitettäessä on pyrittävä varmistamaan, että vain ne henkilöt, jotka kuuluvat säännöksen soveltamisalan piiriin, voivat saada teokset käyttöönsä.

Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan b alakohta edellyttää, että vammaiskäyttöä koskeva rajoitussäännös koskee vain sellaista käyttöä, joka liittyy suoraan vammaisuuteen ja on luonteeltaan ei-kaupallista. Pykälän uudeksi 4 momentiksi ehdotettava säännös rajaa 1 momentin säännösten soveltamisalan ulkopuolelle sellaisen teoksen käytön, jolla pyritään voiton tavoitteluun kaupallisilla markkinoilla.

Pykälän 2 momentin säännökseen ehdotettavalla muutoksella mahdollistetaan nykyiseen säännökseen sisältyvän lainauksen lisäksi myös äänikirjojen myynti sekä äänikirjojen välittäminen vammaisille. Lähettäminen radiossa tai televisiossa ei ole säännöksen mukaan kuitenkaan sallittua. Valtioneuvoston asetuksella säädettävillä laitoksilla on siten oikeus välittää äänikirjoja esimerkiksi sähköpostin, Internetin tai laitoksen Intranetin välityksellä 2 momentissa tarkoitetuille henkilöille. Luonnos valtioneuvoston asetukseksi tekijänoikeusasetuksen muuttamisesta sisältyy hallituksen esitykseen. Säännöksen piiriin kuuluva kappaleen valmistaminen voi tapahtua myös laitoksen ulkopuolella siten, että kappaleet valmistetaan laitoksen aloitteesta ja vastuulla.

Pykälän 2 momentin säännös koskee ainoastaan alkuperäisen esityksen tallentamista äänitallenteelle ja tällaisten tallenteiden kopioimista, ei sen sijaan muuhun tarkoitukseen valmistettujen äänitallenteiden kopioimista 2

momentissa tarkoitettuun käyttöön. Sen sijaan voimassa olevan 2 momentin nojalla valmistettujen äänikirjojen muuttaminen digitaaliseen muotoon ja tällaisen aineiston välittäminen vammaisille tietoverkon välityksellä on säännöksen nojalla sallittua.

Pykälässä tarkoitettu kappaleen valmistaminen ja vammaisille välittäminen voi sekä 1 että 2 momentin mukaan momentissa säädetyissä tapauksissa tapahtua näkövammaisille ja henkilöille, jotka muun vamman tai sairauden vuoksi eivät voi käyttää kirjoja säännöksissä tarkoitettuja teoksia tavanomaisella tavalla. Pykälää Säännöksiä sovellettaessa näkövammaisina pidetään sekä sokeita että heikkonäköisiä. Heikkonäköisyys voi puolestaan johtua vammasta tai sairaudesta tai henkilön ikääntymisestä.

Pykälän säännöksissä tarkoitettu muu vamma tai sairaus voi olla myös sellainen motorinen tai lihasperäinen sairaus tai vamma, joka estää kirjan säännöksissä tarkoitettujen teosten käyttämisen tavanomaisella tavalla. Myös CP-vamma tai muu kehitysvammaisuus voi estää kirjan teoksen normaalin käyttämisen.

Säännöksissä tarkoitettu vamma voi olla myös lukihäiriö, joka edellyttää selkokielisten kirjojen valmistamista, jotta henkilö voisi lukea kirjaa ymmärrettävästi. Lain 11 §:n 2 momentti sallii teoksen muuttamisen tarvittavassa laajuudessa.

Pykälän säännökset sallivat kappaleiden valmistamisen myös sellaisten vanhusten käytettäväksi, jotka eivät voi käyttää kirjoja teoksia tavanomaisella tavalla.

Pykälän uudessa 3 momentissa säädetään 2 momenttia vastaava säännös kappaleiden valmistamisesta kuuroille ja kuulovammaisille, jotka eivät voi käyttää teoksia tavanomaisella tavalla. Säännöksen mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettävillä laitoksilla on oikeus asetuksessa säädettävien ehdoin valmistaa kappaleita julkaistuista teoksista viittomakielellä. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi viittomakielisen tekstityksen lisäämistä elokuvaan taikka kirjoitetun tai puhutun tekstin viittomakielisen tulkinnan tallentamista. Valmistettujen kappaleiden levitys ja yleisölle välittäminen on sallittua samassa laajuudessa kuin 2 momentissa tarkoitettujen äänikirjojen. Asetuksessa voidaan

säätää erityisiä ehtoja.

Pykälän uudessa 4 momentissa säädetään korvausoikeus ~~1 ja 2~~ 2 ja 3 momentissa tarkoitusta teoksen kappaleen valmistamisesta myytäväksi tai teoksen välittämistä siten, että vammaisen tai muun henkilön haltuun jää pysyvästi kappale teoksesta. Sen sijaan kappaleen valmistaminen lainattavaksi 2 momentin mukaisesti on säännöksen mukaan edelleen sallittua ilman korvausta. Samoin ilman korvausta voidaan teos välittää vammaiselle myös siten, ettei tämän haltuun jää pysyvää kopiota teoksesta. Teos voi tällöin olla teknisesti suojattu esimerkiksi siten, ettei välitetystä teoksesta ole mahdollista valmistaa kappaleita pysyvään käyttöön ja että henkilöllä on mahdollisuus käyttää teosta vain tietyn ajan, jonka jälkeen välitetty teos muutuu käyttökelvottomaksi. Tällöin välitetyn teoksen käyttö rinnastuu teoskappaleen lainaamiseen.

Korvauksen suuruus ehdotetaan ratkaistavaksi erimielisyyden sattuessa välimiesmenettelyssä 54 §:n mukaisesti.

Pykälän uuden 5 momentin mukaan pykälän säännökset eivät koske kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuvaa teoksen kappaleen valmistamista tai teoksen välittämistä. Säännös rajaa siten myös 2 ja 3 momentin säännösten soveltamisalan ulkopuolelle sellaisen teosten kappaleiden valmistamisen ja teosten välittämisen, jolla pyritään voiton tavoitteluun kaupallisilla markkinoilla. Vaikka äänikirjojen ja viittomakielisten teosten valmistamisesta myytäväksi tai niiden välittämistä on teoksen tekijällä 4 momentin mukainen korvausoikeus, 2 ja 3 momentin mukaisten laitosten oikeuden valmistaa kappaleita myytäväksi ja välitettäväksi tulee koskea vain sellaista toimintaa, joka ei tähtää voiton tavoitteluun vaan tarvittaessa tapahtuu esimerkiksi yhteiskunnan tai vammaisjärjestön tuella.

Pykälän 2 ja 3 momentin muutettuja säännöksiä sekä 5 momentin uutta säännöstä ehdotetaan sovellettaviksi vastaavasti myös esittävän taiteilijan esitykseen 45 §:n viittaussäännöksellä, johon lisätään myös viittaus 17 §:n 3 ja 5 momenttiin.

Pykälän säännökset ehdotettuine muutoksineen ovat direktiivin 5 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaisia.

18 §. *Opetuksessa käytettävät kokoomate-*

*okset.* Pykälän nykyinen pakkolisenssiin perustuva säännös, joka mahdollistaa opetuksessa käytettäväksi tarkoitettujen kokoomateosten valmistamisen, ehdotetaan muutettavaksi sopimuslissenssisäännökseksi. Ehdotettavan 1 momentin säännöksen mukaan kirjallisia tai sävellysteoksia tai niiden osia saa sopimuslissenssin nojalla ja 26 §:n säännösten mukaisesti ottaa opetuksessa käytettäväksi tarkoitettuun kokoomateokseen, joka muodostetaan useiden tekijöiden teoksista.

Lain 26 §:n mukaan teosten käyttämisestä 18 §:ssä tarkoitettulla tavalla on sovittava opetusministeriön hyväksymän lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön kanssa.

Jos 26 §:ssä tarkoitettu sopimuksessa niin sovitaan, 18 §:n säännös mahdollistaa myös digitaalisen kappaleen valmistamisen sekä tällaisen kappaleen levittämisen sopimuksen mukaiseen tarkoitukseen. Säännöksen nojalla valmistettua kappaletta ei saa käyttää yleisölle välittämiseen.

Sopimuslissenssisäännös on direktiivin johdantokappaleessa 18 tarkoitettu "laajennettu kollektiivinen lupa" ja siten direktiivin sallima oikeuksien hallinnointia koskeva lainsäädäntöratkaisu.

Pykälän 2 momentiksi ehdotettavan säännöksen mukaan tekijä voi halutessaan kieltää kappaleen valmistamisen. Järjestön kanssa 26 §:ssä tarkoitettun sopimuksen tehnyt teoksen käyttäjä ei saisi tällöin sopimuksen perusteella käyttää kiellon kohteena olevia teoksia.

19 §. *Teoksen kappaleiden levittäminen.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että teoksen kappaleen saa levittää edelleen, kun teoksen kappale on ensimmäisen kerran tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella. Mainitun säännöksen mukainen levitysoikeuden yhteisöraukeaminen ehdotetaan koskemaan kaikkia teoslajeja.

~~Pykälän 1 momentin mukaista teoksen kappaleen levittämistä on myös teoksen kappaleen lainaaminen yleisölle. Direktiivin mukainen levitysoikeus ja sen raukeaminen ei kuitenkaan kata lainaamista eikä vuokraamista, joita koskevat säännökset ovat vuokraus- ja lainausdirektiivissä. Näiltä osin ei pykälän 1 momenttiin ehdoteta muutoksia.~~

~~Tämän vuoksi 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan lainaamalla saa yleisön saataviin saattaa myös sellaisen teoksen kappaleen, joka on tekijän suostumuksella ensimmäisen kerran myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueen ulkopuolella.~~

Lain muutoksella pannaan toimeen levitysoikeuden raukeamista koskeva direktiivin 4 artiklan 2 kohta siltä osin kuin kyse on muista teoslajeista kuin tietokoneohjelmista ja tietokannoista.

Tietokoneohjelmien ja tietokantojen levitysoikeuden raukeamisesta on säädetty tietokoneohjelmadirektiivin 4 artiklan c kohdassa sekä tietokantadirektiivin 5 artiklan c kohdassa ja 7 artiklan 2 kohdan b alakohdassa. Pykälän 1 momentin muutoksen myötä myös tietokoneohjelmien ja tietokantojen levitysoikeus raukeaa Euroopan talousalueella tapahtuvan ensimmäisen myynnin tai muun pysyvän luovutuksen seurauksena. Säännös on mainittujen direktiivien mukainen.

Koska samaan tuotteeseen voi sisältyä useiden eri pykälien mukaisia suojan kohteita, ehdotetaan, että kaikkiin tekijänoikeuslain 5 luvun mukaisiin suojan kohteisiin sovelletaisiin levitysoikeuden yhteisöraukeamista kuhunkin lähioikeuspykälään sijoitettavan ja 19 §:n 1 momenttiin kohdistuvan viittaussäännöksen kautta.

(SIIRRETTY KPL) Pykälän 1 momentin mukaista teoksen kappaleen levittämistä on myös teoksen kappaleen lainaaminen yleisölle. Direktiivin mukainen levitysoikeus ja sen raukeaminen ei kuitenkaan kata lainaamista eikä vuokraamista, joita koskevat säännökset ovat vuokraus- ja lainausdirektiivissä. Näiltä osin ei pykälän 1 momenttiin ehdoteta muutoksia. Tämän vuoksi pykälän uuden 5 momentin 1 kohdaksi ehdotetaan lisättäväksi otettavaksi säännös, jonka mukaan lainaamalla saa yleisön saataviin saattaa myös sellaisen teoksen kappaleen, joka on tekijän suostumuksella ensimmäisen kerran myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueen ulkopuolella. Säännöstä sovellettaessa on kuitenkin noudatettava 19 §:n 3 momentin säännöstä, jonka mukaan elokuva-teoksen ja tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman kappaleen lainaus edellyttää aina tekijän lupaa.

(SIIRRETTY KPL) Levitysoikeuden raukeamisen muutos ei vaikuta esimerkiksi yksityishenkilön mahdollisuuteen ostaa ja tuoda ulkomailta omaan käyttöönsä teoskappaleita. Sen sijaan säännöksellä on vaikutusta tällaisten teoskappaleiden Suomessa tai muualla Euroopan talousalueella tapahtuvaan edelleen levittämiseen myymällä tai muulla pysyvällä omistusoikeuden siirrolla.

Pykälän uuden 5 momentin 2 kohdaksi ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan yksityisen henkilön omaan käyttöönsä hankiman teoksen kappaleen saa levittää edelleen myös silloin, kun kappale on tekijän suostumuksella ensimmäisen kerran myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueen ulkopuolella. Säännös mahdollistaa esimerkiksi ulkomailta tuotujen tai postimyyntistä tilattujen kirjojen ja äänilevyjen levittämisen edelleen antikvariaateissa tai muussa käytettyjen tavaroiden kaupassa. Säännöstä sovellettaessa on kuitenkin noudatettava 19 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiä, joiden mukaan teoskappaleen vuokraus sekä elokuvien ja tietokoneohjelmien lainaus edellyttää tekijän lupaa.

Pykälän 5 momentiksi 3 kohdaksi ehdotetaan säännöstä, joka mahdollistaa sellaisten teosten kappaleiden maahantuonnin ja levittämisen, joita kaupallisista tai muista syistä ei tekijän suostumuksella ole tuotu Suomeen yleisölle levitettäväksi. Euroopan talousalueen ulkopuolella tekijän suostumuksella ensimmäisen kerran myydyin tai pysyvästi luovutetun teoksen kappaleen saa levittää edelleen, jos kyse on sellaisesta teoksesta, jonka kappaleita ei ole levitetty Suomessa viiden vuoden kuluessa sen vuoden päättymisestä, jolloin teos julkaistiin. Säännöstä sovellettaessa on noudatettava pykälän 2 ja 3 momentin edelleen levittämistä koskevia rajoituksia.

Pykälän 5 momentin säännöksiä ehdotetaan sovellettavaksi tekijänoikeuden lähioikeuksiin asianomaisiin 5 luvun pykäliin lisättäviin viittausten kautta.

Ehdotettavan 5 momentin säännöksissä otetaan huomioon erityisesti pienen kieli- ja markkina-alueen tarpeet sekä mahdollistetaan sellaisten teoskappaleiden tuonti ja levittäminen yleisölle, joita muuten ei kaupallisista tai muista syistä levitettäisi Suomessa. Säännös turvaa tieteellisen tutkimuksen ja

kulttuuripolitiikan keskeisiä tavoitteita.

20 §. *Teoskappaleen näyttäminen.* Direktiivi ei vaikuta säännökseen.

Pykälään ja sen edellä olevaan väliotsikkoon ehdotetaan tehtäviksi säännöksen soveltamisalaa selkeyttävät tekniset muutokset.

Nykyinen 20 §:n säännös koskee sanamuotonsa ja perustelujensa (HE 287/1994 vp) mukaisesti kaikkia teoslajeja, joita voidaan näyttää. Säännös koskee esimerkiksi sellaisen taideteoksen näyttämistä, jonka joku on hankkinut omistukseensa. Säännös koskee myös kaikkien muidenkin teoskappaleiden näyttämistä, jotka on tekijän suostumuksella levitetty yleisön keskuuteen siten, että ne on myyty tai muuten pysyvästi luovutettu.

Teoksen julkaisu näyttämisoikeuden raukeamisen edellytyksenä ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana, epäselvänä ja harhaanjohtavana. Säännöksen soveltamisala säilyy ennallaan. Siten näyttämisoikeuden raukeaminen koskee kaikkia teoksesta valmistettuja kappaleita, jotka on tekijän suostumuksella levitetty yleisölle. Tekijän suostumuksella tapahtuva teoskappaleiden levittäminen edellyttää tosiasiaissa myös sitä, että levitettävien teoskappaleiden valmistaminen on tapahtunut tekijän suostumuksella.

Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan lisäksi täsmennettäväksi siten, että teoksen kappaletta saadaan käyttää teoksen näyttämiseen. Uudella sanamuodolla korostetaan sitä, että vain tekijän luvalla levitettyjä teoskappaleita voidaan käyttää teoksen näyttämiseen.

Teoksen näyttämistä koskevan yksinoikeuden sisältöä on käsitelty tarkemmin 2 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

21 §. *Julkinen esittäminen.* Direktiivin säännökset eivät koske julkista esittämistä.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että 21 §:ssä säädetyn vapaan ja korvauksettoman julkisen esittämisen rajoituksen piiristä poistetaan jumalanpalveluksessa tapahtuva julkinen esittäminen. Jumalanpalveluksella tarkoitetaan säännöksessä evankelis-luterilaisen kirkon osalta kirkkolain ja kirkkokäsikirjan mukaista jumalanpalvelusta ja muiden uskonnollisten yhdyskuntien osalta edellä mainittuihin jumalanpalveluksiin rinnastettavia tilaisuuksia.

Voimassa olevassa muodossaan, jossa julkiseen esittämiseen sisältyy myös radiossa ja

televisiossa tapahtuva lähettäminen, pykälän 1 momentin säännös on mahdollistanut myös jumalanpalveluksen ja opetuksen yhteydessä esitetyn teoksen lähettämisen radiossa ja televisiossa ilman korvausta. Koska mainittua säännöstä ei ole käytännössä sovellettu vaan radiossa ja televisiossa tapahtuneeseen käyttöön on hankittu lupa ja käytöstä on maksettu korvaus, 2 §:n mukaiseen julkista esittämistä koskevaan yksinoikeuteen ehdotettu kavenus, jonka jälkeen julkisen esittämisen oikeus kattaisi vain läsnä olevalle yleisölle tapahtuvat julkiset esitykset, muuttaa 21 §:n 1 momentin säännöksen vastaamaan tältä osin nykykäytäntöä.

Jumalanpalveluksessa tapahtuvaan teosten julkiseen esittämiseen tulisi lainmuutoksen jälkeen hankkia lupa tekijöiltä tai heitä edustavalta järjestöltä samalla tavalla kuin muihinkin julkisiin esityksiin. Osapuolet voivat sopia maksettavista korvauksista ottaen huomioon kaikki merkityksellisiksi katsomansa seikat, esimerkiksi käytetyn musiikin määrän ja jumalanpalvelusten yleisön. Korvaus voidaan sitoa mihin tahansa osapuolten sopimiin kriteereihin.

Pykälän 2 momentin jälkiosan mukainen vapaata julkista esittämistä koskeva poikkeus, joka koskee pääsymaksullista tai ansiotarkoituksessa järjestettävää kansanvalistustoimintaa sekä hyväntekeväisyys- tai muussa yleishyödyllisessä tarkoituksessa järjestettävää tilaisuutta, ehdotetaan vanhentuneena poistettavaksi. Ehdotettavan 2 momentin säännöksen poistamisen jälkeen julkaistun teoksen saisi yhä esittää julkisesti tilaisuudessa, jossa sellaisten teosten esittäminen ei ole pääasia ja johon pääsy on maksuton sekä jota muutoinkaan ei järjestetä ansiotarkoituksessa. Myös kansanvalistustoiminnassa sekä hyväntekeväisyys- tai muussa yleishyödyllisessä tarkoituksessa järjestettävät tilaisuudet, jotka täyttävät edellä mainitut säännöksen ehdot, voivat kuulua edelleen säännöksen piiriin.

Myös sellaiset seurakuntien tilaisuudet, jotka eivät ole jumalanpalveluksia ja joissa musiikin esittäminen ei ole pääasia, voivat olla 2 momentissa tarkoitettuja tilaisuuksia ja siten vapaan esittämisoikeuden piirissä.

Koska pykälän 2 momentti sanamuotonsa mukaan tulkittuna mahdollistaisi myös juma-

lanpalveluksen kuulumisen 2 momentin soveltamisalaan, pykälän uudeksi 4 momentiksi ehdotetaan lisättäväksi pykälän soveltamisalaa selventävä säännös, jonka mukaan pykälän säännökset eivät koske jumalanpalveluksen yhteydessä tapahtuvaa julkista esittämistä.

Pykälän 3 momentti ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Säännöksen mukaan se, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske näytelmä- eikä elokuvateosta.

23 §. *Päivänkysymystä koskeva kirjoitus.* Pykälän säännös vastaa direktiivin 5 artiklan 3 kohdan c alakohdan alkuosaa. Säännöksen mukaan sanomalehteen tai aikakauskirjaan saa toisesta sanomalehdestä tai aikakauskirjasta, jollei siinä ole jälkipainantakieltoa, ottaa uskonnollista, poliittista tai taloudellista päivänkysymystä koskevan kirjoituksen.

Säännöksessä tarkoitettu sanomalehti tai aikakauskirja voi ilmestyä joko painetussa tai digitaalisessa muodossa tai molemmissa. Samalla tavalla myös se lähde, josta kirjoitus otetaan, voi olla joko painettu tai digitaalinen. Säännös mahdollistaa myös sanomalehteen tai aikakauskirjaan otetun kirjoituksen välittämisen yleisölle sanomalehden tai aikakauskirjan verkkoversiossa. Säännös koskee vain tekstiä, ei muuta aineistoa.

Säännöksen soveltamisalaan kuuluvan julkaisun, joka on olemassa pelkästään digitaalisessa muodossa avoimessa tietoverkossa, tulee olla sellainen, jota julkaistaan tietoverkossa säännöllisesti ja joka on verrattavissa painettujen sanomalehtien tai aikakauskirjojen verkkoversioihin. Sellainen tietokanta, joka on koostettu uutisista tai muusta, myös lehdissä julkaistavasta aineistosta, ei ole säännöksessä tarkoitettu sanomalehti tai aikakauskirja.

Lain 11 §:n 2 momentin lähdemainintäsäännös koskee kaikkia tekijänoikeuslain 2 luvun rajoitussäännöksiä. Säännöksen mukaan lähde on mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii.

Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan c alakohdan alkuosan säännös kuitenkin edellyttää, että lähde on aina ilmoitettava. Sen vuoksi pykälän uudeksi 2 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan tekijän nimi ja lähde olisi aina mainittava, kun teosta käytetään 1 momentin säännöksen nojalla.

Muutoksella pannaan toimeen direktiivin 5 artiklan 3 kohdan c alakohdan alkuosan vaatimus lähteen ehdottomasta mainitsemisesta.

24 §. *Konserttiohjelmat.* Nykyinen 24 §:n säännös sallii tekstin ottamisen kuulijain käytettäväksi konserttiohjelmaan tai muuhun sellaiseen, kun sävellysteos esitetään tekstin kanssa. Säännöksen sanamuoto sallii myös digitaalisen kappaleen valmistamisen ja siten muun muassa tekstin toisintamisen digitaalisin välinein televisioruudulle, näyttötaululle tai muulle vastaavalle alustalle konserteissa ja oopperaesityksissä.

Direktiivi ei sisällä rajoitus- tai poikkeussäännöstä, jonka nojalla 24 §:n säännöksessä tarkoitettu käyttö olisi mahdollista digitaalisessa muodossa. Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan o alakohdan mukaan on mahdollista, että olemassa oleva ja merkitykseltään vähäinen rajoitus voidaan säilyttää siten, että se koskee vain analogista käyttöä. Direktiivin lisäehtona on, ettei rajoitus saa vaikuttaa tavaroiden ja palveluiden vapaaseen liikkuvuuteen yhteisössä.

Pykälää ehdotetaan sen vuoksi muutettavaksi siten, että tekstin kanssa esitettävän sävellysteoksen tekstin saa ottaa kuulijain käytettäväksi vain painamalla, valokopioimalla tai vastaavilla menetelmillä valmistettuun konserttiohjelmaan tai muuhun sellaiseen.

Säännöksen ilmaisulla "painamalla, valokopioimalla tai vastaavilla menetelmillä" tarkoitetaan paperille tai muulle analogiselle alustalle painettua tai monistettua ohjelmaa. Säännöksen piiriin kuuluvat myös analogiset näköispainokset sekä valokopiot ja muut reprograafisin menetelmin tuotetut kopiot.

Pykälään tehtävällä muutoksella säännös saatetaan direktiivin 5 artiklan 3 kohdan o alakohdan mukaiseksi ja voidaan siten säilyttää analogista käyttöä koskevana rajoituksena.

25 §. *Taideteosten käyttäminen.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan alkuosaan sisältyy säännös, jonka mukaan julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia arvostelevaan esitykseen. Direktiivin 5 artiklaan ei sisälly säännöstä, jonka alaan mainittu rajoitussäännös kuuluisi. Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan o alakohdan mukaan olemassa

oleva vähäinen rajoitussäännös, joka ei vaikuta tavaroiden ja palveluiden vapaaseen liikkuvuuteen yhteisössä, voidaan säilyttää mutta vain siten, että rajoitussäännös koskee analogista käyttöä. Vastaavasti myös analogisessa muodossa tapahtuvaa teosten välittämistä, mukaan lukien radiossa tai televisiossa tapahtuva lähettäminen, koskeva rajoitus voidaan direktiivin mukaan säilyttää.

Pykälän 1 momentin säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia painamalla, valokopioimalla tai vastaavilla menetelmillä valmistettuun arvostelevaan esitykseen. Samalla arvostelevaa esitystä koskeva säännöksen osa erotetaan selkeyden vuoksi omaksi 1 momentin kohdaksi siten, että tieteellistä esitystä koskevasta säännöksen osasta tulee momentin 2 kohta. Säännöksen ilmaisu "painamalla, valokopioimalla tai vastaavilla menetelmillä" vastaa 24 §:ssä käytettyä ilmaisua. Tältä osin viitataan edellä oleviin 24 §:n perusteluihin. Muutoksen jälkeen säännös on direktiivin 5 artiklan 3 kohdan o alakohdan mukainen.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan nykyinen jälkiosa, jonka mukaan julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia tieteelliseen esitykseen, kuuluu direktiivin 5 artiklan 3 kohdan a alakohdan alaan. Mainitun direktiivin säännöksen mukaan rajoituksen mukaisen käytön tulee olla perusteltua tavoiteltavan ei-kaupallisen tarkoituksen vuoksi. Tämän vuoksi pykälän 1 momentin 2 kohdaksi siirrettävää tieteellistä esitystä koskevaa säännöstä ehdotetaan rajattavaksi siten, että säännös koskee taideteoksen käyttöä tieteellisessä esityksessä vain siltä osin kuin käyttö on perusteltua tavoiteltavan ei-kaupallisen tarkoituksen vuoksi.

Lähtökohta säännöksen soveltamisessa on, että tieteellinen esitys on yleensä ei-kaupallinen. Säännöksen piiriin kuuluvat tyypillisesti esimerkiksi opinnäytetyöt. Vain poikkeustapauksessa tieteellinen esitys on kaupallinen ja siten säännöksen soveltamisalan ulkopuolella. Säännöksen nojalla taideteoksen kuvaa saa käyttää sekä analogisessa että digitaalisessa muodossa olevassa tieteellisessä esityksessä. Säännöksessä tarkoitettun tieteellisen esityksen saa myös saattaa yleisön saataviin millä tavalla tahansa.

Nykyinen 1 momentin 2 kohta, joka koskee taideteosten ottamista sanomalehteen tai aikakauskirjaan päivätapahtumaa selostettaessa, ehdotetaan siirrettäväksi 1 momentin uudeksi 3 kohdaksi. Säännös on direktiivin 5 artiklan 3 kohdan c alakohdan alkuosan mukainen. Säännöstä voidaan soveltaa sekä painetussa että digitaalisessa muodossa oleviin sanomalehtiin ja aikakauskirjoihin. Säännöksen mukaisessa tarkoituksessa taideteoksen kuvaa voidaan käyttää myös sanomalehtea tai aikakauskirjaa yleisölle tietoverkossa välitettäessä. Säännöksessä tarkoitettun sanomalehden ja aikakauskirjan osalta viitataan 23 §:n perusteluihin.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi säännöksen soveltamisalaa selkeyttävä tekninen muutos. Säännöksen soveltamisen kriteereistä ehdotetaan poistettavaksi "taideteoksen julkaisu" tarpeettomana, epäselvänä ja harhaanjohtavana. Säännöksen soveltamisala säilyy ennallaan. Muutos vastaa 20 §:ään ehdotettavaa teknistä tarkistusta.

Puheena olevaa 25 §:n 2 momentin säännöstä taideteoksen käyttämisestä toisarvoisessa merkityksessä valokuvassa, elokuvassa tai televisio-ohjelmassa sovelletaan edelleen kaikkiin taideteoksen kappaleisiin, jotka on tekijän suostumuksella levitetty yleisön keskuuteen. Tekijän suostumuksella tapahtuva teoskappaleiden levittäminen edellyttää tosiasiassa myös sitä, että levitettävien teoskappaleiden valmistaminen on tapahtunut tekijän suostumuksella.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisäksi tehtäväksi terminologinen selvennys. Sana "televisioesitykseen" ehdotetaan muutettavaksi ilmaisuksi "televisio-ohjelmaan" sekä "esityksessä" sanaksi "ohjelmassa". Muutoksilla yhtenäistetään säännöksessä käytetyt ilmaisut vastaamaan muualla laissa käytettyjä ilmaisuja. Muutokset eivät vaikuta säännöksen soveltamisalaan. Myös 2 momentin mukaisessa tarkoituksessa toisinnettu taideteoksen kuva saadaan saattaa yleisön saataviin millä tavalla tahansa.

25 a §. *Taideteoksen käyttäminen luettelossa ja tiedotuksessa, rakennuksen kuvaaminen.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälän 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi direktiivin mukaiseksi siten, että sään-

nöksessä tarkoitettu kappaleen valmistaminen olisi sallittua vain painamalla, valokopioimalla tai vastaavilla menetelmillä. Säännöksen ilmaisu "painamalla, valokopioimalla tai vastaavilla menetelmillä" vastaa 24 ja 25 §:ssä käytettyä ilmaisua. Tältä osin viitataan 24 §:n perusteluihin.

Muutoksen jälkeen säännös on luetteloa koskevalta osalta direktiivin 5 artiklan 3 kohdan o alakohdan mukainen. Näyttely- ja myyntitiedotusta koskevalta osalta säännöksen soveltamisala rajoittuu näyttelystä tai myynnistä tiedottamiseen. Tiedottamiseen sisältyy myös näyttelyn tai myynnin mainostaminen. Säännös on direktiivin 5 artiklan 3 kohdan j alakohdan mukainen.

Pykälän uudeksi 2 momentiksi ehdotetaan kappaleen valmistamista koskevaa sopimuslissenssisäännöstä, joka mahdollistaisi taide-teosten luettelo- ja muun käytön muussa kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Ehdotettavan säännöksen mukaan 26 §:ssä tarkoitettulla tavalla voitaisiin sopia, että kokoelmaan sisältyvästä taikka näytteillä olevasta tai myytäväksi tarjottavasta taideteoksesta saisi valmistaa kappaleita esimerkiksi digitaalisessa muodossa näyttely- tai myyntiluetelossa tai muussa tuotteessa käytettäväksi. Säännös mahdollistaisi myös sopimisen siten valmistettujen kappaleiden käyttämisestä yleisölle välittämiseen. Radiossa tai televisiossa lähettämiseen sopimuslissenssi ei ulottuisi.

Ehdotettavan säännöksen mukainen taide-teoksen käyttö on sallittua kokoelman ylläpitäjälle, näyttelyn järjestäjälle ja taideteosten myyjälle. Sen sijaan edellä mainitun piirin ulkopuolista käyttöä säännös ei kata.

Säännös mahdollistaa myös esimerkiksi postikorttien ja julisteiden valmistamisen ja käytön sovituin ehdoin.

Tekijälle ehdotetaan 2 momentissa oikeuskieltää säännöksessä tarkoitettu sopimuslissenssin nojalla tapahtuva taideteoksen kuvaaminen digitaalisiin luetteloihin ja muihin vastaaviin käyttötarkoituksiin sekä taideteoksen välittäminen.

Uuden 2 momentin lisäämisen jälkeen nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät sellaisenaan 3 ja 4 momentiksi.

25 d §. *Asiakirjajulkisuus ja oikeudenhoito.* Nykyinen 25 g §:n 2 momentti, jonka mu-

kaan lähettäjäyrittäjä saa valmistaa tai valmistuttaa lähetettyyn ohjelmaan sisältyvän teoksen kappaleen täyttäessään lakiin perustuvaa tallentamisvelvollisuuttaan (ns. referenssinauhoitus), ehdotetaan siirrettäväksi 25 d §:n uudeksi 4 momentiksi.

Säännös koskee tallenteiden valmistamista lähetyksistä ja niiden käyttämistä laissa säädetyllä tavalla todistelutarkoituksiin.

Pykälän 4 momentiksi siirrettävää 25 g §:n 2 momentin säännöstä ehdotetaan muutettavaksi yleisempään muotoon siten, että se kattaisi kaikki laissa säädetyt teoksen tallentamis- ja säilyttämisvelvollisuudet. Säännöksen mukaan teoksen radiossa tai televisiossa lähetettävä tai teoksen muuten yleisölle välittävä henkilö tai yritys saisi valmistaa tai valmistuttaa taikka säilyttää lähetetyn tai välitetyn teoksen kappaleen täyttäessään lakiin perustuvaa tallentamis- tai säilyttämisvelvollisuuttaan. Muutettu säännös kattaisi siten paitsi teoksen kappaleen valmistamisen myös esimerkiksi välittämistä varten valmistetun kappaleen säilyttämisen.

Velvollisuudesta luovuttaa tallennettu tai säilytetty ohjelma viranomaiselle todisteena tai muulla tavalla käytettäväksi säädetään asianomaisessa tallentamis- tai luovuttamisvelvollisuutta koskevassa laissa. Tekijänoikeuslaki ei estä luovuttamista ja käyttöä mainitussa tarkoituksessa.

Ehdotettavalla muutoksella otetaan huomioon sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) säännökset, joiden mukaan tallentamisvelvollisuus ulotetaan myös verkkojulkaisuihin. Mainittu laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

~~Ehdotettavalla muutoksella ennakoidaan oikeusministeriössä valmisteilla olevaa sananvapauslainsäädännön uudistamista.~~

25 f §. *Alkuperäinen radio- ja televisiolähetys.* Pykälän edellä oleva väliotsikko ehdotetaan muutettavaksi.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen sisällytetään myös säännökset lyhytaikaisesta radio- ja televisiolähtämisen edellyttämästä kappaleen valmistamisesta.

Pykälän nykyiseen 1 momenttiin ehdotetaan tehtäviksi sopimuslissenssirakenteen muuttamisesta aiheutuvat muutokset, jolloin nykyisen 1 momentin säännöksen sopimusli-

sensijärjestelmään liittyvät osat siirretään 26 §:ään ja 25 f §:n 1 momentin sektorisääntöön jätetään sääntöksen soveltamisalan määritelmä ja viittaus 26 §:ään. Uutta sopimuslisenssirakennetta käsitellään tarkemmin 26 §:n yhteydessä.

Sääntöksen nykyistä sanamuotoa "lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavan järjestön" ehdotetaan muutettavaksi siten, että sääntöksessä tarkoitettuna sopimuksen osapuolena voi olla järjestö, joka edustaa "lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä". Tämän muutoksen osalta viitataan 13 ja 26 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin.

Nykyiseen 25 f §:n 1 momentin sääntöseen verrattuna 26 §:ään sijoitettavaan sääntöksen osaan on lisätty edellytys, jonka mukaan sopimusosapuolena olevan järjestön tulee olla opetusministeriön hyväksymä. Järjestön hyväksynnällä voidaan välttää tilanne, jossa useat kotimaiset ja ulkomaiset järjestöt esittävät käyttäjiä vastaan erilaisia, erisuuruisia ja eriaikaisia neuvottelu- ja korvausvaatimuksia. Opetusministeriön hyväksyntää koskeva säännös ehdotetaan liitettäväksi rakenteen muutoksen myötä 26 §:ään.

Sopimuslisenssisäännös on direktiivin johdantokappaleessa 18 tarkoitettu "laajennettu kollektiivinen lupa". Sekä pykälän nykyinen sopimuslisenssisäännös että siihen ehdotettavat muutokset mukaan lukien sopimuslisenssirakenteen muutokset ovat direktiivin sallimia oikeuksien hallinnointia koskevia lainsäädäntöratkaisuja.

Pykälän 1 momentin 2 virkkeen säännös, jonka mukaan 1 momentin sääntökset eivät koske näytelmäteosta tai elokuvateosta eivätkä muutakaan teosta, jos tekijä on kieltänyt teoksen lähettämisen, säilyy ennallaan.

Nykyinen 25 g §:n 1 momentin radio- ja televisiolähettämisen edellyttämää lyhytaikaista eli efemääristä lähetysteknistä tallentamista koskeva säännös siirretään 25 f §:n 2 momentiksi ja samalla siihen ehdotetaan muutoksia. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisätään tekijänoikeusasetuksesta nauhoitusten käyttöaikaa koskeva elementti. Lisäksi sääntöksen jälkimmäinen virke ehdotetaan selkeyden vuoksi poistettavaksi. Poisto ei vaikuta sääntöksen sisältöön.

Lähettäjäyritys saisi sääntöksen nojalla valmistaa teoksesta kappaleen käytettäväksi

omissa lähetyksissään enintään neljä kertaa yhden vuoden aikana, jos lähettäjäyrityksellä on oikeus lähettää teos. Kappaleen valmistaminen lähetystoimintaa varten on nykyisen tekijänoikeusasetuksen 8 §:n tavoin suoritettava lähettäjäyrityksen omilla teknisillä varusteilla. Vallitsevaa oikeustilaa ei tältä osin ole tarkoitus muuttaa. Momentin säännös vastaa Bernin sopimuksen 11bis artiklan 3 kohdan määräystä.

Lainmuutoksen yhteydessä tekijänoikeusasetuksen ~~9 §:ään sisältynyt rajoitus, jonka mukaan tallennetta saa käyttää lähettämiseen ainoastaan neljä kertaa, ehdotetaan kumottavaksi. Myös muut~~ lyhytaikaista tallentamista koskevat ~~asetuksen~~ sääntökset ehdotetaan kumottaviksi.

Teoksen tallentaminen käytettäväksi lähetyksissä useammin kuin neljä kertaa vuoden aikana ja tallentaminen yli vuotta pidemmäksi ajaksi lähetyksikäyttöä varten voi tapahtua 25 f §:n 2 momentin toiseksi virkkeeksi ehdotettavan sopimuslisenssisääntöksen nojalla. Sopimuslisenssisäännös vastaa rakenteeltaan muita lain 2 luvussa olevia sopimuslisenssisääntöksiä. Teosten lähetyksikäyttöä varten tapahtuvasta tallentamisesta on sovittava 26 §:n mukaisesti opetusministeriön hyväksymän lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön kanssa. Lähettäjäyrityksen ja järjestön välisessä sopimuksessa voidaan sopia myös siitä, että teoksen tallentamisen saa suorittaa myös lähettäjäyrityksen ulkopuolinen taho.

Pykälän 2 momentin sääntöksiä sovelletaan lain 5 luvun mukaisesti tekijänoikeuden lähioikeuksien suojan kohteisiin ja niiden oikeudenhaltijoihin mainittuihin pykäliin lisätävien viittaussääntösten kautta.

Pykälän uuden 2 momentin lisäyksen jälkeen nykyiset 2 ja 3 momentti siirtyvät sellaisenaan 3 ja 4 momentiksi.

25 g §. *Arkistoidun televisio-ohjelman uudelleen lähettäminen.* Kun pykälän nykyinen 1 momentti siirretään 25 f §:n 2 momentiksi, 2 momentti siirretään 25 d §:n uudeksi 4 momentiksi ja 3 momentti siirretään 13 a §:n 2 momentiksi, pykälän numero vapautuu uuteen käyttöön.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi lähettäjäyritysten omien arkistoitujen televisio-ohjelmien uudelleen lähettämisestä.

Jokainen lähettäminen, joka ei ole edelleen lähettämistä, on alkuperäistä lähettämistä. Siten myös teoksen ensimmäisen alkuperäisen lähettämisen jälkeen tapahtuva uudelleen lähettäminen on alkuperäistä lähettämistä. Alkuperäistä radio- ja televisiolähetystä koskee 25 f §:n 1 momentin sopimuslissisäännös. Mainittu säännös ei kuitenkaan koske näytelmäteosta eikä elokuvateosta. Säännös ei myöskään koske teosta, jos tekijä on kieltänyt lähettämisen.

Lähettäjäyritysten arkistoissa olevien radio-ohjelmien uudelleen lähettäminen voi tapahtua 25 f §:n 1 momentin sopimuslissisäännöksen nojalla.

Televisio-ohjelmien sisältö puolestaan muodostuu tekijänoikeudellisessa mielessä pääasiassa elokuvateoksista, eikä 25 f §:n säännös siten koske televisio-ohjelmia. Televisio-ohjelmien uudelleen lähettäminen ehdotetaan mahdollistettavaksi uudessa 25 g §:ssä. Pykälän 1 momentin sopimuslissisäännöksen mukaan lähettäjäyritys saa 26 §:n mukaisesti oikeudenhaltijoita edustavan järjestön kanssa tekemänsä sopimuksen nojalla lähettää uudelleen arkistoituihin televisio-ohjelmiin sisältyviä teoksia.

Säännös koskee vain sellaisten julkistettujen teosten uudelleen lähettämistä, jotka sisältyvät lähettäjäyrityksen itse tuottamaan ja ennen tammikuun 1 päivää 1983 lähetettyyn televisio-ohjelmaan. Sallittua lähettämistä varten teoksesta saa myös valmistaa kappaleen sopimuslissin nojalla.

Lain 26 §:n yleisiin sopimuslissisäännösten soveltamisessa noudatettaviin periaatteisiin kuuluu, ettei sopimuslissisäännöksiä sovelleta sellaiseen teoksen käyttöön, josta on sovittu erikseen oikeudenhaltijan ja käyttäjän välillä. Jos jonkin teoksen uudelleen lähettämistä on erityisesti sovittu, tällaista sopimusta on sopimuslissin sijasta noudatettava niiden tekijöiden osalta, joita mainittu sopimus koskee.

Ehdotettavaa 25 g §:n säännöstä sovellettaessa lähettäjäyrityksen itse tuottamana ohjelmana pidetään myös sellaisen lähettäjäyrityksen valmistamaa ohjelmaa, jonka seuraajaksi säännöksessä tarkoitettu lähettäjäyritys on tullut esimerkiksi yritysmyyntin tai konkurssin seurauksena.

Koska televisio-ohjelmien uudelleen käyttö

säännöksessä mainitulla tavalla on niihin sisältyvän suojatun aineiston primäärikäyttöä, joka oikeudenhaltijoilla tulisi halutessaan olla oikeus kieltää, pykälän 2 momentiksi ehdotetaan tämän kiello-oikeuden mahdollistava säännös. Siten sopimuslissin nojalla ei uudelleen lähettämiseen saa käyttää teosta, jos tekijä on kieltänyt lähettämisen.

Säännöstä ehdotetaan sovellettavaksi myös lain 49 §:n mukaisiin luetteloihin ja tietokantoihin sekä 49 a §:n mukaisiin valokuviiin mainittujen pykälien viittaussäännösten kautta.

25 h §. *Radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettäminen.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettämistä koskevaan 1 momentin sopimuslissisäännökseen ehdotetaan tehtäviksi sopimuslissirakenteen muuttamisesta aiheutuvat muutokset, jolloin nykyisen säännöksen sopimuslissisäännöksen mukaisiin osiin siirretään 26 §:ään ja 25 h §:n 1 momentin sektorisäännökseen jätetään säännöksen soveltamisalan määritelmä ja viittaus 26 §:ään.

Säännöksen nykyistä sanamuotoa "lukuisia suomalaisia tekijöitä edustavalta järjestöltä" ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännöksessä tarkoitettuna sopimuksen osapuolena voi olla järjestö, joka edustaa "lukuisia Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä". Järjestön edustavuutta koskeva kriteeri ehdotetaan lisäksi muutettavaksi vastaamaan muiden sopimuslissisäännösten kriteeriä. Ehdotettavan muutoksen mukaan järjestön tulisi edustaa uuden 26 §:n 1 momentin mukaisesti "lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä". Lainmuutoksen jälkeen tulee edelleen lähettämisen lisensointijärjestelyissä olla edustettuina kaikki merkittävät oikeudenhaltija-alat.

Nykyiseen 25 h §:n 1 momenttiin sisältyvä säännös, jonka mukaan järjestön tulee olla opetusministeriön hyväksymä, ehdotetaan säilytettäväksi ja sopimuslissirakenteen muutoksen myötä siirrettäväksi 26 §:ään.

Sopimuslissisäännös on direktiivin johdantokappaleessa 18 tarkoitettu "laajennettu kollektiivinen lupa". Sekä pykälän nykyinen sopimuslissisäännös että siihen ehdotettavat muutokset mukaan lukien sopimuslissikonstruktion muutokset ovat direktiivin sal-

limia oikeuksien hallinnointia koskevia lainsäädäntöratkaisuja.

25 i §. *Jakeluvelvoitteen alaisten ohjelmien lähettäminen.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tarkistusta, joka liittyy ~~hallituksen esitykseen Eduskunnalle~~ viestintämarkkinoita koskevan lainsäädännön muuttamiseen (~~HE 112/2002 vp~~). ~~Mainittuun hallituksen esitykseen sisältyy myös televisio- ja radiolähetysten jakeluvelvoitteita koskevien säännösten tarkistaminen. Uudet jakeluvelvoitteita koskevat säännökset sisältyvät uuden viestintämarkkinalain (393/2003) 134 §:ään. Laki tulee voimaan 25 päivänä heinäkuuta 2003.~~

Pykälän 1 momentin säännöksen mukaan verkkopalvelua kaapelitelevisioverkossa tarjoava teleyritys, jolla on viestintämarkkinalakiin perustuva velvollisuus siirtää kyseisessä verkossa televisio- ja radio-ohjelmistoja ja niihin mahdollisesti liittyviä oheis- ja lisäpalveluja, saa lähettää edelleen johtimitse yleisön vastaanotettavaksi televisio- tai radiolähettyksen tai muuhun palveluun sisältyvän teoksen samanaikaisesti alkuperäisen lähettyksen kanssa lähetystä muuttamatta.

Tekijänoikeudelliselta kannalta on ratkaisevaa ohjelmasisältöjen muuttamattomuus ja samanaikaisuus, ei sen sijaan käytettävä lähetystekniikka, lähetystaajuus tai muu sellainen lähettykseen käytettävän signaalin tekninen ominaisuus.

Säännöksessä tarkoitettun teleyrityksen jakeluvelvoitteen laajuus määräytyy viestintälainsäädännössä säädettyjen jakeluvelvoitteita koskevien säännösten mukaan. Jakeluvelvoitteen piiriin voivat kuulua paitsi kaikilla vastaanottimilla näkyvät ja kuuluvat julkisen palvelun televisio- ja radio-ohjelmat myös tällaisten ohjelmien kanssa samanaikaisesti lähetettävät oheis- ja lisäpalvelut, esimerkiksi teksti-tv ja muut erityisesti digitaalisten televisio- ja radiolähetysten yhteydessä tarjottavat palvelut kuten superteksti-tv. Jakeluvelvoitteen piiriin kuuluviin ohjelmiin ja muihin palveluihin sisältyvien teosten johtimitse tapahtuva edelleen lähettäminen on säännöksen mukaan sallittua, jos lähettäminen tapahtuu samanaikaisesti ja mainittujen ohjelmien tai muiden palveluiden osalta lähetystä muuttamatta.

Pykälän 3 momenttiin tehdään uudesta perustuslaista aiheutuva muutos. Tarkemmat säännökset pykälän täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella.

25 k §. Pykälän säännökset koskevat tietokoneohjelman koodin kopioimista ja sen muodon kääntämistä välttämättömien tietojen hankkimiseksi yhteentoimivuuden saavuttamiseksi uuden itsenäisesti luodun tietokoneohjelman ja muiden ohjelmien välillä.

Pykälän uudeksi 4 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan pykälän säännöksiä ei sovellettaisi tietojen hankkimiseksi teknisen toimenpiteen kiertämiskeinon valmistamista varten. Pykälän säännösten nojalla ei näin ollen saisi kopioida tietokoneohjelman muodossa olevaa teosta suojaavaa teknistä suojausohjelmaa sen kiertämistä varten, jotta siten saatujen tietojen avulla voitaisiin valmistaa uusi suojauksen purkuväline. Yhteentoimivan purkuohjelman valmistaminen voisi siten tapahtua vain suojausohjelman valmistajan luvalla.

26 §. *Sopimuslisenssi.* Pykälässä säädetään sopimuslisenssijärjestelmän yleiset järjestelmää koskevat säännökset.

Sopimuslisenssi, jota on käsitelty tarkemmin yleisperustelujen jaksossa 3.2.13., on direktiivin johdantokappaleessa 18 tarkoitettu "laajennettu kollektiivinen lupa" ja siten direktiivin sallima oikeuksien hallinnointia koskeva lainsäädäntöratkaisu.

Pykälän uuteen 1 ja 2 momenttiin ehdotetaan sisällytettäväksi sektorikohtaisista sopimuslisenssisäännöksistä yhteiset sopimuslisenssijärjestelmää koskevat osat.

Pykälän 1 momentin mukaan lain sopimuslisenssiä koskevia säännöksiä sovelletaan, kun teoksen käyttämisestä on sovittu käyttäjän ja opetusministeriön hyväksymän lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön välillä. Se, millaisesta suojatun aineiston käytöstä voidaan käyttäjän ja tekijöitä edustavan järjestön välillä tehdä sopimus, ilmenee 2 luvun sektorisäännöksistä. Sopimuslisenssiin perustuvasta aineiston käytöstä säädetään lain 13 §:ssä, 13 a §:n 1 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 16 c §:ssä, 18 §:ssä, 25 a §:n 2 momentissa, 25 f §:n 1 ja 2 momentissa, 25 g §:n 1 momentissa ja 25 h §:n 1 momentissa. Sallitun käytön yksityiskohtaiset ehdot määritellään

teosten käytöstä tehtävässä sopimuksessa.

Laissa säädettävien sopimuslisenissisääntösten mukainen teosten käyttö ei voisi tapahtua ilman tekijän lupaa. Tekijänoikeuslaki ei kuitenkaan velvoita siihen, että lupa tulisi kaikissa tilanteissa hankkia lain säännösten mukaan hyväksytyltä sopimuslisenissijärjestöltä. Jos esimerkiksi jokin yritys tai yhteisö haluaa tehdä valokopioita ainoastaan tietyistä julkaisuista eikä yrityksen tai yhteisön piirissä kopioida muuta suojattua aineistoa, luvan voi pyytää suoraan julkaisujen oikeudenhaltijoilta. Sitä vastoin sopimuslisenissi mahdollistaa erilaisten ennalta määräämättömien aineistojen kopioimisen ja käyttämisen sopimuksen mukaisilla ehdoilla.

Sopimuslisenessin nojalla käytettävien teosten ja muiden aineistojen tulee olla laillisesti käyttäjän saatavilla siten, että käyttäjällä on aineistokappaleen omistusoikeus tai käyttöoikeus. Käyttäjän ja järjestön välinen sopimus ei esimerkiksi mahdollista sitä, että käyttäjä voisi sopimukseen vedoten vaatia aineistoja haltuunsa sopimuslisenessin mukaista käyttöä varten.

Pykälän 1 momentin säännöksen mukaan edellytyksenä on, että teosten käytön sopijaosapuolena on opetusministeriön hyväksymä lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustava järjestö. Vaatimus siitä, että järjestö on opetusministeriön hyväksymä, ulotetaan koskemaan kaikkia 2 luvun sopimuslisenissisäännöksiä ja siten myös niitä, joihin tätä vaatimusta ei tähän mennessä ole sisällytynyt. Opetusministeriön hyväksymisellä voidaan välttää tilanne, jossa useat kotimaiset ja ulkomaiset järjestöt esittävät aineiston käyttäjiä vastaan erilaisia, erisuuruisia ja eriaikaisia neuvottelu- ja korvausvaatimuksia. Järjestön hyväksymispäätöksessä voidaan asettaa myös ehtoja, joita järjestön on sopimuslisenissijärjestönä toimiesaan noudatettava.

Järjestölle ei kuitenkaan voida asettaa sopimuksentekopakkoa. Järjestö voi toisin sanoen päättää, tekeekö se käyttäjän kanssa sopimuksen vai ei. Tarvittaessa aineiston käyttäjä voidaan myös ohjata sopimaan käytöstä individuaalisesti. Eräissä tapauksissa on säädetty välimesmenettelyratkaisusta.

Järjestöjä koskevia hyväksymispäätöksiä tehtäessä tulee ottaa huomioon, että lain 2 lu-

vun säännösten perusteella hyväksyttävää järjestöä voidaan pitää kunkin sopimuslisenissisäännöksen alueeseen kuuluvien eri alojen teosten tekijöitä ja muita oikeudenhaltijoita riittävästi edustavana järjestönä.

Tietyn sopimuslisenissisäännöksen mukaisia sopimuksia tekemään ja aineiston käyttölupia myöntämään voidaan hyväksyä yksi tai useampi järjestö. Useampia järjestöjä hyväksyttäessä on tärkeää ottaa huomioon kyseisen sopimuslisenissisäännöksen toimivuus ja järjestelyn tarkoituksenmukaisuus. Järjestöä hyväksyttäessä tulee erityisesti kiinnittää huomiota järjestön organisaatioon sekä valmiuteen ja kykyyn hoitaa hyväksymispäätöksen mukaisesti asioita. Nykyisten säännösten mukaan on kaksi järjestöä hyväksytty myöntämään lupia radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettämiseen. Tätä tehtävää hoitessaan järjestöt myöntävät luvan edustamiensa tekijöiden puolesta.

Järjestö, joka sopimuslisenissisäännöksen perusteella hyväksytään tekemään tietyn sektorin teosten ja muun aineiston käyttöä koskevia sopimuksia, toimii mainitussa tehtävässään oikeudenhaltijoiden edustajana ja näiden puolesta oikeudenhaltijoilta saamiensa valtakirjojen tai oikeuksien siirtosopimusten perusteella. Järjestö ei tässä tehtävässään edusta julkista valtaa, eikä siihen siten voida soveltaa esimerkiksi hallintomenettelylakia tai muita julkishallintoa koskevia lain säännöksiä.

Järjestön, joka voi sopimuslisenissitapauksissa olla sopimuksen osapuolena, tulee olla sellainen, joka edustaa lukuisia tietyn alan tekijöitä, joiden teoksia on Suomessa käytetty. Nykyisen lain mukaan järjestön tulee edustaa lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä. Muutoksen perustelut on esitetty yleisperustelujen jaksossa 3.2.13.

"Tietyn alan tekijöitä edustavalla järjestöllä" tarkoitetaan lain 1 §:ssä mainittujen eri teoslajien tekijöitä edustavia järjestöjä. "Alalla" tarkoitetaan esimerkiksi eri taiteenlajien, luovan työn, esittävän taiteen ja tuotannon sekä ammatti- ja toimialajärjestöjen mukaisesti määrittyviä aloja. Käytännössä kunkin sopimuslisenissisäännöksen piiriin kuuluvat alat määrittyvät opetusministeriön hyväksymispäätösten perusteella.

Lisäksi 26 §:n 1 momentin säännöksellä

yhtenäistetään edustettavaa alaa koskeva säännöksen osa siten, että myös 25 h §:n 1 momentin säännöstä sovellettaessa tulee teoksen käytöstä sopimuksen tekevän järjestön olla "tietyn alan" Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustava järjestö. Esimerkiksi mainituissa teosten edelleen lähettämistä koskevassa 25 h §:n 1 momentin tapauksessa on mahdollista, että teosten käytön edellyttämä kattavuus voidaan saavuttaa vain siten, että useampi järjestö myöntää luvat samanaikaisesti ja yhtenäisillä ehdoilla. Järjestöjen hyväksymispäätöksiä tehtäessä tulisi kuitenkin ensisijaisesti pyrkiä siihen, että vain yksi järjestö hyväksyttäisiin hoitamaan kutakin sopimuslisenissisektoria. Jos tämä ei ole mahdollista, eri oikeudenhaltijoita edustavia järjestöjä tulisi ohjata keskinäiseen yhteistyöhön, kun ne tekevät sopimuksia käyttäjien kanssa.

Pykälän 1 momentin 2 virkkeen mukaan sopimuslisenessin nojalla luvan saaja voi luvan mukaisin ehdoin vastaavasti käyttää sellaista saman alan teosta, jonka tekijää järjestö ei edusta. Tämä säännös on sopimuslisenssirakenteen ja 26 §:n keskeinen elementti. Säännöksen sopimuslisenssivaikutus perustuu siihen, että jos teoksen käyttämisestä on sovittu lain sektorikohtaisissa säännöksissä tarkoitetuissa tapauksissa käyttäjän ja lukuisia tekijöitä edustavan järjestön välillä 26 §:n mukaisesti, teoksen käyttöluvan saaja voi luvan mukaisin ehdoin käyttää sellaista saman alan teosta, jonka tekijää järjestö ei edusta. Pykälän 1 momentin 2 virkkeen säännös vastaa sisällöltään nykyisissä sektorikohtaisissa pykälissä olevia säännöksiä.

Tekijällä tulee tiettyjä sopimuslisenssisäännöksiä sovellettaessa olla myös mahdollisuus kieltää teoksensa käyttö. Tekijän tulee ilmoittaa kieltonsa sopimusosapuolena olevalle tekijöitä edustavalle järjestölle, jonka puolestaan on saatettava tämä kieltö sopimusosapuolena olevan käyttäjän tietoon.

Kielto-oikeus kuuluu tekijän lisäksi myös sille, jolle hänen taloudelliset oikeutensa ovat siirtyneet. Jos teoksen taloudellinen hyödyntäminen edellyttää lupaa kaikilta teoksen tekijöiltä tai muilta oikeudenhaltijoilta, tällöin myös kiellon voi esittää näistä tekijöistä tai oikeudenhaltijoista kuka tahansa toisista riippumatta.

Tekijän kieltö-oikeus ehdotetaan liitettäväksi niihin sektorikohtaisiin sopimuslisenSSIPYKÄLIIN, joissa kieltö-oikeuden olemassaolo on perusteltua sen vuoksi, että kyseessä on tekijän kannalta teoksen ensisijainen käyttömuoto.

Jos tekijä on kieltänyt teoksen käytön sopimuslisenessin nojalla, hän voi luonnollisesti lisensoida sopimuslisenessin kattamalla alueella tapahtuvan käytön suoraan, mikäli hän ei ole luovuttanut oikeuksiaan sopimuslisenSSIPYKÄLIIN, joihin kyseisen teoksen käyttö on määrätty.

Sopimusten sitovuuden periaatteen mukaisesti aineiston hankintaa koskevan sopimuksen erityiset ehdot voivat syrjäyttää sopimuslisenSSIPYKÄLIIN, joihin kyseisen teoksen käyttö on määrätty. Siten tietyillä sopimusehdoilla hankitun teoksen käyttö ei ole mahdollista käyttäjän ja tekijöitä edustavan järjestön välisen sopimuksen mukaisesti, jos kyseisen teoksen sallittu käyttö on määritelty teoksen hankintaehdoissa sopimuslisenSSIPYKÄLIIN, joihin kyseisen teoksen käyttö on määrätty. Tämä koskee yhtäläisesti sekä fyysisinä kappaleina olevia teoksia että tietoverkon välityksellä toimitettavia teoksia. Vastaavasti jos yksittäisen aineiston hankintaehdot sallivat sopimuslisenSSIPYKÄLIIN, joihin kyseisen teoksen käyttö on määrätty, voidaan näitä ehtoja soveltaa kyseisen aineiston suhteen.

Pykälän 2 momentin mukaan opetusministeriö hyväksyy järjestön määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi. Opetusministeriön päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Järjestelmän toimivuus edellyttää näin säätämistä.

Hyväksymispäätöksessä voidaan antaa järjestölle tarkempia määräyksiä tehtävän hoitamisesta. ~~Hyväksymispäätökseen voidaan liittää myös ehto, jonka mukaan opetusministeriö voi peruuttaa hyväksymisen.~~ Hyväksyminen voidaan 2 momentin mukaan myös peruuttaa, jollei järjestö noudata hyväksymispäätöksessä asetettuja ehtoja.

Edellä mainittujen muutosten seurauksena pykälän nykyinen 1 ja 2 momentti siirretään 3 ja 4 momentiksi. Samalla säännöksiin tehdään tekninen tarkistus lisäämällä sopimuslisenSSIPYKÄLIIN, joihin kyseisen teoksen käyttö on määrätty.

Uudeksi 3 momentiksi siirrettävän nykyi-

sen 1 momentin säännöksen mukaan tekijälle, jota järjestö ei edusta, on suoritettava teoksen käyttämisestä vastaava korvaus kuin järjestön edustamalle tekijälle. Säännöksestä poistetaan turhat viittaukset 2 luvun sektori-kohtaisiin sopimuslisisäännöksiin.

Uudeksi 4 momentiksi siirrettävän nykyisen 2 momentin mukaan järjestön ulkopuolinen tekijä voi vaatia henkilökohtaista korvausta sopimuksen mukaisesta käytöstä siinäkin tapauksessa, että järjestö ei tekemänsä päätöksen mukaisesti suorita korvausta edustamalleen tekijälle. Säännös vahvistaa järjestön ulkopuolisen tekijän asemaa sopimuslisisenssijärjestelyssä ja takaa hänelle järjestön edustamaa tekijää paremman aseman.

Pykälän säännöksiä sovelletaan 5 luvun mukaisiin tekijänoikeuden lähioikeuksien haltijoihin ja suojan kohteisiin asianomaisten pykälän viittaussäännösten kautta.

## 2 a luku. **Hyvitys teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön**

Lain 2 a luvun otsikko muutetaan luvun sisällön mukaiseksi.

26 a §. Lain 2 a luvussa on säädetty korvaus teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan kappaleen valmistamista yksityiseen käyttöön koskeva poikkeus tai rajoitus voidaan säätää edellyttäen, että oikeudenhaltijat saavat sopivan hyvityksen. Hyvityksen järjestämistä sekä hyvityksen muotoa ja tasoa koskevaa direktiivin johdantokappaletta 35 on käsitelty yleisperustelujen jaksossa 3.1.3.

Lain 26 a § koskee nykyisessä muodossaan korvausta radiossa tai televisiossa lähetetyn taikka ääni- tai kuvatallenteella olevan teoksen kappaleen valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Kappaleen valmistamisesta maksettava korvaus kerätään maksuna ääni- tai kuvanauhoista tai muista laitteista, joihin ääni tai kuva voidaan tallentaa ja jotka soveltuvat edellä mainittujen teosten kappaleiden valmistamiseen yksityiseen käyttöön. Nykyinen säännös kattaa paitsi erilliset tallennusalustat myös sellaiset tallennusalustat, kovalevyt tai muut muistilaitteet, jotka on in-

tegroitu elektroniseen laitteeseen, esimerkiksi kiinteämuistiseen MP3-soittimeen.

Pykälän 1 momentin säännökseen ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteisia tarkistuksia. Maksun piiriin kuuluisivat sellaiset laitteet eli tallennusalustat, joihin *teos* voidaan tallentaa ja joita *merkittävässä määrin käytetään* teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön. Nykyisen säännöksen mukaan tallennusalustan tulee *soveltua radiossa tai televisiossa lähetetyn taikka ääni- tai kuvatallenteella olevan* teoksen kappaleen valmistamiseen. Säännökseen ehdotettavien teknisten muutosten suurin merkitys on siinä, että myös muut teoslajit kuin nykyisessä säännöksessä mainitut tulevat direktiivin edellyttämällä tavalla hyvityksen piiriin.

Käytännössä säännöksen piiriin kuuluvat samat tallennusalustat kuin tälläkin hetkellä. Maksun perinnän piiriin kuuluvat nykyään C- ja VHS-kasetit, minidiscit, tallennettavat audio-CD-levyt (CD-R/RW audio), tietokoneen avulla tallennettavat CD-levyt (CD-R/RW), MP3-tallentimet, tallennettavat video-DVD-levyt (DVD-R/RW video, DVD-RAM, DVD+RW) sekä tietokoneen avulla tallennettavat DVD-levyt (DVD-R/RW data, DVD-RAM, DVD+RW). MP3-tallentimille, joissa on kiinteä muisti, on asetettu ylin peritävä maksu.

Maksun suuruuden määrittelyä koskevaan 1 momentissa olevaan säännökseen ehdotetaan tehtäväksi muutos, jonka mukaan maksun suuruus vahvistetaan laitteen esitysajan tai tallennuskapasiteetin perusteella. Maksun suuruus vahvistettaisiin ~~vuosittain~~ opetusministeriön asetuksella 3 momentin mukaisesti.

Ammattikäyttöön tarkoitetut laitteet eivät kuulu maksun piiriin.

Jälleenmyyjän toissijaista maksuvelvollisuutta koskevaan pykälän 2 momenttiin, jonka mukaan jälleenmyyjän tulee perivän järjestön kehotuksesta osoittaa, että myytävistä laitteista on maksettu 1 momentin mukainen maksu, ehdotetaan selventävää lisäystä. Jälleenmyyjän tulee osoittaa, että 1 momentin mukainen maksu on suoritettu perivälle järjestölle. Muutoksella pyritään estämään maksuvelvollisten väitteet siitä, että maksu olisi lain säännösten mukaisesti maksettu esimerkiksi tavaran hintaan sisältyneenä tavaran-toimittajalle. Uudella säännöksellä koroste-

taan sitä, että maksu on lain säännösten mukaisesti oikein suoritettu vain silloin, kun se on maksettu perivälle järjestölle. Jälleenmyyjän on näin ollen tavaraa ostaessaan varmistuttava, että maksu on lain säännösten mukaisesti maksettu.

Myös pykälän 2 momentissa olevaan jälleenmyyjän regressioikeutta koskevaan säännökseen ehdotetaan lisäystä, jonka mukaan jälleenmyyjällä olisi oikeus vaatia suorittamansa maksu paitsi valmistajalta tai maahantuojalta myös toiselta jälleenmyyjältä. Nykyisen lain säännöksen mukaan jälleenmyyjät eivät voi periä regressisaataviaan vastuuketjussa edellä olevilta jälleenmyyjiltä.

Pykälän nykyisen 3 momentin mukaan opetusministeriö vahvistaa vuosittain maksun suuruuden neuvoteltuaan pykälän 1 momentissa tarkoitettuja valmistajia ja maahantuojia sekä tekijöitä edustavan järjestön kanssa. Kasettimaksusäännöksiä 1980-luvun alkupuolella säädettäessä esillä oli myös malli, jossa nauhojen ja muiden tallennuslaitteiden valmistajat, maahantuojat ja oikeudenhaltijat olisi veloitettu sopimaan keskenään maksun suuruudesta. Jotta neuvottelut saataisiin ajallaan käydyiksi ja maksun suuruuden vahvistamiseen joutuaisa ratkaisu, päädyttiin käytännön toimeenpanossa ratkaisuun, jossa opetusministeriö 26 a §:n 3 momentin mukaisesti vahvistaa maksun suuruuden neuvoteltuaan ensin edellä mainittujen tahojen kanssa.

Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että maksun piiriin kuuluvat laitteet vahvistettaisiin vuosittain valtioneuvoston asetuksella. Maksun piiriin kuuluvia laitteita valtioneuvoston asetuksella vahvistettaessa on otettava huomioon toisaalta laitteiden markkinatilanne eli se, missä määrin laitteita myydään kuluttajille, ja toisaalta se, kuinka laajasti laitteita käytetään kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön.

Maksun suuruus ehdotetaan vahvistettavaksi nykyiseen tapaan opetusministeriön asetuksella. Pykälän 1 momentissa tarkoitettujen valmistajien ja maahantuojien sekä tekijöitä edustavien järjestöjen näkemykset maksun suuruudesta ja maksun piiriin kuuluvista laitteista ehdotetaan otettavaksi huomioon nykyisen säännöksen mukaisesti ja siten säännökseen sisältyvä neuvotteluvollisuus

ehdotetaan säilytettäväksi. Markkinatilanteiden muutosten ja alan kehityksen huomioon ottamiseksi ehdotetaan nykyistä säännöstä muutettavaksi siten, että maksun suuruus voitaisiin vahvistaa tarvittaessa myös vuotta useammin tai harvemmin.

Pykälän 3 momenttiin ehdotettavan muutoksen mukaan maksu tulee vahvistaa suuruudeltaan sellaiseksi, että sitä voidaan pitää sopivana hyvityksenä teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Direktiivin johdantokappaleen 35 mukaan toimesta eli aineiston käytöstä aiheutuva haitta voi olla yksi maksun suuruuteen vaikuttava tekijä. Myös teknisten suojakeinojen todellinen käyttö tulee ottaa huomioon maksun suuruudessa. Johdantokappaleessa mainittujen seikkojen lisäksi myös muut erityiset olosuhteet voivat vaikuttaa maksun suuruuteen.

Pykälän 3 momenttiin ehdotettavan muutoksen mukaan opetusministeriön tulee vahvistaa myös ylin perittävä maksu, jota sovelletaan kiinteänä hyvitysmaksuna silloin, kun laitteen esitysajan tai tallennuskapasiteetin perusteella määräytyvä maksu ylittäisi sen. Ylin perittävä maksu voidaan tarvittaessa vahvistaa esimerkiksi laitetyypeittäin. Säännöksellä kohtuullistetaan maksun suuruus tilanteissa, joissa teknisen kehityksen seurauksena aineiston tallentamiseen käytettävän muistiyksikön tai muun tallennusalan kapasiteetti on kasvanut hyvin suureksi.

Hyvitysmaksun oikeaa suuruutta arvioitaessa on otettava huomioon tallennusaloista perittävän maksun kokonaismäärä suhteessa yksityiseen käyttöön tapahtuvan kopioinnin kokonaismäärään. Maksun suuruutta määritettäessä on arvioitava sitä, onko eri lähteistä kerättävistä maksuista koostuvan hyvityksen suuruus oikeassa suhteessa yksityisen kopioinnin määrään. Tätä puolestaan voidaan arvioida esimerkiksi tutkimalla, mitä suojattua aineistoa kopioidaan yksityiseen käyttöön ja kuinka paljon sitä kopioidaan, ja sen jälkeen arvioimalla, minkä suuruinen korvaus oikeudenhaltijoille olisi kohtuullinen korvaus tällaisesta käytöstä. Tällöin voidaan tarkastella sekä itse käyttöä ja siihen liittyviä näkökohtia että saamatta jääneitä korvauksia.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan maksun suuruutta vahvistettaessa tulee ottaa huomioon

se, missä määrin teknistä suojausta on käytetty teosten suojana. Säännöksen mukaan sopivan hyvityksen osalta tulee ottaa huomioon teknisten suojakeinojen todellinen käyttö. Yksityistä kappaleen valmistamista koskevan direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan sopivan hyvityksen osalta "otetaan huomioon 6 artiklassa tarkoitettujen teknisten toimenpiteiden soveltaminen kyseiseen teokseen tai aineistoon taikka niiden soveltamatta jättäminen". Tekniset suojakeinot mahdollistavat lisensioidun käytön, josta tekijä saa korvauksen. Maksun ei tulisi sen vuoksi kohdistua sellaisiin laitteisiin, joihin tallennetaan vain teknisillä suojakeinoilla suojattua ja siten erillisen lisensioinnin piirissä olevaa aineistoa. Käytännössä teknisten suojakeinojen todellinen käyttö on mahdollista ottaa huomioon maksujen suuruudessa.

Direktiivin johdantokappaleessa 35 mainitaan myös tilanteita, joissa erityistä tai erillistä maksua ei voida edellyttää maksettavaksi oikeudenhaltijalle. Tällaisia tilanteita ovat direktiivin mukaan ne, joissa yksityisestä käytöstä maksetaan erillinen lisenssimaksu tai muu käyttökorvaus, sekä tilanne, jossa kappaleen valmistamisesta oikeudenhaltijalle aiheutuva haitta on hyvin vähäinen. Mainitut johdantokappaleiden lausumat koskevat lähinnä kerätyn hyvitysmaksun jakamista oikeudenhaltijoille.

Teknisluonteisena muutoksena ehdotetaan lisäksi, että pykälän 1 momentin säännöstä järjestöstä, jonka kautta hyvitys maksetaan, muutettaisiin siten, että järjestön tulee edustaa lukuisia Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä. Muutoksen perusteena ovat samat syyt kuin mitä lain 2 luvun sopimuslissenssisäännösten muuttamisesta on esitetty 26 §:n yleisperusteluissa ja yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Maksun muuttuminen korvauksesta sopivaksi hyvitykseksi edellyttää pykälän 1 momentissa käytetyn sanan "korvaus" muuttamista "hyvitykseksi". Pykälän 3 momentissa muutetaan ilmaisu "kohtuullinen korvaus" ilmaisuksi "sopiva hyvitys".

26 b §. Pykälän ilmaisu "lukuisia suomalaisia tekijöitä edustava järjestö" ehdotetaan muutettavaksi siten, että 26 a §:ssä tarkoitettun maksun perii opetusministeriön hyväksymä "lukuisia Suomessa käytettyjen teosten

tekijöitä edustava järjestö". Muutoksen perusteet ovat samat kuin 26 §:n sopimuslissenssisäännöksen muutoksessa ja ne on esitetty 26 §:n yleisperusteluissa ja yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Pykälään ehdotetaan tehtäväksi lisäys, jonka mukaan järjestön hyväksymistä koskevaa päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Järjestelmän toimivuus edellyttää näin säätämistä.

Lisäksi järjestön hyväksymistä koskeviin edellytyksiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että maksun tuottoa koskeva käyttösuunnitelma vahvistetaan perivän järjestön perintä- ja hallintokustannusten vähentämisen jälkeen. Tämä lisäys vahvistaa maksun perinnässä ja jakamisessa nykyään noudatettavan käytännön.

26 e §. Pykälä sisältää maksun palauttamista ja maksusta vapauttamista koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentin luetteloa maksun palautukseen oikeutetuista laitteista ehdotetaan täydennettäväksi. Momentin 2 kohdan säännöstä ehdotetaan laajennettavaksi kattamaan myös muut kuin äänen tai kuvan ammattimaisen tallentamisen tilanteet. Oikeus maksun palautukseen olisi säännöksen mukaan laitteista, jotka käytetään ammattimaiseen kappaleen valmistamiseen tekijänoikeuslain mukaan suojatusta aineistosta. Oikeus maksun palautukseen olisi myös laitteista, joita käytetään opetuksessa tai tieteellisessä tutkimuksessa tapahtuvaan kappaleen valmistamiseen.

Ammattimaisella kappaleen valmistamisella tarkoitetaan tässä kohdassa samoin kuin ehdotettavassa 4 kohdassa myös yritystoiminnassa tapahtuvaa kappaleen valmistamista. Säännös kattaa paitsi laitteet, jotka esimerkiksi yritys, yhteisö tai viranomaisen on käyttänyt suojatun aineiston kappaleen valmistamiseen ulkopuoliseen levitykseen, myös sisäisiin käyttötarkoituksiin käytetyt laitteet.

Tekijänoikeusasetuksen 30 §:ssä ammattimaisuus on täsmennetty kattamaan myös oppilaitosten ja korkeakoulujen toiminnan. Mainittu asetuksen säännös tulee 26 e §:ään tehtävän lisäyksen myötä myöhemmin kumottavaksi.

Momentin 3 kohtaan ehdotetaan teknistä muutosta, jolla maksun palautuksen piiriä laajennetaan laitteisiin, joita käytetään kaikkien vammaisten käytettäväksi tarkoitettujen ääni- ja kuvataallenteiden tai muiden tallenteiden valmistamiseen.

Momentin uudeksi 4 kohdaksi, jolloin nykyinen 4 kohta siirtyy 5 kohdaksi, ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan maksunpalautuksen voisi saada myös laitteista, jotka käytetään tietojenkäsittelyn muisti- tai tallennusvälineiksi ammattimaisessa toiminnassa. Tällaisia laitteita ovat tyypillisesti CD-R- ja DVD-R-levyt, joita käytetään esimerkiksi varmuuskopioinnissa, tietokoneen avulla tapahtuvassa suunnittelutyössä ja muissa suurta muistikapasiteettia edellyttävissä tietojenkäsittelyn ammattimaisissa käyttötarkoituksissa.

Pykälän 2 momentti ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan.

Pykälän uudeksi 3 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan maksun perivä järjestö voi tehdä 26 a §:ssä tarkoitettun valmistajan, maahantuojan tai jälleenmyyjän kanssa sopimuksen siitä, että yritys tai muu ammattikäyttäjät voi ostaa 26 a §:n 1 momentissa tarkoitettun laitteen ilman kyseisessä momentissa tarkoitettua hyvitysmaksua. Vastaavasti sopimus voidaan tehdä myös siitä, että yritys tai muu ammattikäyttäjät voi tuoda itse maahan omaan yritys- tai ammattikäyttöön mainitun laitteen ilman hyvitysmaksua.

Edellä mainitun valmistajan, maahantuojan tai jälleenmyyjän on myyntitilanteessa varmistuttava siitä, että laitteen ostaja on yritys tai mainittujen laitteiden ammattikäyttäjät, jolla olisi oikeus saada maksun palautus 26 e §:n 1 momentin perusteella. Pykälän 3 momentissa mainittuun sopimukseen voidaan lisätä esimerkiksi ehto, jonka mukaan laite voidaan myydä ilman hyvitysmaksua vain sillä ehdolla, että myyjä toimittaa perivälle järjestölle perinnän valvontaa varten riittävät tiedot ilman hyvitysmaksua myymistään laitteista.

Säännöksellä vahvistettaisiin järjestön jo nykyäänkin noudattama käytäntö, jonka mukaan luotettavat ammattikäyttäjät voidaan vapauttaa sopimuksella maksusta.

26 g §. Pykälän säännökseen, joka sisältää valituskiellot opetusministeriön päätökseen

kasettimaksun suuruudesta 26 a §:n 2 momentin mukaisesti, kasettimaksun perivän järjestön hyväksymistä 26 b §:n mukaisesti ja vapauttamisesta kasettimaksun maksamisesta 26 e §:n mukaisesti, ehdotetaan kumottavaksi. Pykälässä mainituista päätöksistä olisi siten aina mahdollisuus valittaa. tehdään mainittujen säännösten muuttamisesta aiheutuvat tekniset muutokset.

~~Valituskieltoa koskevasta säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi viittaus 26 a §:n 2 momentin mukaiseen opetusministeriön päätökseen kasettimaksun suuruudesta, koska mainittu maksun suuruus ehdotetaan vahvistettavaksi asetuksella.~~

~~Viittaus kasettimaksun perivää järjestöä koskevaan hyväksymispäätökseen ehdotetaan poistettavaksi, koska ehdotettavan 26 b §:n mukaan opetusministeriön päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on ratkaistu lainvoimaisella päätöksellä. Nykyinen 26 g §:n säännös on ristiriidassa 26 b §:ään ehdotettavan muutoksen kanssa.~~

~~Viittaukseen opetusministeriön päätökseen kasettimaksusta vapauttamisesta tehdään tekninen korjaus muuttamalla säännös viittamaan 26 e §:n 1 momentin 5 kohtaan.~~

26 h §. Pykälään tehdään uudesta perustuslaista aiheutuva tekninen muutos. Tarkemmat säännökset 2 a luvun täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Voimassa olevalla tekijänoikeusasetuksella on annettu tarkempia määräyksiä esimerkiksi nykyisen 26 a §:ssä tarkoitettun maksun piiriin kuuluvista laitteista ja maksun perinnästä. Säännöksen perusteella voidaan antaa tarkempia määräyksiä esimerkiksi laitteisiin kohdistuvan maksun laskemisesta tallennuskapasiteetin perusteella ja siinä noudatettavista periaatteista. Luonnos asetuksen muutokseksi on hallituksen esityksen liitteenä.

### 3 luku. Tekijänoikeuden siirtyminen

29 a §. *Oikeus korvaukseen elokuvaan tai äänitteeseen tallennetun teoksen kappaleen vuokrauksesta.* Pykälään ehdotetaan lisäystä, jonka mukaan tekijällä on oikeus saada tuottajalta kohtuullinen korvaus vuokrauksesta myös siinä tapauksessa, että tekijän oikeus levittää yleisölle vuokraamalla elokuvaan tal-

lennetun teoksen kappaleita on 39 §:n nojalla siirtynyt elokuvan tuottajalle.

Ehdotettava lisäys on luonteeltaan tekninen ja aiheutuu 39 §:n olettamasaännökseen ehdotettavasta muutoksesta, jolla olettava laajennetaan koskemaan elokuvan kaikenlaista yleisön saataviin saattamista.

39 §. *Sopimus elokuvaamisesta*. Pykälän 1 momentin elokuvaamisoikeuden luovuttamista koskevaa olettamasaännöstä ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan kaikkia elokuvan merkityksellisiä hyödyntämistapoja eli oikeutta valmistaa elokuvasta kappaleita ja oikeutta saattaa elokuva yleisön saataviin.

Nykyisen 39 §:n sanamuoto "esittämällä elokuva teatterissa, televisiossa tai muulla tavoin" kattaa ehdotettavien 2 §:n 3 momentin muutosten jälkeen samalla tavalla kuin nykyään yleisön saataviin saattamisoikeuteen sisältyvät yleisölle välittämisen ja julkisen esittämisen oikeudet. Oikeus teoskappaleiden levittämiseen myynti ja vuokraus mukaan lukien on uusi olettamien piiriin tuleva oikeus.

Säännöksessä säilytetään lisäksi muut nykyisessä 39 §:ssä mainitut olettamien piiriin kuuluvat oikeudet eli oikeus varustaa elokuva tekstillä ja oikeus uudelleen äänittää elokuvan teksti toisella kielellä.

Nykyisen 39 §:n säännöksen tavoin myös muutettua säännöstä sovelletaan lain 27 §:n 3 momentin mukaan vain, jollei toisin ole sovittu.

## 5 luku. Tekijänoikeuden lähioikeudet

Lain 5 luvun otsikko muutetaan vastaamaan yleisesti käytettyä ilmaisu.

45 §. *Esittävä taiteilija*. Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälä sisältää säännökset esittävän taiteilijan yksinoikeuksista. Voimassa olevien säännösten mukaan esittävän taiteilijan oikeudet koskevat vain kirjallisen tai taiteellisen teoksen esityksiä. Muunlaisia esityksiä esittävän taiteilijan suoja ei koske.

Pykälän 1 momentti koskee eläviä esityksiä. Momenttiin ehdotetaan tehtäväksi WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen 2 artiklan a kohdan määritelmän edellyttämä muutos, jonka mukaan myös kansanperinteen esitykset olisivat suojattuja.

WIPO:n esitys- ja äänitesopimus kattaa tal-

lentamattomat esitykset sekä äänitallenteille tallennetut esitykset. Pykälässä ehdotetaan kuitenkin, että suoja kattaisi myös kuvatalenteille tallennetut kansanperinteen esitykset. Tältä osin suoja olisi kansallista.

Unescon ja WIPO:n yhteistyönä vuonna 1985 julkaistun kansanperinteen suojaamista koskevan mallilain 2 artiklassa määritellään kansanperinteen ilmaisut. Sellaisia ovat tuotannot, jotka koostuvat yhteisön kehittämän ja ylläpitämän taiteellisen perinteen luonteenomaisista elementeistä tai yhteisön taiteellista perinnettä heijastavasta yksilöiden ylläpitämästä ja kehittämästä perinteestä. Eryteisesti mallilaisissa mainitaan kansanperinteen piiriin kuuluvina ilmaisut, jotka voivat ilmetä joko aineellisessa muodossa tai esityksinä. Esityksiin kuuluvat 1) sanalliset esitykset, kuten kansantarinat, kansanrunous ja arvoitukset, 2) musiikilliset ilmaisut, kuten kansanlaulut ja soitinmusiikki, sekä 3) liikkeen avulla tapahtuvat ilmaisut, kuten kansantanssit, leikit, taiteelliset seremoniat (kaavat) ja rituaalit. Aineellisessa muodossa oleviin kansanperinteen ilmaisuihin kuuluvat mallilaisissa kansantaiteen tuotteet, erityisesti piirroukset, maalaukset, puuleikkaukset, veistokset ja vastaavat tuotteet, sekä soittimet ja arkkitehtuuri.

Ehdotettavan säännöksen nojalla suojattuja kansanperinteen ilmausten esityksiä olisivat sellaiset esitykset, jotka ovat rinnastettavissa teosten esityksiin. Tarkan eron tekeminen kansanperinteen ja teoksen esityksen välillä ei ole lain soveltamisen kannalta tärkeää. Jo nykyään monet kansanperinteeksi luokiteltavat esitykset ovat suojattuja teosten esityksinä. Esimerkiksi tyypillisiä esittävän taiteilijan suoja jo nykyään saavia esityksiä ovat sellaisten kansansävelmien, runojen ja kertomusten esitykset, joiden voidaan katsoa olevan jonkun tai joidenkin henkilöiden luovuuden ilmentymiä mutta joiden tekijää tai tekijöitä ei tunneta. Ehdotettavalla säännöksen laajennuksella suojan piiriin tulisivat esimerkiksi perinnetanssien esitykset sekä kansanperinteeksi luokiteltavat näytelmänomaiset hääseremoniat ja muut vastaavat esitykset.

Sen sijaan erilaiset esineiden valmistamiseen johtavat toimet kuten pitsinnypläys taikka pelit kuten kyykkä eivät olisi säännök-

sessä tarkoitettuja suojattuja kansanperinteen esityksiä, vaikka niiden periaatteessa voitaisiinkin katsoa olevan kansanperinnettä. Näiden suorittamisessa ei esittämisellä ole olennaista osaa. Samasta syystä esimerkiksi leikit jäisivät säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Pykälän 2 momentti koskee tallennettuja esityksiä. Voimassa olevan 2 momentin mukaan laitteelle tallennettua esitystä ei saa taiteilijan suostumuksetta kopioida eikä levittää yleisön keskuuteen. Säännös koskee sekä ääni- että kuvatallenteelle tallennettuja esityksiä. Suostumusta ei sen sijaan tarvita ääni- tai kuvatallenteiden käyttämiseen radio- tai televisiolähetyksessä tai muussa julkisessa esityksessä. Tällaisesta äänitallenteiden käyttämisestä on kuitenkin säädetty 47 §:ssä korvausoikeus. Lisäksi 47 a §:ssä säädetään korvausoikeus äänitallenteelle tallennetun esityksen käyttämisestä radio- tai televisiolähetyksessä, joka lähetetään edelleen. Kuvatallenteiden käyttämistä vastaavalla tavalla korvausoikeudet eivät koske.

~~Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten~~ Esityksessä ehdotetaan, että sekä ääni- että kuvatallenteelle tallennettujen esitysten osalta esittävän taiteilijan yksinoikeuksiin lisättäisiin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan edellyttämä pyynnöstä tapahtuvan yleisölle välittämisen oikeus.

Pykälän nykyistä 2 momenttia ehdotetaan edelleen muutettavaksi siten, että esittävien taiteilijoiden oikeudet äänitallenteelle tallennettujen esitysten osalta pohjautuisivat direktiivissä käytettyihin käsitteisiin ja samoihin peruskäsitteisiin kuin tekijän oikeudet lain 2 §:n mukaisesti. Nykyinen 47 ja 47 a §:n säännösten laajuinen äänitallenteiden käyttö sallittaisiin edelleen pakollisenssiksi muutettavalla 47 §:n säännöksellä.

Kuvatallenteelle tallennettujen esitysten julkiseen esittämiseen ja muuhun kuin pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen nähden oikeustila ehdotetaan pidettäväksi ennallaan. Mainittu kuvatallenteiden käyttö ei kuuluisi yksinoikeuden tai korvausoikeuden piiriin. Kuvatallenteelle tallennettuja esityksiä koskevat oikeudet ehdotetaan selkeyden vuoksi säädettäväksi omassa 3 momentissa. Kuvallisten musiikkitalenteiden käyttämisestä ehdotetaan säädettäväksi korvaus-

oikeus 47 §:ssä, 47 a §:ssä.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan esittävän taiteilijan yksinoikeus koskee 46 §:ssä tarkoitettulle laitteelle eli äänitallenteelle tallennetun esityksen siirtämistä toiseen laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, eli tallennetun esityksen kopiointia tai kappaleen valmistamista siitä. Säännöksen sanonnassa ehdotetaan siirryttäväksi käyttämään tekijöiden oikeuksia koskevan 2 §:n sanontaa, jollaista käytettiin myös esittävien taiteilijoiden osalta ennen vuoden 1995 lainmuutosta. Ehdotettavan säännöksen mukaan ~~4 momentissa~~ 46 §:ssä tarkoitettulle laitteelle tallennettua esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saisi siirtää toiseen laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, ennen kuin 50 vuotta on kulu-  
nut esitysvuodesta. Säännös kattaa millä tavalla tahansa tapahtuvan tallennetun esityksen siirtämisen toiseen laitteeseen eli kappaleen valmistamisen tallennetusta esityksestä ja vastaa laajuudeltaan 2 §:ssä tekijöille säädettyä kappaleen valmistamisoikeutta.

Pykälän 2 momentin 2 kohdassa ehdotetaan vastaavasti säädettäväksi yksinoikeudesta äänitallenteelle tallennetun esityksen julkiseen esittämiseen esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle. ~~Säännöksen soveltamisalaa äänitteille ja kuvatallenteille tallennettuihin esityksiin nähden muotoiltaisiin samoin kuin 3 kohdan soveltamisalaa.~~

Pykälän 2 momentin 3 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi yksinoikeudesta välittää äänitallenteelle tallennettu esitys yleisölle johtimitse tai johtimitta. Yleisölle välittämiseen sisältyisi myös tallennetun esityksen välittäminen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallennettu esitys saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Säännöksen sanonta noudattaisi tekijöiden oikeuksia koskevan 2 §:n sanontaa. Viimeksi mainitulla muutoksella pannaan toimeen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohta.

~~Pykälän 2 momentin 2 ja 3 kohdan säännösten soveltamisalan ulkopuolelle ehdotetaan pykälän 6 momentissa suljettavaksi kuvatallenteelle tallennetut esitykset, joiden välittämiseen yleisölle esittävän taiteilijan oikeudet eivät nykyäänkään ulotu.~~

Äänitallenteelle tallennetun esityksen käyttäminen niihin tarkoituksiin, joihin se ny-

kyisinkin on sallittua, ehdotetaan jäljempänä edelleen mahdollistettavaksi tarkistetuilla 47 ja 47 a §:n säännöksillä. Yksinoikeuden varaan jäisi pyynnöstä tapahtuva yleisölle välittäminen.

Pykälän 2 momentin 4 kohdaksi ehdotetaan sisällytettäväksi yksinoikeus äänitallenteelle tallennetun esityksen levittämiseen yleisön keskuuteen.

Pykälän 2 momentin jälkiosan suoja-aikaa koskeva ja sitä täsmentävä virke ehdotetaan siirrettäväksi 4 momentiksi.

Pykälän 3 momentissa säädetään 46 a §:ssä tarkoitetulle laitteelle eli kuvatallenteelle tallennettuun esitykseen kohdistuvista oikeuksista. Momentin 1 kohdan mukaan 46 a §:ssä tarkoitetulle laitteelle eli kuvatallenteelle tallennettua esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saisi siirtää toiseen laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, ennen kuin 50 vuotta on kulunut esitysvuodesta. Oikeuden laajuutta on käsitelty edellä 2 momentin yhteydessä.

Pykälän 3 momentin 2 kohdassa ehdotetaan vastaavasti säädettäväksi yksinoikeudesta välittää kuvatallenteelle tallennettu esitys yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallennettu esitys saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Muutoksella pannaan kuvatallenteelle tallennettujen esitysten osalta toimeen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohta.

Pykälän 3 momentin 3 kohdaksi ehdotetaan sisällytettäväksi yksinoikeus kuvatallenteelle tallennetun esityksen levittämiseen yleisön keskuuteen.

Pykälän nykyisen 2 momentin jälkiosan suoja-aikaa täsmentävää 4 momentiksi siirrettävää säännöstä sovelletaan viittauksella myös 3 momentin mukaisiin tapauksiin.

Pykälän nykyinen 3 momentti ehdotetaan siirrettäväksi 5 momentiksi. Momentti sisältää esityksen elokuvaamisoikeutta koskevan olettamasaännöksen, jonka mukaan elokuvaamisoikeuden luovutus käsittää oikeuden levittää tallennettu esitys yleisön keskuuteen vuokraamalla, jollei toisin ole sovittu. Vuokraus- ja lainausdirektiivi edellyttää tätä oletamaa.

Mainittua oikeuksien siirtymistä koskevaa olettamasaännöstä ehdotetaan muutettavaksi

siten, että teoksen elokuvaamisoikeuden luovutusta koskevaa 39 §:n 1 momentin olettamasaännöstä sovellettaisiin vastaavasti myös esittävien taiteilijoiden esityksiin siltä osin kuin kysymys on esittävien taiteilijoiden yksinoikeuden piiriin kuuluvasta esityksen käytöstä. Siten esityksen elokuvaamisoikeuden luovutuksen katsottaisiin sisältävän oikeuden valmistaa elokuvasta kappaleita sekä oikeuden saattaa elokuva yleisön saataviin niillä tavoilla, jotka sisältyvät esittävän taiteilijan oikeuksiin kuvatallenteelle tallennettujen esitysten osalta.

Kaikki kuvatallenteen tuottamisessa ja kaupallisessa hyödyntämisessä tarvittavat oikeudet ja niiden luovutuksia koskevat ehdot ovat luonnollisesti esittävän taiteilijan ja kuvatallennetuottajan välisiä neuvottelukysymyksiä ja sovittavia asioita. Kuten tekijöidenkin oikeuksien osalta myös esittävien taiteilijoiden osalta olettamasaännöksen soveltaminen tulee käytännössä sovellettavaksi vain silloin, kun oikeuksista ei ole sovittu esittävän taiteilijan ja kuvatallennetuottajan välillä. Lain 27 §:n 3 momentin säännöksen mukaan 39 §:n säännöstä sovelletaan vain, jollei toisin ole sovittu.

Lain 45 §:n 4 momentiksi siirrettävän olettamasaännöksen muuttamisella 39 §:ään kohdistuvaksi viittaussäännökseksi ei ole vaikutusta esittävien taiteilijoiden 29 a §:n mukaiseen korvausoikeuteen.

Nykyinen 45 §:n 4 momentin viittaussäännös ehdotetaan siirrettäväksi pykälän 6 momentiksi ja samalla säännöksen alkuosassa käytetty sanonta ehdotetaan yhdenmukaistettavaksi muiden 5 luvun lähioikeuspykälien viittaussäännösten kanssa.

Esittävien taiteilijoiden oikeuksien yhdenmukaistamiseksi tekijöiden oikeuksien kanssa ehdotetaan pykälän 6 momenttiin lisättäväksi viittaukset 2 §:n 2 ja 3 momenttiin. Esittävälle taiteilijoille kuuluva kappaleenvalmistamisoikeus sekä esitys-, välittämis- ja levitysoikeus vastaavat laajuudeltaan tekijöiden 2 §:n mukaisia oikeuksia.

Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös viittaus 11 a §:n tilapäistä kappaleen valmistamista koskevaan säännökseen. Aineiston välittämisessä ja käytössä syntyviä tilapäisiä ja lyhytaikaisia kopioita koskeva direktiivin 5 artiklan 1 kohdan poikkeus-

säännös tulee pakollisena säännöksenä ulottaa koskemaan myös 45 §:ää.

Levitysoikeuden raukeamisen osalta Euroopan talousalueeseen ulottuva yhteisöraukeaminen on 19 §:n 1 momentin muutetun säännöksen mukaan pääsääntö. Sen vuoksi 45 §:n uudesta 6 momentista ehdotetaan poistettavaksi turha maininta siitä, että levitysoikeus raukeaa vain Euroopan talousalueella esittävän taiteilijan suostumuksella tapahtuvan myynnin tai muun pysyvän luovutuksen seurauksena. Viittaussäännöksiin ehdotetaan kuitenkin lisättäväksi viittaus 19 §:n 5 momenttiin, joka koskee Euroopan talousalueen ulkopuolella levitettyihin teoskappaleisiin kohdistuvan levitysoikeuden raukeamista tietyissä tapauksissa.

Viittaussäännökset sisältävään 6 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös uusia 2 luvun rajoitus- ja sopimuslissenssisäännöksiin kohdistuvia viittauksia.

Lain 11 §:ään, joka sisältää 2 lukua koskevia yleisiä säännöksiä, tehtävät muutokset ehdotetaan viittaussäännöksellä koskemaan myös esittäviä taiteilijoita ja heidän esityksiään.

Tiedotuskäyttöä koskevaa uutta 13 a §:n sopimuslissenssisäännöstä ehdotetaan sovellettavaksi myös tallennettuihin esityksiin. Viittaus nykyisen 25 g §:n 3 momentin säännökseen, joka siirretään 13 a §:n 2 momentiksi, ehdotetaan säilytettäväksi ja muutettavaksi viittaamaan 13 a §:n 2 momenttiin.

Ylioppilastutkintoa koskevaa 14 §:n 3 momenttia ehdotetaan viittauksen kautta sovellettavaksi myös esittävän taiteilijan oikeuteen. Ylioppilastutkintoon kuuluvassa tai muussa vastaavanlaisessa kokeessa saataisiin käyttää myös ääni- tai kuvatallenteelle tallennettua teoksen esitystä.

Arkistoja, kirjastoja ja museota koskevaa 16 a—16 e §:ää ehdotetaan sovellettavaksi myös esittävien taiteilijoiden esityksiin.

Äänikirjojen valmistamista vammaisten käytettäväksi koskevan 17 §:n 2 momentin säännöksiä ehdotetaan muutetussa muodossa sovellettaviksi vastaavasti myös esittävien taiteilijoiden esityksiin. Samalla ehdotetaan lisättäväksi myös viittaus mainitun pykälän kuuroja ja kuulovammaisia koskevaan 3 momentin säännökseen sekä 5 momentin säännökseen, jonka mukaan pykälä ei koske

kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuvaa kapaleen valmistamista tai välittämistä.

Koska 25 c §:ssä tarkoitettu julkinen lausuma voi olla myös teoksen esitys, ehdotetaan, että viittauksella 25 c §:ään mahdollistettaisiin myös teosten esitysten käyttö julkisia lausumia toisinnettaessa.

Viittauksella 25 d §:ään tulee myös pykälän 4 momentiksi siirrettävä lakiin perustuvaa tallentamis- ja säilyttämisvelvollisuutta koskeva 25 g §:n 2 momentti edelleen sovellettavaksi 45 §:n mukaisiin suojan kohteisiin.

Uusi viittaus lain 25 f §:n 2 momenttiin vastaa nykyistä viittausta 25 g §:n 1 momenttiin. Mainitun 25 f §:n 2 momentin efemääristä tallentamista koskevaa säännöstä ja uutta sopimuslissenssisäännöstä ehdotetaan vastaavasti sovellettaviksi myös 45 §:n mukaisiin oikeudenhaltijoihin ja suojan kohteisiin.

Nykyinen viittaus 25 g §:ään ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi.

Viittaus 26 §:n sopimuslissenssisäännökseen, joka koskee yhteisesti kaikkia sektorikohtaisia säännöksiä, ehdotetaan lisättäväksi.

Muihin 45 §:n uuden 5 momentin viittaussäännöksessä mainittuihin pykäliin tehtävät muutokset tulevat viittausten kautta sovellettaviksi myös 45 §:n mukaisiin oikeudenhaltijoihin ja suojan kohteisiin.

~~Pykälän uudeksi 6 momentiksi ehdotetaan sijoitettavaksi säännös, jonka mukaan 46 a §:ssä tarkoitettuun laitteeseen eli kuvatallenteeseen tallennettuun esitykseen ei sovelleta 2 momentin 2 kohdan säännöstä yksinoikeudesta tallennetun esityksen julkiseen esittämiseen eikä 3 kohdan säännöstä siltä osin, kuin kyse on tallennetun esityksen muulla tavalla kuin pyynnöstä tapahtuvasta yleisölle välittämisestä. Näihin oikeuksiin eivät esittävien taiteilijoiden oikeudet nykyäänkään ulotu.~~

46 §. *Äänitallenteen tuottaja.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälän 1 momentti sisältää säännökset äänitallenteen tuottajan yksinoikeuksista. Voimassa olevan pykälän mukaan niihin kuuluvat oikeus tallenteen kopioimiseen ja yleisön keskuuteen levittämiseen. Suostumusta ei sen sijaan tarvita äänitallenteen käyttämiseen radio- tai televisiolähetysessä tai muussa julkisessa esityksessä. Tällaisesta äänitallenteiden käyttämisestä on kuitenkin

säädetty 47 §:ssä korvausoikeus. Lisäksi 47 a §:ssä säädetään korvausoikeus äänitallenteen käyttämisestä radio- tai televisiolähetyksessä, joka lähetetään edelleen.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että äänitallenteen tuottajan oikeudet pohjautuisivat direktiiveissä käytettyihin käsitteisiin ja samoihin peruskäsitteisiin kuin tekijän oikeudet lain 2 §:n mukaisesti. Yksinoikeuksiin kuuluisi myös direktiivin 3 artiklan 2 kohdan edellyttämä pyynnöstä tapahtuvan välittämisen oikeus. Nykyisen 47 ja 47 a §:n säännösten laajuinen äänitallenteiden käyttö sallittaisiin pakkolisenssiksi muutettavalla 47 §:n säännöksellä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan äänitallenteen tuottajan yksinoikeus koskee äänilevyn tai muun laitteen, jolle on tallennettu ääntä, siirtämistä toiseen laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, eli äänitallenteen kopiointia tai kappaleen valmistamista siitä. Säännöksen sanonnassa ehdotetaan siirrettäväksi käyttämään tekijöiden oikeuksia koskevan 2 §:n sanontaa, jollaista käytettiin myös äänite tuottajien osalta ennen vuoden 1995 lainmuutosta. Ehdotettavan säännöksen mukaan äänilevyä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu ääntä, ei tuottajan suostumuksetta saisi siirtää toiseen laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi yksinoikeus äänitallenteen julkiseen esittämiseen esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle ja 3 kohdassa äänitallenteen välittämiseen yleisölle johtimitse tai johtimitta. Yleisölle välittämiseen sisältyisi myös tallennetun aineiston välittäminen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallennettu aineisto saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Tällä säännöksellä pannaan toimeen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohhta. Säännösten sanonnat noudattaisivat tekijöiden oikeuksia koskevan 2 §:n sanontoja.

Äänitallenteen käyttäminen niihin 2 ja 3 kohtien mukaisiin tarkoituksiin, joihin se nykyisinkin on sallittua, ehdotetaan jäljempänä edelleen mahdollistettavaksi tarkistetuilla 47 §:n säännöksillä. Yksinoikeuden varaan jäisi pyynnöstä tapahtuva yleisölle välittäminen.

Pykälän 1 momentin 4 kohdaksi ehdotetaan

sisällytettäväksi yksinoikeus äänitallenteen levittämiseen yleisön keskuuteen.

Nykyinen 46 §:n 1 momentin jälkiosa ehdotetaan erotettavaksi pykälän uudeksi 2 momentiksi ja siihen ehdotetaan tehtäväksi direktiivin 11 artiklan 2 kohdan mukaisesta suoja-aikadirektiivin 3 artiklan 2 kohdan muutoksesta aiheutuva suoja-ajan laskemista koskeva muutos.

Nykyisen 46 §:n 1 momentin säännöksen mukaan 50 vuoden suoja-aika lasketaan tallentamisvuodesta. Jos tallenne kuitenkin julkaistaan tai julkistetaan eli jos sen kappaleita levitetään luvallisesti tai teos muuten saatetaan luvallisesti yleisön saataviin mainitun 50 vuoden kuluessa, suoja-aika lasketaan siitä vuodesta, jona tallenne ensimmäisen kerran julkaistiin tai julkistettiin. Jos tallenne sekä julkaistaan että julkistetaan mainitun ajan kuluessa, suoja-aika määräytyy näistä tapahtumista ensimmäisen mukaan.

Pykälän 2 momentiksi siirrettävää säännöstä ehdotetaan mainitun direktiivin säännöksen mukaisesti muutettavaksi siten, että äänitallenteen julkaiseminen eli tallenteen levittäminen kappaleina ei enää olisi vaihtoehtoinen suoja-ajan laskemisperuste julkistamisen eli muulla tavalla tapahtuvan yleisön saataviin saattamisen kanssa. Vasta jos äänitettä ei ole julkaistu eli sen kappaleita ei ole levitetty yleisön keskuuteen 50 vuoden kuluessa tallentamisesta mutta jos se mainittuna aikana on muuten saatettu yleisön saataviin, 50 vuoden suoja-aika lasketaan tästä muulla tavalla tapahtuvasta yleisön saataviin saattamisesta.

Esittävien taiteilijoiden 45 §:n 3 momentiksi siirrettävä suoja-ajan laskemissäännös säilyy ennallaan. Äänitallenteen tuottajan suoja-ajan laskentatavan muutoksen jälkeen esittävän taiteilijan ja äänitallenteen tuottajan samaan äänitallenteeseen kohdistuvat oikeudet voivat joissain tilanteissa olla käytännössä eri mittaiset. Tämä johtuu suoja-aikadirektiivin muutoksesta.

Nykyinen 46 §:n 2 momentin viittaussäännös ehdotetaan siirrettäväksi pykälän 3 momentiksi.

Äänitallenteen tuottajan oikeuksien yhdenmukaistamiseksi tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden oikeuksien kanssa ehdotetaan 3 momenttiin lisättäväksi viittaukset 2 §:n 2 ja 3 momenttiin. Tuottajalle kuuluva kappaleen

valmistamisoikeus sekä esitys-, välittämis- ja levitysoikeus vastaavat laajuudeltaan tekijöiden 2 §:n mukaisia oikeuksia.

Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi myös viittaus 11 a §:n tilapäistä kappaleen valmistamista koskevaan säännökseen. Aineiston välittämässä ja käytössä syntyviä tilapäisiä ja lyhytaikaisia kopioita koskeva direktiivin 5 artiklan 1 kohdan poikkeussäännös tulee pakollisena säännöksenä ulottaa koskemaan myös 46 §:ää.

Levitysoikeuden raukeamisen osalta Euroopan talousalueeseen ulottuva yhteisöraukeaminen on 19 §:n 1 momentin muutetun säännöksen mukaan pääsääntö. Sen vuoksi 46 §:n uudesta 3 momentista ehdotetaan poistettavaksi turha maininta siitä, että levitysoikeus raukeaa vain Euroopan talousalueella äänitetuottajan suostumuksella tapahtuvan myynnin tai muun pysyvän luovutuksen seurauksena. Viittaussäännöksiin ehdotetaan kuitenkin lisättäväksi viittaus 19 §:n 5 momenttiin, joka koskee Euroopan talousalueen ulkopuolella levitettyihin teoskappaleisiin kohdistuvan levitysoikeuden raukeamista tietyissä tapauksissa.

Mainittuun 3 momenttiin ehdotetaan lisättäviksi myös viittaukset yleisiä 2 lukuun kohdistuvia säännöksiä sisältävän 11 §:n 2—5 momenttiin, tiedotuskäyttöä koskevaan 13 a §:ään, ylioppilastutkintoa koskevaan 14 §:n 3 momenttiin, arkistoja, kirjastoja ja museoita koskevaan 16 a—16 e §:ään, alkupe- räistä radio- ja televisiolähetystä koskevan 25 f §:n 2 momenttiin sekä sopimuslisenssiä koskevaan 26 §:ään. Nykyinen viittaus 25 g §:ään ehdotetaan poistettavaksi.

Lähteen mainitsemista koskevaa 11 §:n 2 momentin säännöstä ehdotetaan sovellettavaksi vastaavasti myös tilanteissa, joissa 46 §:n mukaista suojan kohdetta käytetään. Tällöin oikeudenhaltijan nimi ja lähde tulisi mainita alalla vallitsevan hyvän tavan mukaisesti. Kun säännöstä sovelletaan äänitetuottajan nimen mainitsemiseen, on otettava huomioon äänitallenteen käyttötilanne ja käytetty tekniikka.

Viittaussäännökseen ehdotetaan otettavaksi myös viittaus julkista esittämistä koskevaan 21 §:ään. Ehdotettava viittaus on tarpeellinen 46 §:ään ehdotettavan julkisen esittämisen yksinoikeuden vuoksi.

Säännökseen ehdotetaan vielä lisättäväksi viittaus 39 §:n 1 momentissa olevaan olettamassäännökseen. Säännös koskisi tilanteita, joissa äänitallenne sisällytetään elokuvaan. Elokuvaamisoikeuden luovutuksen katsottaisiin siten sisältävän oikeuden valmistaa elokuvasta kappaleita sekä oikeuden saattaa elokuva yleisön saataviin niillä tavoilla, jotka sisältyvät äänitallenteiden tuottajien oikeuksiin. Lain 27 §:n 3 momentin säännöksen mukaan 39 §:n säännöstä sovelletaan vain, jollei toisin ole sovittu.

Muihin 46 §:n 3 momentin viittaussäännöksessä mainittuihin pykäliin tehtävät muutokset tulevat viittausten kautta sovellettaviksi myös 46 §:n mukaisiin oikeudenhaltijoihin ja suojan kohteisiin.

Pykälän uudeksi 4 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan 46 §:n säännöksiä ei sovelleta 46 a §:ssä tarkoitettuun laitteeseen eli kuvatallenteeseen. Säännös on tarpeen, koska 46 a §:ssä tarkoitettu kuvatallenne on yleensä aina myös 46 §:n määritelmän mukainen laite.

46 a §. *Kuvatallenteen tuottaja.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälän 1 momentti sisältää säännökset kuvatallenteen tuottajan yksinoikeuksista. Niihin kuuluvat oikeus tallenteen kopioimiseen ja yleisön keskuuteen levittämiseen.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisätään yksinoikeus välittää tallennettu aineisto yleisölle johtimitse tai johtimitta siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallennettu aineisto saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Tällä muutoksella pannaan toimeen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohta.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan selvennettäväksi erottamalla kukin yksinoikeus omaksi numeroituksi kohdakseen. Momentin nykyinen jälkiosa, joka sisältää säännöksen suoja-ajan laskemisesta siinä tapauksessa, että tallenne julkaistaan tai julkistetaan 50 vuoden kuluessa tallentamisesta, ehdotetaan erotettavaksi omaksi momentiksi. Uuden 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettu suoja on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallenne ensimmäisen kerran julkaistiin tai julkistettiin.

Pykälän nykyinen 2 momentin viittaus-säännös ehdotetaan siirrettäväksi pykälän 3 momentiksi. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi viittaus 11 a §:n tilapäistä kappaleen valmistamista koskevaan säännökseen. Aineiston välittämässä ja käytössä syntyviä tilapäisiä ja lyhytaikaisia kopioita koskeva direktiivin 5 artiklan 1 kohdan poikkeussäännös tulee pakollisena säännöksenä ulottaa koskemaan myös 46 a §:ää.

Levitysoikeuden raukeamisen osalta Euroopan talousalueeseen ulottuva yhteisöraukeaminen on 19 §:n 1 momentin muutetun säännöksen mukaan pääsääntö. Sen vuoksi 46 a §:n uudesta 3 momentista ehdotetaan poistettavaksi turha maininta siitä, että levitysoikeus raukeaa vain Euroopan talousalueella tapahtuvan myynnin tai muun pysyvän luovutuksen seurauksena. Viittaussäännöksiin ehdotetaan kuitenkin lisättäväksi viittaus 19 §:n 5 momenttiin, joka koskee Euroopan talousalueen ulkopuolella levitettyihin teoskappaleisiin kohdistuvan levitysoikeuden raukeamista tietyissä tapauksissa.

Mainittuun 3 momenttiin ehdotetaan lisättäviksi myös viittaukset yleisiä 2 lukuun kohdistuvia säännöksiä sisältävän 11 §:n 2—5 momenttiin, tiedotuskäyttöä koskevaan 13 a §:ään, ylioppilastutkintoa koskevaan 14 §:n 3 momenttiin, arkistoja, kirjastoja ja museota koskevaan 16 a—16 e §:ään, alkuperäistä radio- ja televisiolähetystä koskevan 25 f §:n 2 momenttiin sekä sopimuslisenssiä koskevaan 26 §:ään. Nykyinen viittaus 25 g §:ään ehdotetaan poistettavaksi.

Lähteen mainitsemista koskevaa 11 §:n 2 momentin säännöstä ehdotetaan sovellettavaksi vastaavasti myös tilanteissa, joissa 46 a §:n mukaista suojan kohdetta käytetään. Tällöin oikeudenhaltijan nimi ja lähde tulisi mainita alalla vallitsevan hyvän tavan mukaisesti. Kun säännöstä sovelletaan kuvatallennetuottajan nimen mainitsemiseen, on otettava huomioon kuvatallenteen käyttötilanne ja käytetty tekniikka.

Muihin viittaussäännöksessä mainittuihin pykäliin tehtävät muutokset tulevat viittaus-ten kautta sovellettaviksi myös 46 a §:n mukaisiin oikeudenhaltijoihin ja suojan kohteisiin.

47 §. Äänitallenteen ja kuvallisen musiikkital-  
lenteen käyttäminen. Pykälän edelle lisä-

tään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Nykyinen 47 § sisältää säännökset esittä-  
vän taiteilijan ja äänitetuottajan korvausoi-  
keudesta äänitallenteelle tallennetun esityk-  
sen ja äänitallenteen käyttämisestä radio- tai  
televiisio-  
lähetyskäsessä tai muussa julkisessa  
esityksessä. Edellä mainittu käyttäminen voi  
tapahtua ilman esittävän taiteilijan ja äänite-  
tuottajan lupaa. Käyttämisestä on suoritettava  
korvaus.

Nykyisen 47 §:n laajuinen äänitallenteiden  
käyttö ehdotetaan mahdollistettavaksi edel-  
leen 47 §:n 1 ja 2 momentin säännösten no-  
jalla. Edellä 45 ja 46 §:ään ehdotettujen muu-  
tosten seurauksena mainitut 47 §:n säännök-  
set olisivat luonteeltaan pakkolisenssisään-  
nöksiä. Äänitallenteiden käyttäminen olisi  
sallittua suoraan lain nojalla mutta käyttämi-  
sestä olisi oikeus korvaukseen.

Nykyinen 47 a §:ssä säädetty korvausoi-  
keuteen perustuva äänitteille tallennettujen  
esitysten ja äänitteiden käyttö edelleen lähet-  
tämässä ehdotetaan niin ikään pohjattavaksi  
pakkolisenssiin. Tätä koskevat säännökset  
ehdotetaan niin ikään sisällytettäväksi 47  
§:ään.

~~Pykälän säännöksiä ehdotetaan muutetta-  
viksi siten, että nykyisen neljän momentin si-  
jaan pykälään sisältyisi kuusi momenttia.~~

Lain 47 §:n Pykälän 1 momentin mukaan  
äänitallennetta saisi käyttää 1) välittömästi  
tai välillisesti julkisessa esityksessä, 2) alku-  
peräisessä muussa kuin pyynnöstä tapahtu-  
vassa yleisölle välittämässä sekä 3) edel-  
leen lähettämässä. Keskeisimpiä 2 kohdan  
mukaisia välittämisen tapauksia ovat radio-  
ja televiisio-  
lähetykset tapahtuivatpa nämä  
johtimitse tai johtimitta sekä erilaiset tietö-  
verkoissa tapahtuvat välittämisen muodot lu-  
kuun ottamatta pyynnöstä tapahtuvaa yleisöl-  
le välittämistä. Äänitallenteen käyttäminen 1  
momentissa tarkoitettulla tavalla ei sisällä oi-  
keutta kappaleen valmistamiseen äänitallen-  
teesta. Kappaleen valmistaminen on mahdol-  
lista ainoastaan 25 f §:n 2 momentissa tarkoi-  
tetussa tapauksessa ja säännöksessä mukaisin  
ehdoin radio- tai televiisio-  
lähetyskäsissä käytet-  
täväksi.

Pykälän 2 momentin mukaan äänitteen  
tuottajalle sekä esittäväälle taiteilijalle, jonka  
esitys on tallennettu 1 momentissa tarkoite-  
tuissa tilanteissa käytetylle laitteelle, on suo-

ritettava korvaus.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi kuvallisen musiikkitallenteen käyttökorvauksesta. Nykyiset äänitallenteiden käytöstä suoritettavaa korvausta koskevat säännökset ja pykälän 1 ja 2 momenttiin ehdotettavat äänitallenteen käyttöä koskevat korvaussäännökset eivät koske lain 46 a §:n mukaiselle kuvatalleenteelle tallennettujen sävellysteoksen julkista esitystä tai yleisölle välittämistä.

Pykälän 3 momentin mukaan sävellysteoksen esittäjällä olisi oikeus korvaukseen kaupallisilla markkinoilla yleisön keskuuteen levitetyn tai välitetyn kuvallisen musiikkitallenteen käyttämisestä 1 momentissa tarkoitulla tavalla eli julkisessa esityksessä, alkuperäisessä muussa kuin pyynnöstä tapahtuvassa yleisölle välittämisessä tai edelleen lähettämisessä. Korvausoikeus olisi voimassa 46 a §:n mukaisen suoja-ajan. Momentissa säädetään lisäksi, että korvausoikeuteen ei vaikuta se, mitä elokuvaamisoikeuden luovutuksesta on mahdollisesti sovittu 45 §:n 5 momentissa tarkoitettussa tapauksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että 45 §:n 5 momentin mukaan sovellettava 39 §:n 1 momentin olettamassäänös ei kata kuvallisen musiikkitallenteen käytöstä maksettavaa korvausta. Sävellysteoksen esittäjä olisi siten aina oikeutettu mainittuun korvaukseen.

Säännökset oikeudesta saada korvaus kuvallisen musiikkitallenteen käytöstä eivät vaikuta millään tavalla 47 §:n 1 ja 2 momentin mukaiseen korvaukseen.

Sellaisten kaupalliseen levitykseen tarkoitettujen kuvallisten tallenteiden tuotanto, joissa musiikki on pääosassa, on yleistymässä ja tällaisia tallenteita käytetään kuten äänilevyjä. Korvaus tulisi ehdotettavan säännöksen mukaisesti maksaa esimerkiksi käytettäessä sellaisia CD-levyjä, joihin on sisällytetty myös video-otoksia, sekä käytettäessä sellaisia pelkkää liikkuvaa kuvaa ja musiikkia sisältäviä tuotteita, joissa sävellysteoksen esitys on visualisoitu musiikkivideoksi. Myös ooppera- ja konserttiesityksistä tehtyjen kuvallisten tallenteiden julkinen esittäminen ja käyttö radio- tai televisiolähetyksessä tulisi korvausoikeuden piiriin, mikäli tallenteita levitetään tai välitetään kaupallisilla markkinoilla.

Säännöksen soveltamisen kannalta on olennaista, että tallennetun esityksen pääasiallinen sisältö on sävellysteoksen esitys. Siten esimerkiksi näytelmälliset elokuvat eivät kuuluisi korvausoikeuden piiriin. Korvausoikeus voisi koskea myös kuvatalleenteelle tallennetun musikaalin näyttämöesitystä muttei sen sijaan musikaalin pohjalta tehtyä elokuvaa.

Korvausoikeuden piiriin kuuluisivat ainoastaan kaupallisilla markkinoilla yleisön keskuuteen levitetty tai välitetty kuvalliset musiikkitallenteet. Ilmaisulla "levittäminen kaupallisilla markkinoilla" tarkoitetaan samaa kuin Rooman sopimuksen 12 artiklan ja WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen 15 artiklan 1 kohdan mukaisella äänitteiden käyttöä koskevan korvausoikeuden yhteydessä käytetyllä ilmaisulla "julkaiseminen kaupallisiin tarkoituksiin". Laissa säädettävän korvausoikeuden piiriin kuuluvat siten kaikenlaiset kuvalliset musiikkitallenteet, jotka on tallennettu videokaseteille tai digitaalisille tallennuslaitteille ja joita tarjotaan yleisölle. Myös tietoverkoissa ja muulla tavalla pyynnöstä yleisölle välitettävät tallenteet kuuluvat ehdotettavan säännöksen soveltamisalaan.

Myös lähettäjäyrittysten mahdollisesti omia lähetyksiä varten tuottamat tallenteet olisivat säännöksen tarkoittamalla tavalla kaupallisilla markkinoilla levitettyjä, jos niitä tarjotaan muille lähettäjäyrittäjille. Sen sijaan kaikkien tilauksen perusteella valmistettujen tallenteiden käyttö jäisi korvausoikeuden ulkopuolelle.

Kuvallisen musiikkitallenteen käyttöä koskeva korvausoikeus kohdistuu 46 a §:n mukaista suojaa saaviin kuvatalleenteisiin. Siten korvausoikeus koskee vain sellaisten laitteiden käyttämistä, jonka liikkuva kuva ja 64 §:n 2 momentin mukaisesti myös ääni on tallennettu laitteelle Suomessa. Lain 64 §:n 5 momenttiin ehdotettavan muutoksen mukaan 47 §:n 3 momentissa olevia säännöksiä sovellettaisiin Suomessa tapahtuvaan kuvallisen musiikkitallenteen käyttämiseen.

Säännökset äänitallenteen ja kuvallisen musiikkitallenteen käyttämisestä maksettavan korvauksen suorittamisesta ehdotetaan otettavaksi 47 a §:ään.

Korvaus julkisesta esityksestä ja muusta kuin pyynnöstä tapahtuvasta välittämisestä

tulisi suorittaa lukuisia sellaisia esittäviä taiteilijoita ja äänitteiden tuottajia edustavan järjestön välityksellä, joiden äänitteille tallennettuja esityksiä ja äänitteitä käytetään Suomessa. Korvaus äänitteen käyttämisestä edelleen lähettämiseen ehdotetaan suoritettavaksi sellaisen 25 h §:ssä tarkoitetun sopimuslisenssijärjestön kautta, joka toimii sopimuslisenssijärjestönä tekijöiden edelleen lähettämisoikeuksien osalta.

Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeus korvauksen saamiseen järjestöltä ehdotetaan 2 momentissa säädettäväksi vanhentumaan kolmen vuoden kuluttua sen vuoden päättymisestä, jonka aikana käyttäminen tapahtui. Säännös vastaa nykyisen 47 §:n 1 momentissa olevaa säännöstä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja korvauksia perivän järjestön on oltava opetusministeriön hyväksymä. Säännökset järjestön hyväksymisestä ja tätä päätöstä koskevasta muutoksenhausta vastaavat 26 §:n säännöksiä sopimuslisenssijärjestön hyväksymisestä. Järjestö voidaan hyväksyä määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi.

Nykyisen 47 §:n 2–5 momentti siirtyvät muuttamattomina 4–6 momentiksi.

Pykälän nykyinen 2 momentti ehdotetaan siirrettäväksi 4 momentiksi. Samalla viittausta 1 momentissa tarkoitettuihin tapauksiin muutetaan koskemaan koko pykälää.

Pykälän nykyinen 4 momentti siirretään 5 momentiksi ja muutetaan viittaamaan koko pykälän sijasta pykälän 1 ja 2 momentissa säädettyyn korvaukseen äänitallenteen käytöstä. Säännöksen mukaan 1 ja 2 momentissa tarkoitettu korvaus ei koske 46 a §:ssä tarkoitettua laitetta eli kuvatalloetta.

47 a §. Käyttökorvauksen suorittaminen. Kuvallisen musiikkitalloenteen käyttökorvaus. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi kuvallisen musiikkitalloenteen 47 §:ssä säädetyn käyttökorvauksen suorittamisesta ja pykälän edelle lisättäväksi sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Sekä äänitallenteiden käytöstä suoritettavaa korvausta koskevien nykyisten säännösten että ehdotettavien käyttöä koskevien sopimuslisenssisäännösten mukaan lain 46 a §:n mukaiselle kuvatalloenteelle tallennettu sävelly-

teoksen julkinen esitys tai muu kuin pyynnöstä tapahtuva yleisölle välittäminen ei ole korvauksen eikä sopimisen piirissä. Lain 47 a §:ään ehdotetaan sisällytettäväksi säännökset oikeudesta korvaukseen kuvallisen musiikkitalloenteen käyttämisestä.

Pykälän 1 momentiksi ehdotettavan säännöksen mukaan sävellysteoksen esittäjällä olisi oikeus korvaukseen 46 a §:ssä tarkoitettulle laitteelle tallennetun esityksen käyttämisestä julkisessa esityksessä tai muussa kuin pyynnöstä tapahtuvassa yleisölle välittämisessä, jos 46 a §:ssä tarkoitettuun laitteeseen tallennetun esityksen pääsisältö on sävellysteoksen esitys. Yleisölle välittäminen kattaa, samoin kuin 45 §:n 2 momentin 4 kohdassa, sekä radiossa ja televisiossa tapahtuvan lähettämisen ja edelleen lähettämisen että muun yleisölle välittämisen pyynnöstä tapahtuvaa välittämistä lukuun ottamatta.

Sellaisten kuvallisten tallenteiden tuotanto, joissa musiikki on pääosassa, on yleistymässä ja tällaisia tallenteita käytetään kuten äänilevyjä. Korvaus tulisi ehdotettavan säännöksen mukaisesti maksaa esimerkiksi käytettäessä sellaisia CD-levyjä, joihin on sisällytetty myös video-otoksia, sekä käytettäessä sellaisia pelkkää liikkuvaa kuvaa ja musiikkia sisältäviä tuotteita, joissa sävellysteoksen esitys on visualisoitu musiikkivideoksi. Myös ooppera- ja konserttiesityksistä tehtyjen kuvallisten tallenteiden julkinen esittäminen ja käyttö radio- tai televisiolähetyksessä tulisi korvausoikeuden piiriin.

Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan korvauksen suorittamista koskevaa säännöstä, jonka 1 momentin mukaan korvaus 47 §:n 1 momentissa tarkoitettua äänitteen käyttämisestä julkisessa esityksessä tai alkuperäisessä muussa kuin pyynnöstä tapahtuvassa yleisölle välittämisessä suoritetaan opetusministeriön hyväksymän lukuisia sellaisia esittäviä taiteilijoita ja äänitteiden tuottajia edustavan järjestön välityksellä, joiden laitteelle tallennettuja esityksiä ja laitteita käytetään Suomessa. Ehdotettu säännös on luonteeltaan pelkän korvausoikeuden sisältävä säännös nykyisen 47 §:n tapaan. Oikeudenhaltijoiden korvausoikeuteen sovellettaisiin samaa vanhentumisaikaa kuin 47 §:ssä.

Nykyisen 47 §:n 1 momentin mukaan kor-

vausoikeuden toteuttaminen järjestön välityksellä on vaihtoehto oikeudenhaltijan itse vaatimalle korvaukselle. Jos korvausoikeus toteutetaan muulla tavalla kuin järjestön välityksellä, korvaus voidaan lain mukaan toteuttaa vain siten, että esitykseen osallistuneet esittävät taiteilijat yhdessä ja samanaikaisesti tuottajan kanssa toteuttavat oikeutensa. Käytännössä nykyiset korvausoikeudet toteutuvat säännönmukaisesti esittäviä taiteilijoita ja äänitetuottajia edustavan järjestön välityksellä.

Pykälän 2 momentin mukaan korvaus äänitteen käyttämisestä edelleen lähettämiseen suoritettaisiin sellaisen 25 h §:ssä tarkoitetun sopimuslisenssijärjestön kautta, joka toimii sopimuslisenssijärjestönä tekijöiden edelleen lähettämisoikeuksien osalta. Edelleen lähettämisen edellyttämien lupien hakemisen ja laissa säädetyn korvausoikeuden toteuttamisen yksinkertaistamiseksi ja helpottamiseksi on perusteltua kanavoitua mainitut toimet tapahtuvaksi saman järjestön kautta.

Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeus korvauksen saamiseen järjestöltä ehdotetaan pykälän 3 momentissa säädettyä vanhentumaan kolmen vuoden kuluttua sen vuoden päättymisestä, jonka aikana käyttäminen tapahtui. Säännös vastaa nykyisen 47 §:n 1 momentissa olevaa säännöstä.

Pykälän 4 momentin mukaan opetusministeriö hyväksyy 1 momentissa tarkoitettuja korvauksia päivän järjestön määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi. Opetusministeriön päätöstä järjestön hyväksymisestä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Lisäksi säädetään, että hyväksyminen voidaan peruuttaa, jollei järjestö noudata hyväksymispäätöksessä asetettuja ehtoja. Säännökset järjestön hyväksymisestä ja tätä päätöstä koskevasta muutoksenhausta vastaavat 26 §:n säännöksiä sopimuslisenssijärjestön hyväksymisestä.

Pykälän 4 momentiksi ehdotetaan sisällytettäväksi nykyistä 47 §:n 2 momentin säännöstä vastaava viittaussäännös. Sen mukaan 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa korvausoikeuteen sovelletaan 11 §:n 2 momentin lähdemainintaa koskevaa säännöstä, 22 §:n sitaattisäännöstä, 25 b §:n päivän tapahtuman toisintamista koskevaa säännöstä

sekä lain 3 luvun tekijänoikeuden siirtymistä koskevia 27 §:n 1 ja 2 momentin sekä 28, 29, 41 ja 42 §:n säännöksiä.

Pykälän 5 momentiksi ehdotetaan sisällytettäväksi nykyistä 47 §:n 3 momentin säännöstä vastaava säännös. Sen mukaan tuomioistuin voisi asianosaisen vaatimuksesta päättää, että 47 §:n 1–3 momentissa tarkoitettu käyttö saa jatkua ainoastaan esittävien taiteilijoiden luvalla, kunnes korvaus on maksettu. Edellytyksenä on, että Korvauksella tarkoitetaan nykyiseen tapaan käyttökorvausta, jonka suuruudesta laitteen käyttäjä on sopinut korvauksen suuruudesta esittävien taiteilijoiden ja 47 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa myös tuottajien kanssa tai sen jonka suuruus on ratkaistu 54 §:ssä tarkoitettussa välimiesmenettelyssä.

Jos käyttäjä laiminlyö korvauksen maksamisen sovitun tai muuten ratkaistun maksuajan puitteissa, voi tuomioistuin olosuhteet huomioon ottaen päättää, että käyttö saa jatkua ainoastaan oikeudenhaltijoiden luvalla. Säännös on tarkoitettu sovellettavaksi ennen kaikkea tilanteissa, joissa käyttäjä tarkoituksellisesti pyrkii välttämään korvauksen maksamista.

Pykälän 5 momentin säännöstä ehdotetaan sovellettavaksi myös kuvallisen musiikkitalenteen käyttökorvaukseen.

48 §. Radio- ja televisioyrittäminen. Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälän 1 momentti sisältää säännökset radio- ja televisioyrittäjien yksinoikeuksista. Niihin kuuluvat oikeus lähettää lähetys edelleen, oikeus tallentaa lähetys laitteelle, jonka avulla se voidaan toisintaa, sekä oikeus toisintaa televisiolähetys tiloissa, joihin yleisöllä on pääsy maksua vastaan. Säännös ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan.

Pykälän 2 momentti sisältää tallennettua lähetystä koskevat yksinoikeudet. Niihin kuuluvat oikeus tallennetun lähetysten kopiointiin, uudelleen lähettämiseen ja yleisölle levittämiseen.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ilmaisun "kopioiminen" sijasta käytettäisiin ilmaisua "siirtää toiseen laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa". Muutoksella pyritään yhtenäistämään lähioikeuspykälissä käytetyt kappaleen valmistamista

tarkoittavat ilmaiset. Ehdotettu ilmaisu vastaisi myös tekijöiden kappaleen valmistamisoikeuden yhteydessä 2 §:n 2 momentissa käytettyä ilmaisua.

Edelleen 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi yksinoikeus välittää tallennettu lähetys yleisölle johtimitse tai johtimitta siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallennettu lähetys saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Tällä muutoksella pannaan toimeen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan d alakohta. Samalla 2 momenttia selvennetään erottamalla kukin yksinoikeus omaksi numeroiduksi kohdakseen.

Lisäksi 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että lähettäjäyrittäjien 50 vuoden suoja-aika laskettaisiin siitä vuodesta, jona lähettäminen tapahtui eikä, kuten nykyisin, vuodesta, jona ensimmäinen lähettäminen tapahtui. Nykyinen säännös, joka perustuu vuokraus- ja lainausdirektiivin säännökseen, on käsitteellisesti virheellinen. Mikäli suoja-aika lasketaan ensimmäisestä lähettämisestä, suoja kohdistuu sisältöön, ohjelmistoon (programming), eikä suoja siten olisi ohjelmaa kuljettavan signaalin suoja. Jotta kyseessä olisi aito signaalin suoja, suoja-aika tulisi laskea jokaisesta lähettämisestä erikseen. Ehdotettu muutos ei missään tapauksessa lyhennä direktiivin mukaista suoja-aikaa ja on siten sopusoinnussa mainitun direktiivin kanssa.

Pykälän uudeksi 3 momentiksi, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan pykälän 1 ja 2 momenttia sovellettaisiin vastaavasti myös lähettäjäyrittäjien käyttämään muuhun ohjelmaa kuljettavaan signaaliin kuin radio- tai televisiolähetykseen. Pykälän 1 ja 2 momentin mukaista suoja-aikaa saivat siten lähettäjäyrittäjien sisäiset sekä yritysten väliset ohjelmansiirtosignaalit maanpäällisissä tai satelliittien kautta välitetyissä siirtoketjuissa.

Mainittua signaalia ei saisi ilman lähettäjäyrittäjien suostumusta käyttää signaalin kuljettaman ohjelman lähettämiseen eikä sitä saisi tallentaa laitteelle, jonka avulla se voidaan toisintaa. Tallennettua signaalia ei myöskään saisi ilman suostumusta kopioida, lähettää uudelleen, levittää yleisön keskuuteen eikä ehdotettavan 2 momentin uuden 4

kohdan mukaisesti pyynnöstä välittää yleisölle.

Säännöksessä tarkoitettu muu ohjelmaa kuljettava signaali kuin radio- tai televisiolähetys on signaali, jolla lähettäjäyrittäjä siirtää ohjelmia esimerkiksi omien toimipisteidensä välillä tai jolla lähettäjäyrittäjät siirtävät ohjelmia keskenään. Tällainen signaali on kyseessä myös silloin, kun radio- tai televisio-ohjelmaa tehdään ulkoilmassa ja signaali lähetetään kamerasta ja mikrofoniasta esityspaikalla olevan lähettimen ja siirtolinkkien kautta lähettäjäyrittäjien toimipaikkaan, jossa se tallennetaan myöhempää käyttöä varten.

Pykälän 4 momentiksi siirrettävää viittaus-säännöstä ei ehdoteta sovellettavaksi uudessa 3 momentissa tarkoitettuihin ohjelmaa kuljettaviin signaaleihin.

Mainittuun 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus 11 a §:n tilapäistä kappaleen valmistamista koskevaan säännökseen. Aineiston välittämisessä ja käytössä syntyviä tilapäisiä ja lyhytaikaisia kopioita koskeva direktiivin 5 artiklan 1 kohdan poikkeussäännös tulee pakollisena säännöksenä ulottaa koskemaan myös 48 §:ää.

Levitysoikeuden raukeamisen osalta Euroopan talousalueeseen ulottuva yhteisöraukeaminen on 19 §:n 1 momentin muutetun säännöksen mukaan pääsääntö. Sen vuoksi 48 §:n 4 momentista ehdotetaan poistettavaksi turha maininta siitä, että levitysoikeus raukeaa vain Euroopan talousalueella tapahtuvan myynnin tai muun pysyvän luovutuksen seurauksena.

Mainittuun 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös uudet viittaukset yleisiä 2 lukuun kohdistuvia säännöksiä sisältävään 11 §:n 2—5 momenttiin, tiedotuskäyttöä koskevaan 13 a §:ään, ylioppilastutkintoa koskevaan 14 §:n 3 momenttiin sekä arkistoja, kirjastoja ja museoita koskevaan 16 a—16 e §:ään.

Lähteen mainitsemista koskevaa 11 §:n 2 momentin säännöstä ehdotetaan sovellettavaksi vastaavasti myös tilanteissa, joissa 48 §:n mukaista suojan kohdetta käytetään. Tällöin oikeudenhaltijan nimi ja lähde tulisi mainita alalla vallitsevan hyvän tavan mukaisesti. Kun säännöstä sovelletaan lähettäjäyrittäjien mainitsemiseen, on otettava huomioon radio- tai televisiolähetysten käyttö-

lanne ja käytetty tekniikka.

Myös 26 §:n sopimuslisenssipykälään kohdistuva viittaus ehdotetaan lisättäväksi.

Muihin 48 §:n 4 momentin viittaussäännöksessä mainittuihin pykäliin tehtävät muutokset tulevat viittausten kautta sovellettaviksi myös 48 §:n mukaisiin oikeudenhaltijoihin ja suojan kohteisiin.

49 §. *Luettelon ja tietokannan valmistaja.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Tietokantojen erityissuojalla suojatun tietokannan valmistajalla tulee tietokantadirektiivin 7 artiklan mukaan olla oikeus kieltää tietokannan tai sen osan uudelleenkäyttö, jolla tarkoitetaan "tietokannan koko sisällön tai sen olennaisen osan saattamista yleisön saataville kopioita levittämällä, vuokraamalla, onlinesiirrolla tai muulla siirtotavalla". Tämän mukaisesti on myös 49 §:n 1 momentin säännös ollut tarkoitus säätää. Tämä ilmenee lainmuutoksen perusteluista (HE 170/1997 vp).

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen korjaus. Ilmaisuu "saattamalla ne yleisön saataviin" muutetaan muotoon "saattamalla se yleisön saataviin". Muutoksen jälkeen ilmaisu vastaa säännöksen ruotsinkielistä sisältöä: göra det (arbetet) tillgängligt för allmänheten.

~~Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus 11 a §:n tilapäistä kappaleen valmistamista koskevaan säännökseen. Direktiivi ei edellytä tällaista säätämistä tietokantojen erityissuojan osalta eikä myöskään luettelosuojan osalta. Ehdotettavan säännöksen osalta viitataan 11 a §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin.~~

Levitysoikeuden raukeamisen osalta Euroopan talousalueeseen ulottuva yhteisöraukeaminen on 19 §:n 1 momentin muutetun säännöksen mukaan pääsääntö. Mainitun säännöksen mukaista levitysoikeuden yhteisöraukeamista ehdotetaan sovellettavaksi 49 §:n 3 momentin viittaussäännöksen kautta sekä 49 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisiin luetteloihin että 2 kohdan mukaisiin tietokantojen erityissuojalla suojattuihin tietokantoihin. Viittaussäännöksiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus 19 §:n 5 momenttiin, joka koskee Euroopan talousalueen ulkopuolella levitettyihin teoskappaleisiin kohdistuvan levi-

tysoikeuden raukeamista tietyissä tapauksissa.

Lähioikeuspykälissä olevien viittaussäännösten harmonisoimiseksi ehdotetaan teknisenä lisäyksenä, että viittaussäännökseen lisättäisiin myös viittaus lain 27–29 §:ään. Mainittuihin pykäliin sisältyvät yleiset määräykset oikeuden luovutuksesta. Oikeuksien luovutettavuuden periaate koskee ilman nimenomaista säännöstäkin kaikkia tekijänoikeuslaissa säädettyjä taloudellisia oikeuksia.

Muutoksen jälkeen 49 §:n viittaussäännös vastaisi oikeuksien luovutusta koskevien säännösten osalta teostasoon yltämättömän valokuvan suojaa koskevassa 49 a §:ssä olevaa viittaussäännöstä. Lain 49 §:n mukaisiin luetteloihin ja tietokantoihin sovellettaisiin myös 28 §:n säännöstä oikeuden edelleen luovutuksen kiellosta.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös uudet viittaukset yleisiä 2 lukuun kohdistuvia säännöksiä sisältävän 11 §:n 3–5 momenttiin nykyisen 2 momentin viittauksen lisäksi, tiedotuskäyttöä koskevaan 13 a §:ään sekä arkistoja, kirjastoja ja museoita koskevaan 16 a–16 e §:ään. Lisäksi nykyinen viittaus 25 g §:ään ehdotetaan säilytettäväksi ja koskemaan pykälän uuden sisällön mukaisesti arkistoidun televisio-ohjelman uudelleen lähettämistä koskevaa sopimuslisenssisäännöstä.

Muihin 49 §:n 3 momentin viittaussäännöksessä mainittuihin pykäliin tehtävät muutokset tulevat viittausten kautta sovellettaviksi myös 49 §:n mukaisiin oikeudenhaltijoihin ja suojan kohteisiin.

49 a §. *Valokuvaaja.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Lain 49 a §:n säännös koskee sellaisten valokuvien suojaa, joita ei suojata teoksina tekijänoikeuslain 1 §:n nojalla. Voimassa olevan säännöksen mukaan valokuvaajan yksinoikeus käsittää yksinoikeuden kappaleiden valmistamiseen valokuvasta ja valokuvan julkiseen näyttämiseen. Tätä muita valokuvia kuin teosvalokuvia koskevaa 49 a §:n säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeuksien osalta suoja yhtenäistettäisiin vastaamaan teosvalokuvien suojaa.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että valokuvaajalla olisi yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muut-

tamattomana tai muutettuna, valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. Yleisön saataviin saattamisoikeuden sisältö määräytyy lain 2 §:n 3 momentin mukaisesti ja kattaa myös laajan yleisölle välittämisen oikeuden, mukaan lukien oikeuden pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen. Tämä vahvistetaan 2 §:n 3 momenttiin kohdistuvalla viittaussäännöksellä, joka lisätään 2 momenttiin.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus 11 a §:n tilapäistä kappaleen valmistamista koskevaan säännökseen. Direktiivi ei edellytä tällaista säätämistä 49 a §:n mukaisten suojan kohteiden osalta. Ehdotettavan säännöksen osalta viitataan 11 a §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin.

Koska 49 a §:n mukaisten valokuvien oikeudenhaltijalla on ehdotettavan 1 momentin säännöksen mukaan myös kappaleiden levitysoikeus, ehdotetaan kappaleiden levittämistä koskevan 19 §:n 1 ja 2 momenttia sovellettaviksi viittaussäännöksellä myös 49 a §:n mukaisiin valokuviiin. Levitysoikeuden raukeamisen osalta Euroopan talousalueeseen ulottuvaa yhteisöraukeamista sovellettaisiin yhtenäisesti kaikkiin tekijänoikeuslaissa säädettyihin suojan kohteisiin. Teoskappaleiden tavoim myös 49 a §:n mukaisten valokuvien kappaleiden vuokraus edellyttää 19 §:n 2 momentin mukaisesti oikeudenhaltijan lupaa.

Lain 19 §:ään kohdistuviin viittauksiin ehdotetaan lisättäväksi myös viittaus 19 §:n 5 momenttiin, joka koskee Euroopan talousalueen ulkopuolella levitettyihin teoskappaleisiin kohdistuvan levitysoikeuden raukeamista tietyissä tapauksissa.

Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös uusi viittaus tiedotuskäyttöä koskevaan 13 a §:ään sekä arkistoja, kirjastoja ja museoita koskevaan 16 a—16 e §:ään. Viittaus ehdotetaan tehtäväksi myös vammaisia koskevan 17 §:n 1 momenttiin. Lisäksi nykyinen viittaus 25 g §:ään ehdotetaan säilytettäväksi ja koskemaan pykälän uuden sisällön mukaisesti arkistoidun televisio-ohjelman uudelleen lähettämistä koskevaa sopimuslisenssisäännöstä.

Muihin 49 a §:n 2 momentin viittaussäännöksessä mainittuihin pykäliin tehtävät muutokset tulevat viittausten kautta sovellettaviksi myös 49 a §:n mukaisiin oikeudenhaltijoi-

hin ja suojan kohteisiin.

50 §. *Sanomalehtitiedotus*. Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

## 5 a luku. **Tekniset toimenpiteet ja oikeuksien hallinnointitiedot**

Uudessa 5 a luvussa ehdotetaan säädettäväksi direktiivin 6 artiklan mukaisia teknisiä toimenpiteitä ja 7 artiklan mukaisia oikeuksien sähköisiä hallinnointitietoja koskevista velvoitteista.

50 a §. *Teknisen suojauksen kiertämiskielto*. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan kiellettäväksi sellaisen tehokkaan teknisen toimenpiteen kiertäminen eli purkaminen, joka on asetettu tekijänoikeuslain mukaan suojatun teoksen suojaksi. Säännös ei siten koske sellaista teknistä suojausta, jolla suojataan teosta, jonka suoja-aika on kulunut umpeen tai joka ei ole ollut koskaan suojattu. Tällaisten teosten yhteydessä käytetyn teknisen suojauksen purkaminen sekä purkujärjestelmän levittäminen ja muut vastaavat toimet voivat kuitenkin olla kiellettyjä eräiden suojauksen purkujärjestelmien kieltämisestä annetun lain (1117/2001) mukaan. Tällaisten suojauksen purkujärjestelmien valmistaminen, maahan tuonti ja levittäminen voi lisäksi tulla rangaistavaksi tieto- ja viestintärikoksia koskevan rikoslain 38 luvun 8 a §:n mukaisena suojauksen purkujärjestelmärikoksena.

Ehdotettavalla 1 momentin säännöksellä pannaan toimeen direktiivin 6 artiklan 1 kohta.

Säännökseen ehdotetaan liitettäväksi säännöksen soveltamisalaa koskeva selvennys, jonka mukaan säännös koskee myös niitä teknisiä toimenpiteitä, jotka joku muu on tekijän luvalla teosta yleisön saataviin saatetaan teoksen suojaksi asettanut. Selvennyksellä pyritään saamaan säännöksen soveltamisalan piiriin kaikki tilanteet, joissa teknisiä toimenpiteitä todellisuudessa käytetään teosten suojana.

Teknisen toimenpiteen kiertämisenä pidetään toimia, joilla käytetty tekninen suojausmenetelmä tehdään tehottomaksi tai sen toimintaan vaikutetaan niin, ettei se enää toimi tarkoitettulla tavalla.

Pykälän 1 momentissa säädetyn kiellon

rikkominen ehdotetaan rangaistavaksi 56 e §:ssä teknisen suojauksen loukkauksena. Rikoslain 49 lukuun ehdotetaan ankarampaa rangaistussäännöstä.

Se, kuka laittoman purun on suorittanut ja on siitä vastuussa, on normaali todistelun kautta tuomioistuimessa ratkaistava asia.

Pykälän 2 momentissa säädetään siitä, mitä teknisellä toimenpiteellä tarkoitetaan lakia sovellettaessa. Säännöksessä tarkoitettuja teknisiä toimenpiteitä ovat direktiivin 6 artiklan 3 kohdassa mainitut tekniikat, laitteet ja osat, jotka on suunniteltu normaalissa käyttö-tarkoituksessa estämään tai rajoittamaan teoksiin tai muuhun aineistoon kohdistuvia tekoja, joihin ei ole saatu lupaa laissa säädettyjen oikeuksien haltijoilta. Säännös vastaa direktiivin 6 artiklan 3 kohdan säännöstä.

Tekninen suojaus voidaan toteuttaa esimerkiksi teoksen sisällön salauksena (krypteeraus), muuntamisena tai muuttamisena (vesileima ja digitaalinen allekirjoitus) tai kopioinnin valvontajärjestelmänä. Säännöksessä tarkoitettu tekninen toimenpide voi olla tietokoneohjelma, tai suojaus voi olla joko osaksi tai kokonaan sisällytettynä teoksen käyttämiseen tarkoitettuun laitteistoon esimerkiksi mikropiirinä tai mekaanisesti sähköjohdoin toteutettuna kytkentänä.

CD-levyjen kopiointisuojaukset voivat olla eri tavoin toteutettuja. Suojauksella voidaan esimerkiksi määrillä sallittujen kopioiden määrä tai kopiointisuojaus voidaan rajoittaa koskemaan vain tietokoneiden yhteydessä tapahtuvaa käyttöä. Kopiointisuojaus saattaa joissain tilanteissa tosiasiaa myös estää levyjen soittamisen sellaisilla soittimilla, jotka eivät tue käytettyä suojausta.

DVD-levyjen aluekoodausta siinä muodossa kuin sitä tänä päivänä käytetään ei voida pitää direktiivin 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuna suojakeinona. Aluekoodi suojaaa vain välillisesti levitysoikeutta estämällä levyjen katselun toisella alueella. Aluekoodauksella ei voida estää aluekoodattujen levyjen levittämistä koodaus ei sen sijaan estä.

Tekninen toimenpide on riittävän tehokas silloin, kun suojaustarkoitus saavutetaan. Tehokkaasta teknisestä toimenpiteestä tulee käytännössä ilmetä selvästi suojaustarkoitus. Tehokasta teknistä toimenpidettä ei yleensä voida myöskään kiertää tai purkaa vahingos-

sa. Silloin kun sähköisten oikeuksien hallinnointijärjestelmiin sisältyy teknisiä suojausjärjestelmiä, myös nämä järjestelmät voivat olla pykälän tarkoittamalla tavalla tehokkaita ja siten suojattuja kiertämistä vastaan.

~~Pykälän 2 kohdassa ehdotetaan kiellettäväksi teoksen kappaleen levittäminen ja maahantuonti yleisölle levittämistä varten, jos teoksen suojana oleva tekninen toimenpide on 1 momentin vastaisesti kierretty. Direktiivi ei tällaista kieltoa nimenomaisesti edellytä. Kiellon säätäminen on kuitenkin perusteltua teknisen suojauksen purkamiskiellon turvaamiseksi.~~

~~Säännöksessä tarkoitettua suojauksen kiertämisestä on kyse esimerkiksi silloin, kun laillisesti valmistetusta ja tekijän luvalla luovutetusta keskuuteen levitetystä teoskappaleesta, joka on suojattu 50 a §:n 1 momentissa tarkoitetuilla teknisillä toimenpiteillä, poistetaan tekninen suojaus siten, ettei samalla valmisteta uutta teoskappaletta. Jos teknisen suojauksen poistaminen tai kiertäminen edellyttää uuden teoskappaleen valmistamista, kyse on luvattomasta kappaleen valmistamisesta ja tekijänoikeuden loukkauksesta.~~

~~Pykälän 2 momentissa ei ole ehdotettu säädettäväksi kieltoa sellaisen teoksen kappaleen käyttämisestä yleisölle välittämiseen, josta tekninen suojaus on luvatta kierretty.~~

~~Tekijän yksinoikeus teoksen yleisölle välittämiseen ei raukea. Teoksen välittäminen yleisölle edellyttää aina tekijän lupaa, ja siten myös sellaisen teoksen, jonka suojana oleva tekninen suojaus on purettu, käyttäminen luvattomaan välittämiseen loukkaa jo sinänsä tekijän yksinoikeutta. Teoksen, josta tekninen suojaus on purettu, käyttäminen tekijän luvalla tapahtuvaan yleisölle välittämiseen sijaan voi merkitä sopimusrikkomusta tekijän ja välittäjän suhteessa.~~

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan teknisen suojauksen kiertämiskielltoa ei sovelleta salausta koskevan tutkimuksen yhteydessä tapahtuvaan teknisen suojauksen kiertämiseen. Tämä ratkaisu on direktiivin mukainen. Direktiivin johdantokappaleessa 48 on erityisesti todettu, ettei teknisten toimenpiteiden oikeudellisen suojan pitäisi haitata salauksen tutkimusta.

Teknisen suojauksen tutkimus, joka voi tapahtua suojausta kiertämättä purkamatta, on

luonnollisesti sallittua. Säännöksessä sallittu suojausten kiertäminen purkaminen tutkimusta varten koskeekin lähinnä tutkimuksen verifiointia, toisin sanoen esimerkiksi sen toteamista, että suojaus voidaan tutkimustuloksen mukaisesti tietyllä tavalla kiertää tai purkaa. Tässä tarkoituksessa teknisesti suojausta teoksesta voidaan myös valmistaa kappale. Sellaisen teoksen tai muun aineiston käyttäminen, jonka suojana ollut tekninen suojaus on tutkimusta varten purettu, ei ole millään tavalla sallittua.

Pykälän 3 momentin jälkiosaksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan teknisen suojausten kiertämiskieltoa ei sovelleta myöskään silloin, kun yksityinen henkilö suorittaa kiertämisen kiertäminen suoritetaan teoksen saamiseksi kuultavilleen tai nähtävilleen tai kappaleen valmistamiseksi henkilökohtaista käyttöön laillisesti hankkimastaan teoksen kappaleesta. Säännöksessä tarkoitetulla tavalla tallenne on laillisesti hankittu silloin, kun sen omistusoikeus on siirtynyt ostajalle. Kiellettyä olisi sitä vastoin teknisen suojausten kiertäminen kappaleen valmistamiseksi yksityistä käyttöä varten esimerkiksi Internetin välityksellä saataville saadusta tai lainaksi tai vuokralle saadusta aineistosta. Teknisen suojausten kiertäminen kappaleen valmistamiseksi ei säännöksen mukaan ole mahdollista.

Ehdotettavan säännöksen tarkoituksena on, että teknisesti suojatun teoksen saaminen kuultaville tai nähtäville olisi mahdollista sellaisissa tapauksissa, joissa on hankittu teoskappaleen omistusoikeus tai joissa teos tai sen kappale on saatu haltuun tai muuten saataville laillisella oikeustoimella. Jos teoskappaleen tai teoksen haltuun tai saataville saaminen edellyttää maksun maksamista tai muiden ehtojen täyttämistä, teknistä suojausta ei saisi kiertää, ennen kuin maksu on maksettu tai ehdot täytetty.

CD-levyn tai muun tallennekappaleen ostajan tähänastinen oletamus on ollut, että tallennekappaleen sisältämää teosta voi katsella tai kuunnella nykyisillä laitteilla. Samalla tavalla oletamus on ollut, että vahingoittumiselle alttiista tallennekappaleesta voi tehdä henkilökohtaisen käyttökopion tai sen voi siirtää toiseen tallennusformaattiin esimerkiksi MP3-soittimessa käytettäväksi.

Ehdotuksen mukaan laillisesti tallenteilla

hankitun aineiston henkilökohtainen käyttö voisi edelleen tapahtua laillisesti tallenteen teknisestä suojauksesta huolimatta. Tallenteiden tekniset ominaisuudet ja markkinat kuitenkin kehittyvät eikä ole selvää, miten pitkälle tallenteiden suojausten kiertäminen henkilökohtaista käyttöä varten on kohtuullista ja pitää sallia laissa.

Teknisten suojakeinojen ja henkilökohtaisen kopioinnin mahdollistavien teknisten ratkaisujen käyttöönottoa tulee näin edelleen seurata ja tarvittaessa tehdä johtopäätökset teknisten suojakeinojen kehityksestä ja käytöstä sekä lainsäädännön mahdollisista muutostarpeista.

Käytännössä tekniset suojakeinot ovat yleensä tietokoneohjelmia. Lain 25 j ja k §:ssä määritellään tietokoneohjelman kappaleen valmistamista koskevat tekijänoikeuden rajoitukset. Näissä pykälissä määritellään ne yleiset ehdot, joilla tietokoneohjelman tutkimus on sallittua. Lain 25 j §:n 3 momentin mukaan se, jolla on oikeus käyttää tietokoneohjelmaa, saa tarkastella, tutkia tai kokeilla tietokoneohjelman toimintaa niiden ideoitten ja periaatteiden selvittämiseksi, jotka ovat ohjelman osan perustana, jos hän tekee sen ohjelman tietokoneen muistiin lukemisen tai ohjelman näyttämisen, ajamisen, siirtämisen tai tallentamisen yhteydessä. Mikäli kyseessä on yhteentoimivuuden saavuttamisen edellyttämien tietojen hankkiminen ohjelman toiminnasta uuden tuotteen valmistamiseksi, ohjelman koodin kopioiminen ja sen muodon kääntäminen voi tapahtua 25 k §:n mukaisesti.

Jolleivät edellä mainitut yleiset ehdot täyty, myöskään tietokoneohjelman muodossa olevan teknisen suojausten tutkimusta varten tapahtuva suojausten tutkiminen ja purku ei ole sallittua. Lain 25 k §:n säännöksen ei tule mahdollistaa ohjelman kopioimista ja sen muodon kääntämistä purkuohjelmien yhteentoimivuuden varmistamiseksi. Sen vuoksi 25 k §:n uudeksi 4 momentiksi on ehdotettu säännöstä, jonka mukaan pykälän säännöksiä ei sovelleta tietojen hankkimiseksi teknisen toimenpiteen purkuvälineen valmistamista varten. Yhteentoimivan purkuavaimen valmistaminen voi tapahtua vain suojausohjelman valmistajan luvalla.

Ehdotettavan 50 a §:n 4 momentin mukaan

pykälän säännöksiä ei sovelleta tietokoneohjelmaa suojaavaan tekniseen toimenpiteeseen. Direktiivi edellyttää, että direktiivin 6 artiklaa ei sovelleta tietokoneohjelmiin. Tietokoneohjelmien tutkiminen voi tapahtua lain 25 j ja k §:n säännösten mukaisesti ja vain pykälissä mainituissa tarkoituksissa.

50 b §. *Teknisen suojauksen kiertämiskeinojen valmistamista ja levittämistä koskeva kielto.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan kiellettäväksi teknisen toimenpiteen kiertämisen mahdollistavien tai kiertämistä helpottavien välineiden eli laitteiden, tuotteiden ja osien valmistaminen ja maahantuonti yleisölle levittämistä varten, yleisölle levittäminen myynti ja vuokraus mukaan lukien, myynnin ja vuokrauksen mainostaminen, kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuva hallussapito sekä kiertämisen mahdollistavien tai sitä helpottavien palveluiden tarjoaminen teknisen suojauksen poistamista varten.

Kaikki mainitut toimet valmistaminen (engl. manufacture) mukaan lukien ovat luonteeltaan yksityisen piirin ulkopuolelle kuuluvia toimia. Direktiivin johdantokappaleen 49 mukaan "teknisten toimenpiteiden oikeudellinen suoja ei vaikuta sellaisten kansallisten säännösten soveltamiseen, joiden mukaan teknisten toimenpiteiden kiertämiseen tarkoitettujen laitteiden, tuotteiden tai osien yksityinen hallussapito on kiellettyä". Ainoastaan purku- tai kiertämisvälineen yksityinen hallussapito ja välineen tekeminen jäävät direktiivin 6 artiklan 2 kohdan ja 50 b §:n soveltamisalan ulkopuolelle.

Sen sijaan esimerkiksi purkuvälineen avulla tapahtuva yksityinen kierto lukuun ottamatta 50 a §:n 3 momentissa tarkoitettua tapusta on kiellettyä 50 a §:n mukaan, samoin itse valmistetun purkuvälineen levittäminen 50 b §:n mukaan.

Tekninen suojaus toteutetaan yleensä ohjelmallisesti. Tällöin myös suojauksen purkuun tarvittava väline on tietokoneohjelma. Sekä suojaus että sen purkaminen voidaan toteuttaa myös esimerkiksi mikropiirin avulla. Jossain tapauksessa purku tai kiertäminen voidaan toteuttaa laitteen piirilevyn kytkentöjä muuttamalla.

Ehdotettavassa 50 b §:n säännöksessä tarkoitettuja laitteita, tuotteita tai osia ovat sellaiset elektroniset laitteet ja tietokoneohjel-

mat sekä niiden osat, joiden avulla käytetty tekninen suojaus voidaan kiertää tai purkaa. Esimerkiksi kaapeliverkossa tai satelliitin välityksellä televisiolähetyksiä lähettävien yhtiöiden salattujen lähetysten vastaanottoon tarkoitettut salauksen purkavat "mustat laatikot" tai vastaavat kotipäätteet ovat salauksen purkulaitteita. Kun tällaisia laitteita valmistetaan ja levitetään ilman lähettäjäyrityksen lupaa, ne kuuluvat 50 b §:n mukaan kiellettyihin laitteisiin.

Säännöksessä tarkoitettu kielletty purkuvälineen tarjoaminen voi olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun asiakkaalle myydään salattun eli krypteeratun lähetysten vastaanotossa tarvittava älykortti ja sen ohjelmoimiseen soveltuva ohjelmointilaitte. Myyjän myymät laitteet eivät tällöin suoraan sovellu purkamiseen mutta niiden avulla voidaan valmistaa purkamisen edellyttämä älykortti.

Pykälässä tarkoitettuja kiellettyjä palveluja ovat palvelut, joita käyttämällä teknisen suojauskeinojen kiertäminen tulee mahdolliseksi. Tällaisia voivat olla esimerkiksi erilaiset kiellettyjen laitteiden tai ohjelmistojen asennuspalvelut. Säännöksessä tarkoitettu palvelu voi olla kyseessä myös silloin, kun salauksen purkamiseen käytettävä tietokoneohjelma toimitetaan asiakkaalle tietoverkon välityksellä. Jos ohjelma toimitetaan fyysisellä alustalla (levyke, CD-levy), kyseessä on yleisölle tapahtuva purkuvälineen levittäminen. Merkitystä ei ole sillä, onko se, jolle asennus- tai purkupalvelu tuotetaan, yksityishenkilö vai yritys.

Myös teknisen suojauksen poistamista tai kiertämistä koskevien ohjeiden tarjoaminen voi olla säännöksessä tarkoitettua salauksen purkupalvelua sellaisessa tapauksessa, jossa salauksen kiertämisohjeiden antaminen tapahtuu esimerkiksi organisoidun palvelun puitteissa. ~~Esimerkiksi Internet kotisivuilla annettavat ohjeet voivat olla kielletyn purkupalvelun tarjoamista.~~ Sinänsä pelkän tiedon antamisen siitä, miten suojauksen purkamisen tapahtuu, esimerkiksi sähköpostin välityksellä ystäväpiirille, lehtikirjoituksessa tai opetuksen yhteydessä, ei yleensä voida katsoa olevan purkupalvelun tarjoamista. Kyseessä ei siten olisi esimerkiksi 2 momentin mukainen markkinointi suojauksen purkamiseksi tai palvelu, joka on toteutettu suojauk-

sen kiertämiseksi tai sen helpottamiseksi.

Pykälän 2 momentiksi ehdotettava säännös sisältää direktiivin 6 artiklan 2 kohdan tavoin kolme tapausta, joissa laitteen, tuotteen tai osan taikka palvelun tulee katsoa kuuluvan kiellettyjen toimien piiriin.

Ensiksi, säännöksen piiriin kuuluva ja siten kielletty on sellainen laite tai palvelu, jota markkinoidaan, mainostetaan tai pidetään kaupan tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämiseksi. Toiseksi, kielletty laite tai palvelu voi olla sellainen, jonka tarkoituksella tai käytöllä on kiertämisen lisäksi vain vähäistä muuta kaupallista merkitystä. Kolmanneksi, kiellon piiriin kuuluva laite tai palvelu voi olla pääasiallisesti suunniteltu, tuotettu, mukautettu tai toteutettu siten, että sen tarkoituksena on mahdollistaa tekijänoikeuslain mukaan suojattuja teoksia suojaavien tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertäminen tai helpottaa sitä.

Olennaista on, että 2 momentin 2 kohdan mukaan säännöksen mukaisten kiellettyjen laitteiden tarkoituksella tai käytöllä saisi olla teknisten toimenpiteiden kiertämisen lisäksi vain vähäistä muuta kaupallista merkitystä. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että kiellettyjä ovat vain ne laitteet, joita ei muiden ominaisuuksiensa vuoksi voitaisi markkinoida itsenäisesti. Tällaisia olisivat laitteen pääasialliseen käyttötarkoitukseen nähden täysin toissijaiset ominaisuudet, kuten kello yhdistettynä videolaitteeseen tai jokin muu vastaava ominaisuus. Jos laitetta voidaan käyttää teknisen suojausmenetelmän kiertämiseen, mutta sillä on tämän ominaisuuden lisäksi jokin muu enemmän kuin vähäinen kaupallinen merkitys, laite ei olisi säännöksessä tarkoitettu kielletty laite.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan nojalla kielletyiksi laitteiksi katsottaisiin myös laitteet, jotka on pääasiassa suunniteltu, tuotettu, mukautettu tai toteutettu siten, että niiden tarkoituksena on mahdollistaa tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertäminen tai helpottaa sitä. Säännöstä sovellettaessa tulee tarkastella laitteen valmistajan pääasiallista tarkoitusta. Tämä tarkoitus ilmenee esimerkiksi tavasta, jolla laitteen suunnittelija, muu kehittäjä, valmistaja tai laitteen myyjä esittelee laitteen ominaisuuksia. Jos laite selvästi on kiertämistarkoitusta silmällä pitäen suunniteltu ja

valmistettu, se olisi katsottava kielletyksi tämän kohdan nojalla. Jos laitetta myöhemmin modifioidaan siten, että se saa uusia käyttötarkoituksia muuttamisen seurauksena esimerkiksi siten, että tietokoneohjelmaa muuttamalla saadaan aikaan uusia käyttömahdollisuuksia, laitteen suunnittelija tai valmistaja ei olisi vastuussa niistä mahdollisista tarkoituksista tai käyttömahdollisuuksista, joita laite on myöhemmin saanut.

Jotta teknisille suojakeinoille annettava suoja olisi suhteellista niin, ettei se estäisi sellaisten laitteiden tai toimintojen käyttöä, joilla on muuta merkittävää kaupallista merkitystä tai käyttöä kuin teknisen suojauksen kiertäminen, on tärkeää, että laissa määriteltyjä kiellettyjen laitteiden tunnusmerkkejä tulkitaan suppeasti.

Rikosoikeuden tekijyyttä ja osallisuutta koskevien yleisten oppien mukaan määräytyy se, kuka missäkin tapauksessa on teosta vastuussa. Esimerkiksi sanoma- tai aikakauslehdessä julkaistusta purkuväline- tai purkupalveluilmoituksesta on vastuussa ilmoituksen tai mainoksen jättäjä eikä lehden julkaisija, joka tarjoaa ilmoitustilan käytettäväksi.

Pykälässä säädetyn kiellon rikkominen ehdotetaan rangaistavaksi 56 e §:ssä teknisen suojauksen loukkauksena. Rikoslain 49 lukuun ehdotetaan kiellon rikkomisesta ankarampaa rangaistussäännöstä.

Pykälän 3 momentin mukaan pykälän säännöksiä ei sovelleta tietokoneohjelmaa suojaavaan tekniseen toimenpiteeseen. Tämä on direktiivin edellyttämä ratkaisu.

50 c §. *Teknisin toimenpitein suojattujen teosten käyttäminen eräissä tapauksissa.* Pykälä sisältää direktiivin 6 artiklan 4 kohdan edellyttämät säännökset, jotka koskevat teknisten toimenpiteiden ja yksinoikeuksien rajoitusten välistä suhdetta.

Pykälän 1 momentin mukaan sillä, jolla on laillisesti hallussaan tai saatavillaan tekijänoikeuslain säännösten mukaan suojattu teos, jonka suojana on käytetty 50 a §:ssä tarkoitettua teknistä toimenpidettä, tulee olla mahdollisuus käyttää teosta 14 §:n 3 momentin, 15, 16, 16 a, 16 b, 16 c tai 17 §:n tai 25 d §:n 2 momentin nojalla siltä osin, kuin se on tarpeen kyseisen rajoituksen hyödyntämiseksi. Mainitut tekijänoikeuden rajoitussäännökset kuuluvat direktiivin 6 artiklan 4 kohdan 1

alakohdassa mainittuihin rajoituksiin.

Pykälän 1 momentin säännöksessä tarkoitella tavalla teos on laillisesti käyttäjän hallussa tai saatavilla silloin, kun käyttäjä on osastanut tallenteen, jota hän voi katsella tai kuunnella tai muuten käyttää. Tällaiseen tallenteeseen voi kuitenkin olla liitettyä sellainen suojakeino, joka estää esimerkiksi kopiointin tai rajoitussäännöksen mahdollistaman muun hyödyntämisen rajoitussäännöksen sallimaan tarkoitukseen.

Teos voi olla saatavilla myös avoimessa tietoverkossa siten, että sen kopiointi ja edelleen hyödyntäminen on teknisellä suojauksella estetty. Samoin radio- tai televisiolähetys voi olla siten teknisellä suojauksella suojattu, että lähetystä voi kuunnella tai katsella mutta sen tallentaminen tai muu hyödyntäminen on estetty.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että tekijän on tarjottava 1 momentissa tarkoitettulle säännöksen ehdot täyttävälle rajoituksen hyödyntäjälle keinot käyttää teosta 1 momentissa tarkoitettujen säännösten mukaisesti siinä tapauksessa, ettei 1 momentissa tarkoitettulla teoksen käyttäjällä ole teknisten toimenpiteiden takia keinoja teoksen käyttämiseen.

Momentin jälkiosassa säädetään toimenpiteistä siinä tapauksessa, ettei tekijä tarjoa edellä momentissa säädetyn mukaisesti keinoja teoksen käyttämiseksi tai ettei teoksen käyttö ole tullut mahdolliseksi vapaaehtoisten toimenpiteiden kuten tekijöiden ja toisten asianosaisten välisten sopimusten taikka muiden järjestelyjen kautta. Säännöksen mukaan asia ratkaistaan 54 §:n mukaisesti välimiesmenettelyssä. Tällöin välimiehet voivat ratkaista, miten ja millä ehdoilla teoksen käyttäjän ja tekijän välinen aineiston käytön mahdollistamista koskeva erimielisyys ratkaistaan. Välimiehet voivat esimerkiksi velvoittaa tekijän antamaan teoksen käytettäväksi suojaamattomassa muodossa tai luovuttamaan tarvittavan purkuavaimen. Mainitun 54 §:n 4 momentin mukaan asian ratkaisee tuomioistuin, jos asianosainen kieltäytyy asian ratkaisemisesta välimiesmenettelyssä.

Ehdotettavan 50 c §:n 1 momentissa mainitut tekijänoikeuslain säännökset, joiden nojalla teknisellä suojauksella suojatun teoksen käyttö voi tulla käyttäjän vaatimuksesta

mahdollistettavaksi, koskevat vain erittäin pientä määrää tekijänoikeuden rajoituksia. Useimmiten aineiston käyttäjinä on jokin laitos tai muu yhteisö.

Aineiston käyttöä ylioppilastutkinnossa tai vastaavanlaisessa kokeessa 14 §:n 3 momentin perusteella 50 c §:n säännös voi koskea lähinnä silloin, kun kyse on digitaalisessa muodossa suoritettavasta kokeesta.

Eräissä laitoksissa tapahtuva ajansiirtonauhoitus voisi 15 §:n tapauksissa tulla mahdottomaksi vain silloin, jos nauhoitus suoritetaan digitaalisilla laitteilla ja lähetysten nauhoittaminen on teknisesti estetty. Tällöin nauhoittamisen estolla olisi 15 §:ssä tarkoitettuja laitoksia laajempaakin merkitystä myös yksityisen ajansiirtonauhoituksen estyessä. Keskeisten alojen, toisin sanoen laitevalmistajien, oikeudenhaltijoiden ja aineiston käyttäjien, keskinäisten neuvottelujen tarve olisi tällöin suuri.

Arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa 16, 16 a, 16 b tai 16 c §:n nojalla tapahtuvaa teosten käyttöä 50 c §:n säännökset voivat koskea lähinnä silloin, kun kokoelmiin fyysisinä kappaleina (CD-, CD-ROM- tai DVD-levyinä) hankitun aineiston suojana on käytetty teknistä suojausta. Koska direktiivin 5 artiklan 3 kohdan n alakohta ei salli lisenssi- tai sopimusehtojen vastaista välittämistä yleisölle laitoksen sisällä, säännöksen soveltaminen rajoittuisi vain laitoksen sisäiseen käyttöön tapahtuvaan kappaleen valmistamiseen. Mahdolliset ongelmat koskevat yhtäläisesti koko laitoksenttää. Keskeisten alojen, toisin sanoen oikeudenhaltijoiden, kustantajien ja aineiston käyttäjien, keskinäisten neuvottelujen tarve olisi tällöin suuri.

Lain 17 §:n säännös teosten saattamisesta vammaisten käytettäväksi ei koske pykälän 1 momenttia lukuun ottamatta vammaisten omasta toimesta tapahtuvaa kappaleen valmistamista vaan kappaleen valmistamista erilaisissa laitoksissa tai yhteisöissä. Tällöin myös mahdolliset 50 c §:n soveltamisessa esiintyvät ongelmat tulevat käytännössä laitojen ja oikeudenhaltijoiden välillä neuvoteltaviksi.

Myös oikeudenhoitoa ja yleistä turvallisuutta koskevan 25 d §:n 2 momentin soveltamisessa voi esiintyä poikkeuksellisia tilanteita, joissa 50 c §:n säännösten soveltaminen

voi tulla ajankohtaiseksi. Oikeudenhoitoa ja yleistä turvallisuutta koskevaan lainsäädäntöön, esimerkiksi pakkokeinolainsäädäntöön, sisältyy säännöksiä, joiden nojalla teknisiä suojuuksia voidaan purkaa myös ilman lupaa. Tällaiset tapaukset kuuluvat direktiivin 9 artiklan alueeseen.

Edellä esitetyt esimerkit mahdollisista 50 c §:n säännösten soveltamistilanteista osoittavat, että mahdolliset ongelmat koskevat useimmiten yksityishenkilöiden sijasta kokonaisia aloja. Yleisperustelujen jaksossa 3.1.2. direktiivin 6 artiklan kohdalla on viitattu tarpeeseen tarkastella teknisten suojukeinojen ja suojattujen teosten markkinoita sekä niiden kehitystä. Tämän tarkastelun yhteydessä voidaan myös arvioida mahdollisia lainsäädännön muutostarpeita.

Pykälän 3 momentissa säädetään direktiivin 6 artiklan 4 kohdan 4 alakohdan eli niin sanotun sähköisen kaupankäynnin turvalausekkeen mukaisesta tilanteesta. Pykälän 1 ja 2 momenttia ei sovelleta sellaiseen teokseen, joka on välitetty yleisölle sovitulla ehdoilla siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Jos teos on hankittu tietoverkon kautta sovitulla ehdoilla, siihen sisällytettyä teknistä suojausta ei voida vaatia 50 c §:n säännösten mukaisesti purettavaksi, vaan tässä tapauksessa hankinnan ehdot määrittelevät sen, missä laajuudessa ja millä tavalla teosta saa käyttää.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan liitettäväksi myös pykälän soveltamisalaa koskeva selvitys, jonka mukaan pykälän säännökset koskevat tekijän lisäksi myös sitä, joka tekijän luvalla saattaa teoksen yleisön saataviin. Selvennyksellä pyritään saamaan säännöksen soveltamisalan piiriin kaikki tilanteet, joissa teknisiä toimenpiteitä todellisuudessa käytetään teosten suojana. On perusteltua, että mainittu taho voi toimia tekijän puolesta myös 50 c §:n mukaisessa tilanteessa.

Pykälän 4 momentissa säädetään, ettei pykälää sovelleta tietokoneohjelmaan. Direktiivi edellyttää tällaista lainsäädäntöratkaisua.

50 d §. *Oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot.* Pykälä sisältää direktiivin 7 artiklan edellyttämät säännökset oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen suojasta.

Pykälän 1 momentissa määritellään se, millaiset oikeuksien hallinnointitiedot kuuluvat suojan piiriin. Säännöksessä tarkoitettuja oikeuksien hallinnointitietoja ovat kaikki oikeudenhaltijoiden suojattuun aineistoon sisällyttämät teoksen tai muun suojatun aineiston tunnistetiedot, tekijää tai muuta oikeudenhaltijaa oikeuden muuta haltijaa koskevat tiedot sekä tiedot aineiston teoksen käyttöehdoista. Säännöksessä tarkoitettuihin tietoihin rinnastetaan myös tällaista tietoa tarkoittavat numerot ja koodit. Tämä vastaa direktiivin 7 artiklan 2 kohdan mukaista määrittelyä. Oikeuden muulla haltijalla tarkoitetaan oikeuksien siirronsaajaa kuten kustantajaa. Ehdotettavan 50 e §:n säännöksen kautta myös lähi-oikeuksien haltijat ja suojan kohteet sekä niihin liittyvät tiedot tulevat säännöksen soveltamisalaan.

Säännöksen piiriin kuuluvien hallinnointitietojen tulee olla tekijänoikeuslain mukaan suojatun teoksen kappaleessa tai näiden tietojen tulee ilmetä teosta yleisölle välitettäessä. Pykälän 1 momentin säännöksen mukaan edellä mainittujen tietojen poistaminen tai muuttaminen on kiellettyä.

Oikeuksien hallinnointitiedot voivat olla asetetut esimerkiksi vesileimateknologialla CD- tai DVD-levyihin, ja niistä voivat ilmetä levyyn sisältyviin teoksiin ja muihin suojan kohteisiin liittyvät oikeudet. Mikäli vesileimateknologia on yhdistetty kopioinninestöjärjestelmään, voivat vesileimasta ilmetä myös ne tavat, joilla oikeudenhaltija haluaa aineistostansa määrätä. Vesileimasta saattaa siten esimerkiksi käydä ilmi, että levyn sisältämän teoksen tai muun suojatun aineiston kaikenlainen kopioiminen on kiellettyä.

Tällainen suojatun aineiston tunnistamiseksi asetettu teknologia voi olla suunniteltu toimimaan myös siten, että oikeuksien hallinnointitiedot ilmenevät vasta teosta yleisölle välitettäessä. Tällainen voi olla esimerkiksi elokuvan ääniraitaan sisällytetty tieto oikeudenhaltijasta ja siitä, miten teosta saa käyttää. On myös mahdollista, että teknologia on ohjelmoitu reagoimaan teoksen kopiointiin ja muuttamaan tietoja niin, että luvattomasti kopioidut levyt voidaan helposti tunnistaa.

Pykälän 2 momentin säännöksellä kielletään tekijänoikeuslain mukaan suojatun teoksen kappaleen levittäminen yleisölle tai maa-

hantuonti yleisölle levittämistä varten taikka teoksen välittäminen yleisölle siten, että oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot on luvatta poistettu teoksesta tai että niitä on luvatta muutettu.

Kiellon rikkominen ehdotetaan rangaistavaksi 56 f §:ssä oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkausrikkomuksena. Rikoslain 49 lukuun ehdotetaan ankarampaa rangaistussäännöstä.

Pykälän 3 momentin mukaan 50 d §:ssä tarkoitettuina oikeuksien hallinnointitietoina pidetään sellaisia tietoja, jotka tekijä tai joku muu hänen puolestaan tai luvallaan on teokseen asettanut. Säännös on pykälän soveltamisalaa koskeva selvennys. Luvalla tapahtuvan tietojen asettamisen osalta ehdotettava säännös vastaa edellä 50 a §:ssä omaksuttua ratkaisua. Säännöstä on perusteltu mainitun 50 a §:n yhteydessä. Säännöksen mukaan tekijän asettamiin tietoina pidetään myös sellaisia tietoja, joita muukin kuin tekijä, esimerkiksi teoksen kaupallinen hyödyntäjä, on teokseen asettanut.

50 e §. *Soveltaminen 5 luvun lähioikeuksiin.* Säännöksen mukaan 5 a luvun säännöksiä teknisistä toimenpiteistä ja oikeuksien sähköisistä hallinnointitiedoista sovelletaan vastaavasti 5 luvun säännösten mukaisiin suojan kohteisiin ja niiden oikeudenhaltijoihin.

Säännöksiä ehdotetaan sovellettaviksi kaikkiin 5 luvun säännösten mukaisiin suojan kohteisiin ja niiden oikeudenhaltijoihin ja niin ollen direktiivin sääntelemiä suojan kohteita ja oikeudenhaltijoita laajemmalle.

## 6 luku. Erinäisiä määräyksiä

54 §. *Välimiesmenettely.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälään sisältyvät säännökset tiettyjen asioiden ratkaisemisesta erimielisyyden sattuessa välimiesmenettelyssä. Tarkemmat säännökset välimiesmenettelystä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 1 momentin useiden kohtien mukaan välimiehet voivat antaa luvan suojatun aineiston käyttämiseen. Välimiehet määräävät tällöin myös luvan ehdot, korvauksen

suuruuden ja erääntymisen sekä maksuajankohdat, suojatun aineiston käytön raportointiin liittyvät velvoitteet, luvan keston ja muut tarpeelliset seikat.

Pykälän 1 momentin 1 kohdasta poistetaan viittaus opetuksessa käytettäviä kokoomateoksia koskevaan 18 §:n 2 momenttiin, koska 18 §:n säännös ehdotetaan muutettavaksi sopimuslisenssisäännökseksi. Opetuksessa käytettävien kokoomateosten valmistamiseen sopimuslisenssin nojalla ei välimiesmenettelyä ehdoteta sovellettavaksi. Samalla 1 kohtaan lisätään viittaus 17 §:n 4 momenttiin, joka koskee korvausta kappaleiden valmistamisesta myytäväksi tai välitettäväksi vammaisille. Korvausta koskeva erimielisyys ehdotetaan siten ratkaistavaksi välimiesmenettelyssä. Viittaus 47 §:n 1 momenttiin muutetaan viittaukseksi 47 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettuihin äänitallenteen ja kuvallisen musiikkitalenteen käyttökorkvauksiin.

Momentin 2—5 kohtaan ehdotetaan tehtäviksi sopimuslisenssikonstruktion muutoksesta aiheutuvat tekniset tarkistukset. Mainituissa kohdissa viitattaisiin 26 §:ssä tarkoitettun luvan myöntämiseen 54 §:n 1 momentin kohdassa mainitun sektorisäännöksen mukaisesti.

Momentin uudeksi 6 kohdaksi ehdotetaan lisättäväksi viittaus tekijän ja käyttäjän välisen asian ratkaisemiseen 50 c §:n 2 momentin mukaisessa tapauksessa, joka koskee teknisistä toimenpitein suojatun teoksen käyttämistä 50 c §:n 1 momentin mukaisesti.

Pykälän nykyinen 2 momentti, joka sisältää viittauksen asian ratkaisemiseen välimiesmenettelystä annetun lain mukaisesti, ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan.

Pykälään 4 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

54 a §. *Ansiotarkoituksessa tapahtuva opetus.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

54 b §. *Äänitallenteen ja kuvallisen musiikkitalenteen käyttämisestä maksettavan korvauksen suorittaminen.*

Ehdotettu kuvallisen musiikkitalenteen käyttökorkvausta koskeva 47 a §:n säännös edellyttää nykyistä 54 b §:ää vastaavan säännöksen säätämistä kuvallisen musiikkitalenteen käytön osalta. Tämä ehdotetaan toteutettavaksi 54 b §:ään lisättävällä viittaussään-

nöksellä.

Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälän uudeksi 2 momentiksi ehdotetaan lisättäväksi säännös äänitallenteen korvauksen erääntymisestä maksettavaksi tilanteessa, jossa korvauksesta ei ole sovittu ennen 47 §:n 1 momentissa tarkoitettua käyttöä. Säännöksen mukaan 47 §:ssä tarkoitettu tällaisesta tapauksessa korvaus äänitallenteen käytämisestä välittömästi tai välillisesti julkisessa esityksessä tai muussa kuin pyynnöstä tapahtuvassa yleisölle välittämisessä tai edelleen lähettämässä erääntyy maksettavaksi, kun 30 päivää on kulunut siitä, välittömästi sen jälkeen, kun 46 §:ssä tarkoitettua laitetta on käytetty 47 §:n 1 momentin mukaisesti.

Ehdotettava säännös täydentää 47 §:n mukaisia korvauksia koskevaa sääntelyä määrittelemällä 47 §:ssä tarkoitettua julkisesta esittämisestä, yleisölle välittämisestä ja edelleen lähettämisestä maksettavan korvauksen erääntymisajankohdan. Vakiintuneissa käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden välisissä sopimuksissa korvauksesta sovitaan ennen käyttöä. Ehdotettavaa säännöstä sovelletaan myös silloin, kun ~~tapahtuneen~~ käytön korvauksesta ei ole sovittu ennen käyttöä ~~sovitaan~~ vasta käytön jälkeen.

Pykälän uuden 3 momentin viittaussäännöksen mukaan pykälän säännöksiä sovelletaan vastaavasti myös kuvallisen musiikkitallenteen käytöstä 47 §:n 3 momentin mukaisesti maksettaviin korvauksiin.

55 §. *Tekijänoikeusneuvosto.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

## 7 luku. **Rangaistus ja korvausvelvollisuus**

56 §. *Viittaus rikoslakiin.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälän uudeksi 2—4 kohdaksi lisätään viittaukset rikoslain 49 lukuun ehdotettaviin teknisen suojauksen kiertämisrikokseen, teknisen suojauksen kiertämiskeinorikokseen sekä oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkauksirikokseen.

56 a §. *Tekijänoikeusrikkomus.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Teknisenä muutoksena muutetaan pykälän

1 momentin 1 kohdan 54 b §:ään kohdistuva viittaus viittaukseksi 54 b §:n 1 momenttiin.

Pykälän 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että nykyisin rangaistavuuden edellytyksenä oleva maahantuonti yleisön keskuuteen levitettäväksi muutetaan pelkäksi maahantuonniksi. Rangaistavaksi tulisi siten myös tekijänoikeutta loukkaavan teoksen kappaleen tuonti maahan ilman levitystarkoitusta.

Nykyisen 56 a §:n 1 momentin 2 kohdan säännöstä henkilön tietoisuudesta ehdotetaan sovellettavaksi edelleen tuontiin maahan tai Suomen alueelle kolmanteen maahan kuljetettavaksi.

Laittomasta maahantuonnista voidaan ehdotettavan 57 §:n 1 momentin säännöksen mukaisesti tuomita tekijälle maksettavaksi kohtuullinen hyvitys. Laittomasti valmistetut teoskappaleet voidaan myös määrätä hävitettäväksi 58 §:n säännösten mukaisesti.

Erikseen ehdotetaan säadettäväksi uudessa 1 momentin 3 kohdassa rangaistavaksi laittomasti valmistettujen teoskappaleiden maahantuonti yksityiseen käyttöön. Säännös koskisi vain laittomasti valmistettuja äänitallenteita, kuvatalleenteita ja muita digitaalisille tallennusaloille tallennettuja teosten kappaleita. Säännös ei sen sijaan koskisi esimerkiksi kankaalle tai paperille painettuja kuvataiteen teoksia tai kirjoja.

~~Myös henkilön omaan yksityiseen käyttöönsä mukanaan tuomien väärennettyjen teoskappaleiden tuonti kuuluisi ehdotettavan säännöksen piiriin. Pykälän uudeksi 3 momentiksi ehdotetaan kuitenkin lisäksi säännöstä, jonka mukaan tekijänoikeusrikkomuksena ei kuitenkaan pidettäisi mainitussa 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa ~~muutamaa~~ yhteensä enintään kolmen tallenteen tai digitaalisen tallennusalan laittomasti valmistetun teoksen kappaleen tuomista maahan henkilön yksityiseen käyttöön.~~

Mainittua säännöstä sovellettaessa tulee kiinnittää huomiota paitsi siihen, kuinka monta tallennekappaletta henkilön mukanaan, myös siihen, mitä niille on tallennettu. Tallenne voi koostua esimerkiksi useista CD-levyistä tai muista erillisistä tallenteista, jolloin yhdenkin laittomasti valmistetun tallenteiden kokoelman maahantuonti voisi täyttää

56 a §:n 1 momentin 3 kohdan tunnusmerkistön ja olla rangaistavaa. Vastaavasti esimerkiksi yhden DVD-levyn, jolle on tallennettu laittomasti useiden CD-levyjen verran aineistoa, tuonti voisi täyttää tekijänoikeusrikkomuksen tunnusmerkistön.

Pykälän 3 momenttia sovellettaessa tulee maahantuotuja tallennekappaleita arvioida suhteessa Suomessa yleisölle myytäviin normaaleihin laillisiin tallennekappaleisiin. Siten esimerkiksi sellaisen tallenteen, jolle on tallennettu enemmän kuin kolme Suomessa CD-levyllä levitettävää äänitallennetta, tuominen voisi tulla rangaistavaksi tekijänoikeusrikkomuksena 56 a §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti.

Hyvitys- tai korvausvastuu ei ulotu yksityiseen käyttöön tapahtuvaan tuontiin. Laittomasti valmistetut teoskappaleet voidaan sen sijaan määrätä hävitettäväksi 58 §:n säännösten mukaisesti.

Vaikka muutaman laittomasti valmistetun teoskappaleen tuominen maahan omaan käyttöön ei olisikaan 56 a §:n mukaisena tekijänoikeusrikkomuksena rangaistava teko, maahantuonnista seuraisi lain 57 §:n 1 momentin mukainen ankara hyvitysvastuu. Rangaistavasta teosta eli 56 a §:n 3 momentin mukaisesti enemmän kuin muutaman laittomasti valmistetun teoksen kappaleen maahantuomisesta henkilön yksityiseen käyttöön seuraisi myös 57 §:n 3 momentin mukainen vahingonkorvausvastuu. Laittomasti valmistetut teoskappaleet voitaisiin myös hävittää 58 §:n mukaisesti.

Koska 56 a §:ää sovelletaan myös 46 ja 46 a §:n mukaisten ääni- ja kuvatallenteiden maahantuontiin, 56 a §:n 3 momentin soveltamisessa tulee ottaa huomioon erillisten teoskappaleiden sekä ääni- ja kuvatallenteiden yhteismäärä. Muutaman laittomasti valmistetun teoskappaleen maahantuonnin rangaistavuutta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, kuinka monta teos- tai tallennekappaletta henkilön mukana on ja sisältyykö tähän määrään useita saman teoksen tai tallenteen kappaleita. Myös teoskappaleiden ja tallenteiden luonne voi vaikuttaa asian arviointiin. Esimerkiksi kokoelman, joka sisältää useita CD-levyjä, voidaan olosuhteista riippuen katsoa koostuvan erillisistä tallenteista, jolloin yhdenkin laittomasti valmistetun CD-

levyjen kokoelman maahantuonti voisi yksittäistapauksessa täyttää 56 a §:n 1 momentin 2 kohdan tunnusmerkistön. Vastaavasti esimerkiksi yhden DVD-levyn, jolle on tallennettu laittomasti useiden CD-levyjen verran aineistoa, tuonti voisi täyttää tekijänoikeusrikkomuksen tunnusmerkistön.

Perinteisten ääni- ja kuvatallenteiden tuonin kyseessä ollessa muutamana teoskappaleena 56 a §:n 3 kohtaa sovellettaessa voitaisiin tapauksesta riippuen pitää 5-10 teoskappaletta tai tallennetta.

Tekijänoikeusrikkomuksena ehdotetaan säänneltäväksi myös laittomasti valmistettujen teoskappaleiden kolmanteen maahan suuntautuva kauttakulkuuonti. Pykälän 1 momentin 2 kohtaan ehdotetaan lisäystä, jonka mukaan tekijänoikeusrikkomuksena pidettäisiin myös sellaista Suomen alueelle tapahtuvaa tuontia, jonka päämääränä on kuljettaa laittomasti valmistettu teoskappale edelleen kolmanteen maahan. Mainitussa 2 kohdassa rangaistavuuden edellytykseksi säädetty tietoisuus tai perusteltu syy epäillä, että teoskappale on laittomasti valmistettu, ehdotetaan koskemaan myös nyt ehdotettavaa säännöstä.

Ehdotettavalla säännöksellä on tarkoitus säätää rangaistavaksi sellainen Suomen alueelle tapahtuva tuonti, jossa laittomasti valmistettua teoksen kappaletta ei tuoda yleisölle levitettäväksi tai muuten maahan, vaan jossa teoskappale tuodaan Suomen alueelle Suomen kautta kolmanteen maahan kuljettavaksi.

Laittomasta kauttakulkuuonnista voidaan ehdotettavan 57 §:n 1 momentin säännöksen mukaisesti tuomita tekijälle maksettavaksi kohtuullinen hyvitys. Laittomasti valmistetut teoskappaleet voidaan myös määrätä hävitettäväksi 58 §:n säännösten mukaisesti.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus teoksen käyttämiseen lain 11 §:n 5 momentin vastaisesti. Siten muutaman kappaleen valmistaminen yksityistä käyttöä varten laittomasti valmistetusta teoskappaleesta tai laittomasti yleisölle välitetystä teoksesta ei olisi rangaistavaa tekijänoikeusrikkomuksena. Säännöstä on käsitelty 11 §:n muutoksia koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa. Momentin nykyinen säännös koskee tietokoneohjelmia ja tie-

tokantoja.

56 b §. *Salassapitovelvollisuuden rikkomisen*. Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

56 c §. *Tietokoneohjelman suojauksen poistovälineen luvaton levittäminen*. Tietokoneohjelmaa suojaavan teknisen suojauksen purkuvälineen levittämiskiellon rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi täsmällisemmin vastaamaan tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annetun direktiivin 91/250/ETY 7 artiklan 1 kohdan c alakohdan säännöstä.

Säännöksen kriteeri "ansiotarkoituksessa" ehdotetaan direktiivin säännöksen tavoin koskemaan vain purkuvälineen hallussapitoa yleisölle levittämistä varten. Rangaistavaa yleisölle levittämistä olisi ehdotettavan muutoksen jälkeen myös muuten kuin ansiotarkoituksessa tapahtuva suojauksen purkuvälineen levittäminen.

56 d §. *Selvitysvelvollisuuden rikkomisen*. Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

56 e §. *Teknisen suojauksen loukkauksrikkomus*. Uuden 56 e §:n 1 ja 2 kohta sisältävät rangaistussäännökset 50 a ja 50 b §:ssä säädettyjen kieltojen rikkomisesta. Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta rikkoo 50 a §:n teknisen suojauksen kiertämiskieltoa tai teoksen kappaleen levittämiskieltoa tai 50 b §:n teknisen suojauksen kiertämiskeinojen valmistamista tai levittämistä koskevaa kieltoa, on tuomittava teknisen suojauksen loukkauksrikkomuksesta sakkoon, jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 3 §:ssä tarkoitettuna teknisen suojauksen kiertämiseksi rikoksena tai 4 §:ssä tarkoitettuna teknisen suojauksen kiertämiskeinorikoksena. Direktiivin 6 artiklan mukaisesti lisäedellytyksenä 50 a §:ssä tarkoitetun kiellon rikkomisen rangaistavuudelle on, että teon tekijä on tiennyt tai hänellä on ollut perusteltu aihe tietää teon merkitsevän suojauksen kiertämistä.

Koska teknisen suojauksen purku- tai kiertämisvälineen valmistamista, maahantuontia ja levittämistä koskevan 50 b §:ssä tarkoitettun kiellon rikkomisella ei voi olla asianomistajaa, syyteoikeus mainitun pykälän mukaisen kiellon rikkomisesta on vain virallisella syyttäjällä. Tästä ehdotetaan säädettäväksi 62 §:n 1 momentissa.

Pykälän säännökset täyttävät direktiivin 6 artiklan vaatimuksen riittävästä oikeudellisesta suojasta.

56 f §. *Oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkauksrikkomus*. Pykälässä säädetään rangaistus 50 d §:ssä säädetyn kiellon rikkomisesta, jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 5 §:ssä tarkoitettuna oikeuksien hallinnointitietojen loukkauksrikoksena. Rangaistuksena loukkauksrikkomuksesta voidaan tuomita sakko.

Pykälän mukaan rangaistava kiellon rikkomisen on kyseessä silloin, kun 50 d §:n oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen poistamista tai muuttamista koskevaa kieltoa tai kieltoa saattaa yleisön saataviin teoksia, joista mainitut tiedot on poistettu tai muutettu, rikotaan tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta. Rangaistavuuden edellytyksenä on lisäksi, että teon tekijä on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää, että hänen tekonsa aiheuttaa, mahdollistaa, helpottaa tai salaa tekijänoikeuslain mukaisten oikeuksien loukkauksen.

Pykälän säännökset täyttävät direktiivin 7 artiklan vaatimuksen riittävästä oikeudellisesta suojasta.

57 §. *Hyvitys ja korvaus*. Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan hyvitysvelvollisuus koskisi teoksen käyttämisen lisäksi myös 56 a §:n 1 momentin 2 kohtaan ehdotettavan muutoksen mukaisesti teoksen tuontia maahan tai Suomen alueelle. Hyvitysvelvollisuus olisi riippumaton siitä, olisiko maahantuonti rangaistavaa vai jäisikö teko esimerkiksi 56 a §:n 3 momentin nojalla rangaistavuuden ulkopuolelle. Hyvitys ei koske 56 a §:n 1 momentin 3 kohdan mukaista yksityiseen käyttöön tapahtuvaa maahantuontia.

Pykälän muihin momentteihin ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän 2 momentin säännös, jonka mukaan hyvityksen lisäksi on suoritettava korvaus muustakin menetyksestä sekä kärsimyksestä ja muusta haitasta, jos käyttäminen tapahtuu tahallisesti tai tuottamuksesta, ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäviksi viittaukset rikoslakiin ja tekijänoikeuslakiin ehdotettaviin teknisiin suojakeinoja ja

oikeuksien sähköisiä hallinnointitietoja koskeviin uusiin rangaistussäännöksiin. Momentin mukainen korvausvelvollisuus menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta ehdotetaan ulotettavaksi lain 56 a §:n 1 momentin 2 kohtaan ehdotettavan muutoksen kautta myös laittomasti valmistettujen teoskappaleiden maahantuontiin ja tuontiin Suomen alueelle edelleen kolmanteen maahan kuljetettavaksi. Korvaus voidaan tuomita, jos henkilö syyllistyy momentissa mainittujen rikoslain tai tekijänoikeuslain säännösten mukaan rangaistavaan tekoon.

Pykälän 4 momentissa säädetään vahingonkorvauslain soveltamisesta 2 ja 3 momentissa tarkoitettuihin korvauksiin. Säännös ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan.

58 §. *Menettämisseuraamus.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että laittomasti valmistettu teoksen kappale voidaan määrätä menetettäväksi paitsi silloin, kun se on valmistettu, muutettu, tuotu maahan tai saatettu yleisön saataviin, myös silloin, kun se on tuotu Suomen alueelle tarkoituksena kuljettaa kolmanteen maahan.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös mahdollisuus tuomita hävitettäväksi 50 b §:ssä tarkoitettu teknisen suojauksen purku- tai kiertämisväline, joka on valmistettu, tuotu maahan yleisölle levittämistä varten, levitetty yleisölle, myyty, vuokrattu, mainostettu tai pidetty hallussa kaupallisessa tarkoituksessa. Mainittu purkuväline voi olla esimerkiksi tietokoneohjelma, tekninen laite tai laitteen osa.

Purku- tai kiertämisvälineen hävittäminen olisi ehdotettavan säännöksen mukaan mahdollista myös silloin, kun purkuvälinettä on käytetty teknisen suojauksen purkamiseen vastoin 50 a §:ssä tarkoitettua kieltoa. Hävittäminen voi tapahtua asianomistajan vaatimuksesta. Purkuvälineen hävittämismääräys 50 b §:ssä tarkoitettussa tapauksessa voidaan antaa vain virallisen syyttäjän vaatimuksesta, koska pelkän purkuvälineen levittämistä koskevassa asiassa ei ole asianomistajaa.

Pykälän uudeksi 3 momentiksi ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan 1 momenttia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että säännöksessä 1 momentissa tarkoite-

tun teoksen kappaleen hävittämistä koskevan määräyksen luvattomasti valmistetun, maahan tuodun tai yleisön saataviin saatetun teoksen kappaleen hävittämisestä tai muuttamisesta voisi antaa paitsi tuomioistuimien myös rangaistusmääräyksen antaja. Määräys voitaisiin antaa, jos teoksen kappale on vastoin tekijänoikeuslakia valmistettu tai levitetty yleisölle taikka 56 a §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla tuotu maahan tai Suomen alueelle. Hävittämismääräyksen antaminen edellyttäisi asianomistajan vaatimusta. Muutoksella on tarkoitus helpottaa ennen kaikkea maahan tuotujen luvattomasti valmistettujen teoksen kappaleiden hävittämistä.

Pykälän nykyinen 2 momentti, jonka mukaan 1 momentissa säädettyä ei sovelleta siihen, joka vilpittömässä mielessä on hankkinut omaisuuden tai erityisen oikeuden omaisuuteen, säilyy ennallaan.

60 §. *Rangaistusta ja korvausvelvollisuutta koskevien säännösten soveltaminen eräisiin lähioikeuksiin.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

Pykälään lisättävien 56 e ja 56 f §:ään kohdistuvien viittausten kautta tekijänoikeuslain rangaistussäännöksiä ehdotetaan sovellettaviksi myös 5 luvussa säännelyihin oikeuksiin.

60 a §. *Viittaus säännöksiin välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan vastuuvapaudesta.* Pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi viittaus tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain (458/2002) 13—25 §:ään, jossa säädetään välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan vastuuvapaudesta sekä tekijänoikeutta ja tekijänoikeuden lähioikeuksia loukkaavan aineiston saannin estämisestä ja siinä noudatettavasta menettelystä.

Ehdotettava viittaussäännös yhdessä prosessioikeuden yleissäännösten kanssa täyttää direktiivin 8 artiklan 3 kohdan vaatimukset.

61 §. *Oikeuspaikka.* Pykälän edelle lisätään sen sisältöä kuvaava väliotsikko.

62 §. *Syyteoikeus.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan virallisen syyttäjän syyteoikeus koskee myös 56 e §:n 2 kohdan mukaista teknisen suojauksen loukkausrikkomusta eli teknisen suojauksen poistokeinojen valmistamista tai levittämistä koskevan kiellon rikkomista.

Mainittu rikos ei kohdistu suoraan kehenkään oikeudenhaltijaan, eikä rikoksessa siten ole asianomistajaa.

## 8 luku. Lain sovellettavuus

64 §. Lain 64 §:ään sisältyviä säännöksiä 5 luvun soveltamisesta ehdotetaan muutettaviksi siten, että säännösten viittaukset, jotka kohdistuvat muutettaviksi ehdotettaviin 5 luvun pykäliin, vastaisivat muutettujen säännösten sisältöä. Kuten nykyisinkin säännöksiä sovellettaisiin Suomessa tapahtuvaan suojan kohteiden käyttämiseen.

Pykälän 4 momenttia, joka koskee 47 §:n soveltamista, ehdotetaan muutettavaksi siten, että 47 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan julkiseen esitykseen, alkuperäiseen muotoon kuin pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen ja edelleen lähettämiseen, jos esityksessä, välityksessä tai lähetyksessä käytetään 64 §:n 2 momentissa tarkoitettua laitetta eli 46 §:n mukaista äänitallennetta, jonka ääni on tallennettu laitteelle Suomessa.

Vastaavasti pykälän 5 momenttia, joka koskee nykyisin 47 a §:n soveltamista, ehdotetaan 47 ja 47 a §:ään ehdotettavien muutosten myötä muutettavaksi viittaukseksi 47 §:n 3 momentin soveltamiseen siten, että 47 a §:n 47 §:n 3 momentin säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan julkiseen esitykseen ja muuhun kuin pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen, jos esityksessä tai välityksessä käytetään 3 momentissa tarkoitettua laitetta, johon tallennetun esityksen pääsisältö on Suomessa tallennettu sävellysteoksen esitys kaupallisilla markkinoilla yleisön keskuuteen levitettyä tai välitettyä kuvallista musiikkitalloennetta.

64 b §. Pykälässä säädetään lain 5 a luvun säännösten alueellisesta soveltamisesta. Ehdotettavissa säännöksissä 5 a luvun teknisen suojauksen kiertämistä, teknisen suojauksen purku- ja kiertämisvälineiden valmistamista, maahantuontia ja levittämistä sekä oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen poistamista koskevien kieltojen soveltaminen kytkettäisiin säännöksissä tarkoitettun kielletyn teon tekopaikkaan.

Pykälän 1 momentin mukaan 50 a §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa ta-

pahtuvaan teknisen suojauksen kiertämiseen ~~sekä teoksen kappaleen levittämiseen yleisölle ja maahantuontiin yleisölle levittämistä varten.~~

Pykälän 2 momentin mukaan 50 b §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan teknisten toimenpiteiden kiertämisen mahdollistavien tai kiertämistä helpottavien laitteiden, tuotteiden tai osien valmistamiseen tai maahantuontiin, joka tapahtuu yleisölle levittämistä varten, yleisölle levittämiseen, myyntiin, vuokraukseen, myyntiin tai vuokrauksen mainostamiseen, kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuvaan hallussapitoon sekä kiertämisen mahdollistavien tai sitä helpottavien palvelujen tarjoamiseen.

Pykälän 3 momentin mukaan 50 c §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan teosten käyttämiseen.

Pykälän 4 momentin mukaan 50 d §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen poistamiseen tai muuttamiseen sekä Suomessa tapahtuvaan teoksen kappaleen levittämiseen, maahantuontiin levitystä varten ja teoksen yleisölle välittämiseen.

Pykälän 5 momentin mukaan 50 a, 50 c ja 50 d §:n säännöksiä sovelletaan teoksiin tai muihin suojan kohteisiin, jotka ovat suojattu- ja tekijänoikeuslain mukaan. Siten 50 a §:n teknisen suojauksen kiertämisen kielto koskee Suomen tekijänoikeuslain säännösten perusteella tekijänoikeuslaissa säädetyn suojan piiriin kuuluvia teoksia ja muita suojan kohteita. Lain 50 a §:n kieltoa ei sovelleta teoksiin, joiden tekijänoikeussuoja on lakannut tai jotka eivät ole lainkaan olleet suojan piirissä. Vastaavalla tavalla tekijänoikeuslain säännösten perusteella määräytyvät myös 50 c ja 50 d §:ssä tarkoitettun suojan piiriin kuuluvat teokset ja muut suojan kohteet.

## 1.2. Laki rikoslain 49 luvun muuttamisesta

1 §. *Tekijänoikeusrikos.* Tekijänoikeusrikosta koskevaan 1 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisäystä, jonka mukaan tekijänoikeusrikoksesta voitaisiin tuomita myös se, joka ansiotarkoituksessa ja siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai

vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle, tuo Suomen alueelle edelleen kolmanteen maahan kuljetettavaksi säännöksessä tarkoitettua tekijänoikeutta loukkaavan teoksen kappaleen.

3 §. *Teknisen suojauksen kiertämisrikos.* Nykyinen rikoslain 49 luvun syyteoikeutta koskeva 3 § ehdotetaan siirrettäväksi rangaistussäännösten jälkeen 49 luvun uudeksi 6 §:ksi.

Uudeksi 3 §:ksi ehdotetaan rangaistussäännöstä teknisen suojauksen kiertämisrikoksesta. Pykälässä säädettäisiin rangaistus sellaisesta tekijänoikeuslain 50 a §:ssä säädetyn kiellon vastaisesta teknisen suojauksen kiertämisestä, joka tapahtuu siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa tai haittaa.

Rangaistukseksi teknisen suojauksen kiertämisrikoksesta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Ehdotettavassa säännöksessä ei ole rajoitettu teknisen suojauksen kiertämisrikoksen tekijöinä kysymykseen tulevien henkilöiden piiriä. Säännös antaisi rikosoikeudellista suojaa tekijänoikeuslain 50 a §:ssä säädetylle teknisen suojauksen kiertämiskielille. Säännös suojaisi myös 5 luvun lähioikeuksien suojaksi asetettuja teknisiä suojauksia.

Tietoverkkoympäristössä on mahdollista, että joku haittaa aiheuttaakseen, ideologisista syistä tai muista vastaavista syistä laittomasti tahallaan purkaa aineistosta niitä suojaavat tekniset suojakeinot ja saattaa näin suojaamattomiksi saatetut aineistot laittomasti tietoverkkoon yleisön saataville. Tietoverkossa tapahtuvissa toimissa ei ole olennaista, koskeeko toimi suurta vai pientä aineiston määrää. Tietoverkossa laittomasti yleisön saataviin saatettu aineisto voi aiheuttaa suurta haittaa purettavan aineiston määrästä riippumatta.

Säännöksessä tarkoitettu laittomasti ja tahallaan tapahtunut teknisen suojauksen purku tai kiertäminen ei kohdistu välttämättä yhteenkään oikeudenhaltijaan siinä laajuudessa, että toimesta kyseiselle oikeudenhaltijalle aiheutuvan vahingon tai haitan voitaisiin katsoa olevan huomattavaa. Edellä kuvatut teot yhdessä aiheuttavat suojattujen aineistojen oikeudenhaltijoille kokonaisuutena huomattavaa vahinkoa tai haittaa.

Edellä kuvatussa tapauksessa on olemassa useita oikeudenhaltijoita, joiden teoksista tai muista suojan kohteista tekninen suojaus on luvatta poistettu. Tehtyä rikosta arvioitaisiin kokonaisuutena siten, että saman teon piiriin katsottaisiin kuuluvan kaikki henkilön tekemät suojauksen luvattomat purkamiset tai kiertämiset, joiden osalta rikoslain 8 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetty viiden vuoden vanhentumisaika ei ole vielä kulunut umpeen. Edellä mainitut purkutoimet muodostaisivat yhden rikoksen, vaikka sen kohteena olisikin useita tekijänoikeuslain mukaisten suojan kohteiden oikeudenhaltijoita.

Toisin kuin tekijänoikeusrikosta koskevassa rikoslain 49 luvun 1 §:ssä säädetään, ehdotettavan 3 §:n mukaan rangaistaviksi tulisivat kaikki teot, jotka ovat omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa tai haittaa. Siten säännöksen piiriin kuuluisivat sekä ansiotarkoituksessa että pelkästään vahingoittamis- tai haittaamistarkoituksessa tehdyt teot.

Haitan huomattavuutta koskevan vaatimuksen tarkoituksena on jättää luonteeltaan vähäisinä pidettävät ja vähämerkityksiset oikeuksien loukkaukset rikossäännöksen soveltamisen ulkopuolelle. Rikossäännöstä sovellettaisiin siten loukkauksiin, joista on aiheutunut vain vähäistä suurempaa vahinkoa tai haittaa yksittäisille oikeudenhaltijoille tai suuremmalle oikeudenhaltijajoukolle kokonaisuutena.

Yksittäiselle oikeudenhaltijalle rikoksesta aiheutuvaa vahinkoa tai haittaa arvioitaessa on otettava huomioon oikeudenhaltijan olot, ja haitan huomattavuuden arviointi on suhteutettava niihin.

"On omiaan" -lauseke ilmaisee sen, että huomattavan vahingon tai haitan tosiasiallista syntymistä tai konkreettista vaaraa sen syntymisestä ei välttämättä vaadittaisi. Rangaistavuuden edellytykseksi riittäisi, että teko tyypillisesti on sellainen, joka ennalta arvostellen on kokemusperäisesti omiaan johtamaan tunnusmerkistössä mainittujen vahingollisten seurausten syntymiseen. Rangaistavuuden piiriin kuuluisivat siten myös ne toimet, jotka merkitsevät jo oikeudenloukkausta mutta jotka eivät ole edenneet vielä niin pitkälle, että rikoksentekijä olisi saanut niistä hyötyä tai oikeudenhaltijat olisivat kärsineet vahinkoa. Rikoksentekijä on esimerkiksi

purkanut teknisen suojauksen suuresta määrästä tekijänoikeudella suojattua aineistoa muttei vielä ole levittänyt aineiston kappaleita tai välittänyt aineistoa yleisölle.

Vahingolla ja haitalla, jonka teknisen suojauksen kiertämisrikkos voisi aiheuttaa, tarkoitetaan tekijänoikeuslain 57 §:n mukaista menetystä, kärsimystä tai muuta haittaa. Yleensä vahinko on luonteeltaan taloudellista.

~~Pykälän 2 momentin mukaan teknisen suojauksen kiertämisrikkoksesta tuomitaan myös se, joka siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa tai haittaa, levittää yleisölle tai tuo maahan levittämistä varten teoksen, jonka suojana oleva tehokas tekninen toimenpide on tekijänoikeuslain 50 a §:n vastaisesti kierretty.~~

~~Säännöksen tarkoituksena on suojata oikeudenhaltijaa sellaisen aineiston yleisölle levittämistä ja sitä varten tapahtuvaa maahantuontia vastaan, josta tekninen suojaus on luvattomasti purettu. Säännös kattaa sellaiset tapaukset, joissa itse aineiston yleisölle levittämiseksi on olemassa lupa mutta vain siinä muodossa, että aineisto on suojattu luvattoman käytön estävillä teknisillä suojaustoimilla. Sen sijaan ilman oikeudenhaltijan lupaa tapahtuva tekijänoikeudella suojatun aineiston kappaleen valmistaminen ja aineiston saattaminen yleisön saataviin säännöksessä tarkoitetulla tavalla voi tulla rangaistavaksi tekijänoikeusrikkomuksena tai rikoksena.~~

4 §. *Teknisen suojauksen kiertämisrikkos.* Pykälässä säädetään rangaistus teknisen suojauksen purkamis- tai kiertämisvälineiden levittämistä koskevan 50 b §:n mukaisen kiellon rikkomisesta. Ehdotettavassa säännöksessä ei ole rajoitettu teknisen suojauksen kiertämisrikkoksen tekijöinä kysymykseen tulevien henkilöiden piiriä.

Säännöksen nojalla teknisen suojauksen kiertämisrikkokseksi tulisi tuomittavaksi sellainen 50 b §:ssä säädetyn kiellon vastainen purku- tai kiertämisvälineiden valmistaminen, maahantuonti yleisölle levittämistä varten, yleisölle levittäminen, myynti, vuokraus, myynti tai vuokrauksen mainostaminen ja kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuva hallussapito sekä kiertämisen mahdollistavien tai sitä helpottavien palveluiden tarjoaminen, joka on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa tai haittaa.

Teknisen suojauksen kiertämisrikkos voi olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun teknisen suojauksen purkuväline asetetaan avoimeen tietoverkkoon yleisön saataville. Purku- tai kiertämisvälineen saataville asettaminen esimerkiksi avoimeen tietoverkkoon olisi omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa tai haittaa mahdollistamalla teosten ja muun suojatun aineiston suojaksi asetetun teknisen suojauksen purkamisen tai kiertämisen. Mainittu purkuväline olisi käytännössä maailman kaikkien ihmisten saatavilla tietoverkon välityksellä.

Säännöksessä käytetyt teon rangaistavuutta koskevat ilmaisut vastaavat 3 §:ssä käytettyjä ilmaisuja. Mainittujen ilmaisujen sisällön osalta viitataan edellä oleviin 3 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin.

Rangaistukseksi teknisen suojauksen kiertämisrikkoksesta ehdotetaan sakkoo tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

5 §. *Oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkausrikkos.* Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädetään rangaistus sellaisesta tekijänoikeuslain 50 d §:ssä säädetyn kiellon vastaisesta oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen poistamisesta tai muuttamisesta, joka on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa tai haittaa.

Momentin 2 kohdassa säädetään vastaavasti rangaistus teoskappaleiden levittämisestä yleisölle ja maahantuonnista yleisölle levittämistä varten sekä teoksen välittämistä yleisölle siten, että momentin 1 kohdassa mainitut tiedot on luvatta poistettu tai että niitä on luvatta muutettu.

Sen lisäksi, että momentin 1 tai 2 kohdassa mainitun teon tulee olla sellainen, että se on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa tai haittaa, rangaistavuuden edellytyksenä on, että teon tekijä on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää, että hänen tekonsa aiheuttaa, mahdollistaa, helpottaa tai salaa tekijänoikeuslain mukaisten oikeuksien loukkauksen.

Ehdotettavassa säännöksessä ei ole rajoitettu oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkausrikkoksen tekijöinä kysymykseen tulevien henkilöiden piiriä. Säännös antaisi rikosoikeudellista suojaa tekijänoikeuslain 50 d §:ssä säädetylle teokseen asetettujen oikeuksien hallinnointitietojen poistokiellolle sekä kiellolle levittää ja välittää aineistoja, jois-

ta mainitut tiedot on luvatta poistettu tai muutettu. Säännös suojaisi myös 5 luvun lähioikeuksien suojaksi asetettuja hallinnointitietoja.

Taloudellisiin oikeuksiin sähköisten hallinnointitietojen luvaton poistaminen voi vaikuttaa esimerkiksi siten, että poistamisen jälkeen tieto sallitusta tai kielletystä käytöstä ei tavoita aineiston käyttäjää ja poisto täten edesauttaa mahdollisia tulevia oikeudenloukkauksia. Hallinnointitietojen poisto saattaa vaikuttaa myös oikeudenhaltijan aineistostaan saamiin tuloihin esimerkiksi siten, ettei teoksen käytön tunnistaminen ja seuranta hallinnointitietoja käyttäen ole enää poiston jälkeen mahdollista. Jos sähköiset hallinnointitiedot on yhdistetty tekniseen suojaukseen, hallinnointitietojen poisto voi vaikuttaa myös suojauksen toimivuuteen. Rangaistavaksi tuleva hallinnointitietojen poistaminen voi tapahtua myös pelkässä vahingon aiheuttamisen tarkoituksessa.

Oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen poistaminen voi vaikuttaa myös tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden moraalisten oikeuksien suojaan.

Säännöksessä käytetyt teon rangaistavuutta koskevat ilmaisut vastaavat 3 ja 4 §:ssä käytettyjä ilmaisuja. Mainittujen ilmaisujen sisällön osalta viitataan edellä oleviin 3 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin.

Rangaistukseksi oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkauksesta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

6 §. *Syyteoikeus.* Nykyinen rikoslain 49 luvun 3 §, joka koskee syyteoikeutta 49 luvun mukaisista rikoksista, ehdotetaan siirrettäväksi uusien rikossäännösten jälkeen 49 luvun loppuun uudeksi 6 §:ksi.

Pykälään ehdotetaan tehtäväksi muutos, jonka mukaan nyt ehdotettavat 3 ja 5 § olisivat asianomistajarikoksia, joista virallinen syyttäjä ei saisi nostaa syytettä, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaatisi syytteen nostamista.

Sen sijaan 4 §:n mukainen teknisen suojausten kiertämiskeinorikos olisi ehdotuksen mukaan virallisen syytteen alainen rikos. Kun 50 b §:n mukaista teknisen suojausten kiertämiskeinoja koskevaa valmistamis-

maahantuonti-, levittämisen- ja markkinointikieltoa vastaan rikotaan, rikos ei kohdistu välittömästi kehenkään oikeudenhaltijaan. Tällöin ei voi olla olemassa myöskään asianomistajaa.

## 2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lain 16 ja 16 a §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään ne arkistot, kirjastot ja museot, joissa edellä mainittujen pykälien mukainen kappaleen valmistaminen on sallittua. Esityksen liitteenä on luonnos valtioneuvoston asetukseksi tekijänoikeusasetuksen muuttamisesta, joka sisältää säännösluonnoksen lain 16 ja 16 a §:n nojalla säädettävistä laitoksista.

Asetusluonnokseen sisältyy myös ehdotus asetuksen eräiden säännösten kumoamisesta.

## 3. Voimaantulo

Tietoyhteiskuntadirektiivin 13 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden ~~on saatettava olisi tullut saattaa~~ direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan ennen 22 päivää joulukuuta 2002. ~~Tämän mukaisesti ehdotetaan, että ehdotetut lait tulisivat voimaan 21 päivänä joulukuuta 2002.~~ Esityksessä ehdotetaan, että ehdotetut lait tulisivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 2 momentissa ehdotetaan, että lakia sovelletaan myös sellaisiin teoksiin, esityksiin, äänitallenteisiin, kuvatallenteisiin, radio- ja televisiolähetysiin, luetteloihin ja tietokantoihin sekä valokuviin, jotka on luotu, tallennettu tai valmistettu ennen tämän lain voimaantuloa ja jotka ovat edelleen suojattuja. Tämä vastaa normaalia tekijänoikeuslainsäädännön käytäntöä, jonka mukaan muutettua lakia sovelletaan kaikkiin lain voimaantulohetkellä suojattuihin teoksiin ja muihin suojan kohteisiin.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 3 momentin mukaan nykyistä lakia sovelletaisiin ennen ehdotetun lain voimaantuloa tehtyihin toimiin ja hankittuihin oikeuksiin. Myös tämä ehdotus vastaa tekijänoikeuden alalla normaalia käytäntöä: kuhunkin teosten ja

muiden suojan kohteiden käyttötapahtumaan sovelletaan käyttötapahtuman ajankohtana voimassa olevaa lakia.

Oikeus on voinut siirtyä sopimuksen tai oikeuden siirtymistä koskevan säännöksen nojalla. Lähtökohtana on, että lailla ei ole vaikutusta ennen lain voimaantuloa tapahtuneisiin oikeuden siirtoihin. Jos joku on sopinut teoksen tai muun suojan kohteen käytöstä ennen lain voimaantuloa, voi hän edelleen mainitun sopimuksen mukaisesti levittää, näyttää tai muulla tavoin käyttää tätä teosta tai suojan kohdetta samassa laajuudessa kuin ennen lain voimaantuloa.

Esimerkiksi teosten radio- ja televisiolähettyksiä ja muuta julkista esittämistä koskeviin sopimuksiin sovelletaan lain 2 §:ää sellaisena kuin se on tämän lain voimaan tullessa voimassa olleessa laissa. Myöskään lain 2 §:ään ehdotettavat julkisen esittämisen oikeuden ja yleisölle välittämisen oikeuden muutokset eivät vaikuta aikaisempaan sopimuskäytäntöön.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 4 momentin mukaan lain 19 §:n 1 momentin säännöstä levitysoikeuden raukeamisesta sovelletaan sellaisiin teoksen kappaleisiin sekä 49 ja 49 a §:n mukaisiin suojan kohteisiin, jotka on tekijän tai 49 tai 49 a §:ssä tarkoitettun oikeudenhaltijan suostumuksella ensimmäisen kerran myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella lain voimaan tulon jälkeen.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 5 momentin mukaan 49 a §:ssä tarkoitettujen valokuvien kappaleita, jotka on valmistettu ennen tämän lain voimaantuloa ja jotka ovat suojattuja tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti, saa edelleenkin levittää tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

#### 4. Säättämisjärjestys

Tekijänoikeuslainsäädännössä säädetyt oikeudet kuuluvat perustuslain 15 §:ssä säädetyn omaisuuden suojan piirissä oleviin oikeushyviin. Useiden tekijänoikeuslain säännösten soveltamistilanteita voidaan lisäksi tarkastella perustuslain 12 §:ssä säädetyn sananvapauden sekä sivistyksellisiä oikeuksia

koskevan 16 §:n ja 18 §:ssä säädetyn yritys-toiminnan vapautta koskevien säännösten valossa.

~~Tekijänoikeuslaki on säädetty yksinkertaisessa säätämisjärjestyksessä. Myös kaikki voimassa olevat tekijänoikeuslain muutokset on säädetty yksinkertaisessa säätämisjärjestyksessä.~~

~~Esityksessä ei ehdoteta tekijänoikeuslain nykyisten säännösten muutoksia eikä lakiin uusia säännöksiä, jotka vaatisivat Suomen perustuslain 73 §:n mukaista säätämisjärjestystä.~~

*Yleistä.* Suomen kuten muidenkin Pohjoismaiden tekijänoikeuslainsäädännöt ovat saaneet vaikutteita sekä tekijän "luonnollista oikeutta" korostavasta näkemyksestä että toisaalta yhteiskunnan edun korostamisesta, jota edistetään tekijän oikeuksia turvaamalla. Mainittujen lainsäädäntöjen oikeuspoliittisena lähtökohtana on ollut luovan yksilön moraalisten ja aineellisten etujen suojaaminen. Yksi keskeisimmistä perusteluista yksinoikeusjärjestelmän puolesta on ollut sen luovaa työtä kannustava vaikutus ja siitä yhteiskunnalle koitua hyöty.

Tekijöiden taloudellisia oikeuksia, joiden katsotaan kuuluvan omaisuuden suojan piiriin, on nähty tarpeelliseksi rajoittaa eräissä teosten käyttötilanteissa ennen kaikkea tiedonvälitykseen liittyvien, sivistyksellisten ja muiden tärkeiden yhteiskunnallisten syiden vuoksi, ja myös käytännön syistä. Itse asiassa lähes kaikki tekijänoikeuden rajoituksia koskevan tekijänoikeuslain 2 luvun säännökset ovat lain 1 ja 5 luvussa säädettyjen oikeuksien ja muiden yhteiskunnan etujen tasapainottamista.

Luovan työn tekijälle syntyvä tekijänoikeus voi siirtyä oikeuksien luovutusta koskevalla sopimuksella suojaamaan myös kustantajaa tai muuta tuottajaa.

Tekijänoikeudella on myös huomattava välitön ja välillinen merkitys kulttuurin levittämiseksi ja tiedonvälityksessä. Teoksen saattaminen yleisön saataviin edellyttää usein huomattavia kustannus- ja tuotantotoiminnan investointeja. Tekijänoikeuden luovutus sopimuksella turvaa kulttuurin ja tiedonvälityksen tuotanto- ja jakeluorganisaatioiden taloudellisen aseman ja mahdollistaa katteen saa-

misen investoinneille.

Tekijänoikeus voidaan nähdä myös keino-  
na edistää sananvapauden ja tiedon saata-  
vuuden toteutumista. Tekijänoikeus rohkai-  
see teosten levitystä takaamalla tuottajalle  
oikeudellisesti turvatus aseman. Erityisesti  
sähköisen kaupankäynnin tilanteissa tekijän-  
oikeudella on suuri merkitys.

Tekijän moraalisten oikeuksien sääntely  
perustuu tekijän henkilökohtaiseen suhte-  
eseen teokseensa. Moraaliset oikeudet turvaa-  
vat myös tekijän mainetta ja suojaavat teos-  
ten epäasiallista muuttamista vastaan. Tämä  
on myös yhteiskunnan edun mukaista.

Tekijänoikeuslain 2 luvun rajoitussäännök-  
set ovat keskeisessä asemassa oikeudenhalti-  
joiden intressien ja muiden, erityisesti yh-  
teiskunnan intressien yhteensovittamisessa ja  
tasapainottamisessa.

Nyt käsillä oleva tekijänoikeuslain muut-  
tamista koskeva hallituksen esitys ei muuta  
tätä tasapainoa. Nykyiset ja ehdotettavat so-  
pimuslissenssisäännökset kajoavat mahdoli-  
simman vähän yksinoikeuksiin, mutta samal-  
la ne mahdollistavat oikeuksien hankkimisen  
teosten käyttämiseksi muun muassa eräissä  
sivistyksellisiä oikeuksia koskettavissa sekä  
tiedonvälitystä ja tiedon saatavuutta palve-  
lissa käyttötilanteissa.

Tietoyhteiskuntadirektiivi 2001/29/EY si-  
sältää säännökset niistä poikkeuksista ja ra-  
joituksista, joita jäsenvaltiot voivat tekijänoi-  
keuteen säätää. Direktiivistä neuvoteltaessa  
vastakkain olivat eräiden keski- ja eteläeu-  
rooppalaisten jäsenvaltioiden vaatimus tiu-  
kasta tekijänoikeussuojasta ja muun muassa  
Pohjoismaiden edustama näkemys perinteis-  
ten sivistyksellisiä etuja, tiedonvälitystä ja  
vapaata tiedonsaantia korostavien ja tasapai-  
nottavien rajoitussäännösten välttämättö-  
myydestä. Eduskunnan direktiivin neuvotte-  
luvaiheissa antaman poliittisen ohjeen (SiVL  
3/1998 vp – U 5/1998 vp) mukaan mahdoli-  
isuus tällaisten rajoitussäännösten tekemiseen  
piti säilyttää myös tulevaisuudessa.

Direktiivin valmisteluvaiheessa myös ko-  
missio ajoi vahvoja oikeuksia tekijöille ja lä-  
hioikeuksien haltijoille ja mahdollisimman  
vähäisiä rajoitusmahdollisuuksia näihin oi-  
keuksiin. Lopulliseen direktiiviin sisällytetyn  
johdantokappaleen mukaan oikeuksien hal-  
linnointia koskevat jäsenvaltioiden järjeste-

lyt, kuten laajennetut kollektiiviset luvat,  
ovat kuitenkin sallittuja. Mainituilla kollek-  
tiivisilla lupajärjestelyillä, joilla viitataan ni-  
menomaan pohjoismaiseen sopimuslissensi-  
järjestelmään, voidaan tasapainottaa tekijän-  
oikeutta suhteessa merkittäviin yhteiskunnal-  
lisiin etuihin.

Tekijänoikeus perustuslain valossa. Teki-  
jänoikeuteen sisältyy sekä taloudellisia että  
moraalisia oikeuksia. Taloudelliset oikeudet  
ovat varallisuusoikeuksia, moraaliset oikeu-  
det persoonallisuusoikeuksia.

Perustuslain 15 §:n mukaan jokaisen omai-  
isuus on turvattu. Kuten perusoikeuksien uu-  
distamista koskevassa vuoden 1993 hallituk-  
sen esityksessä (HE 309/1993 vp) todetaan,  
varsinaisen omistusoikeuden lisäksi omai-  
suudensuojan piiriin kuuluvat myös varalli-  
suusarvoiset immateriaalioikeudet, kuten te-  
kijänoikeus, patenttioikeus ja tavaramerkki-  
oikeus.

Tekijänoikeuskomitean VII mietinnössä  
(komiteanmietintö 1992:4), jossa tekijänoi-  
keuden suhdetta muihin perusoikeuksiin on  
laajasti pohdittu, on todettu, ettei moraalisten  
oikeuksien voitane katsoa nauttivan perustus-  
lain suojaa. Perusoikeusuudistus ei ole muut-  
tanut tilannetta. On myös esitetty, että moraa-  
liset oikeudet olisivat osa tekijän ja esittävän  
taiteilijan itsemääräämisoikeutta, perustus-  
lain 7 §:ssä säädettyä oikeutta henkilökohtai-  
seen koskemattomuuteen, tai henkilökohtais-  
ta kunniaa, joka puolestaan on turvattu perus-  
tuslain 10 §:ssä.

Lain rajoitussäännöksillä on takanaan yli  
satavuotinen historia. Tekijänoikeuden alan  
kansainvälisissä sopimuksissa olevista sopi-  
musmääräyksistä kansallisiin lakeihin omak-  
sutut säännökset ovat mahdollistaneet ja hel-  
pottaneet teosten käyttöä ja toteuttaneet tär-  
keitä ja keskeisiä yhteiskunnallisia intressejä.  
Monet näistä säännöksistä ovat syntyneet  
kauan ennen nykyaikaisen perusoikeuskäsi-  
tyksen ja esimerkiksi uudenaikaisen sanan-  
vapausdoktriinin syntymistä.

Perusoikeuksien ja tekijänoikeuden rajoi-  
tussäännösten välistä suhdetta on ensinnäkin  
tarkasteltava siitä näkökulmasta, mikä merki-  
tys rajoitussäännöksillä on perusoikeuksien  
toteutumisen kannalta. Toiseksi on tarkastel-  
tava sitä, miten tekijänoikeutta perustuslaisa  
turvattuna omistusoikeutena ja elinkeinova-

pauden kohteena tasapainotetaan muiden perusoikeuksien kanssa. Viimeksi mainittuun sisältyy myös kysymys siitä, milloin jokin rajoitussäännös vie pohjan omaisuuden normaailta, järkevältä ja kohtuulliselta käytöltä. Esimerkiksi joidenkin rajoitussäännösten soveltaminen digitaalisessa ympäristössä voi muodostua kohtuuttoman laajaksi rajoitukseksi.

Tekijänoikeuden suhde sananvapauteen. Tekijänoikeus ja sananvapaus, johon sisältyy sekä ilmaisun että tiedonsaannin oikeus, ovat kaksi yhteiskunnassa vaikuttavaa keskeistä oikeudellista instituutiota. Kysymys tekijänoikeuden suhteesta sananvapauteen merkitsee kahden perustuslaissa säädetyn perusoikeuden – omaisuuden suojan ja sananvapauden – välisen tasapainon selvittämistä ja sen asettamista.

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä.

Tekijänoikeudellinen yksinoikeusjärjestelmä, joka merkitsee kieltoa valmistaa teoksesta kappaleita tai saattaa sitä yleisön saataviin ilman tekijän suostumusta, asettaa rajoituksia teoksen vapaalle käytölle. Teoksen käyttäminen edellyttää tekijän lupaa. Teoksen käyttöluvasta tekijän tai häntä edustavan järjestön ja käyttäjän välillä neuvoteltaessa sovitaa käytön ehdoista ja mahdollisesta korvauksesta sekä esimerkiksi tekijän moraalisten oikeuksien huomioon ottamisesta.

Sananvapaus – ilmaisun vapaus ja tiedonsaannin vapaus – on hyväksytty perusteeksi, jolla tekijänoikeutta pitää voida tietyissä tapauksissa rajoittaa. Tekijällä on yksinomainen oikeus päättää teoksensa julkistamisesta ja julkaisemisesta. Tekijänoikeuden rajoitukset voivat kohdistua joko teokseen, joka on julkistettu eli luvallisesti saatettu yleisön saataviin, tai teokseen, joka on julkaistu eli jonka kappaleita on tekijän suostumuksella saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen. Yleensä teoksen käyttö rajoitussäännöksen nojalla edellyttää, että teos on julkaistu. Kuitenkin esimerkiksi siteeraus oikeuden käyttämisen edellytyksenä on teoksen julkistaminen.

Sekä ilmaisun vapauteen että tiedonsaannin

vapauteen perustuvaan tekijänoikeuden rajoitukseen voi vedota vain silloin, kun teoksen kappaleita on luvallisesti levitetty yleisölle tai kun teos on (tietyissä tapauksissa) luvallisesti saatettu muutoin yleisön saataviin. Rajoitussäännöksen nojalla käytettävien teosten tai teoskappaleiden tulee olla käyttäjän saatavilla tai hallussa, eikä käyttäjä voi rajoitussäännökseen vedoten vaatia niitä saatavilleen tai haltuunsa.

Lain säännöksillä teosten käyttö on eräissä tilanteissa sallittu tai sitä on helpotettu tekijänoikeutta rajoittamalla tiedonvälityksen ja tiedonsaannin intressit huomioon ottaen.

Yleistä siteeraus oikeutta (22 §), sanomalehdistön lainausoikeutta (23 §), televisio- ja radiolähetys oikeutta koskevia säännöksiä (25 f, 25 g, 25 h ja 25 i §), säännöstä päiväntapahtumien toisintamisesta radio- tai televisiolähetyksessä tai elokuvana (25 b §) sekä julkisten lausumien toisintamista koskevaa säännöstä (25 c §) voidaan tarkastella sananvapauden näkökulmasta, ja säännösten voidaan katsoa palvelevan perustuslain sananvapauteen kuuluvaa viestin vastaanottamisen oikeutta. Tiedonsaantia edistää muun muassa säännös, jonka mukaan tekijänoikeudella ei rajoiteta laissa säädettyä oikeutta saada tieto yleisestä asiakirjasta (25 d §). Lait, asetukset sekä viranomaisen tai muun julkisen elimen päätökset ja lausumat on kokonaan jätetty tekijänoikeuden ulkopuolelle (9 §). Kirjastojen, arkistojen ja museoiden toiminnan mahdollistavia ja sitä helpottavia säännöksiä on useita (16, 17 ja 19 §). Myös säännös vanhainkodeissa, sairaaloissa ja vankiloissa tapahtuvasta ajansiirtonauhoittamisesta (15 §) edistää yksilöiden tiedonsaantia.

Edellä mainitut säännökset mahdollistavat sen, että aineistot tulevat yleisön saataville oikeansisältöisinä ja että myös niihin sisältyvät tiedot ja mielipiteet voidaan vapaasti ottaa vastaan.

Tekijänoikeuden rajoitusten lisäksi sananvapauden toteutumista käytännössä helpottaa se tekijänoikeudellinen periaate, että tekijänoikeus ei kohdistu teoksen sisältämiin yksittäisiin tietoihin, vaan suojan kohteena on se kirjallinen tai taiteellinen muoto, johon teos ja niin ollen myös siihen sisältyvä tieto on saatettu. Ideat, periaatteet, ajatukset ja tiedot, jotka teokseen sisältyvät, ovat vapaasti käy-

tettävissä uudenlaisessa ilmaisumuodossa.

Ilman tekijän lupaa on sallittua myös ns. vapaiden muunnelmien tekeminen suojattujen teosten pohjalta. Tekijänoikeuslain 4 §:n 2 momentissa säädetään, että jos joku teosta vapaasti muuttaen on saanut aikaan uuden ja itsenäisen teoksen, ei hänen tekijänoikeutensa riipu tekijänoikeudesta alkuperäisteokseen.

*Tekijänoikeuden suhde sivistyksellisiin perusoikeuksiin.* Sivistyksellisistä oikeuksista säädetään perustuslain 16 §:ssä. Säännöksen mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Säännös pohjautuu vuoden 1993 hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) pohjalta säädettyyn hallitusmuodon 13 §:n säännökseen.

Säännöksen perustelujen mukaan "julkisen vallan toimet, joilla edistetään yksilön mahdollisuuksia kehittää itseään, liittyvät paitsi opetukseen myös esimerkiksi tiedon hankintaan, tieteelliseen ja taiteelliseen toimintaan, taiteesta nauttimiseen sekä liikunnan ja muun ruumiinkulttuurin harjoittamiseen. Julkinen valta luo edellytyksiä yksilön mahdollisuudelle kehittää itseään muun muassa siten, että se ylläpitää ja tukee kirjastoja, kansalais- ja työväenopistoja sekä kulttuuri- ja liikuntalaitoksia ja avustaa tieteen, taiteen ja liikunnan harjoittamista. Julkisen vallan velvollisuuksista säädetään tarkemmin lailla. Säännös ei velvoita pitämään voimassa nykyistä lainsäädäntöä sinänsä, mutta edellyttää toisaalta, että itsensä kehittämisen mahdollisuutta edistäviä järjestelmiä, kuten erityisesti kirjastolaitos, on riittävästi olemassa."

Useat rajoitussäännökset koskevat tekijänoikeuden ja sivistyksellisten perusoikeuksien välistä suhdetta. Säännökset vaikuttavat siihen, miten julkinen valta voi aktiivisesti huolehtia perustuslain 16 §:n mukaisesti sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumisesta. Näihin säännöksiin sisältyvät teoskappaleiden valmistamista opetustoiminnassa koskeva säännös (14 §), jo aiemmin mainitut kirjastoja, arkistoja ja museoita koskevat säännökset (16, 17 ja 19 §), vammaisia koskeva säännös (17 §), opetuksen yhteydessä tapahtuvaa julkista esittämistä koskeva säännös (21 §) sekä taideteoksen sisällyttämistä arvostelemaan tai tieteelliseen esitykseen kos-

keva säännös (25 §:n 1 momentti). Oikeuksien hankintaa teosten massakäytön tilanteissa on helpotettu lisäksi 14 §:n 1 momentin opetusnauhoitusta koskevalla sopimuslissenssisäännöksellä ja 13 §:n valokopiointia koskevalla sopimuslissenssisäännöksellä, joka säädettiin aikanaan tilanteessa, jossa erityisesti opetustoiminnassa tapahtuva valokopiointi oli saavuttanut suuret mittasuhteet.

*Tekijänoikeuden suhde elinkeinovapauteen.* Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Tekijänoikeudella suojatun aineiston käyttö edellyttää pääsääntöisesti tekijän lupaa. Tekijälle kuuluvaa elinkeinovapautta – vapautta valita ammatinsa ja tällä ammatilla hankkia toimentulonsa – ei voida kaventaa jonkun toisen henkilön elinkeinovapautteen vetoamalla.

Mitä tulee kustantajien, tuottajien ja muiden tekijänoikeudella suojattujen aineistojen hyödyntäjien elinkeinotoimintaan, tällainen suojattujen aineistojen hyödyntämistä koskeva toiminta perustuu siihen, että kustantaja, tuottaja tai muu yritystoiminnan harjoittaja hankkii aineistojen käyttämiseksi tarvittavat käyttöoikeudet tai muut luvat tekijöiltä ja muilta luovaan työhön osallistuneilta. Oikeuksien luovutusta koskevien sopimusten kautta aineistojen hyödyntäjät saavat saman aseman markkinoilla kuin alkuperäiset oikeudenhaltijat. Hankittujen oikeuksien arvo on luovan työn tuloksia hyödyntävän yrityksen toiminnan tärkein taloudellinen arvo.

*Eräiden säännösehdoitusten arviointi perustuslain valossa.* Seuraavassa arvioidaan eräisiin ehdotettaviin säännöksiin liittyviä perustuslaillisia näkökohtia.

Lain 9 §:n 1 momenttia koskevaan ehdotukseen sisältyy muutos, joka laajentaa tekijänoikeudesta vapaiden teosten alaa. Samalla kun sen avulla edistetään oikeutta ilmaista tietoja, se rajoittaa muodollisesti tekijöiden oikeuksia niissä tilanteissa, joissa säännöksen kattamien asiakirjojen käännosten voidaan katsoa olevan itsenäisiä ja omaperäisiä teoksia. Yhteiskunnallinen intressi voida levittää viranomaisen tai julkisen elimen tuottama aineisto yleisölle on tässä tapauksessa kuitenkin suurempi kuin yksittäisen tekijän etu. Ehdotettava säännös edistää myös sananva-

pauden toteutumista. Muut pykälään ehdotettavat muutokset ovat luonteeltaan selvittäviä. Lain 9 §:ään ehdotettavia muutoksia on pidettävä perustuslain kannalta ongelmattomina.

Lain 11 §:n 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että lain rajoitussäännösten sallimalla tavalla saisi käyttää vain laillisesti valmistettua teoskappaletta tai laillisesti välitettyä teosta. Säännös koskisi yhtäläisesti kaikkia rajoitustapauksia. Pykälän 5 momentissa ehdotetaan suljettavaksi sen soveltamisalasta kuitenkin käyttö, joka tapahtuu uudistettavana olevan vapaakappalelainsäädännön velvoitteiden tai yleistä turvallisuutta ja oikeudenhoitoa koskevan 25 d §:n 2 momentin mukaan. Molemmissa mainituissa tapauksissa on kyse toiminnasta, jonka suorittamisesta on säädetty laissa ja joka on yhteiskunnan vastuulla. Säännösten voidaan katsoa turvaavan myös sananvapauden toteutumista. Julkisen edun ja kansalaisten sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseksi on perusteltua säätää näiden rajoitussäännösten mukainen käyttö riippumattomaksi lähteen laillisuudesta. Lain 11 §:n 5 momenttiin ehdotettavia muutoksia on pidettävä perustuslain kannalta ongelmattomina.

Yksityisessä piirissä lain 12 §:n mukaisesti tapahtuvan kappaleen valmistamisen, tapahtuupa se sitten laillisesta tai laittomasta lähteestä, vaikutukset eivät ulotu yksityisen piirin ulkopuolelle. Yksityiseen käyttöön tehdyn kappaleen levittäminen yksityistä piiriä laajemmalle merkitsee sen sijaan tekijänoikeuden loukkausta. Perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan valossa on perusteltua säätää lain 56 a §:n 2 momentissa, ettei teoksen kappaleen valmistaminen yksityiseen käyttöön 11 §:n 5 momentin vastaisesti ole rangaistavaa. Edellä mainitusta kappaleen valmistamisesta ei seurasi myöskään 57 §:n mukaista ankaraa hyvitysvelvollisuutta.

Ehdotettavat säännökset osoittavat kansalaisille, että myös yksityisessä piirissä tapahtuva laittoman teoskappaleen kopiointi on moitittavaa. Koska teko ei olisi rangaistava eivätkä kotietsinnän edellytykset tällaisessa tapauksessa täyty, teon vaikutukset voivat vain poikkeustapauksessa tulla oikeudenhaltijan tietoon. Ehdotettavan 11 §:n 5 momen-

tin säännöksen, jonka vaikutuksia ehdotetaan rajattavaksi 56 a §:n 2 momentin ja 57 §:n 1 momentin säännöksillä, ei siten voida katsoa olevan ongelmallinen perustuslain takaaman yksityiselämän suojan toteutumisen kannalta.

Lain 11 a §:ssä ehdotetaan säädettäväksi poikkeussäännös, jolla tietyin edellytyksin tilapäinen kappaleen valmistaminen on sallittua. Säännös on direktiivin 5 artiklan 1 kohdan mukainen ja ainoa tekijänoikeuden poikkeus, joka jäsenvaltioiden on säädettävä. Muodollisesti säännöksellä kavennetaan tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille kuuluvia taloudellisia oikeuksia. Sekä direktiivin että lain säännös on kuitenkin muotoiltu erittäin kapeaksi. Kappaleen valmistamisoikeuden ulkopuolelle jää vain sellainen kappaleen valmistaminen, joka on erottamaton ja välttämätön osa prosessissa, jossa aineiston siirto tietoverkoissa tai aineiston laillinen käyttö mahdollistuu. Säännöksen mukaisella kappaleen valmistamisella ei ole itsenäistä taloudellista merkitystä. Säännöksessä tarkoitettu kappaleen valmistaminen ei kohtuuttomasti kavenna oikeudenhaltijoiden yksinoikeutta kappaleen valmistamiseen. Ehdotettava säännös ei siten ole ongelmallinen perustuslain omaisuuden suojan kannalta.

Tekijänoikeuslain 2 luku sisältää sekä tekijänoikeuden rajoitussäännöksiä että säännöksiä aineiston käyttämiseksi sopimuslisenssin perusteella. Tietoyhteiskuntadirektiivi harmonisoi sallitut oikeuksien rajoitukset. Lisäksi direktiivin nimenomaisella johdantokappaleen maininnalla oikeuksien hallinnointia koskevat jäsenvaltioiden järjestelyt, kuten laajennetut kollektiiviset luvat, ovat sallittuja. Mainituilla kollektiivisilla lupajärjestelyillä, joilla tarkoitetaan nimenomaan pohjoismaista sopimuslisenssijärjestelmää, voidaan osaltaan tasapainottaa merkittäviä yhteiskunnallisia etuja ja tekijänoikeutta.

Ehdotettavat sopimuslisenssijärjestelmän muutokset ovat luonteeltaan lakitekniisiä. Esi-tykseen liittyy myös sopimuslisenssin käyttöalaa laajentavia säännösehdotuksia. Lakitekniisiin muutoksiin ei liity perustuslakikysymyksiä.

Sopimuslisenssi on tekijänoikeuden yhteisvalvonnan helpottamiseksi ja suojatun aineiston käyttäjien suojaamiseksi muotoiltu oikeudellinen konstruktio. Sopimuslisenssi-

säännöksillä mahdollistetaan suojatun aineiston massaluonteisia käyttöjä. Uuden sopimuslissenssisäännöksen säätäminen on mahdollista myös sellaisessa tapauksessa, jossa direktiivi ei sallisi oikeuden täyttää rajoitusta. Täysin uusia sopimuslissenssisäännöksellä mahdollistettavia teosten käytön alueita ovat tiedotuskäyttö (13 a §), kirjastoissa, arkistoissa ja museoissa tapahtuva käyttö (16 c §) ja arkistoidun televisio-ohjelman uudelleen lähettäminen (25 g §). Mainitut uudet säännökset edistävät kukin osaltaan muun muassa sananvapauden ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumista.

Teosten käytöstä sopimuksen tekevällä järjestöllä tulee olla oikeus edustaa jäseniään tai muita edunsaajia kyseisessä suhteessa. Järjestön toimimisvaltuudet aineiston käyttölu-pia myönnettäessä ja korvauksia perittäessä voivat perustua oikeuksien haltijoiden antamiin valtakirjoihin tai sopimusjärjestelyyn, jolla oikeuksien haltijat siirtävät teosten käyttöön liittyvät oikeutensa kokonaan tai osittain järjestön valvottaviksi. Järjestö ei sopimuslissenssijärjestönä toimiessaan toimi julkishal-linnon osana.

Sopimuslissenssijärjestelmän keskeinen sisältö on se, että käyttäjä saa lain nojalla muita tekijöitä tai muita laissa säädettyjen oikeuksien haltijoita edustavan järjestön ja teoksen käyttäjän välisen sopimuksen ehdoin käyttäjä myös sellaisten tekijöiden teoksia, joita järjestö ei edusta. Kun sopimus on tehty, käyttäjä saa käyttää myös ulkopuolisten tekijöiden teoksia samoin ehdoin kuin järjestön kuuluvienkin tekijöiden teoksia. Järjestön ulkopuolisen tekijän asema on kuitenkin vähintään yhtä hyvä tai eräissä tapauksissa parempi kuin järjestön edustaman tekijän, sillä ulkopuolinen tekijä voi lain mukaan esittää järjestölle korvausvaatimuksen niissäkin tapauksissa, joissa järjestö ei sääntöjensä tai soveltamiensa periaatteiden mukaisesti tilitä henkilökohtaisia korvauksia edustamilleen tekijöille.

Sopimuslissenssi soveltuu niihin teosten massakäytön tilanteisiin, joissa yksilöllisen tekijänoikeuden toteuttaminen tuottaa vaikeuksia. Sopimuslissenssin oikeuksia rajoittava luonne on vähäinen, etenkin kun teosten käyttö voi tapahtua vain järjestön ja käyttäjän sopimilla ehdoilla. Tekijän oikeuksia turvaa

myös tekijän mahdollisuus kieltää teoksensa käyttö. Kielto-oikeus on ehdotettu säädet-täväksi kaikissa muissa tapauksissa paitsi valokopiointia ja radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettämistä koskevissa pykälissä.

Kielto-oikeuden puuttuminen valokopioinnista perustuu valokopioinnin luonteeseen. Kyseessä ovat yksittäiset vähäpätöiset käytötapahtumat, joiden vaikutukset ovat paikallisia. Käyttö on alkuperäiseen aineistoon nähden toissijaista, eikä valokopiointi uhkaa alkuperäisen aineiston levittämistä. Valokopioinnin sopimuslissenssi hyödyttää erityisesti opetus- ja koulutusjärjestelmää varmistamalla virtaviivaisen sopimisen ja vahvistaa sivistyksellisten oikeuksien toteutumista mahdollistamalla tarkoituksenmukaisen opetusaineiston valmistamisen.

Kielto-oikeuden puuttuminen edelleen lähettämisen sopimuslissenssisäännöksestä johtuu siitä, että kielto-oikeutta käyttämällä yksittäinen tekijä voisi estää yksittäisen radiotai televisiokanavan koko ohjelmiston edelleen lähettämisen. Tällainen menettely estäisi myös tiedonsaannin toteutumista. Se ei olisi kohtuullista myöskään muita tekijöitä kohtaan.

Sopimuslissenssisäännös ei sulje pois mahdollisuutta yksilölliseen sopimukseen teoksen käyttämisestä sellaisella alalla, jolla ei synny sopimuslissenssisäännösten soveltamisen edellyttämää sopimusta esimerkiksi tekijöitä edustavan järjestön puuttumisen johdosta. Vaikka jollakin alalla olisi olemassa tekijöitä edustava järjestö, käyttäjällä on mahdollisuus hankkia yksittäistä teosta koskeva käyttölu-pa yksittäiseltä tekijältä esimerkiksi tapauksessa, jossa käyttäjä ei normaalioloissa käytä kyseisen alan teoksia. Individuaalisen lissenssin edellytyksenä on, että tekijän sol-mimat teoksiensa oikeuksien valvontaa koskevat sopimukset eivät estä tällaista järjestelyä.

Sopimusten sitovuuden periaatteen mukaisesti aineistojen erityiset hankintaehdot voivat syrjäyttää sopimuslissenssisopimuksen ehdot. Siten tietyillä sopimusehdoilla hankitun teoksen käyttö ei ole mahdollista käyttäjän ja tekijöitä edustavan järjestön välisen sopimuksen mukaisesti, jos kyseisen teoksen sallittu käyttö on määritelty teoksen hankintaehdoissa sopimuslissenssisopimusta rajoite-

tummaksi. Tämä koskee yhtäläisesti sekä fyysisinä kappaleina olevia teoksia että tietoverkon välityksellä toimitettavia teoksia. Vastaavasti jos yksittäisen aineiston hankintaehdot sallivat sopimuslisenssin ehtoissa määriteltyä käyttöä laajemman käytön, voidaan näitä ehtoja soveltaa kyseisen aineiston suhteen.

Sopimuslisenssijärjestelmässä voidaan yhteiskunnallisesti erittäin tärkeät käyttäjäedut ottaa huomioon antamalla säännökset siitä, miten neuvotteluosapuolien väliset erimielisyydet ratkaistaan neuvottelujen kariuduttua. Laissa on säädetty välimiesmenettelystä, jos käyttöintressi on tarpeeksi suuri. Välimiesmenettelyssä voidaan lupa nykyisten säännösten mukaan myöntää opetustoimintaa ja radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettämistä koskevissa tilanteissa.

Sektorikohtaisiin sopimuslisenssisäännöksiin ja sopimuslisenssijärjestelmää koskevaan 26 §:ään ehdotettavia muutoksia voidaan pitää ongelmattomina perustuslaissa säädettyjen oikeuksien kannalta.

Lain 13 a §:n 2 momentiksi siirrettävää 25 g §:n 3 momentin säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että ajansiirtonauhoitus olisi mahdollista vain lyhyen ajan kuluessa tallentamisesta tapahtuvaan käyttöön. Tämä sanonta vastaisi ajansiirtotarkoitusta, joka on säädetty eräiden sosiaalilaitosten osalta 15 §:ssä. Muutos ei kavenna nykyisen säännöksen soveltamisalaa eikä siten ole ongelmallinen perustuslain kannalta.

Lain 14 §:n 1 momentin opetusnauhoitusta koskeva sopimuslisenssisäännös ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan kaikenlaista kappaleen valmistamista ja teoksen välittämistä opetustoiminnassa, lukuun ottamatta radiossa tai televisiossa tapahtuvaa lähettämistä, jota koskee oma sopimuslisenssisäännöksensä. Ehdotettava sopimuslisenssisäännös on tasapainoinen ratkaisu oikeudenhaltijoiden omistusoikeuden ja sivistyksellisten oikeuksien ja sananvapauden turvaamisen välillä. Pykälän 3 momentin ylioppilastutkintoa koskeva rajoitussäännös ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan minkä tahansa teoslajin teoksen käyttämistä kokeessa. Lisäksi ehdotetaan, että rajoitussäännöstä sovellettaisiin myös esittävien taiteilijoiden, äänitetuottajien, elokuvatuottajien sekä radio- ja televi-

sioyrytysten lähioikeuksiin. Säännös, jolla rajoitetaan tekijöiden ja lähioikeuksien oikeudenhaltijoiden yksinoikeuksia, tukee sivistyksellisten oikeuksien toteutumista ja poistaa eri teoslajien välisen epätasa-arvon. Lain 14 §:ään ehdotettavia muutoksia on niiden tarkoitus ja vähäiset yksinoikeuksia rajoittavat vaikutukset kokonaisuutena huomioon ottaen pidettävä ongelmattomina perusoikeuksien kannalta.

Kirjastoja, arkistoja ja museota koskevat uudet 16 ja 16 a–16 e §:n säännökset. Säännöksillä ehdotetaan uudistettavaksi teosten käyttöä mainituissa laitoksissa koskeva sääntely mahdollistamalla myös digitaalisten kappaleiden valmistaminen ja teosten välittäminen. Ehdotettavat säännökset turvaavat tutkijoiden, opiskelijoiden ja muiden tiedon tarvitsijoiden mahdollisuuksia saada tietoa. Lisäksi säännökset toteuttavat perustuslain 16 §:ssä julkiselle vallalle säädettyä sivistyksellisten oikeuksien turvaamisvelvoitetta mahdollistamalla itsensä kehittämisen varattomuuden sitä estämättä.

Vammaisia koskevan 17 §:ssä säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen laajentaminen edistää perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuuden toteutumista. Säännös turvaa myös tiedonsaannin oikeutta ja vammaisten sivistyksellisiä oikeuksia. Tekijänoikeuden ja muiden yhteiskunnallisesti merkittävien intressien tasapainottamiseksi on ehdotettu säädettäväksi korvausoikeus teoksen kappaleen valmistamisesta myytäväksi tai teoksen välittämisestä siten, että vastaanottajalle jää pysyvä kappale teoksesta. Puhtaasti kaupallisiin tarkoituksiin pohjautuva toiminta edellyttää oikeuksien hankkimista. Tämä on myös direktiivin kanta. Ehdotettavat muutokset eivät ole ongelmallisia perusoikeuksien kannalta.

Direktiivin mukaan tekijälle kuuluvan levitysoikeuden raukeaminen on rajoitettava koskemaan vain ensimmäistä luvallista levitystä Euroopan yhteisöjen, käytännössä Euroopan talousalueen, alueella. Tämän alueen ulkopuolelta hankitun teoskappaleen ensimmäiseen levittämiseen yhteisön alueella olisi hankittava lupa. Tällaisessa tapauksessa se, että levitysoikeus ei raukea, rajoittaa teoskappaleen omistusoikeuden hankkineen mahdollisuutta määrätä tästä omaisuudestaan sitä

edelleen levittämällä. Tekijänoikeudellisten ja omaisuuden suojaan liittyvien perusoikeusintressien tasapainottamiseksi ehdotetaan 19 §:ssä säädettäväksi, että yksityinen henkilö voisi levittää teoskappaleen edelleen myös silloin, kun se on hankittu ETA-alueen ulkopuolelta. Lisäksi mahdollistettaisiin myös ETA-alueen ulkopuolella levitetyn teoskappaleen levittäminen Suomessa viiden vuoden kuluttua julkaisemisesta, jollei teoskappaleita ole siinä ajassa tuotu maahan yleisölle levitettäväksi.

Lain 21 §:n julkisen esittämisen vapauden piiristä esitetään poistettavaksi vapaus esittää julkaistu teos jumalanpalveluksen yhteydessä. Ehdotuksella pyritään poistamaan jumalanpalvelusmusiikin ja muunlaisen musiikin tekijöiden välinen musiikin lajin valinnasta aiheutuva eriarvoisuus. Ehdotettava muutos paitsi turvaa tekijänoikeutta myös edistää perustuslain 18 §:n mukaista oikeutta työhön ja elinkeinovapautta. Muutosta on sen tarkoitus huomioon ottaen pidettävä ongelmattomana perustuslain kannalta.

Lain 24 §:n säännös sävellysteoksen tekstin käyttämisestä konserttiohjelmassa, 25 §:n 1 momentin säännös taideteosten käyttämisestä ja 25 a §:n säännös kokoelmaan kuuluvan tai näytteillä olevan taideteoksen kuvaamisesta ovat rajoitussäännöksiä, joiden säilyttäminen on direktiivin mukaan mahdollista vain siten, että ne koskevat analogista käyttöä. Säännösten soveltamisalaa ehdotetaan kavennettavaksi direktiivin mukaisesti. Kokoelmaan sisältyvien tai näytteillä olevien taideteosten rajoitussäännöksen yli menevä käyttö ehdotetaan sallittavaksi sopimuslissenssisäännöksellä, johon sisältyy tekijän kielto-oikeus. Ehdotettava muutos ei ole ongelmallinen perustuslain kannalta.

Nykyistä 2 a luvun kasettimaksusäännöstä ehdotetaan muutettavaksi täyttämään direktiivin vaatimus sopivan hyvityksen järjestämisestä yksityishenkilöiden yksityiseen käyttöön suorittaman kopioinnin korvaamiseksi. Voimassa olevaa 26 a §:n säännöstä, jonka mukaan maksun piiriin kuuluvat laitteet, joihin ääni tai kuva voidaan tallentaa ja jotka soveltuvat ääni- tai kuvatallenteella olevan kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön, ehdotetaan muutettavaksi ja rajattavaksi. Ehdotuksen mukaan maksun piiriin kuu-

luisivat laitteet, joihin teos voidaan tallentaa ja joita merkittävässä määrin käytetään teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön.

Ehdotettava säännös tuo toisaalta maksun saamiseen oikeutettujen teoslajien piiriin myös muut kuin ääni- tai kuvatallenteella olevat teokset. Toisaalta ehdotettava säännös asettaa maksuvelvollisuudesta päättävälle velvollisuuden tutkia ja tarkastella markkinoita ja tallennuslaitteiden käyttöä sen selvittämiseksi, käytetäänkö jotakin säännöksessä tarkoitettua laitetta merkittävässä määrin yksityiseen kappaleen valmistamiseen. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että opetusministeriön sijasta valtioneuvosto vahvistaisi maksun piiriin kuuluvat laitteet. Mainittujen muutokset merkitsevät tiukentuneita kriteereitä maksun piiriin kuuluvien laitteiden määrittelyssä ja rajaavat valtioneuvoston harkintavaltaa maksun piiriin kuuluvien laitteiden vahvistamisessa. Muut 26 a §:n 1 ja 2 momenttiin ehdotettavat muutokset ovat luonteeltaan teknisiä.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan edellä mainitun muutoksen lisäksi muutettavaksi siten, että maksun piiriin kuuluvat laitteet ja maksun suuruus voitaisiin vahvistaa tarvittaessa vuosittaisen vahvistuksen sijasta. Tällä muutoksella parannetaan mahdollisuutta ottaa huomioon sekä markkinoissa että tallentamiskäyttyymisessä tapahtuvat muutokset.

Lisäksi ehdotetaan, että maksulle vahvistettiin yläraja, jota maksu ei saa ylittää, ja että se, missä määrin teknistä suojausta on käytetty teosten suojana, tulisi ottaa huomioon maksun suuruutta vahvistettaessa. Molemmat ehdotettavat säännökset selkeästi täsmentävät maksun suuruuden määrittelyä ja rajaavat opetusministeriön harkintavaltaa.

Lain 26 b §:ään ehdotettavat muutokset täsmentävät maksun perivän järjestön asemaa. Lisäksi säännöksessä ehdotetaan säädettäväksi muutoksenhakumahdollisuus järjestön hyväksymistä koskevaan päätökseen.

Tekijänoikeusasetuksen 30 §:n 2 momentista lain 26 e §:n 1 momentin 2 kohtaan siirrettäväksi ehdotettava säännös täsmentää hyvitysmaksun palautukseen oikeutettujen piiriä. Lain 26 g §:n valituskiellon kumoaminen vahvistaa niiden oikeusasemaa, joita 2 a luvun säännösten nojalla tehtävät päätökset

koskevat.

Lain 39 §:n 1 momentin ja 45 §:n 3 momentin muutoksella elokuvaamisoikeuden luovutusta koskevat oletusäännökset ehdotetaan laajennettavaksi kattamaan myös oikeus valmistaa elokuvasta kappaleita. Ehdotettavat muutokset vaikuttavat oikeudenhaltijoiden väliseen suhteeseen siirtäen tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden kappaleen valmistamisoikeuden luovutusolettaman piiriin. Muutos vastaisi entistä paremmin alan vallitsevia käytäntöjä elokuvien taloudellisen hyödyntämisen suhteen ja muun muassa Pohjoismaissa omaksuttua sääntelyä. Säännös mahdollistaa aina myös toisin sopimisen.

Lain 45 §:n 1 momenttiin ehdotettavan muutoksen myötä esittävän taiteilijan suojan piiriin tulevat myös kansanperinteen esitykset. Muutos perustuu WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen sopimusmääräykseen. Esittävän taiteilijan suojan laajenemisella uusiin suojan kohteisiin ei ole suoranaista vaikutusta perusoikeuksien toteutumiseen.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi esittäville taiteilijoille uusi oikeus, oikeus välittää tallennettu esitys pyynnöstä yleisölle. Säännös perustuu WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen sopimusmääräykseen ja direktiivin 3 artiklan 2 kohdan säännökseen. Esittävän taiteilijan suojan laajenemisella kattamaan uusi yleisön saataviin saattamisen tapa ei ole suoranaista vaikutusta perusoikeuksien toteutumiseen. Vastaava arvio koskee pyynnöstä tapahtuvan yleisölle välittämisen oikeuden säätämistä 46 §:ssä äänitallenteen tuottajalle, 46 a §:ssä kuvatallenteen tuottajalle sekä 48 §:ssä radio- ja televisioyritykselle.

Lain 45 §:n 2 momenttiin ehdotettavaa oikeuksien rakenteen muutosta ja vastaavaa äänitallenteen tuottajan oikeuksia koskevaan 46 §:n 1 momenttiin ehdotettavaa muutosta tulee tarkastella yhdessä 47 §:ään ehdotettavien muutosten kanssa. Nykyisen 47 §:n mukaan pelkän korvausoikeuden piirissä oleva äänitteen käyttäminen radio- tai televisiolähetyksessä tai muussa julkisessa esityksessä ehdotetaan lisättäväksi sekä esittävän taiteilijan yksinoikeuksiin 45 §:ssä että äänitallenteen tuottajan yksinoikeuksiin 46 §:ssä. Samalla 47 §:ssä kuitenkin ehdotetaan mahdollistettavaksi äänitteen käyttö vastaavassa laa-

juudessa edellyttäen, että käytöstä suoritetaan korvaus. Äänitteen käyttö nykyisin korvausoikeuden piiriin kuuluvissa tapauksissa ei siis lainmuutoksen jälkeenkään edellyttäisi luvan hankkimista vaan ainoastaan korvauksen maksamista. Yksittäisen äänitteen käyttäjän kannalta lopputulos on sama. Tältä osin ehdotuksella ei ole perusoikeuksiin liittyvää vaikutusta.

Lain 47 §:n 3 momentin säännöksessä ehdotetaan säädettäväksi esittäville taiteilijoille korvausoikeus kuvallisen musiikkitallenteen käyttämisestä julkisessa esityksessä tai muussa kuin pyynnöstä tapahtuvassa yleisölle välittämisessä. Ehdotuksella palautetaan korvausoikeuden piiriin se osa musiikkiesitysten tallenteiden käytöstä, joka on jäänyt korvausoikeuden ulkopuolelle sen seurauksena, että liikkuvaa kuvaa on lisätty tallenteeseen.

Ehdotettu 48 §:n 3 momentin säännös radio- ja televisioyritysten ohjelmaa kuljettavan signaalin suojasta laajentaa lähettäjäyritysten oikeuksia. Ehdotuksella mahdollistetaan se, että ohjelman lähettyksen mahdollistavan signaalin varastamiseen voidaan puuttua jo ennen ohjelman lähettämistä ja siten estämään lähettäminen. Käytännössä ohjelmaa kuljettavan signaalin suoja vahvistaa laissa radio- ja televisioyritysten suojaksi jo säädettyjä oikeuksia ja estää piratismia. Ehdotuksella ei ole perusoikeuksiin liittyvää vaikutusta.

Lain 49 a §:ssä ehdotetaan teostasoon välttämättömän valokuvan valokuvaajan oikeuksia laajennettavaksi kattamaan näyttämisoikeuden sijasta kaikenlainen yleisön saataviin saattaminen. Kappaleen valmistamisen oikeus säilyy ennallaan. Koska valokuvien levittämisen ja muun yleisön saataviin saattamisen edellytyksenä aina on, että valokuvasta on valmistettu valokuvaajan luvalla kappale, oikeuksien laajennuksella ei voida katsoa olevan vaikutusta perusoikeuksien toteutumiseen.

Ehdotettavat teknisiä toimenpiteitä koskevat 50 a, 50 b ja 50 c §:n säännökset perustuvat direktiivin 6 artiklaan, jossa säädetään teknisten toimenpiteiden oikeudellisesta suojasta. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä riittävästä oikeudellisesta suojasta toisaalta teknisten suojakeinojen kiertämistä

vastaan ja toisaalta teknisten suojakeinojen kiertämisen mahdollistavien laitteiden maa-hantuontia ja kaikenlaista levittämistä vastaan.

Tekniset suojakeinot turvaavat toisaalta tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden omaisuutta ja toisaalta heidän elinkeinova-pauttaan eli vapautta päättää luovan työn tuotteiden saattamisesta yleisön saataviin ha-luamallaan tavalla. Erityisesti tietoverkko-ympäristössä teknisillä suojakeinoilla ja niiden oikeudellisella suojalla on suuri merkitys näiden perustuslaissa taattujen oikeuksien to-teuttamisessa.

Direktiivin mukaisesti ehdotetaan säädettäväksi, että teknisten suojakeinojen oikeudel-linen suoja koski vain tekijänoikeus- tai lä-hioikeussuojaa saavien aineistojen suojaksi asetettuja suojakeinoja. Teknisen suojauksen kiertäminen olisi kiellettyä vain silloin, kun kiertämisen seurauksena aineiston käyttämi-nen olisi mahdollista tekijänoikeudellisesti relevantilla tavalla.

Teknisiä suojakeinoja koskeva sääntely aiheuttaa jännitteitä suhteessa sananvapauteen, omaisuuden suojaan ja sivistyksellisiin oikeuksiin. Teknisten suojakeinojen käyttö voi periaatteessa rajoittaa mahdollisuuksia vas-taanottaa tietoja.

Teos ja siihen sisältyvä tieto ovat kuitenkin kaksi eri asiaa. Sama tieto voi olla saatavissa useammasta lähteestä, myös suojaamatto-massa muodossa. Tekijän tahdosta riippuen teos voi olla kaikkien saatavilla kaikilla ta-voilla ja ilman ehtoja, tai sitten teos ei ole lainkaan yleisön saatavilla. Teos voi olla yleisön saatavilla myös ainoastaan tietyllä tavoin, esimerkiksi tietyssä teknisessä muo-dossa, ja tietyin ehdoin.

Tekninen suojakeino suojaa teosta, ei itse siihen sisältyvää tietoa. Tieto ei ylipäätään ole tekijänoikeudella suojattua.

Ehdotettava 50 b §, jossa kielletään muun muassa teknisen toimenpiteen kiertämisen helpottavan tai mahdollistavan välineen mainostaminen, vaikuttaa sananvapauteen kuu-luvaan oikeuteen ilmaista tietoja ja muita viestejä. Säännöksen ytimenä on, että sillä pyritään estämään purkuvälineiden levittä-mistä, ei tiedon ilmaisemista. Mainittua säännöstä voidaan pitää sen tarkoitus ja vä-häinen sananvapautta rajoittava vaikutus

huomioon ottaen kuitenkin ongelmattomana perustuslain sananvapauden kannalta.

Tekninen suojakeino vaikuttaa myös mah-dollisuuteen käyttää hankkimaansa omaisuuta haluamallaan tavalla hyväksi. Tekninen suojakeino on sopimusehtoon verrattava ele-mentti. Hankkiessaan teknisesti suojatun tuotteen ostaja tulee tietoiseksi tuotteen omi-naisuuksista ja hyväksyy, että tuotetta voi käyttää vain niillä tavoilla, jotka teoksen suo-jana käytetty tekninen suojaus sallii. Tämä koskee myös yksityistä kopiointia.

Teknisten suojakeinojen käyttö on otettava huomioon myös kirjastojen toiminnassa ja sivistyksellisten oikeuksien toteuttamisessa kirjastojen kautta. Kun kirjastot hankkivat aineistoa kirjastokäyttöön, on otettava hu-mioon ensisijaisesti aineiston suojana käyte-tyt tekniset suojaukset ja siitä johtuva mah-dollinen tarve sopia aineiston käytöstä kirjas-tossa. Tieteen vapauden turvaamiseksi ehdo-tetaan, että teknisen suojauksen purkaminen olisi sallittua salausta koskevan tutkimuksen yhteydessä. Tämä on myös direktiivin mu-kaan sallittu lainsäädäntöratkaisu. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että teknisen suoja-uksen saisi purkaa teoksen saamiseksi kuul-taville tai nähtäville.

Itse direktiivissä eri intressejä on tasapaino-tettu omistusoikeuden ja muiden perusoike-uksien, kuten sananvapauden ja sivistyksel-listen oikeuksien välisessä suhteessa. Direk-tiivin 6 artiklan 4 kohdassa säädetään tilan-teista, joissa teknisten suojakeinojen oikeu-dellisen suojan olisi väistyttävä. Direktiivin mukaan erityisasemassa ovat valokopiointi, kirjastoissa tapahtuva kopiointi, lähetystoi-minnan edellyttämä efemäärinen tallentami-nen, ajansiirtonauhoitus sosiaalilaitoksissa, opetuksen ja tieteellisen tutkimuksen havain-nollistaminen, käyttö vammaisten henkilöi-den hyödyksi sekä yleinen turvallisuus.

Jäsenvaltioiden on mainittujen rajoitus-säännösten osalta toteutettava tarvittavat toi-menpiteet, joilla teknisesti suojattu aineisto on rajoituksen hyödyntäjän käytettävissä, jolleivät oikeudenhaltijat ole vapaaehtoisesti jo sallineet käyttöä ilman teknisiä suojauksia. Direktiivi edellyttää, että tällaisen aineiston on laillisesti oltava rajoituksen hyödyntäjän saatavilla. Mainittuja rajoitussäännöksiä so-vellettaessa oikeudenhaltija voidaan velvoit-

taa toimittamaan aineisto suojaamattomassa muodossa, muissa taas ei. Direktiivin edellyttämät säännökset on tältä osin ehdotettu säädettäväksi lain 50 c §:ssä. Ehdotettavan säännöksen mukaan asia ratkaistaisiin tarvittaessa välimiesmenettelyssä. Yksityisen kopiointin osalta direktiivi mahdollistaa jäsenvaltioiden toimenpiteet muttei velvoita niihin.

Ulkomailla laittomasti valmistettujen ääni- ja kuvatallenteiden sekä digitaaliselle tallennusalustalle tallennettujen teoskappaleiden yksityiseen käyttöön tapahtuva tuonti ehdotetaan kiellettäväksi 56 a §:ään ehdotettavalla rangaistussäännöksillä. Samalla kuitenkin ehdotetaan, että yhteensä enintään kolmen edellä mainitun tallenteen tai teoskappaleen tuonti ei olisi rangaistavaa. Tulliviranomaiset voisivat kuitenkin takavarikoida yksittäisetkin tallenteet tai tallennetut teoskappaleet. Lain mukaan rangaistavasta teosta, toisin sanoen yli kolmen tallenne- tai teoskappaleen tuonnista olisi velvollisuus lain 57 §:n mukaisesti maksaa korvaus tai hyvitys. Lain 58

§:ään ehdotettavan säännöksen mukaan laittomasti valmistettu teoskappale voitaisiin tuomita hävitettäväksi.

Yksityistä maahantuontia koskevien 56 a ja 58 §:ään ehdotettavien säännösten, jotka rajoittaisivat yksityisten henkilöiden omistusoikeutta, tarkoituksena on ennen kaikkea vähentää ulkomaisen piratismiin vaikutuksia kotimaiseen ääni- ja kuvatallennetuotantoon ja kotimaassa tapahtuvaan laillisten tuotteiden kaupankäyntiin. Kyseisiä säännöksiä on niiden tarkoitus ja vähäiset omistusoikeutta rajoittavat vaikutukset huomioon ottaen pidettävä perustuslain kannalta ongelmattomina.

Edellä kerrotuilla perusteilla hallitus katsoo, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin toivottavana, että esityksestä hankitaan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä olevan perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset: